

TA36

JAARVERSLAG

van de

Anti-Revolutionaire Partij

over het jaar 1962

Uitgave

Antirevolutionaire Partij-Stichting - Dr. Kuypersstraat 3

Telefoon: 070-63.10.23

's-Gravenhage

TA36

JAARVERSLAG

van de

Anti-Revolutionaire Partij

over het jaar 1962

Uitgave

Antirevolutionaire Partij-Stichting - Dr. Kuypersstraat 3

Telefoon : 070-63.10.23

's-Gravenhage

Jaarverslag 1962

JAARVERSLAG

VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ

OVER HET JAAR 1962

HOOFDSTUK I

HET CENTRAAL COMITE

Ere-voorzitter:

dr. J. Schouten (1955) — overleden 9 september 1963

Ere-leden:

dr. A. A. L. Rutgers (1959)

prof. mr. A. Anema (1961)

dr. J. Donner (1961)

1. De samenstelling van het Centraal Comité eind 1962

Aan het einde van de verslagperiode was het Centraal Comité als volgt samengesteld:

Stemhebbende leden van het moderamen:

dr. W. P. Berghuis, voorzitter

mr. A. B. Roosjen, ondervoorzitter

J. Smallenbroek, ondervoorzitter

J. Tjalma, penningmeester

prof. dr. ir. H. van Riessen

J. van Eibergen

dr. A. Veerman

(tijdelijk voorz. Org. Commissie

tot 1 september 1962)

prof. mr. W. F. de Gaay Fortman

(waarn. voorz. College van Advies)

Adviserende leden van het moderamen:

dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot

(voor de Tweede Kamerfractie)

mr. W. R. van der Sluis, secretaris

Leden gekozen door de Deputatenvergadering c.q. het Partij Convent:

W. C. Bakker
ds. D. Biesma jr.
A. Borstlap
mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom
ds. P. M. van Galen
prof. dr. H. Jonker
P. Kapinga
mevr. M. Kuipers-Klapwijk
prof. dr. H. N. Ridderbos

Leden, gekozen door de Kamercentrales:

H. R. J. van der Veen	K.C. Groningen
A. Algra (tot 24 sept. 1962; sindsdien in deze verslagperiode vervangen door de heer M. Knol)	K.C. Leeuwarden
Th. Brouwer	K.C. Assen
P. A. Nawijn	K.C. Zwolle
H. M. Oldenhof	K.C. Arnhem
H. A. van Willigen	K.C. Nijmegen
mr. G. A. Diepenhorst	K.C. Utrecht
A. Admiraal	K.C. Den Helder
mr. J. H. Jonker	K.C. Amsterdam
mr. A. Bruch	K.C. Haarlem
C. Hobo (tot 30 november 1962)	K.C. Leiden
dr. N. G. Geelkerken (vanaf 30 nov. 1962)	K.C. Leiden
P. L. Hut	K.C. 's-Gravenhage
W. A. Fibbe	K.C. Rotterdam
mr. W. Verheul	K.C. Dordrecht
A. Schout	K.C. Middelburg
K. de Geus	K.C. Tilburg
J. Slot	K.C. 's-Hertogenbosch
N. van Rooijen	K.C. Maastricht

Adviserende leden, gekozen door het bestuur van de Jongerenorganisatie (A.R.J.O.S.):

C. Balkenende
dr. C. Boertien

Adjunct-secretaris:

mr. W. de Kwaadsteniet

1a. De samenstelling van het Centraal Comité per 1 november 1963

Ere-leden:

dr. A. A. L. Rutgers (1959)
prof. mr. A. Anema (1961)
dr. J. Donner (1961)
prof. dr. J. Severijn (1963)

Het Centraal Comité was per 1 november 1963 als volgt samengesteld:

Stemhebbende leden van het moderamen:

dr. W. P. Berghuis, voorzitter De la Sablonièrekade 8	Kampen	05292—2773
mr. A. B. Roosjen, ondervoorzitter Zach. Jansestraat 21	Amsterdam	020—50360
J. Smallenbroek, ondervoorzitter Iepenlaan 5	Assen	05920—2917 of 3641
J. Tjalma, penningmeester Van Limburg Stirumstraat 53	Hoogeveen	05280—2733
prof. dr. ir. H. van Riessen Julianalaan 72	Delft	01730—24861
J. van Eibergen Majellapark 29	Utrecht	030—30308
H. M. Oldenhof, Sweelincklaan 41	Ede	08380—3521
dr. A. Veerman, voorzitter Organisatie Commissie Regentesselaan 5	Rijswijk (Z.H.)	070—986712
dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, voorzitter College van Advies Merellaan 32	Aerdenhout	02500—40431

Adviserende leden van het moderamen:

H. van Eijsden (voor de Tweede Kamerfractie) Statensingel 39a	Rotterdam	010—80807
prof. mr. W. F. de Gaay Fortman (voor de Eerste Kamerfractie) Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage	070—850750
mr. W. R. van der Sluis, secretaris Julianalaan 268	Bilthoven	03402—3974

Leden gekozen door de Deputatenvergadering c.q. het Partij Convent:

W.C. Bakker Middenweg 96b	Haarlem	02500—52809
ds. D. Biesma jr. Oosteinderweg 12	Aalsmeer	02977—6000
mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom Jul. van Stolberglaan 17	Rotterdam	10—180937
prof. mr. W. F. de Gaay Fortman Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage	070—850750
ds. P. M. van Galen Johan Geradtsweg 90	Hilversum	02950—11912

prof. dr. H. Jonker Frederik Hendrikstraat 8	Utrecht	030—19135
P. Kapinga Staringlaan 293	Apeldoorn	06760—20397
mevr. M. Kuipers-Klapwijk Parelmoerhorst 160	's-Gravenhage	070—850972
mej. J. van Leeuwen Hendrik Ravesteynplein 44	Rijswijk (Z.H.)	070—985462
H. de Mooy Azn. Vliet Z.Z. 3	Rijnsburg	01718—2527
drs. R. Zijlstra Pr. Bernhardlaan 64	Voorschoten	01717—3925

Leden, gekozen door de Kamercentrales:

H. R. J. van der Veen Van Houtenlaan 158a	Groningen K.C. Groningen	05900—29038
A. Algra P.C. Hoofdstraat 15	Leeuwarden K.C. Leeuwarden	05100—23382
Th. Brouwer Parkstraat 21	Assen K.C. Assen	05920—2505
P. A. Nawijn Zuiderkade 345c	Blokzijl K.C. Zwolle	05272—229
H. M. Oldenhof Sweelincklaan 41	Ede K.C. Arnhem	08380—3521
H. A. van Willigen Bernhardstraat 7	Haaften K.C. Nijmegen	04189—201
mr. G. A. Diepenhorst Wilhelminalaan 4c	Zeist K.C. Utrecht	03404—13312
A. Admiraal Westerstraat 230	Enkhuizen K.C. Den Helder	02280—2679
mr. J. H. Jonker Stadionweg 146 II	Amsterdam K.C. Amsterdam	020—731518
mr. A. Bruch Kruisweg 63	Haarlem K.C. Haarlem	02500—34102
C. Hobo (als plv.) Kom van Aaiweg 15	Leiderdorp K.C. Leiden	01710—31297
A. C. Monster Prinsegracht 182b	's-Gravenhage K.C. 's-Gravenhage	070—394272
W. A. Fibbe Molenlaan 109	Rotterdam K.C. Rotterdam	010—186557
mr. W. Verheul Joz. Israëlslaan 96	Rijswijk (Z.H.) K.C. Dordrecht	070—181640

D. Geuze Stadhouderslaan 16	Oostburg K.C. Middelburg	01170—2616
K. de Geus Julianalaan 18	's-Gravenmoer K.C. Tilburg	01103—2507
J. Slot „De Oude Weide”	Eethen K.C. Den Bosch	04165—162
N. van Rooijen Burg. Waszinkstraat 112	Heerlen K.C. Maastricht	04440—3572

Adviserende leden, gekozen door het bestuur van de Jongerenorganisatie (A.R.J.O.S.):

C. Balkenende Jufferswegje 25	Kapelle Biezeling	01102—632
dr. C. Boertien Heibeekstraat 33	Geldrop	04903—3323

Adjunct-secretaris:

mr. W. de Kwaadsteniet Vroesenlaan 49a	Rotterdam	010—88455
---	-----------	-----------

2. De mutaties in het Centraal Comité

De enige mutaties in het Centraal Comité in 1962 waren het ontslag van dr. A. Veerman, die Tweede Kamerlid werd en het bedanken (per brief van 24 september 1962) van de heer A. Algra als lid van het Centraal Comité. De heer M. Knol verving hem sindsdien als het door het Provinciaal Comité Friesland aangewezen Centraal Comité-lid totdat de heer Algra, in 1963, in deze hoedanigheid weer deel uit ging maken van het partijbestuur.

De heer A. Warnaar Jzn., die reeds eind 1961 aftrad, werd tot 30 november vervangen door de heer C. Hobo. Sindsdien was dr. N. G. Geelkerken de definitief aangewezen vertegenwoordiger van de Kamercentrale Leiden.

3. Werkzaamheden van het Centraal Comité

Het jaar 1962 was in meer dan één opzicht een verkiezingsjaar, want Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen vonden plaats. Daarnaast mag aan deze verslagperiode die aanduiding ook worden gegeven omdat de voorbereidingen van de op 15 mei 1963 te houden verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal reeds medio 1962 een aanvang namen.

Zevenmaal kwam het Centraal Comité bijeen; steeds in de stad Utrecht, waar viermaal in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, een tweetal malen in „Esplanade” en eenmaal in hotel „Des Pays Bas” vergaderd werd.

Voor het moderamen van het Centraal Comité was 1962 een bijzonder druk jaar; het kwam niet minder dan vijfentwintig maal bijeen, zeventienmaal in Utrecht, vijfmaal in het gebouw van de Tweede Kamer te 's-Gravenhage en driemaal in Amersfoort.

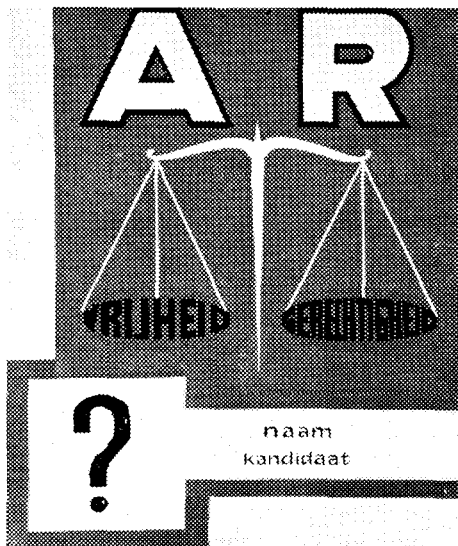
Op de vergadering van 3 maart werd afscheid genomen van de heer A. Warnaar Jzn., het door de Kamercentrale Leiden aangewezen Centraal Comité-lid, die in feite reeds in 1961 afgetreden was, doch nu eerst persoonlijk afscheid kon komen nemen. Zijn plaatsvervanger, de heer C. Hobo, werd hartelijk welkom geheten evenals de tijdelijke voorzitter van de Organisatie Commissie, dr. A. Veerman.

De ingekomen stukken herinnerden er aan dat ook elders, n.l. in de A.R. Tweede Kamerfractie een afscheid was genomen, n.l. van de heer C. van Nierop, die als Kamerlid heenging om zich voortaan vooral aan het algemeen secretariaat van het C.N.V. te wijden. Het Centraal Comité besloot het voorjaars-Partij Convent op 28 april te doen plaatsvinden en bereidde voorts de grote A.R. Vrouwenbijeenkomst d.d. 22 maart in „Tivoli” te Utrecht verder voor.

Geruime tijd werd gediscussieerd over de komende televisie-uitzendingen. Dit in het licht van de met het eerste A.R.-televisieprogramma opgedane ervaringen, die bemoedigend werden genoemd. Een hoofdschotel op deze bijeenkomst was ook de nota over de financiële toestand der partij. De inhoud daarvan hield nauw verband met de zojuist genoemde nieuwe en kostbare partij-taken. Het Centraal Comité kwam overigens tot de conclusie dat ook de gewone contributie-afdracht een opbrengst oplevert, die het steeds moeilijker maakt de normale taken naar behoren te vervullen. De nota werd als voorstel aan het Partij Convent vastgesteld. Op de inhoud ervan wordt dus nader in dit verslag teruggekomen. De vaststelling van het jaarverslag 1961 geschiedde eveneens in deze vergadering.

Op 16 juni kwam het Centraal Comité opnieuw bijeen. Er is toen enige tijd gesproken over een brief d.d. 8 juni van de C.H.U., waarin formeel werd voorgesteld wat al enige tijd in

over en weer geuite wensen publiek gemaakt werd, namelijk het beleggen van besprekingen tussen het dagelijks bestuur van de Unie en het moderamen van het Centraal Comité. De uitnodiging voor een gesprek, welke in overeenstemming was met een reeds jaren bij het Centraal Comité levend verlangen, werd uiteraard aanvaard.

Het Centraal Comité stelde een model-verkiezingsaffiche ter beschikking tijdens de propaganda-campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen 1962.

De partij-activiteiten kwamen in tweeërlei opzicht in het bijzonder voor het voetlicht. In de eerste plaats kon worden meegedeeld, dat de ledenwerfactie „Eén op tien” 8817 nieuwe inschrijvingen had opgeleverd; het gestelde doel — 10.000

nieuwe leden — kwam in zicht. Dit feit moet terwille van een goede balans in de visie op de A.R. Partij in 1962 wel gesteld worden naast de mededeling, dat het Centraal Comité in deze en volgende vergaderingen van menige kritische brief inzake het Nieuw-Guinea-beleid kennis diende te nemen.

Een tweede weerspiegeling van de in den lande gevoerde acties vormde de uitgebreide bespreking van de uitslagen der Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen. Hoewel er enig verlies geboekt werd, waren deze beschouwingen en uiteenzettingen (per Kamercentrale gegeven) niet in mineur. Men concludeerde dat een grotere duidelijkheid van de doelstellingen der christelijke politiek gewenst is, een zaak, welke bij de komende vaststelling van een Program van Actie aan de orde zou zijn.

Van de door het Centraal Comité uitgegeven verkiezingskrant (ten dienste van de Staten-stembus) bleek ruimschoots gebruik te zijn gemaakt, hoewel de oplage ervan (150.000) nog niet een tiende deel vormt van de hoeveelheid A.R. drukwerk, die ter gelegenheid van Kamerverkiezingen pleegt te worden „uitgezet”.

Vermeldenswaard is ook dat de door het Centraal Comité ter beschikking gestelde raadsverkiezingen-affiche een afname (16.300 exemplaren) vond, die stimuleert tot een hernieuwde gemeenschappelijke aanpak van dit propaganda-middel bij volgende gemeenteraadsverkiezingen. Het zojuist genoemde cijfer werd uiteraard ook beïnvloed door de omstandigheid dat de A.R. in mei 1962 in naar schatting enkele honderden gemeenten gezamenlijk hetzij met de C.H.U. alleen, hetzij met nog andere prot. christelijke partijen, een kandidatenlijst indiende. Alleen voor die plaatsen waar dit niet geschiedde, was — en is in de toekomst — het uitkomen met een uniforme A.R. affiche interessant.

Bereidheid tot samenwerking in nog breder verband toonde het Centraal Comité door akkoord te gaan met een door de Nederlandse Groep van de Internationale Unie van Christen-Democraten te beleggen conferentie, die in het bijzonder de zaak van de kernbewapening tot onderwerp zou hebben onder het thema: „Verdediging der Vrijheid”. Deze conferentie werd in februari 1963 te „Woudschoten” gehouden.

Een concept-manifest van deze Nederlandse Groep, dat in feite een soort actie-program met betrekking tot de Europese integratie inhield, werd eveneens besproken en — behoudens

enkele nog in de groep voor te stellen wijzigingen — aanvaard. De tekst van dit manifest is als bijlage toegevoegd aan het verslag-onderdeel, dat aan het internationale werk is gewijd.

Omtrent het tiental door de Herv. Geref. contactcommissie belegde besprekingen met predikanten, werd door deze commissie een rapport opgesteld, dat in deze Centraal Comité-bijeenkomst besproken werd. Dit leidde tot de conclusie, dat nu de tijd was aangebroken om de deelnemers aan deze regionaal-gespreide contacten de vraag voor te leggen of een landelijke predikanten-conferentie hunnerzijds op prijs zou worden gesteld.

Op de Centraal Comitévergadering van *15 september* werd als het ware in aansluiting op het hierboven genoemde besluit geconcludeerd dat het houden van een dergelijke predikanten-conferentie zinvol zou zijn. Als datum daarvoor werd vastgesteld 28 november 1962.

De voorzitter deelde op deze bijeenkomst mee dat dr. Veerman, die de in de Tweede Kamer leeggekomen zetel van de heer Van Nierop bezette, niet langer deel uitmaakt van het Centraal Comité en diens moderamen opdat het statutaire voorschrift, dat niet meer dan 5 Centraal Comitéleden tegelijk lid van het parlement mogen zijn, zou kunnen worden nageleefd.

Tot de door de Deputatenvergadering 1963 te kiezen voorzitter in functie zou treden (15 mei 1963) — aldus werd besloten — zal de heer J. Smallenbroek als voorzitter van de Organisatie Commissie en van het Algemeen Organisatie Comité optreden. Voorts werd de Kamercentrales aanbevolen Kadercontactbijeenkomsten te beleggen waar in hoofdzaak de door het Partij Convent van 28 april aangenomen financiële voorstellen nader zouden worden toegelicht.

De ledenwerving vond verdere voortgang, aldus kon worden meegedeeld, want het resultaat van de actie „Eén op tien” was op dat tijdstip 9057 nieuwe leden. Het feit dat de balans en de jaarrekening 1961 werden goedgekeurd evenals de begroting 1963 duidde erop dat het Centraal Comité zich ook ditmaal met vooral huishoudelijke zaken bezig hield. Niet jaarlijks terugkerende agenda-punten werden gevormd door wat als hoofd-gerechtigd van deze rijk voorziene vergader-dis moet worden aangeduid: de vaststelling van het „schema van termijnen en handelingen” inzake de komende Kamerverkiezingen en de opstelling van het rapport inzake de kandidaatstelling voor de verkiezing

van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Dit rapport, dat ingevolge het reglementaire voorschrift een vertrouwelijk karakter moet dragen, is daarna aan de besturen der Kamercentrales toegezonden om deze in staat te stellen hun aanbevelingslijsten op te stellen voor de kiesverenigingen.

Het Centraal Comité nam kennis van de brief d.d. 13 september 1962 van prof. dr. J. Zijlstra waarin deze aan de voorzitter van het Centraal Comité liet weten dat hij na rijp beraad had besloten zich niet voor een Tweede Kamerkandidatuur beschikbaar te stellen. Deze brief werd ingevolge het aan het eind der discussie genomen Centraal Comité-besluit en met telefonisch verkregen toestemming van de schrijver ervan, volledig afgedrukt in „Nederlandse Gedachten” d.d. 22 september, alsmede in het in die maand verschenen nummer van „A.R. Post”. Het Centraal Comité betreurde de beslissing van hem, die tot 2 maal toe de lijsttrekker van de partij was geweest, doch meende haar te moeten respecteren.

Ditzelfde geldt het eensluidende besluit van de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, mr. J. van Aartsen. Ook moest de voorzitter, dr. Berghuis, medelen dat bericht was ontvangen van de heren A. W. Biewenga Wzn. en dr. A. Veerman. Deze Kamerleden zagen eveneens af van een eventuele Kamerkandidatuur.

Discussie ontspan zich nog met betrekking tot de positie van mr. A. B. Roosjen. Na ampel beraad besloot het Centraal Comité als globale beleidslijn aan te houden, dat personen, omtrent de 65-jarige leeftijd, niet (weer) gekandideerd worden.

Het aanvaarden van een voorlopig advies van het Algemeen Organisatie Comité inzake de verkiezingsactiviteiten toonde aan dat de verkiezingsactiviteiten althans voor het partijbestuur, volop een aanvang hadden genomen.

Kort daarop — 6 oktober — kwam het Centraal Comité opnieuw bijeen. De verkiezingen vormden weer de hoofdmoot van de agenda.

Het door het moderamen opgestelde concept-Program van Actie kwam aan de orde. Het moderamen werd gemachtigd om met inachtneming van de gemaakte opmerkingen het ontwerp verder uit te werken.

Daarna vond een vergadering plaats van het zo genaamd „versterkt Centraal Comité”. Tot bijwoning daarvan — ’s middags — kon elke Kamercentrale, behalve haar „vaste” vertegenwoor-

diger in het Centraal Comité, nog twee afgevaardigden zenden. Deze bijeenkomst hield zich bezig met inleidende beschouwingen over de lijstaanvoering, waaromtrent na het weigeren van prof. Zijlstra ernstig beraad nodig was, dat uiteraard niet direct tot conclusies leidde. De eigenlijke bedoeling van dit „versterkt” Centraal Comité was het plegen van een breder beraad (voor het Partij Convent) over de indiening der kandidatenlijsten en de lijstengroepen, zonder dat in dit stadium nog over personen werd gesproken. Na dit overleg vergaderde het Centraal Comité in zijn gewone samenstelling verder om de besprekingen af te ronden. Besloten werd aan de Kamercentrales te doen weten dat het Centraal Comité, de omstandigheden in aanmerking nemende, geporteerd was voor meer dan één lijstaanvoerder. Met inachtneming van de mogelijkheid dat er uiteindelijk dus verschillende lijstaanvoerders „uit de bus” zouden komen, besloot het Centraal Comité voorts om ten aanzien van de kwestie van de lijsten en lijstengroepen de formulering van het desbetreffende in 1956 genomen besluit (*mutatis mutandis*) als voorstel aan het Partij Convent voor te leggen. (De tekst van dit besluit is in het hoofdstuk over de Partij Conventen afgedrukt.)

Het aangevulde advies over de verkiezings-activiteiten werd definitief aanvaard. Daarmee was het Centraal Comité gereed gekomen met de voorbereidingen voor het Partij Convent, dat op 13 oktober gehouden werd.

Op 29 oktober kwam weer een „versterkt” Centraal Comité bijeen. Ditmaal op verzoek van de besturen van verschillende Kamercentrales. Er bleek behoefte te bestaan aan nader beraad over de lijstaanvoering. Hierover liep het op die dag gehouden beraad. Voor- en tegenstanders van een éénhoofdig lijstaanvoerschap lieten hun argumenten horen. Men bleek hieraan behoefte te gevoelen, niet in de laatste plaats om goed *geïnformeerd te zijn* met het oog op de beraadslagingen die in de Kamercentrales plaats hadden *in deze tijd* met afgevaardigden van de kiesverenigingen. Bij dit overleg ging het dus niet zozeer om het nemen van een beslissing terzake. Deze bevoegdheid was immers reglementair voorbehouden aan het Partij Convent (van 2 februari 1963).

Het Centraal Comité kwam vervolgens op 30 november bijeen. Staande werd het overlijden herdacht van H.K.H. Prinses

Wilhelmina, die op 28 november heenging. Aan H.M. de Koningin werd de volgende brief van rouwbeklag gezonden:

„Met diepe droefheid heeft het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen kennis genomen van het verscheiden uit het aardse leven van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Wilhelmina. Het betuigt Uwe Majesteit en de leden van Haar Huis zijn eerbiedige en oprechte deelneming met het zware verlies, dat zij door dit heengaan hebben geleden.

Samen met het gehele Nederlandse volk van diepe rouw vervuld, wil het uitdrukking geven aan zijn grote dankbaarheid voor hetgeen Prinses Wilhelmina als Koningin en als mens voor ons land en ons volk heeft betekend.

Dat zij in woorden en daden heeft mogen getuigen, dat de dood voor Haar zou zijn de doorgang naar het eeuwige leven, moge Uwe Majesteit en de Haren in zeer bijzondere mate tot troost zijn in deze dagen.”

Voorts werd dr. N. G. Geelkerken welkom geheten als de definitieve opvolger van de heer Warnaar voor de Kamercentrale Leiden. De vergadering hield zich verder voornamelijk bezig met de bespreking van de brief d.d. 10 november, die door de groepering der „verontrusten” aan het Centraal Comité was toegezonden. Men betreurde in het algemeen de wijze waarop deze aangelegenheid in de publiciteit was gekomen. Deze groepering had immers niet slechts een schrijven naar de kiesverenigingen gezonden — waarop dr. Berghuis prompt had gereageerd in „Nederlandse Gedachten” d.d. 17 november 1962 — doch er waren ook „verhalen” in de pers met name in „De Telegraaf” en „Elseviers Weekblad”, die door vele Centraal Comitéleden nadelig voor de positie van de partij werden geacht. Men was voorts van mening dat de „verontrusten” niet in concreto lieten weten welk beleid zij voorstonden. Overigens stemde men in met de opinie van de voorzitter, die zei niet te geloven dat deze groep een scheuring in de partij wilde veroorzaken. Het Centraal Comité besloot een concept-antwoord op de genoemde brief te bespreken in zijn volgende vergadering.

Deze — laatste bijeenkomst in 1962 — werd gehouden op 15 december¹⁾. Het antwoord op de brief der „verontrusten” d.d. 10 november, werd vastgesteld en is daarna, behalve aan de geadresseerden, aan alle kiesverenigingen ter kennisneming toegezonden.

¹⁾ De verkiezingsvoorbereidingen en -activiteiten, welke na de jaarwisseling 1962/1963 plaatsvonden, zullen te zijner tijd beschreven worden in het jaarverslag over 1963

Aan de hand van de uitslag der stemming in de kiesverenigingen stelde het Centraal Comité de groslijst vast. Voor wat betreft de 60 namen der meest genoemde personen, welke zonder vermelding van het aantal malen dat zij door de kiesverenigingen genoemd waren naar de kiesverenigingen werden gezonden, zag deze lijst er als volgt uit:

B. Roolvink
 mr. dr. J. Meulink
 H. van Eijsden
 mr. W. Aantjes
 mr. B. W. Biesheuvel
 J. Smallembroek
 prof. mr. Th. A. Versteeg
 G. A. Kieft
 J. van Eibergen
 J. A. van Bennekom
 dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot *
 mr. dr. E. P. Verkerk *
 dr. W. Albeda
 mej. mr. J. C. Rutgers
 P. C. Elfferich
 M. W. Schakel
 S. Silvis
 dr. C. Boertien
 Tj. Walburg
 dr. P. J. Platteel *
 mej. J. van Leeuwen
 P. van der Mark
 mr. dr. N. G. Geelkerken
 mr. G. C. van Dam
 ds. P. M. van Galen
 ir. W. F. Schut *
 prof. mr. L. W. G. Scholten *
 P. Renkema
 mr. C. J. Verplanke
 H. Verschoor

lt. kol. A. van Ramshorst
 prof. mr. W. F. de Gaay Fortman
 lt. kol. mr. A. Pot
 prof. dr. ir. H. van Riessen *
 drs. A. J. van der Meer
 drs. B. Goudzwaard
 drs. S. van Tuinen *
 drs. F. H. von Meijenfeldt
 mr. W. R. van der Sluis
 mr. S. H. Attema
 prof. dr. S. U. Zuidema *
 mr. J. J. Hangelbroek *
 H. de Mooy
 mr. H. J. C. Vlug
 mevr. C. M. Tonkens—Kaaan
 dr. A. la Fleur
 dr. W. F. van Gunsteren *
 H. Algra *
 kol. J. C. Zuidema
 dr. ir. J. de Hoogh
 drs. J. Boersma
 mr. P. van Driel
 mr. A. B. Roosjen *
 J. Oosterhuis *
 mr. J. H. Jonker
 prof. dr. J. van Baal *
 prof. mr. I. A. Diepenhorst
 lt. kol. D. Mantz *
 mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom
 drs. T. M. Gilhuis *

De personen achter wier namen een sterretje is geplaatst, gaven te kennen, dat zij zich niet voor een kandidatuur voor de Tweede Kamer beschikbaar stelden.

Vervolgens stelde het Centraal Comité zijn advies aan de kiesverenigingen op. Met ontroering nam het partij-bestuur bij de aanvang van deze arbeid kennis van de mededeling van dr. Bruins Slot dat zijn arts hem had laten weten dat continuering van het Tweede Kamerlidmaatschap in combinatie met het hoofdredacteurschap van het dagblad „Trouw” uit medische overwegingen ongewenst moest worden geoordeeld.

De heer Bruins Slot deelde vervolgens mee voor het hoofdredacteurschap van „Trouw” te hebben gekozen, zodat hij zich niet meer als Kamerkandidaat beschikbaar stelde. Eenzelfde besluit van mr. dr. E. P. Verkerk lag ter tafel, welk besluit eveneens door het Centraal Comité werd gerespecteerd.

Het na veel beraad gereedgekomen advies, was als volgt samengesteld:

H. van Eijdsen
J. Smallenbroek
J. van Eibergen
mr. B. W. Biesheuvel
B. Roolvink
prof. mr. Th. A. Versteeg
mr. dr. J. Meulink
mr. W. Aantjes
P. C. Elfferich
G. A. Kieft
mej. mr. J. C. Rutgers
Tj. Walburg
mr. dr. N. G. Geelkerken
J. A. van Bennekom
dr. W. Albeda
dr. C. Boertien
S. Silvis
mr. W. R. van der Sluis
dr. ir. J. de Hoogh

M. W. Schakel
mr. G. C. van Dam
mej. J. van Leeuwen
ds. P. M. van Galen
prof. mr. W. F. de Gaay Fortman
P. Renkema
P. van der Mark
lt. kol. mr. A. Pot
mr. P. van Driel
drs. J. Boersma
mr. J. H. Jonker
drs. B. Goudzwaard
lt. kol. A. van Ramshorst
drs. A. J. van der Meer
drs. F. H. von Meijenfeldt
H. Verschoor
mr. H. J. Vlуг
ir. A. Smid

Het heengaan van dr. Bruins Slot gaf het Centraal Comité aanleiding aan zijn gevoelens in het volgende communiqué (gepubliceerd in „Nederlandse Gedachten” d.d. 29 december 1962) uiting te geven.

„De heer Bruins Slot heeft aan het Centraal Comité meegedeeld, dat hij op grond van een medisch advies van zeer recente datum zich genoodzaakt ziet een einde te maken aan het gelijktijdig vervullen van het Kamerlidmaatschap en het hoofdredacteurschap van Trouw.

Nu hij in deze omstandigheden verkeert, acht hij het zijn plicht te kiezen voor het blijven vervullen van het hoofdredacteurschap van Trouw. Dientengevolge zal hij een nieuwe kandidatuur voor de Tweede Kamer niet meer kunnen aanvaarden.

Het Centraal Comité betreurt het dat de heer Bruins Slot genoodzaakt werd tot deze keus. Het wil reeds op dit ogenblik uiting geven aan zijn waardering en dankbaarheid voor hetgeen dr. Bruins Slot als lid en voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie voor land en volk heeft verricht en uit dien hoofde voor de A.R. Partij betekent.”

In de loop van de zomer 1962 ontving de voorzitter, vergezeld van de secretaris en de adjunct-secretaris, A.R. personen

uit de kringen der georganiseerde christelijke werkgevers, boeren en tuinders, middenstanders en werknemers, om met hen van gedachten te wisselen over onderwerpen, die naar de mening van het moderamen in het Program van Actie 1963 ter sprake zouden moeten komen. Deze oriënterende en wederzijds geheel vrijblijvende kontakten vonden ook plaats met A.R. personen uit de christelijke onderwijs- en radio- en televisiewereld. Zij bleken later van nut te zijn toen het moderamen en daarna het Centraal Comité zich bezonnen op de meest geëigende formuleringen.

Op 23 februari ontving het moderamen een vijftal A.R. ondertekenaars van de in 1960 gepubliceerde oproep „Nederland en Indonesië”, te weten de heren prof. dr. W. J. Wierenga, prof. dr. H. Bergema, prof. dr. L. Onvlee, ds. J. J. Oranje en mr. H. J. Wijnmalen. Dit naar aanleiding van een schriftelijk verzoek d.d. 27 januari van die zijde.

Het moderamen ontving van de heren in dit contact een toelichting op een nota van mr. Wijnmalen, doch het moderamen moest zich mede vanwege de snelle ontwikkeling der dingen met betrekking tot Nederlands Nieuw-Guinea zijnerzijds beperken tot het verduidelijken van een aantal gebezigde staats- en volkenrechtelijke termen, waaromtrent misverstand dreigde te ontstaan.

Op 26 juni ontving het moderamen van het Centraal Comité het moderamen van het hoofdbestuur van de A.R.J.O.S.. Over diverse aangelegenheden werd van gedachten gewisseld, waarbij de gehouden gesprekken tussen de Arjos-leiding en het dagelijks bestuur van de jonge C.H.U.'ers over eventuele samenwerking tussen beide partijen vooral de aandacht had.

Op 30 juni was het moderamen de gast van het dagelijks bestuur der C.H.U.. Hiermede werden de suggesties van de heren Berghuis en Beernink, geuit op recentelijk gehouden partijvergaderingen gerealiseerd. Het was een algemeen oriënterend gesprek waarbij elkaars standpunten en interpretaties inzake principiële uitgangspunten van de christelijke politiek in beschouwing werden genomen.

Met de groep der „verontrusten” waren er op 27 oktober en 7 november kontakten doordat het moderamen op die data een lang gesprek had met de heren prof. dr. L. W. G. Scholten,

prof. dr. J. Prins, G. Buiten, drs. T. Spaan, P. Wijbenga en dr. D. Vreugdenhil. Uitvoerig werd van gedachten gewisseld met name over de Nieuw-Guinea-politiek, de Mammoetwet en de kabinetscrisis naar aanleiding van de motie-Van Eibergen in december 1960. De wederzijdse standpunten hieromtrent zijn bekend uit publicaties in brochures, maand-, week- en dagbladen.

Het verkiezingswerk in breder partijverband was op 4 september begonnen toen het moderamen van elke Kamercentrale een drietal vertegenwoordigers ontving. Het moderamen werd op deze wijze geïnformeerd omtrent hetgeen er leefde in de Kamercentrales inzake verkiezingsaangelegenheden waarover in de naaste toekomst door de bevoegde partij-organen beslissingen zouden moeten worden genomen.

Jubiläum Mr. A. B. Roosjen

In juni 1962 vierde mr. A. B. Roosjen zijn zilveren jubileum als lid van de Tweede Kamer.

Dr. Berghuis schreef hierover in „Nederlandse Gedachten” van 9 juni 1962:

„Op 8 juni is het 25 jaar geleden, dat mr. A. B. Roosjen lid van de Tweede Kamer werd. Het lijkt mij juist dat wij bij dit parlementaire jubileum even stilstaan.

En dan wil ik beginnen met mr. Roosjen, enige tijd geleden hersteld van een ernstige ziekte, geluk te wensen met het feit, dat God hem dit gedenkwaardige moment heeft doen beleven. De senior van de A.R. Tweede Kamerfractie neemt als tweede voorzitter van deze fractie en als tweede voorzitter tevens van het Centraal Comité een zeer centrale plaats in in het gebeuren van onze partij. En wel een gewaardeerde plaats.

Zijn leeftijd en ervaring hebben hem geleidelijk aan het aureool gegeven van te zijn een „père noble”, zoals hij in de laatste tijd door zijn vrienden nogal eens is betiteld.

Roosjen is een persoonlijkheid van een geheel eigen karakter. Men moet hem wat langer leren kennen om hem naar de juiste waarde te kunnen schatten.

Hij is onafhankelijk van natuur en van oordeel, maar aan de andere kant ook weer steeds bereid om zich binnen het verband van het geheel te plaatsen. Een scherpe kritische geest sluit bij hem welwillende vriendelijkheid niet uit.

Men wordt evenzeer getroffen door zijn juridische spitsvondigheid als door zijn vaak mystieke vroomheid.

En zijn soms onverbloemde openhartigheid is niet hard vanwege zijn — soms een klein beetje cynische — humor.

Ik weet niet, wat Roosjen van deze psychische vivisectie zal vin-

den. Hij behoeft het er ook niet mee eens te zijn. Maar ik wil wel zeggen, dat wij hem in zijn eigen structuur hebben leren waarderen, dat wij dankbaar zijn voor hetgeen hij in zijn 25-jarig Kamerlidmaatschap voor ons land en voor de anti-revolutionaire zaak heeft gedaan, en dat ik het voor mij persoonlijk een voorrecht acht hem tot mijn vrienden te mogen rekenen.”

HOOFDSTUK II

DE PARTIJ CONVENTEN

1. Het voorjaars-Partij Convent op 28 april 1962 te Utrecht

In „Esplanade” ontmoetten de honderden leden en gasten elkaar tijdens het voorjaars-Partij Convent op 28 april. Vele prominenten onder hen moeten korthedshalve ongenoemd blijven. Volstaan worde slechts met de vermelding dat zowel minister Van Aartsen, minister Zijlstra en staatssecretaris Roolvink, alsmede staatsraad Algera van hun belangstelling blijk gaven door hun aanwezigheid.

De openingsrede van de voorzitter, dr. Berghuis, handelde over de binnenlandse politieke situatie. Zij is onder de titel „In de stroomversnelling van deze tijd” gedrukt en verspreid. Enkele passages eruit worden hier aangehaald teneinde het verslag iets van de actuele problemen van begin 1962 mee te geven.

Over de uitslag van de op 28 maart gehouden Statenverkiezingen zei dr. Berghuis het volgende:

„Nu kunnen wij beginnen met te stellen, dat degenen, die deze verkiezingen hebben willen gebruiken om aan de bestaande constellatie een einde te maken, hun doel niet hebben bereikt. Dat moet met name voor de P.v.d.A., die reeds maandenlang bezig was geweest een situatie op te bouwen, die tot dat succes zou moeten leiden, een grote teleurstelling zijn geweest. De regeringscombinatie zit kennelijk vaster in het zadel, dan zij, en trouwens ook sommigen buiten de kring der oppositie, hadden verwacht. En als ook Indonesië, door vlak voor de verkiezingen met militaire middelen te gaan werken, had gehoopt aan het regeringsbestel in ons land electoraal te kunnen wrikken, dan is zij daarin, terecht, en gelukkig eveneens teleurgesteld.

Voor wat de „regeringspartijen” betreft, mag de conclusie zijn, dat de christelijke partijen als geheel genomen relatief ongeschokt te voorschijn zijn gekomen uit het stof van de verkiezingsstrijd. Natuurlijk zijn wij voor ons niet tevreden met een toch nog weer kleine teruggang. Dit blijft een zaak van voortdurende ernstige

bezorgdheid. Dat ook de C.H.U. niet geheel het peil van de vorige Statenverkiezingen heeft kunnen halen, kan die bezorgdheid alleen maar groter maken. Maar, hoe het ook zij, als totaliteit is de christelijke politiek, die als hoofdbestanddeel van de huidige constellatie ook de zwaarste verantwoordelijkheid heeft gedragen en aan de sterkste aanvallen van kritiek heeft blootgestaan, zonder averij gebleven, en daarom gelet op de gevaren, waaraan zij blootstond op dit ogenblik politiek versterkt geworden.

De grootste klap moest de V.V.D. incasseren, uitgerekend de partij, die zich in de meest positieve zin, a.h.w. met huid en haar, achter het gevoerde regeringsbeleid had gesteld en dit had gedekt."

Het winnende paard was de P.S.P.. Daarom is het goed de kort samengevatte A.R. visie op het pacifisme, bij monde van de voorzitter geuit, ook hier weer te geven:

„De grote winst bij deze verkiezingen, althans gemeten naar de geringe grootte van deze partij, was voor de P.S.P., voor de pacifisten. Vergeleken met de aanhang, welke het streven naar eenzijdige ontwapening in ons land in de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog had, is de omvang van het pacifisme op dit ogenblik niet groot, maar het is toch een opmerkelijk en niet te verwaarlozen verschijnsel, dat op dit moment, nu wij wat verder staan achter het militaire onheil dat ons door boze nazi-machten is aangedaan en waarvan wij door de sterker gebleken militaire krachten van de vrije wereld zijn bevrijd, en nu wij voor de toekomst geconfronteerd worden met de onvoorstelbare dreiging van moderne militaire middelen, het „gebroken geweeetje" opnieuw opgang maakt in de politiek.

Zonder afbreuk te willen doen aan de ontzaglijke ernst van de zaak der atoombewapening, en ook aan de serieuze intenties van het pacifistische streven, meen ik dat het pacifisme, als politiek streven tenslotte alleen bestaat en ook alleen bestaan kan bij de gratie van een overheid, die het zwaard, ook het militaire zwaard, gereed heeft en dat zo nodig hanteert. Zodra aan de overheid het zwaard ontvalt, stort het pacifisme in elkaar."

Bij de Staten-stembus van 28 maart was in feite het beleid van het kabinet-De Quay in het geding. Vooral de P.v.d.A. had alles op alles gezet om dat beleid tot de inzet van de verkiezingen te maken. Dr. Berghuis bracht het in onze kring heersende gevoelen over dit beleid als volgt onder woorden:

„Maar als ik mij, het geheel overziende, afvraag of er nationaal gezien onbehagen bestaat over de huidige politieke constellatie, waarop het huidige bewind rust, dan zou ik beslist willen antwoorden: Nee. Er mag hier en daar wat gehokt hebben, het regeringspad mag niet altijd over rozen zijn gegaan, de constellatie heeft in het algemeen gesproken de moeilijke beginjaren van een andere

koers goed doorstaan en met name de ook voor de toekomst zo belangrijke samenhang tussen de drie christelijke partijen weten te handhaven."

Als direct doel van de A.R. praktische politiek op het sociale vlak duidde de partijvoorzitter het probleem van de gehandicapten aan. Hij gaf daarbij ook het motief van onze bemoeiing met dat vraagstuk:

„Maar die „zwaksten” onder ons, waarvoor ik nu zeer in het bijzonder uw aandacht zou willen vragen, en ten aanzien waarvan

Tijdens de vergadering van het voorjaars-Partij Convent op 28 april 1962 onthulde de secretaris, mr. W. R. van der Sluis, het getal der tot op dat ogenblik nieuw gewonnen leden in het kader van de landelijke ledenwerfactie „Eén op tien”.

Zittend v.l.n.r.: prof. dr. ir. H. van Riessen, mr. A. B. Roosjen, Z.E. mr. J. van Aartsen en dr. W. P. Berghuis.

ik meen, dat in de komende tijd een integrale wettelijke regeling moet worden getroffen, betreft de zwaar gehandicapten, in de categorieën van blinden, doofstommen, lichamelijk zeer gebrekkigen, geestelijk afwijkenden, zwakzinnigen en krankzinnigen, d.w.z. diegenen, die niet in de eerste plaats uit medelijden maar uit solidariteit, vanwege het „uit één bloed zijn”, onze gemeenschappelijke zorg behoeven.”

Na de rede werden de overleden Partij Conventsleden, de heren J. P. Passchier te Noordwijk en burgemeester C. L. Schreuders te Benschop herdacht.

Daarna kwamen enkele organisatorische aangelegenheden aan de orde. Op de mededeling, dat een gesprek met de leiding van de C.H.U. op komst was, werd met kennelijke instemming door het Partij Convent gereageerd.

De behandeling van de jaarverslagen 1960 en 1961 bracht twee diametraal tegenover elkaar staande oordelen over de opzet en het wezen van het Partij Convent ter tafel. De beide opponenten waren mr. M. R. Krans te Haarlem en de heer H. Vink te Gouda. Niemand had daarna blijkbaar behoefte de aldus ontstane evenwichtstoestand te verstoren door nog iets over deze verslagen op te merken, zodat dit punt spoedig was afgehandeld.

Maar niet zo vlot — en dat was ook de bedoeling — verging het de nota inzake huishoudelijke (lees: financiële) aangelegenheden van de partij. De daarin bepleite inkomstenverbetering voor het Centraal Comité (én door middel van het instellen van een Publiciteitsfonds én door verhoging van de normale afdrachten) bracht gedocumenteerde interventies van de heren M. Knol te Sneek, S. D. Sietzes te Enkhuizen en Th. Huizenga te Stadskanaal. Het resultaat was de aanvaarding van de nota, dat wil zeggen: aanbieding ervan aan de e.k. Deputatenvergadering. Het Publiciteitsfonds werd met name ten dienste van de in februari gestarte A.R. televisie-uitzendingen onmiddellijk ingesteld.

Samenvattend kwamen de voorstellen op het volgende neer:

- a. Het Partij Convent besluit tot instelling van een Publiciteitsfonds (PF).
- b. Het Partij Convent besluit over 1962 de afdracht per lid voor het PF te doen zijn f 0,50 per lid.
- c. Het Partij Convent besluit over 1963 de afdracht per lid voor het PF te doen zijn f 1,— per lid.

- d. Het Partij Convent stelt voor, dat de eerstvolgende Deputatenvergadering de contributie-afracht over 1963 met f 0,50 per lid verhoogt (over 1963 wordt dan dus meer geheven f 1,— voor het PF plus f 0,50 contributieverhoging = f 1,50).
- e. Het Partij Convent stelt voor, dat de eerstvolgende Deputatenvergadering de contributie-afracht over 1964 en daarop volgende jaren met f 1,— per lid per jaar verhoogt. (Over 1964 en daarop volgende jaren wordt dan dus meer geheven f 1,— voor het PF plus f 1,— contributieverhoging = f 2,—).

De middagvergadering bracht dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie op het spreekgestoelte. Zijn rede had hoofdzakelijk betrekking op het Nieuw-Guinea-beleid van Regering en fractie. De ontwikkeling van beider standpunten gaf de spreker als volgt weer:

„Tot dusverre hadden wij steeds op het standpunt gestaan, dat Nederland de bevolking van Nieuw-Guinea zou opleiden tot zelfbestuur en zelfbeschikking. Wij zagen dat als onze nationale taak om op die wijze onze koloniale geschiedenis eervol te beëindigen.

Maar in de loop van 1961 is de Nederlandse Regering op dit punt van gedachten veranderd. Terwijl tot in 1960 de internationalisatie van het Nieuw-Guinea-bewind — behoudens de jaarlijkse rapportage aan de V.N. — werd afgewezen, besloot de Regering in 1961 tot het tegenovergestelde. Het doel, de uiteindelijke zelfbeschikking, bleef gelijk, maar de Nederlandse Regering begreep, dat zij zelf dat doel niet zou kunnen verwerkelijken en deed daarom een beroep op de V.N. Nederland wilde een eind maken aan zijn geschiedenis als koloniale mogendheid — het is een woord niet van mij, maar van de Regering — en wilde het probleem Nieuw-Guinea voor rekening van de V.N. brengen.”

Daarna bouwde de in pers en op vergaderingen fel aangeval-
len fractievoorzitter de verdedigingsstelling op:

„De Regering had er dus verleden jaar oktober volkomen gelijk in dat zij voor haar politiek met betrekking tot Nieuw-Guinea naar een breder internationaal draagvlak zocht. Zij was toen zelfs al zo ver, dat zij niet alleen een breder draagvlak, maar een **ander** draagvlak — dat van de V.N. — zocht.

Ik zou nu, tegen deze achtergrond, tot degenen, die de A.R. partijleiding, de A.R. Tweede Kamerfractie en mij persoonlijk benaderen met opmerkingen als zouden wij vluchtwegen zoeken, als zouden wij de Papoea's niet als de naasten zien, die op onze weg geplaatst zijn, als zouden wij ons door angst en vrees laten leiden, als zouden wij te weinig op de wil des bevels van God letten en te veel speculeren op een mogelijk voor ons en de Papoea's ongunstige wil des besluits van God en als zouden wij maar een stelletje

slappingen zijn (ik citeer hier brieven die ik ontvangen heb) — ik zou tot die allen willen zeggen, dat het niet de A.R. Partij in de eerste plaats, maar dat het het kabinet-De Quay is geweest — inclusief minister Luns — dat tot de conclusie is gekomen, dat het beleid zoals het tot 1961 gevoerd is in een impasse leidde, die voor de Papoea's geen uitzicht bood. Vandaar — terecht — de poging tot internationalisatie, zoals ik die hiervoor beschreven heb.”

Over het veel gesignaleerde misverstand op 3 oktober 1961 tussen de minister-president en dr. Bruins Slot, zei deze:

„De A.R. Tweede Kamerfractie heeft dat beleid bij monde van mijzelf direct ondersteund. Ik kan het niet helpen, dat de Minister-President dat niet direct na mijn rede in eerste aanleg begrepen heeft, maar aan wie die rede leest moet dat duidelijk zijn. De Minister-President heeft dat na mijn repliek in zijn dupliek toegegeven. Wij hebben het beleid van de Regering gesteund, omdat wij de achtergrond als zeer reëel erkenden: wij staan hier voor een taak, die wij, alleen, niet aan kunnen. Wij staan hier voor een twistgeding, dat wij op ons eentje niet uit kunnen vechten, maar waarvoor een internationaal akkoord noodzakelijk is.”

De kern van het aanvankelijke meningsverschil tussen het kabinet en de A.R. Tweede Kamerfractie, duidde de spreker als volgt aan:

„De grote tekortkoming, de omissie in het plan-Luns lag hierin, dat het bij de voorgestelde oplossing geen rekening hield met datgene wat het probleem Nieuw-Guinea tot een probleem maakt, n.l. het conflict tussen Nederland en Indonesië over Nieuw-Guinea.”

„Naar de mening van de A.R. fractie was het moreel ontoelaatbaar om mede te werken aan een zelfbeschikking door de Papoea's, die alleen maar tot gevolg zou hebben, dat Indonesië zijn conflict met Nederland op de Papoea's zou afreageren.

En bij zelfstandigheid zouden de Papoea's alleen staan, tenzij de Verenigde Naties of Nederland of andere landen daarvoor insprongen.

Dat dit van de V.N. niet te verwachten is, was ons toen duidelijk en is nu iedereen duidelijk. Dat andere landen b.v. de Verenigde Staten of Australië, zullen bijspringen, het is voor een ieder duidelijk dat dit niet gebeuren zal.

Dan blijft Nederland alleen over.

Maar het plan-Luns was juist bedoeld om Nederland daarvan te vrijwaren, omdat men zich bewust was, dat men dit op de duur alleen niet kon.”

De suggestie van A.R. zijde geuit, die zoveel onenigheid, ook in onze kring veroorzaakte, was de volgende:

„Wij hebben gezegd: Internationalisatie, best! Maar probeer op een of andere manier ook Indonesië hierbij te betrekken. Het enige wat ik gevraagd heb in de Kamer is: Tact eens af of er een mogelijkheid bestaat voor een open gesprek, een gesprek zonder precondities. Dat was toch wel het minste wat men zou moeten doen.”

Ook tijdens de discussie die op de rede volgde bleek het verschil van inzicht, dat zich op deze hoofdpunten uit de rede toespitste. Het beleid van de fractie (het grootste deel) werd bestreden door de heer G. Buiten, drs. L. J. Dijkstra, de heren Bruining en H. Algra, alsmede prof. dr. J. Prins en de heren M. Meyer, M. H. L. Weststrate en P. Wijbenga. De spreker werd bijgevallen en verdedigd door prof. dr. R. van Dijk, de heer Th. Huizenga, mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom, de heer W. G. de Feyter en prof. dr. H. Bergema, terwijl de heer J. Haverkamp erop aandrong, dat men elkaar zou vinden. Zover kwam het helaas op dit Partij Convent niet. Niemand heeft zich echter over gebrek aan spreektijd kunnen beklagen. Voor- en tegenstanders van het gevoerde beleid grepen dan ook de kans aan om zich vrijelijk en openhartig te uiten. Dat in de pers (vooral in de niet A.R. gezinde pers) nogal wat commentaar werd gegeven spreekt vanzelf. Dat moet men ter wille van het grote goed der openbaarheid op de koop toe nemen.

2. Het najaars-Partij Convent op 13 oktober 1962 te Utrecht

Rustiger, maar daarom door openheid en sfeer niet minder geslaagd, was het najaars-Partij Convent op 13 oktober. De financiële verslagen van de partij-organisaties en -instellingen gaven (wederom) weinig stof tot bespreking in afkeurende zin. Ook dat hield de hoop op een ruimere toevloeiing van geldmiddelen in 1963 levend.

De voorzitter, dr. Berghuis, wijdde in zijn openingsrede aandacht aan de „verontrusting” die leidde tot het optreden van een aldus aangeduide groepering. Dat deze groep, volgens persberichten, zich juist een week tevoren over de situatie bezonnen had, hetgeen later leidde tot briefwisseling met het Centraal Comité en tot twee uitvoerige besprekingen tussen vertrouwensmannen der groepering en het moderamen van het Centraal Comité, bleek op dat Convent niet, zodat over dit alles ook geen uitspraak van het op die dag bijeen gekomen regionale kader van de partij viel. (Het antwoord van het Centraal Comité op de brief der „verontrusten” d.d. 10 november, werd op 15 december vastgesteld).

De conclusie van de openingsrede, dat er „geen afbraak, maar groei” (de titel waaronder de rede werd gedrukt en verspreid) in de partij moest worden nagestreefd, had dus ook toen blijkbaar *aller* instemming. Ook al bleek naderhand in de partij, dat er over de middelen om deze groei te bevorderen nogal wat verschil van opvatting heerst.

Over de positie van de A.R. Partij zei dr. Berghuis het volgende:

„Sommigen denken, dat wij bezig zijn onze koers te verliezen, maar ik dacht, dat wij juist bezig zijn onze koers te vinden in deze tijd en in de wereld van vandaag in gehoorzaamheid aan de Bijbel. En ik hoop dat u de neerslag daarvan ook zult onderkennen in het ontwerp-Program van Aktie voor de verkiezingen van 1963 zoals het binnenkort de kiesverenigingen zal bereiken. Ik hoop, dat men dan in dit stuk zal zien een getuigenis en een werkprogram, die met de beide benen midden in de wereld van vandaag staan en dat die ook op de toekomst zijn gericht; en tevens dat zij voluit anti-revolutionair zijn en dat zij aansluiten bij de beste tradities van de Anti-Revolutionaire Partij.

En laten wij dan zonder enige zelfvoldaanheid en eigengereidheid, maar met geloofsblijdschap en ijver met elkander de toekomst ingaan en ons als levende Christus-belijdende partij presenteren aan ons volk en aan de omringende wereld.”

In de middagvergadering sprak de minister van Financiën, prof. dr. J. Zijlstra, al was het dan niet qualitate qua. Zijn rede, gedrukt onder de titel „De schatkist, de politiek en nog wat”, ving aan met een typering van het wezen van het financiële beleid.

„Er is geen fundamentele tegenstelling tussen de financiële kijk op een probleem en het bekijken van de eigen merites van de verschillende problemen, of dat nu ambtenarensalarissen zijn, of dat het is hulp aan onderontwikkelde gebieden, of dat het is hulp aan infrastructuur van ons land, enfin, noemt u maar op posten die u zelf na aan het hart liggen. Het financiële beleid is, als het goed is, niet anders, niet meer en niet minder dan op een ordelijke wijze tot elkaar in relatie brengen van de verschillende belangrijke problemen, die tot een oplossing moeten worden gebracht. Het financiële beleid wil niet meer of minder zijn dan het dwingen van de mensen tot het kiezen. Wanneer men een bepaalde zaak hoge prioriteit wenst te geven met klemmende argumenten, dan moet men er ook toe gedwongen worden om met die zelfde ernst en met die zelfde klem ook de bereidheid op te brengen om dan van andere dingen af te zien.”

Natuurlijk kwamen mede naar aanleiding van de reeds daar luider weerklinkende socialistische verkiezingspropaganda ook de collectieve voorzieningen aan de orde.

„Wij moeten zeer op onze hoede zijn, dat wij met een beroep op de collectieve voorzieningen niet zoveel geld aan de mensen gaan onttrekken, dat wij daardoor extra collectieve behoeften gaan scheppen. En naar mijn mening is het een actueel punt in de politieke strijd in Nederland, dat daar verschillend over wordt geoordeeld. Ik ben van mening dat b.v. de P.v.d.A. hier de collectieve sfeer ten deze overschat en de particuliere sfeer onderschat. En niemand hoeft mij er van te verdenken, dat zeggende, dat ik een onvoldoende oog heb voor de collectieve voorzieningen. Wie trouwens de collectieve voorzieningen bekijkt, die onder het kabinet-De Quay tot stand zijn gekomen, die zal zien, dat die zich bepaald kunnen meten met de kabinetten die eraan vooraf zijn gegaan. Er is geen begin van twijfel aan.

Het slot van de rede van prof. Zijlstra was een voorzichtig maar toch overtuigend relateren van zijn beleid aan de doelstelling van de christelijke politiek:

„Ik wil niet zeggen, ik zou niet kunnen zeggen, dat deze of gene belastingpolitiek, of deze of gene uitgavenpolitiek op zichzelf christelijk of onchristelijk zijn. Er zijn geen christelijke beginselen als zodanig voor de belastingpolitiek, noch oorspronkelijke noch afgeleide. Daar gaat het niet om. Het gaat hierom, dat naar mijn vaste overtuiging een zodanig beleid als ik heb geschetst, nu zal ik het voorzichtig formuleren, een steentje ertoe kan bijdragen tezamen met het overige beleid, dat een zodanige situatie in de maatschappij ontstaat, dat men zou kunnen spreken van wat meen ik prof. Donner eens gezegd heeft toen hij de overheidstaak wilde typeren: een samenleving waarin orde en vrede heerst. Zo is christelijke politiek een bijdrage, natuurlijk een onvoldragen en tekortschietende bijdrage, tot een samenleving waarin iets terecht komt van gerechtigheid en naastenliefde. Waarin alle tendenzen die gerechtigheid en naastenliefde tegengaan, in alle gebrokenheid en gebrektheid zoveel mogelijk worden tegengegaan.”

De heren H. Verschoor, H. J. Lips, P. van den Heuvel, J. Wilschut, J. van Lien, W. G. Broekhuizen en dr. ir. P. L. Walraven wisselden daarna met de bewindsman van gedachten.

De rede van minister Zijlstra toonde aan, dat de belangstelling voor de hoofdlijnen van het beleid in de sociaal-economische-financiële sector nog steeds de onverflauwde belangstelling van vele A.R. wekken. Het feit, dat reeds bekend was dat deze bewindsman alsmede minister Van Aartsen geen Kamerkandidaat zouden zijn en de omstandigheid dat mr. Roosjen

ter vergadering meedeelde zich niet herkiesbaar te stellen, brachten dit Partij Convent al een beetje in de verkiezings sfeer, die zich duidelijker manifesteerde naarmate 1963 meer naderde.

Het is van belang ook hier vast te leggen wat over het niet meer kandideren van 3 vooraanstaande A.R. op deze vergadering woordelijk werd gezegd. Mr. Roosjen legde de volgende verklaring af:

„Mij is gebleken, dat de kwestie omtrent mijn kandidatuur bij de verkiezingen van 1963 spanning en onrust in de partij veroorzaakt. Om aan die spanning en onrust op dit punt een einde te maken, verzoek ik de kiesverenigingen voorzover mij aangaat niet af te wijken van het voorlopig advies van het Centraal Comité inzake de kandidaatstelling en mijn naam derhalve niet op de groslijst te brengen, aangezien ik thans besloten ben mij het volgend jaar niet herkiesbaar te stellen.”

De vergadering vernam van dr. Berghuis iets naders over het zich niet kandidaat stellen van prof. dr. J. Zijlstra en mr. J. van Aartsen:

„Zoals bekend heeft prof. Zijlstra op grond van motieven, die met zijn instemming voluit openbaar zijn gemaakt, gemeend zich niet weer voor een Kamerkandidatuur beschikbaar te moeten stellen. De heer Zijlstra en ik hebben een en andermaal uitvoerig over deze zaak gesproken. Ik meen, dat wij zijn beslissing en de beweegredenen daarvan hebben te respecteren. Gaarne spreek ik de hoop uit, dat zich in de toekomst gelegenheden zullen voordoen, waarin hij met zijn grote bekwaamheden ook verder de zaak van de Anti-Revolutionaire Partij zal kunnen dienen. Dat hij zich daartoe bereid zou verklaren, wist ik en het verheugt mij.

Dat ook mr. Van Aartsen op grond van persoonlijke motieven zich niet meer beschikbaar stelt, zullen wij eveneens hebben te eerbiedigen. De heer Van Aartsen heeft tegenover mij met de meeste stelligheid verzekerd, dat hierbij van enig restant van gepikeerdheid wegens de woningbouwkabinetscrisis van 1960 op geen enkele wijze sprake is. In dit verband zou ik ook mijnerzijds nog eens tegenover de gehele partij willen uitspreken, zoals minister Zijlstra dat in zijn brief ook heeft gedaan, dat de betrekkingen tussen de leidingen van partij en fracties en de bewindslieden zowel in het persoonlijke als in het zakelijke vlak van de meest vriendschappelijke aard zijn en dat het gevaar voor kortsluitingen, wat dit betreft, voorzover aanwezig geweest, is verdwenen. De invloed van mr. Van Aartsen in ons partijleven zal zich ongetwijfeld ook in de toekomst doen blijven gelden. Dat de heer Roolvink zich beschikbaar stelt voor het Tweede Kamerlidmaatschap zal ongetwijfeld ons allen veel voldoening geven.

De drie a.r. bewindslieden zitten in het huidige kabinet op zware

posten. Noch de portefeuille van Financiën, noch die van Volkshuisvesting, noch het loonbeleid zijn uit elektoraal oogpunt gezien dankbare taken geweest. Dat de bewindslieden bereid zijn geweest in 's lands belang deze taken op zich te nemen en zich er met inzet van hun krachten aan te geven, verdient ons respect en strekt de partij tot eer. Ik spreek gaarne de hoop uit, dat zij hun taak tot het einde toe zullen mogen blijven volbrengen."

Over de kwestie van de lijstaanvoering die tot een vraagstuk was uitgegroeid, die de gehele partij bezig hield, had de voorzitter, dr. Berghuis, 's morgens in zijn rede al het volgende gezegd:

„Nu prof. Zijlstra niet meer voor het lijstaanvoederschap beschikbaar zal zijn, zullen wij, indien althans de partij het voorstel van het Centraal Comité zoals dat onlangs is gepubliceerd volgt, deze keer met verschillende lijstaanvoerders uitkomen. Het is echter nog niet zover, dat daarover vandaag reeds een beslissing moet vallen.

Het uitkomen eventueel met verschillende lijstaanvoerders zal op zichzelf in de geschiedenis van onze partij niet iets nieuws zijn. Wel zijn wij er met name in de na-oorlogse periode aan gewend geraakt één lijsttrekker voor het gehele land te hebben.

Een landelijke lijstaanvoerder moet over de gehele lijn naar binnen en naar buiten het gezicht en het gevoel van de partij, waarvoor hij optreedt vertolken en tevens de eigenschappen bezitten van een algemeen politiek leider in het parlement en daar buiten. En dat moet dan voor de partij een opgelegde en vanzelfsprekende zaak zijn. Ik zeg wel eens: een landelijke lijstaanvoerder moet voor de kiezers over de gehele lijn iets „mythisch” hebben. Dat hadden in onze partij Kuyper en Colijn. Dat had ook nog Schouten. Maar dat had — en het zij hem vanwege zijn jeugdige leeftijd niet euvel geduid — reeds in wat mindere mate een man als Zijlstra. Dat „mythische” element hadden in andere partijen figuren als Drees, Oud en Romme.”

Ook al nam dit Partij Convent geen beslissing over de lijstaanvoering, wel was het geroepen een besluit te nemen over de lijsten en de lijstengroepen. Het voorstel dienaangaande van het Centraal Comité werd aanvaard. Het duidde aldus:

- „1. Aan de verkiezingen voor de leden der Tweede Kamer der Staten-Generaal, welke in 1963 zullen worden gehouden, neemt de Anti-Revolutionaire Partij deel door indiening in elk der achttien Kamer kieskringen van een kandidatenlijst, bevattende dertig namen, welke lijsten worden verbonden.
2. Al deze lijsten dragen op de plaatsen 1 tot en met 12 dezelfde namen, waarbij de volgorde van deze namen op de lijsten verschillend kan zijn, onverminderd echter de nader te nemen beslissingen omtrent de lijstenaanvoerder(s).

3. Al deze lijsten dragen op de plaatsen 13 tot en met 24 dezelfde namen in dezelfde volgorde.
4. De aanvulling der lijsten, voorzover het de nummers 25 tot en met 30 betreft, geschiedt door elke Kamercentrale met inachtneming van artikel 10 van het reglement op de kandidaatstelling. Deze aanvulling dient ingevolge het door het Centraal Comité vastgestelde schema van termijnen en handelingen uiterlijk op 17 februari 1963 te geschieden."

Daarmede was op dit Partij Convent het raamwerk tot stand gekomen, waardoor via de zeer uitgebreide reglementaire en statutaire procedures de 18 kandidatenlijsten nog pasklaar moesten worden gemaakt. Het resultaat van al die arbeid kwam uiteraard eerst in 1963 tot stand. Het is echter wel duidelijk dat qua sfeer en discussie-punten de „interne” verkiezingscampagne in 1962 en wel met name op het Partij Convent van 13 oktober een aanvang had genomen.

3. De samenstelling van het Partij Convent eind 1962

Stemhebbende leden:

Gekozen door de Satencentrales	115
Gekozen door de Kamercentrales	57
Stemhebbende leden van het Centraal Comité	35
Leden Organisatie Commissie	5
Dagelijks Bestuur dr. Abraham Kuypersstichting	6
Dagelijks Bestuur Verband van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders	3
Dagelijks Bestuur ARJOS	6
Totaal	<u>227</u>

Adviserende leden:

Adviserende leden Centraal Comité	9
A.R. leden der Staten-Generaal	22
Secretaris Centraal Comité en directeur dr. Kuypersstichting	2
Leden Financiële Commissie	3
Redactie Nederlandse Gedachten en A.R. Staatskunde	15
Commissie van Beroep	6
Gasten	25
Totaal	<u>82</u>
Totaal-generaal	<u>309</u>

Hierbij moet echter worden bedacht, dat in het bovenstaande een vrij groot aantal dubbel tellingen voorkomt.

Enkele Kamerleden zijn namelijk tevens lid van het Centraal Comité. Het werkelijke aantal leden is daardoor niet zo hoog.

HOOFDSTUK III

DE ORGANISATIE COMMISSIE EN HET ALGEMEEN ORGANISATIE COMITE

1. De Organisatie Commissie

a. De samenstelling

In 1962 behoefden geen statutair ontstane vacatures te worden vervuld. De samenstelling van de Organisatie Commissie bleef dan ook tot 15 september als volgt: dr. A. Veerman (voorzitter), mej. J. van Leeuwen, C. J. van den Heuvel, K. J. de Jong, E. van Ruller, S. Silvis, mr. W. R. van der Sluis (secretaris) en mr. W. de Kwaadsteniet (adjunct-secretaris). In september nam de heer J. Smallenbroek het voorzitterschap van dr. Veerman over. Vanaf september woonde ook de heer H. Gringhuis de vergaderingen van de commissie bij.

b. De werkzaamheden

In 1962 kwam de Organisatie Commissie driemaal bijeen n.l. op 15 januari, 19 april en op 12 september.

Op 15 januari werden o.m. de volgende aangelegenheden besproken:

- de televisie-uitzendingen;
- de ledenwerfactie „Eén op tien” (toen 3225 nieuwe leden aangemeld);
- de activiteiten voor en door A.R. vrouwen in de diverse Kamercentrales;
- de sprekersorganisatie;
- de gespreksgroepen;
- activiteiten met betrekking tot de Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen;
- inleidende besprekingen over de Kamerverkiezingscampagne 1963, waarbij het aanbod van de A.R.J.O.S. om daarbij in veel opzichten samen te werken, werd aanvaard.

Op 19 april kwamen o.a. de volgende aangelegenheden ter tafel:

- de uniforme model-affiche voor de Gemeenteraadsverkiezingen in mei 1962;
- de stand van de ledenwerfactie „Eén op tien” (toen ± 8.000 nieuwe leden aangemeld);
- nabeschouwing over de activiteiten van de gehouden Statenverkiezingen (maart 1962);
- nota aan het Partij Convent over de financiële situatie van de partij;
- verdere voorbereiding van de Kamerverkiezingen 1963.

Op 12 september besprak de commissie o.a. de volgende onderwerpen:

- de stand van de ledenwerfactie „Eén op tien” (eind-resultaat 9057 nieuwe leden);
- het abonnementental van „Nederlandse Gedachten”;
- de advertentie-werving voor het weekblad;
- ontvangst gasten uit de partij op „Prinsjesdag”;
- de opzet van de televisie-uitzendingen;
- de knipseldienst;
- het schema en de werkzaamheden van de verkiezingscampagne.

2. Het Algemeen Organisatie Comité

a. De samenstelling (eind 1962)

In 1962 hadden, behalve de leden van de Organisatie Commissie de volgende personen in het Algemeen Organisatie Comité zitting voor de Kamercentrales:

Groningen	: H. Kingmans, P. Renkema,	v. Royenlaan 79, Groningen Noordersingel 23, Appingedam
Leeuwarden	: M. Knol, drs. W. K. de Roos,	Dr. Kuyperlaan 34, Sneek Spechtstr. 16, Leeuwarden
Assen	: H. Scholtens, J. Hollenbeek Brouwer,	Kapelstraat 23, Emmen Parkstraat 18, Assen
Zwolle	: P. A. Nawijn, A. Sein,	Zuiderkade 345c, Blokzijl Getfertsingel 127, Enschede
Arnhem	: D. Pereboom, H. A. van Willigen,	Stationsweg 64, Ede Bernhardstr. 7, Haaften

Nijmegen	: B. Geleijnse, A. Wildeman,	Burg. Tenckinkstraat 18, Doetinchem Corleseweg 2, Winterswijk
Utrecht	: L. W. H. de Geus, H. C. Smit,	Raadhuisstr. 18, Linschoten Joh. Brahmstr. 33, Utrecht
Amsterdam	: A. Niemantsverdriet, R. Wielenga,	Lord Kelvinstraat 11 II, Amsterdam Alb. Thymstraat 23 II, Amsterdam
Den Helder	: K. Horjus, Joh. W. Stevenson,	Tuinstr. 3, Monnikendam Spoorgracht 10, Den Helder
Haarlem	: P. Brune, H. M. C. Vissers,	Westerparkstraat 27, Zandvoort Spieringweg 434, Vijfhuizen
Leiden	: A. C. van Beek, G. Dompeling,	Meerkoetlaan 1, Woerden Kom van Aaiweg 13, Leiderdorp
's-Gravenhage	: mr. C. Pijl Hogeweg, W. Verburg,	Carel Reinierszkade 243, 's-Gravenhage Norenborg 97, 's-Gravenhage
Rotterdam	: H. A. Brokking, J. H. Slik, ²⁾	Meeuwenlaan 11, R'dam Burg. Meineszplein 34b, Rotterdam
Dordrecht	: G. van Galen, H. H. Zwart, ¹⁾	Lindelaan 74a, Zwijndrecht Burgemeester, Oud Alblas
Middelburg	: I. Tange, J. van den Bos,	Veerweg 55, Kamperland Essenlaan 27, Middelburg
Tilburg	: A. Kroon, ir. A. Smid,	Allerheiligenweg 40, Breda St. Ignatiusstr. 137c, Breda
's-Hertogenbosch	: J. Slot, C. W. Wachtels v. d. Berg,	„De Oude Weide”, Eethen N.-Br. Hertog Janpark 29, Waalwijk
Maastricht voor de A.R.J.O.S.:	: J. Lanser, D. Corporaal, L. de Graaf,	Helbeek 51, Venlo Dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage Duurstedelaaan 111, Utrecht

¹⁾ tot 2 maart 1963. Daarna N. van der Brugge, Dorpsstraat 8, Giessenburg.

²⁾ tot 30 mei 1963. Daarna L. L. Blok, Harkulo 60, Rotterdam.

Vanaf 12 september woonde ook de heer H. Gringhuis de vergaderingen van het Algemeen Organisatie Comité bij.

b. De werkzaamheden

Het Algemeen Organisatie Comité kwam in 1962 tweemaal bijeen, te weten op 24 januari en op 12 september.

Op 24 januari hield het Algemeen Organisatie Comité zich voornamelijk bezig met een brede bespreking van de volgende onderwerpen: de televisie-uitzendingen van de partij, die in februari 1962 zouden beginnen, de ledenwerfactie „Eén op tien”, waarbij elke Kamercentrale op zich nam de actie in haar werkgebied extra te stimuleren.

Een verslag werd eveneens gegeven van wat in elke Kamercentrale geschiedde om de A.R. vrouwen te activeren. Tevens werd besloten de nota inzake de gespreksgroepen als advies aan het Centraal Comité te doen toekomen. De in de diverse provincies te voeren campagnes inzake de Statenverkiezingen werden eveneens besproken, alsmede wat door de partij centraal zou kunnen worden gedaan.

Het slot van de bijeenkomst werd gevormd door de bespreking van de activiteiten met betrekking tot de Kamerverkiezingen 1963.

De vergadering op 12 september stond vrijwel geheel in het teken der komende verkiezingen, al werden ook andere aangelegenheden zoals de kadercontactbijeenkomsten, de ledenwerving etc. aan de orde gesteld. Besloten werd de nota inzake de verkiezingsactiviteiten aan het Centraal Comité te doen toekomen met het advies de campagne volgens de in dat stuk gegeven (voorlopige) richtlijnen te doen voeren.

HOOFDSTUK IV

HET A.R. VROUWENCOMITE

1. De samenstelling (eind 1962)

a. Door het Centraal Comité benoemde leden:

mevr. dr. F. T. Diemer- Lindeboom, <i>pres.</i>	Jul. van Stolberglaan 17	Rotterdam
mevr. M. Kuipers- Klapwijk, <i>vice-pres.</i>	Parelmoerhorst 160	's-Gravenhage
mevr. A. M. Bangma- Van Es	Schrans D 93	Leeuwarden
mevr. C. A. Drayer- Velema	P. Lastmankade 3 bv.	Amsterdam-Z.
mevr. L. A. Lever- Brouwer	mr. Th. Heemskerklaan 49a	Amersfoort
mej. E. M. Spoomaker	Lorentzlaan 1	Amstelveen
mevr. W. M. Ridderbos- De Rooy	Van Breestraat 14	Amsterdam Z.I.
mej. J. van Leeuwen	Hendr. Ravesteynplein 44	Rijswijk (Z.H.)
mevr. M. Visser- Van den Akker	Von Flotowlaan 48	Eindhoven

b. Door de Kamercentrales aangewezen vertegenwoordigsters:

P.C. Groningen

mevr. I. H. de Vries- Dijksterhuis	Aduarderzijl 22	Ezinge
---------------------------------------	-----------------	--------

P.C. Friesland

mevr. A. M. Bangma- Van Es	Schrans D 93	Leeuwarden
-------------------------------	--------------	------------

P.C. Drenthe

mevr. F. Zandbergen- Huising	Prinsenplein 15a	Meppel
---------------------------------	------------------	--------

P.C. Overijssel

mevr. A. M. Visser- Visser	J. H. Trompmeesterstr. 25	Steenwijk
-------------------------------	---------------------------	-----------

<i>K.C. Arnhem</i> mevr. J. Bik-Meima	Berliozstraat 10	Arnhem
<i>K.C. Nijmegen</i> mej. J. Karman	Deventerweg 81	Zutphen
<i>P.C. Utrecht</i> vacature		
<i>K.C. Amsterdam</i> mevr. C. M. Tonkens- Kaaian	Reynier Vinkeleskade 37	Amsterdam
<i>K.C. Den Helder</i> mej. C. Hellema	Botenmakersstraat 45	Zaandam
<i>K.C. Haarlem</i> mevr. Chr. Aschoff- Van der Gaast	Spaarndamseweg 14	Haarlem
<i>K.C. Leiden</i> mevr. T. H. Attema- Roosjen	Nieuwe Duinweg 54	Katwijk
<i>K.C. 's-Gravenhage</i> mevr. mr. W. J. A. Derksen-Koppe	v. Thedingerbrouckstr. 21	's-Gravenhage
<i>K.C. Rotterdam</i> mevr. M. v. d. Laan- Barreveld	Essenburgsingel 68	Rotterdam
<i>K.C. Dordrecht</i> mej. J. van Leeuwen	Hendr. Ravesteynplein 44	Rijswijk (Z.H.)
<i>K.C. Middelburg</i> mevr. A. Fraanje-Voorbij	Middelburgsestraat 36	Goes
<i>K.C. Tilburg</i> mevr. J. Jonkers- Tiemensma	Tilburgseweg 162	Breda
<i>K.C. 's-Hertogenbosch</i> mej. N. Luyendijk	St. Nicasiusstaat 16	Eindhoven
<i>P. C. Limburg</i> mevr. A. van Rooyen- v. d. Veer	Burg. Waszinkstraat 112	Heerlen

2. De werkzaamheden

Deze taak is in feite nog nieuw in en voor onze partij. Sinds oktober 1959 adviseert en stimuleert het A.R. Vrouwencomité, onder leiding van de beide vrouwelijke Centraal Comité-leden,

Een overzichtsfoto van de grote A.R. vrouwenvereniging

gadering op 22 maart 1962 in „Tivoli” te Utrecht.

deze arbeid. Tot begin 1962 werd hoofdzakelijk getracht in elke provincie „voet aan wal” te krijgen. Hier en daar zijn het met name ook „de mannen” die de boot afhouden, al valt dit bij nader inzien ook nog wel weer mee. In bijna elk gewest laat het Provinciaal Comité (of Kamercentrale-bestuur) zich nu bijstaan door een dames-comité, waarvan de leidster zowel in het provinciale bestuur als in het (nationale) Vrouwencomité zitting heeft.

In 1962 werd de proef op de som van al dit pogen genomen. Dit in de vorm van een grote A.R. vrouwenvergadering in „Tivoli” te Utrecht. Ten naaste bij 1.500 vrouwen uit alle delen van het land afkomstig, vulden de zaal en deden het „experiment” slagen. Tot dit slagen werkten ook mee het optreden van mevr. prof. Van der Molen, dr. Schouten en staatssecretaris Roolvink (die minister Zijlstra op het laatste moment verving).

Niet in de laatste plaats is het slagen van dit appèl ook te danken aan de medewerking van de N.C.R.V., die het aantal in de geest aanwezig zeker verduizendvoudigde door de bijeenkomst anderhalf uur lang via de radio uit te zenden. Natuurlijk zorgden de zang van het Schoolkoor van Bartimeüs en het N.C.R.V. Vocaal Ensemble, alsmede de muziek van het Koper Kwartet voor het heel bijzondere karakter van deze bijeenkomst.

De beide werk-vergaderingen van het A.R. Vrouwencomité in dit jaar gehouden, worden slechts gememoreerd om aan te tonen, dat ook het „gewone” werk in deze „sector” doorgaat. Een bijzondere prestatie van dit „front” was wel de werving van circa 800 nieuwe vrouwelijke partijleden door A.R.V.A.-Friesland.

In 1962 werden ook twee „gewone” bijeenkomsten van het A.R. Vrouwencomité gehouden op 31 januari en op 7 december.

Op 31 januari werd de vergadering in het „Jaarbeurs-restaurant” te Utrecht voorafgegaan door een broodmaaltijd waarbij de dames met elkaar kennis maakten of de kennismaking hernieuwden.

Daarna sprak het A.R. Tweede Kamerlid, de heer H. van Eijsden over het onderwerp „Vrouw en Fiscus”. Het tweede agenda-punt werd gevormd door een causerie van het A.R.

raadslid van Groningen, mevr. A. L. Hummelen-Althuis over haar eerste ervaringen in de genoemde hoedanigheid.

Op 7 december kwam het comité in dezelfde vergadergelegenheid weer bijeen. De presidente, mevr. Diemer-Lindeboom, herdacht de overleden prinses Wilhelmina. De vergadering hield zich daarna enige tijd bezig met de vraag of het gewenst zou zijn dat het comité zich aansluit bij het Nederlandse Vrouwencomité. Men besloot de mogelijkheden daartoe te onderzoeken.

Vervolgens gaf de vice-presidente, mevr. M. Kuipers-Klapwijk, een toelichting op het A.R. reglement voor de kandidaatstelling inzake de Tweede Kamerverkiezingen naar aanleiding waarvan zich een brede discussie ontspoon. De strekking daarvan was wel dat men het op prijs stelde dat het Centraal Comité kennelijk streefde naar de verkiezing van een A.R. vrouw in de Tweede Kamer. Met het oog op verwarring die door acties ten gunste van één of meer vrouwelijke kandidaten zou kunnen ontstaan, besloot het comité de komende ontwikkeling af te wachten en zodanige acties niet te stimuleren. Daarbij werd er door de presidente nog met nadruk op gewezen dat ook de leden van dit comité haar invloed via de partij-organen uiteraard kunnen uitoefenen. Dit werd gezien als een aanpak die het best aansluit bij de opzet van dit werk voor en door de A.R. vrouwen in Nederland.

HOOFDSTUK V

HET COMITE VOOR VARENDEN

Zoals men weet adviseert het Comité voor Varenden het Centraal Comité betreffende het onderhouden van contact tussen de A.R. Partij en geestverwante schippers, vissers en zeevarenden, terwijl tevens aandacht wordt besteed aan de belangen van deze bevolkingsgroep.

In verband hiermede is het Comité samengesteld uit deskundigen, die zowel in organisatorisch opzicht als persoonlijk contact met varenden hebben. Bij de samenstelling wordt de laatste jaren ook sterker gelet op een goede spreiding van de leden over het gehele land. Het is daarbij gewoonte geworden met de besturen der Kamercentrales contact op te nemen alvorens een benoeming tot stand komt.

Ook de leden van de A.R. Eerste en Tweede Kamerfracties, die in de volksvertegenwoordiging de belangen van de varenden behartigen worden op de vergaderingen van het Comité uitgenodigd. Zij brengen daar verslag uit over hun werkzaamheden, terwijl tevens gesproken kan worden over de problemen die aan de orde zijn en over de verlangens welke in het parlement onder de aandacht van de bewindslieden dienen te worden gebracht. De praktijk heeft bewezen, dat ook het onderling contact in het Comité voor Varenden oriënterend en vruchtbaar is.

In het jaar 1962 heeft het Comité niet vergaderd. Meestal wordt in de maand december een vergadering gehouden, maar door omstandigheden kon nu eerst op 25 januari 1963 een vergadering worden belegd over de te voeren actie in verband met de verkiezingen voor de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waarover in het jaarverslag 1963 nader zal worden gesproken.

De samenstelling van het Comité voor Varenden was eind 1962 als volgt:

ds. G. J. van Kamp (voorzitter), Fred. Hendrikplantsoen 102 II,
Amsterdam 020-87281

mr. W. R. van der Sluis, (secr. Centraal Comité), dr. Kuiperstraat 3,
Den Haag 070-631023

mr. W. de Kwaadsteniet, (adj. secr. Centraal Comité), dr. Kuiperstraat 3,
Den Haag 070-631023

E. Termorshuizen, (secretaris), Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag 070-631023

J. Boeyenga	Troelstrakade 5a,	Sneek	
P. Bosscha	Roos van Dekemastr. 14	Gouda	
J. H. van Dijk	a/b „IJsselmeer” p/a Burgwal 55 I	Kampen	
H. van Eerde	Beatrixstraat 7	Zwartsluis	
H. Fernhout	Dennenlaan 175	Zwanenburg	02907-5434
D. Heininga	Vaart 258	Assen	
C. de Jager	Boslaan 161	Katwijk aan Zee	
D. Jansma	Berencestraat 11	Lobith-Tuindorp	
W. Koster	Bentinckslaan 83	Hoogeveen	
J. A. Nap	Schiedamsevest 42e	Rotterdam-1	010 -133962
ds. J. van Lokhorst	Rh. Feithlaan 21	Zwolle	05200-14380
J. Nijhuis	a/b „Eben Haezer” p/a Roggeveenstraat 21	Amsterdam	
D. Pot	Rijksweg 29	Delfzijl	05961-3662
G. Runhaar	Ten Oeverstraat 10	Zwolle	05200-7547
L. Schelhaas Jzn.	Hoofdstraat 98	Hoogeveen	05280-2552
L. Schuman	de Montignylaan 5	Lopik	01823-397
C. M. Siebert	Singel 32	Zwartsluis	
G. Timmerman	a/b „Elisabeth” p/a Schuddebeursstr. 44a	Rotterdam	
R. Ubels	Peizerweg 24	Groningen	05900-34956
L. Vermij	Nessestraat 66	Dordrecht	
G. v. d. Zee	J. Marisstraat 22	Zwijndrecht	
G. Zielstra	Dinkelstraat 11	Groningen	
E. Zielstra	Nw. Willems haven 9a	Harlingen	
ds. K. S. G. Zijlstra	Statenweg 159c	Rotterdam	010 -81371

Adviserende leden:

G. van Hoeven	Rijksweg Zuid 143	Sittard	
mr. C. W. Kroes	Stevinstraat 174	Scheveningen	
B. W. Touw	Abeelweg 302	Rotterdam	

HOOFDSTUK VI

DE CONTACTCOMMISSIE HERVORMD-GEREFORMEERDE A.R.

Deze op 27 oktober 1959 geïnstalleerde commissie, werkzaam onder auspiciën van het Centraal Comité, voerde in 1960 en 1961 oriënterende gesprekken met Herv. Geref. predikanten tijdens een tiental kleine regionale conferenties.

Op 16 oktober 1961 stelde de commissie haar rapport betreffende deze conferenties definitief vast. Het rapport werd bij een schrijven d.d. 24 oktober 1961 aan het moderamen van het Centraal Comité aangeboden.

In de loop van 1962 werd dit rapport in het moderamen en in het Centraal Comité besproken. Het Centraal Comité besloot toen een landelijke contact-conferentie te houden. Deze conferentie vond plaats op 26 november 1962 te Utrecht.

De discussie werd ingeleid door prof. dr. H. Jonker („Het Woord Gods en de politiek”) en door mr. W. Aantjes („Praktijk der christelijke politiek”). Op de conferentie, welke algemeen als geslaagd beschouwd werd, waren ruim 50 personen aanwezig.

De wens werd uitgesproken het contact met de Herv. Geref. te blijven bevorderen.

HOOFDSTUK VII

1. De Financiële Commissie

De Commissie bestond ook in 1962 uit de heren J. C. Haspels (voorzitter), A. L. de Bruyne en dr. J. de Nooy. Zij verklaarden zich akkoord met de balans en rekening 1961, welke verklaring op het Partij Convent van 13 oktober werd gedeponeerd.

2. De Commissie van Beroep

Evenmin als in de voorgaande jaren sinds de reorganisatie van de partij in 1955 kreeg de commissie in 1962 enige zaak te behandelen.

Haar samenstelling bleef gelijk, te weten: mr. T. A. van Dijken (voorzitter), mr. Tj. de Jong, mr. T. Bout. Hun plaatsvervangers waren ook in 1962: mr. P. S. Bakker, mr. A. Huygen en mr. P. F. Oosterhof.

3. Het partijsecretariaat (bureau)

Op 1 februari trad in onze dienst mej. A. E. Veenstra als telefoniste-typiste.

Mej. S. Paauwe, die gedurende een drietal jaren op het bureau als typiste werkzaam was, verliet wegens huwelijk en vestiging elders onze dienst op 1 juni.

Op diezelfde datum werd aangesteld mej. H. J. van Pruissen als assistente voor de boekhouding.

Op 1 augustus trad de heer H. Gringhuis in dienst van de partij om zich met publiciteits-aangelegenheden bezig te houden. Hij assisteert sindsdien bij de voorbereidingen van de A.R. televisie-uitzendingen, neemt een deel van de verzorging van het weekblad voor zijn rekening en legde daarmee verband houdend archieven aan.

4. De publiciteitsdienst

Deze dienst verzorgde in 1962 de uitgave van negen publicaties (de nummers 156/157 en 159/165) van de brochurelijst. Het betrof hier de volgende uitgaven:

156. „Toekomst voor het midden- en kleinbedrijf” (College van Advies).
157. „In de stroomversnelling van deze tijd”, redevoeringen van dr. W. P. Berghuis en dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot op het Partij Convent dd. 28 april 1962.
159. „Perspectieven vanuit een A.R. visie”, door dr. W. Albeda en dr. J. P. I. van der Wilde, (Arjos-studieconferentie d.d. 5 en 6 oktober 1962).
160. „Kleurbekennen”, schetsenbundel bij het Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program van de A.R.P. zoals dat in de Deputatenvergadering van 10 juni 1961 te Utrecht werd vastgesteld (Arjos-uitgave).
161. „Jaarverslagen 1960/1961” van de A.R. Partij.
162. „Nieuw-Guinea: een terugblik”, door dr. W. P. Berghuis.
163. „Geen afbraak, maar groei”, dr. W. P. Berghuis op het Partij Convent d.d. 13 oktober 1962.
164. „De schatkist, de politiek en nog wat”, rede van prof. dr. J. Zijlstra op het Partij Convent d.d. 13 oktober 1962.
165. „Gespreide bezitsvorming”, (rapport College van Advies).

5. De ledenwerfactie „Eén op tien” (1961/1962)

Deze actie werd in 1961 gestart. Het verslag over dat jaar meldde op 31 december reeds een 2757 nieuwe aanmeldingen. In heel het land trokken actieve leden — mannen en vrouwen — er op uit om leden te werven. De actie „Eén op tien” had ten doel op elk tiental leden één nieuw lid te winnen. Op 22 februari werd reeds het 5.000ste nieuwe lid van de actie aangemeld. Het was de heer J. Vegter te Harmelen, aan wie (uiteraard) door het bestuur van de kiesvereniging en de secretaris van het Centraal Comité een bezoek gebracht werd onder het motto: zeg het met bloemen en boekenbonnen. In dit verband mogen de kiesverenigingen, die top-prestaties leverden ook niet onvermeld blijven. Hoogeveen, Vroomshoop, Zeist, Naaldwijk en Rotterdam en nog enkele plaatsnamen werden bij deze actie bijna tot symbolen, in elk geval tot het bewijs, dat waar geworven wordt te winnen valt.

Ongeveer 1 mei had het officieel eind-resultaat dan ook de 9.000 nieuwe leden overschreden. De „nalezingen” inbegrepen, mag worden gezegd, dat zelfs in de moeilijke „Nieuw-Guinea-periode” het doel werd bereikt. Daarvoor is een blijvend saluut aan de honderden „onverschrokkenen” op zijn plaats. De meesten van hen, hebben daaraan weliswaar geen behoefte, omdat het werk zelf de meeste en beste voldoening schenkt, maar toch moet een partij als de onze steeds blijven verstaan, dat zonder het plaatselijke kader, dat *onbezoldigd* z'n tijd en energie voor

de partij inzet, geen organisatorische gestalte voor de reformatorische staatkunde houdbaar zou zijn. Daarom is een aantal van deze harde werkers en werksters, n.l. zij die persoonlijk wel hele bijzondere resultaten boekten, op Prinsjesdag 1962 de gast van het Centraal Comité geweest. Dit waren de dames mevr. B. Visser-van der Schaaf uit Sneek, mevr. W. Hofstra-Miedema uit Franeker, mevr. Broere (die haar man vertegenwoordigde) uit Dordrecht, mevr. A. Gjaltema-Hofman uit Surhuisterveen, de heer en mevrouw S. van der Vinne uit Vroomshoop, de heer en mevrouw K. Winters uit Ommen, de heer R. Groenendijk uit Zeist, de heer B. C. Blijdorp uit Rotterdam (IV) en de heer T. van Barneveldt uit Naaldwijk.

De volgende aantallen nieuwe leden werden in de diverse Kamercentrales c.q. Provinciale Comité's geboekt:

P.C. Friesland	1369	(+ 773 ARVA Friesland = 2142)
K.C. Dordrecht	987	
P.C. Overijssel	894	
K.C. Leiden	671	
P.C. Groningen	663	
P.C. Drenthe	663	
P.C. Utrecht	634	
K.C. Rotterdam	611	
K.C. Haarlem	558	
K.C. Arnhem	530	
P.C. Zeeland	349	
K.C. Den Helder	234	
K.C. 's-Gravenhage	232	
K.C. Nijmegen	189	
K.C. Amsterdam	156	
K.C. 's-Hertogenbosch	63	
K.C. Tilburg	56	
P.C. Limburg	51	
Eindtotaal:	8860	(+ 773 ARVA Friesland = 9633)

De actie werd per 1 juli 1962 als officieel afgesloten beschouwd.

6. De gespreksgroepen

Eind februari 1962 stelde het Centraal Comité voor de kiesverenigingen de mogelijkheid open om gespreksgroepen te vormen. Over doel en werkwijze werd in dit schrijven d.d. 28 februari het volgende opgemerkt:

Doel

Het doel van de gespreksgroepen is tweeledig.

In de eerste plaats stelt het Centraal Comité het op prijs, dat het binnen een bepaalde termijn aan de hand van door gespreksgroepen toegezonden rapporten, over de mening in de partij inzake een speciaal onderwerp kan beschikken. Dit is ook dienstig voor het beleid van de fracties en andere organen, die met de politieke beïnvloeding te maken hebben.

In de tweede plaats is de gespreksgroep zeer geschikt om een aantal belangstellende leden onderling van gedachten te doen wisselen over het onderwerp dat aan de orde is. Men leert het eigen standpunt verdedigen en vervolgens niet terzake doende argumenten van een goede motivering onderscheiden. Het respect voor het standpunt van de overige andere deelnemers(sters) aan dit werk kan groeien en — tenslotte — wordt een gefundeerde mening gevormd, die ook naar buiten met meer kans op goede resultaten kan worden verdedigd.

Samenstelling

Het is dienstig, dat het kiesverenigingsbestuur er bij het samenstellen van de gespreksgroep(en) in de vereniging de nadruk

Enkele gasten van het Centraal Comité op Prinsjesdag 1962 in de banken van de vergaderzaal van de Tweede Kamer.

op legt, dat het een gespreksgroep *ad hoc* is, d.w.z. dat de deelneming volkomen open is en dat anderen t.z.t. in de gelegenheid worden gesteld aan een gespreksgroep deel te nemen, indien dan een onderwerp wordt behandeld, dat hun meer interesseert. Tot elke prijs dient dus de *schijn* te worden vermeden, dat op deze wijze een selectie binnen de kiesvereniging plaats vindt, waardoor niet deelnemende leden zich als partijleden van het tweede plan zouden kunnen gaan beschouwen.

Indien als regel niet meer dan 5 tot 20 leden de normale vergaderingen van de kiesvereniging bezoeken, bestaat er geen bezwaar tegen, dat zulk een ledenvergadering, na afdoening van de eventuele agenda, verder als gespreksgroep de avond vult.

Overigens is het van belang, dat de gespreksgroepen zoveel mogelijk in huiselijke kring samenkomen. Daartoe dienen zij niet meer dan 5 tot 20 leden te omvatten. Het bestuur of het daartoe aangewezen bestuurslid doet goed bij de samenstelling van de groep te letten op een gemengde samenstelling. Dit houdt in, dat zowel mannen als vrouwen uit verschillende maatschappelijke groeperingen uitgenodigd worden.

Gespreksleider

Het is niet de bedoeling, dat een deskundige spreker „van elders” het onderwerp in de gespreksgroepen inleidt. Uit eigen kring zal iemand gevonden moeten worden, die als gespreksleider fungeert.

Te zijner behoefte werd meegezonden een toelichting op de documentatie. Op deze wijze was hij iets breder ingelicht. Natuurlijk zullen eigen kennis omtrent en belangstelling voor het onderwerp de gespreksleider ook bij zijn taak helpen.

Rapporteur

Indien het invullen van het rapport niet door de gespreksleider geschiedt, moet iemand van de overige deelnemers zich met deze taak belasten. Dit laatste lijkt het meest verkieslijk, omdat de gespreksleider alle aandacht voor het gesprek en voor het resumeren van de conclusie nodig heeft.

De eerste documentatie en de daarbij behorende vragen be-

troffen de *sociale verzekeringswetgeving*. De vragen luiden als volgt:

- Vraag I Vindt u het verantwoord, dat ongeveer dertig procent van het jaarkomen wordt bestemd als premie voor de wettelijke sociale verzekeringen?
Waarom denkt u er zo over?
- Vraag II a. Vindt u het juist, dat de sociale verzekering zich steeds meer ontwikkelt van arbeidersverzekering in de richting van verzekeringen, die zich uitstrekken over de gehele bevolking?
b. Acht u het gewenst en mogelijk, dat ook (kleine) zelfstandigen gebracht worden onder de werking van de sociale verzekering?
- Vraag III Vindt u, dat (het huidige stelsel van) sociale verzekering de persoonlijke verantwoordelijkheid, ook uw eigen persoonlijke verantwoordelijkheid in de verdrukking brengt?
- Vraag IV Hoe dient volgens uw mening de oudedagsvoorziening verder te worden geregeld?
- Vraag V 1. Hebben de zelfstandigen ook behoefte aan een verplichte verzekering tegen geldelijke gevolgen van langdurige arbeidsongeschiktheid?
2. Dienen de ambtenaren wel of niet in de nieuwe arbeidsongeschiktheidsverzekering te worden opgenomen? (Motiveren).
3. Diverse opmerkingen (eventueel).
- Vraag VI Is de totstandkoming van een volksverzekering tot dekking van zware ziektekostenrisico's noodzakelijk? Waarop baseert u uw mening?

In totaal namen 47 kiesverenigingen aan het werk deel door gespreksgroepen in het leven te roepen. Op een totaal van 1.000 kiesverenigingen is dit niet veel. Bij de beoordeling van het „aanslaan” van dit werk moet echter bedacht worden dat 1962 een jaar vol verkiezingsbedrijvigheid voor de kiesverenigingen was: Staten- en Raadsverkiezingen, alsmede de groslijst-stemmingen en het behandelen van het ontwerp-Program van Actie 1963. De inzendingstermijn werd op 1 december gesloten.

Door drukke verkiezingswerkzaamheden was het bureau van het Centraal Comité er aan het einde van 1962 nog niet in geslaagd de binnengekomen antwoorden op het eerste onder-

werp der gespreksgroepen tot een overzichtelijk eindrapport te verwerken.

7. De kadercontactbijeenkomsten

Na het aanvaarden door het Partij Convent d.d. 28 april van de nota inzake huishoudelijke (lees: financiële) aangelegenheden van de partij, werden de Kamercentrales per brief opgewekt Kaderbijeenkomsten te beleggen tijdens welke de strekking van dit stuk (dat per brief van 4 mei in meer uitgewerkte vorm aan de kiesverenigingen was toegezonden) nader te doen toelichten.

Een aantal centrales maakte van deze mogelijkheid gebruik, zodat de komende financiële lastenverzwaring voor de kiesverenigingen met het Kader kon worden besproken. Al wil dit niet zeggen dat op die bijeenkomsten geen politieke aangelegenheden aan de orde kwamen.

Deze bijeenkomsten werden gehouden voor:

1. Provinciaal Comité Limburg op 12 september te Heerlen; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
2. Kamercentrale Dordrecht op 13 september te Rotterdam; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
3. Kamercentrale Dordrecht op 26 september te Middelharnis; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
4. Kamercentrale Dordrecht op 28 september te Gorinchem; spreker: J. Smallenbroek.
5. Kamercentrale Den Helder op 22 september te Alkmaar; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
6. Kamercentrale Amsterdam op 25 september te Amsterdam; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
7. Provinciaal Comité Gelderland op 28 september te Arnhem; spreker: J. Smallenbroek.
8. Kamercentrale Tilburg op 28 september te Breda; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
9. Kamercentrale Middelburg op 20 oktober te Goes; spreker: J. Smallenbroek.
10. Kamercentrale Middelburg op 29 september te Middelburg; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
11. Provinciaal Comité Utrecht op 27 oktober te Utrecht; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
12. Kamercentrale Rotterdam op 2 november te Rotterdam; spreker: mr. W. de Kwaadsteniet.

13. Provinciaal Comité Drenthe op 3 november te Assen; spreker: mr. W. R. van der Sluis.
14. Kamercentrale 's-Hertogenbosch op 1 oktober te Den Bosch; spreker W. R. van der Sluis.
15. Provinciaal Comité Friesland op 2 maart 1963 te Leeuwarden; spreker: mr. W. R. van der Sluis.

HOOFDSTUK VIII

„NEDERLANDSE GEDACHTEN” en „A.R. POST”

De redactie van beide bladen verloor eind 1962 de heer J. D. Troostheide, die per 31 december 1962 als lid van de commissie van redactie ontslag nam. De redactie bestond eind 1962 dan ook uit de heren H. Algra (voorzitter), G. A. Kieft, J. W. Ooms, mr. W. R. van der Sluis. Redactie-secretaris bleef G. J. H. Griffioen, die aanvankelijk door mr. W. de Kwaadsteniet, doch later in het jaar door de heer H. Gringhuis bijgestaan werd.

Het aantal abonnees op het weekblad „Nederlandse Gedachten” bedroeg op 1 januari 18068; eind 1962 was dit aantal helaas gedaald tot 17797. Een teruggang van 271.

Per 1 september 1962 werd in het maandelijks ledencontactorgaan „A.R. Post” regelmatig een bon geplaatst om nieuwe abonnees op het weekblad te werven. Dit systeem leverde per 31 december 232 abonnees op. Te weinig om het aantal lezers op peil te houden. Om dat doel te bereiken dienen de kiesverenigingen meer dan tot dusver het geval was, *regelmatig* nieuwe abonnees te werven.

„A.R. Post” verscheen in 1962 volgens de in 1960 begonnen regeling. Het verscheen dus 11 maal. In deze edities verzorgden de Kamercentrale Rotterdam en de Provinciale Comité's Friesland, Gelderland en Utrecht, alsmede de kiesvereniging Zaan-dam-oost de zogenaamde wisselpagina's.

HOOFDSTUK IX
SPREKERSORGANISATIE, DOCUMENTATIEDIENST,
RADIO- EN TELEVISIE-ZENDTIJD

1. De Sprekersorganisatie

Deze bleef in 1962 in iedere Kamercentrale in stand, al waren er vele mutaties. Het systeem dat iedere Kamercentrale voor elk vijftal kiesverenigingen 1 spreker(ster) kan aanwijzen, bleef gehandhaafd. De leden ontvingen de Documentatiedienst terwijl het partijbureau poogde hen ook op andere wijze te documenteren.

2. De Documentatiedienst

Het aantal door het Centraal Comtié betaalde abonnementen bedroeg 255 in 1962 (253 in 1961). Op de gewone abonnementsprijs van f 12,— suppleerde de partij $109 \times f$ 4,— voor even zovele studentenabonnementen (128 in 1961). Het totaal aantal abonnees bedroeg 902 (912 in 1961), zodat dus 538 abonnees het volledige abonnementsbedrag rechtstreeks naar de drukker/uitgever J. B. van den Brink & Co. te Zutphen overmaakten.

3. De radiozendtijd

Ingevolge het besluit van het Centraal Comité d.d. 30 september 1961 bleef ook in 1962 de secretaris van het Centraal Comité, mr. W. R. van der Sluis, de 14-daagse radio-uitzendingen op donderdag van 19.50 uur tot 20.00 uur n.m. via de N.C.R.V.-microfoon verzorgen.

Op 22 februari deed hij dit samen met de heer J. Smallenbroek, op 10 mei met de heer L. de Graaf (A.R.J.O.S.) en op 27 juni met mr. W. Aantjes.

De uitzending op 12 juli werd verzorgd door prof. mr. Th. A. Versteeg, terwijl dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot zich tijdens de uitzending van 4 oktober tot de luisteraars richtte.

4. Televisiezendtijd

Een gloednieuwe publiciteits-taak was in 1962 voor de partij weggelegd. Ingevolge een regeringsbesluit, op 13 december 1961 per brief aan de K.V.P., de P.v.d.A., de V.V.D., de A.R.P., de

C.H.U en de PSP meegedeeld, werden deze partijen in de gelegenheid gesteld eenmaal in de zes weken gedurende 10 minuten een eigen televisie-uitzending te verzorgen tijdens door de regering gevorderde zendtijd

De A.R. Partij kwam op 6 februari, 27 maart, 8 mei, 19 juni, 31 juli, 11 september, 22 oktober en 3 december aan bod.

Een partij die niet huichelt als zij beweert een boodschap voor *heel het volk* te hebben, grijpt de kansen, die haar geboden worden om die boodschap bij zoveel mogelijk mensen ineens te brengen. In wezen hebben de A.R., het bovenstaande overwegende, geen seconde gearzeld dat *hulpmiddel* te aanvaarden.

Z.E. prof. dr. J. Zijlstra tijdens de eerste A.R. televisie-uitzending.

Tijdens de opname van een televisie-programma.

In een achttal uitzendingen waarvan één helaas kort na de start de „vernieling” inging (zoals dat in bepaald studio-jargon heet), heeft de partij getracht iets te laten zien van wat de A.R.P. is en beoogt. Het waren de eerste werkstukken, *met* al de kenmerken daarvan. Want het maken van een *politieke* uitzending waar de propaganda niet afdruipt (met *averechts* effect) en die ook geen „neutrale” documentatie is, dat is voor partijfunctionarissen *én* voor geharde T.V.-experts nieuw en soms zelfs vreemd werk.

De „pioniers” die hun medewerking gaven om de partij haar

eerste schreden op dit zo onbekende pad der publiciteit te doen zetten verdienen hiervoor hulde. Wij denken hierbij niet alleen aan minister Zijlstra, die op 13 februari het spit afbeet, staatssecretaris Roolvink, prof. Verdam, prof. Jonker en de heer Van Eijsden, maar ook aan een aantal mannelijke en vrouwelijke partijleden die, al naar gelang de wensen van de scriptschrijver en de regisseur luidden, fungeerden als stembusgangers, leden van een gespreksgroep enz., dan wel in hun eigen milieu actuele vraagstukken en hun relatie tot de partij onder de loep namen.

Het televisie-werk werd gaandeweg enigszins verlicht toen zowel voor als na z'n indiensttreding op 1 augustus, de heer H. Gringhuis in allerlei opzicht de helpende hand bood. Vanaf genoemde datum kon hij zich als medewerker van het partijbureau geheel inwerken in deze zaken, die nauw verband houden met de publiciteit.

De partij zelf begreep dat de uitbreiding van het publiciteitswerk (in de ruimste zin van het woord) gepaard moest gaan met een vermeerdering van de inkomsten van het Centraal Comité. Op voorstel van het Centraal Comité besloot het Partij Convent van 28 april dan ook tot het instellen van een Publiciteitsfonds. Daarin vloeide voor het jaar 1962 een bedrag van 50 cent per lid.

HOOFDSTUK X

CONTACTCONFERENTIE MET LERAREN

In het kader van de contactconferenties met A.R. personen, uit diverse levenskringen, belegde het Centraal Comité op 5 januari 1962 een speciale conferentie met een aantal geestverwante leraren van het christelijk middelbaar-, voorbereidend hoger- en kweekschoolonderwijs, alsmede uit enkele andere onderwijs-sectoren. De conferentie stond onder leiding van mr. A. B. Roosjen en dr. A. Veerman.

De discussie werd ingeleid door mr. J. J. Hangelbroek, secretaris van de Unie en de Schoolraad („Versterking van het christelijke politieke besef”), waarna een zeer levendige discussie (o.a. inzake de „Mammoetwet”) volgde.

HOOFDSTUK XI

BUITENLANDS CONTACT

De Nederlandse Groep van de Internationale Unie van Christen-Democraten (Nouvelles Equipes Internationales) stond ook in 1962 onder leiding van dr. W. P. Berghuis, terwijl mr. W. R. van der Sluis als secretaris fungeerde. De overige leden van deze équipe waren mr. H. W. van Doorn (K.V.P.), die per 1 juli door mr. P. J. M. Aalberse werd opgevolgd, mr. H. K. J. Beerink (C.H.U.), dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, mr. J. W. van Gelder (C.H.U.), mr. dr. L. de Gou (K.V.P.), C. F. Kleisterlee (K.V.P.) en prof. dr. G. C. van Niftrik (C.H.U.).

De groep kwam in 1962 vijfmaal bijeen en wel op 27 februari, 20 maart, 19 juni, 24 juli en 25 september.

De bijeenkomst op 19 juni werd ook bijgewoond door andere leden van de drie in de groep samenwerkende partijen, omdat zij mede deel uitmaakten van de Nederlandse delegatie, die van 21 tot 23 juni het internationale N.E.I.-congres te Wenen bijwoonde.

Deze delegatie bestond uit de heer P. B. Alberts (K.V.P.), mr. H. K. J. Beerink (C.H.U.), dr. W. P. Berghuis (A.R.), mevr. H. M. J. Beyaert-Drost (K.V.P.), B. M. Brans (K.V.P.), mr. H. W. van Doorn (K.V.P.), P. J. van Engelen (K.V.P.J.G.), G. A. Kieft (A.R.), C. F. Kleisterlee (K.V.P.), drs. F. A. Kraaijeveld (C.H.U.), R. van Laer (K.V.P.), prof. dr. G. C. van Niftrik (C.H.U.), W. Perquin (K.V.P.), mr. W. R. van der Sluis (A.R.), drs. W. K. N. Schmelzer (K.V.P.).

Voor ruim 100 gasten organiseerde de Nederlandse groep op 16 januari een bijeenkomst in hotel „Wittebrug” te Den Haag, waar prof. dr. A. Coppé (België) lid van de Hoge Autoriteit van de Kolen- en Staalgemeenschap sprak over „De Benelux binnen de E.E.G.”.

Aan het eind van 1962 waren de voorbereidingen voor de conferentie „Verdediging der Vrijheid” die de groep begin februari 1963 op „Woudschoten” belegde, in volle gang.

Op 15 mei 1962 had de groep (aangevuld met verschillende Kamerleden in hotel „Hoornwijck” te Rijswijk (Z.-H.) een gesprek met een 14-tal Nederlandse christen-democratische functionarissen van de Europese Gemeenschappen. De heer G. Wisfels hield een inleiding over de energie-politiek, waarna drs. W. J. van Slobbe het transport-beleid besprak.

Van 10 tot 11 april waren de christen-democratische leden van het Europese Parlement de gast van hun Nederlandse medeleden. De drie verwante Nederlandse partijen (K.V.P., C.H.U. en A.R.P.) boden de parlementariërs bij die gelegenheid een maaltijd aan te Delft.

Ongeveer 30 Zuid-Amerikaanse christen-democratische jongeren waren van 24 september tot 1 oktober de gast van de Nederlandse équipe. Het programma was als volgt samengesteld:

Maandag 24 september

10.30 uur: Voordracht Z.E. drs. W. K. N. Schmelzer over „Nederland, een klein land in een grote wereld”.

Diskussie.

15.00 uur: Ontmoeting met vertegenwoordigers van pers, radio en televisie.

20.00 uur: Filmavond over Nederland, aangeboden door de R.V.D..

Dinsdag 25 september

Bezoek aan Rotterdam.

10.30 uur: Tocht door het Europoortgebied, rondvaart door de havens, aangeboden door de „Stichting Havenbelangen”.

18.00 uur: Samenkomst en diner, aangeboden door de Internationale Unie van Jonge Christen-Democraten.

Tafel-president dr. W. P. Berghuis.

Woensdag 26 september

Bezoek 's-Gravenhage.

10.30 uur: Bijeenkomst op het Institute of Social Studies te Den Haag.

15.30 uur: Ontvangst bij Z.E. drs. W. K. N. Schmelzer.

Donderdag 27 september

Universitair contact: voordrachten over Hoger Onderwijs;

kontaktafavond met vertegenwoordigers van het Hoger Onderwijs (V.U. en Nijmegen).

21.00 uur: Lezing over de Euromarkt.

Vrijdag 28 september

Bezoek aan Eindhoven en Nijmegen.

10.00—12.00 uur: Rondleiding bij Philips.

Lunch op de T.H. te Eindhoven.

15.00 uur: Rondleiding Medische Fakuliteit Nijmegen.

19.00 uur: Diner aangeboden door de N.S.S.F..

Zaterdag 29 september

10.30 uur: Ontvangst (door de NCRV en KRO) in de NCRV-studio.

15.00 uur: Ontmoeting met vertegenwoordigers van de COSSEC.

Zondag 30 september

Geen programma.

Maandag 1 oktober

9.50 uur: Vertrek Schiphol.

Tijdens de ontvangsten, lunches en diners werden korte inleidingen over sociale en economische politiek in Nederland gehouden.

De equipe heeft in een aantal vergaderingen een Manifest opgesteld, dat bedoelde haar zienswijze op de gang van zaken bij de Europese integratie weer te geven. Het stuk werd op 11 mei tijdens een kleine persconferentie in het Tweede Kamergebouw aan de openbaarheid prijs gegeven. De tekst ervan luidt als volgt:

PREAMBULE

De Christen-democratische partijen in Nederland, uitgaande van hun geloofsovertuiging, dat Jezus Christus is de Koning der wereld, zijn vastbesloten vanuit een christelijk verantwoordelijkheidsbesef mede te werken aan de federatieve eenheid van Europa op basis van een democratische en de grondrechten van de mens eerbiedigende rechtsorde. Zij willen daarmee bijdragen tot bescherming van de geestelijke vrijheid, tot bevordering van de sociale rechtvaardigheid, tot verhoging van de welvaart tot hulp aan de minder

welvarende landen en tot vestiging van een rechtvaardige en duurzame vrede in de wereld.
Zij zijn van oordeel, dat in het kader van deze samenwerking gestreefd moet worden naar:

1. Fusie van de drie Exekutieven

De drie uitvoerende organen van de bestaande Europese Gemeenschappen (nl. de Hoge Autoriteit van de EGKS, de Europese Commissie van de E.E.G. en de Commissie van de Euratom) dienen zo spoedig mogelijk tot één Exekutieve te worden samengevoegd, waarbij, mede in verband met de verwachte aansluiting van meerdere landen bij de Gemeenschappen, verruiming van haar supranationale bevoegdheden noodzakelijk is.

2. Verkiezing van het Europese Parlement

Uitvoering gevende aan art. 138 van het EEG-verdrag en art. 108 van het Euratomverdrag moet een streefdatum worden vastgesteld voor de rechtstreekse verkiezing van het gehele Europese Parlement of een gedeelte daarvan. Het is dringend gewenst dat de bevoegdheden van het Europese Parlement worden uitgebreid; voorafgaande aan of gelijktijdig met het houden van de verkiezingen.

3. Een zelfstandiger Economisch en Sociaal Comité

Naast samensmelting van de bestaande adviesorganen tot één Economisch en Sociaal Comité voor de drie Gemeenschappen, dienen de bevoegdheden van dit Comité in dier voege te worden uitgebreid dat het ook op eigen initiatief adviezen kan uitbrengen aan de Raad van Ministers en de Europese uitvoerende organen.

4. Verbreding van de integratie

De drie Europese Gemeenschappen dienen een open Gemeenschap te blijven, toegankelijk voor ieder land dat de grondbeginselen van de integratie volledig aanvaardt. Aansluiting bij slechts één der Gemeenschappen en afwijzing van de politieke integratie zijn daarmee niet in overeenstemming.

5. Beperking van associatie

Tenzij een land bereid en in staat is zich binnen een bepaalde tijd volledig bij de Gemeenschappen aan te sluiten, dienen speciale associaties met de Gemeenschappen zoveel mogelijk te worden beperkt. Veeleer moet er naar gestreefd worden het handelsverkeer met derden zoveel mogelijk te verruimen door tariefverlagingen en andere maatregelen, die tot verruiming van het internationale handelsverkeer kunnen leiden.

6. Politieke samenwerking

De door de Gemeenschap in gang gezette sociale en economi-

sche integratie dient te worden gevolgd door een nauwere politieke samenwerking. Welke vorm hieraan ook worde gegeven, de bestaande Europese instellingen mogen in geen geval worden verzwakt, terwijl er steeds voldoende mogelijkheden moeten zijn voor een verdere uitbouw naar een werkelijk politieke integratie. In verband daarmee dient het uitvoerend orgaan van de Europese Gemeenschappen dan ook bij iedere vorm van politieke samenwerking te worden ingeschakeld en aan het Europese Parlement een wezenlijke rol te worden toebedeeld.

7. Versnelling van de integratie

Gestreefd moet worden naar een verdere versnelde uitvoering van de Verdragen van Rome, waarbij evenwel zoveel mogelijk vermeden dient te worden, dat belangrijke sectoren, die thans nog wat een gemeenschappelijk beleid betreft zijn achter gebleven, zoals de vervoers-, de energie- en de agrarische sector, de aansluiting tot het geheel missen.

8. Europese belastingheffing

Een zelfstandig beleid van de Gemeenschap en haar organen maakt het in hoge mate wenselijk, dat zij over eigen geldmiddelen kunnen beschikken, waartoe een rechtstreekse Europese belastingheffing moet worden nagestreefd.

9. Samenwerking met landen in ontwikkeling

De technische, de economische, sociale en culturele hulp aan een samenwerking met landen binnen de Gemeenschap, aan geassocieerde staten en aan andere landen over de gehele wereld, die daaraan eveneens behoefte hebben, dient op korte termijn aanmerkelijk te worden uitgebreid. Zeer in het bijzonder bestaat deze verplichting tegenover landen met wie Europa van ouds door innige banden verbonden is. Met name dient steun te worden verleend aan alle activiteiten, die het contact tussen de landen in ontwikkeling en Europa kunnen bevorderen en die de vorming van jongeren aan Europese of in hun eigen land op te richten instellingen mogelijk maken.

10. Ontwikkeling van de sociale politiek

De Europese sociale politiek dient een stimulerend, helpend en aanvullend karakter te hebben, teneinde het sociale niveau in alle betrokken landen te verhogen. Mede ter verwezenlijking van deze doeleinden dient de samenwerking tussen en het gezamenlijk dragen van verantwoordelijkheid door werkgevers en werknemers te worden bevorderd. Voorts dienen de Europese organen in wetgeving en beleid te bevorderen, dat zoveel mogelijk mensen van de zondagsrust kunnen profiteren, waartoe voorkomen moet worden dat deze door een glijdende werkweek, door ploegenarbeid of anderszins in gevaar wordt gebracht.

11. Nauwere band tussen Europa en de Atlantische wereld

Mede vanwege het dreigende gevaar van het communisme dient de samenwerking in het kader van de Atlantische Gemeenschap te worden bevorderd. In bijzondere mate moet daarbij worden gestreefd naar een voortgaande en versterkte samenwerking in NAVO-verband, waaraan iedere militaire samenwerking tussen de in de Europese Gemeenschap aangesloten landen ten volle dienstbaar moet worden gemaakt.

12. Europa dichter bij de volkeren

Via het onderwijs, de communicatie-media en andere instellingen en organisaties dient de voorlichting betreffende de Europese samenwerking sterk te worden uitgebreid. Ook door maatregelen die de publieke opinie sterk beïnvloeden, zoals rechtstreekse verkiezingen voor het Europese Parlement, een uniform belastingstelsel, afschaffing van paspoorten binnen de Gemeenschap enz. kan Europa dichter bij de volkeren worden gebracht en daarmee de samenwerking worden versterkt.

EPILOOG

Europa is niet alleen een geografische werkelijkheid, maar ook en vooral een geestelijk-culturele eenheid.

In het verleden verscheurd door wedijver en tweedracht, dient Europa onder Gods zegen tot een gebied van onderlinge overeenstemming, samenwerking, vrijheid en vooruitgang te worden gemaakt.

HOOFDSTUK XII
A. ENIGE UITSLAGEN VAN DE OP 28 MAART 1962
GEHOUDEN VERKIEZINGEN VOOR DE PROVINCIALE STATEN
LANDELIJKE STEMBUSUITSLAG.

	P.S. 1946	%	P.S. 1950	%	P.S. 1954	%	P.S. 1958	%	P.S. 1962	%
A.R.P.	585.336	12,52	591.430	12,21	569.363	10,8	544.248	9,4	533.093	8,83
C.H.U.	452.803	9,68	506.916	10,48	514.561	9,8	520.171	9,0	509.801	8,45
S.G.P.	100.916	2,16	110.151	2,27	116.243	2,2	129.089	2,2	129.219	2,14
G.P.V.	—	—	28.904	0,59	38.127	0,7	43.493	0,8	41.800	0,69
A.R./C.H. Limb.	5.534	0,12	7.421	0,15	7.314	0,1	9.399	0,2	8.155	0,14
A.R./C.H. N.-B.	—	—	—	—	—	—	36.293	0,6	39.689	0,66
Prot. Unie	5.905	0,13	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal	1.150.494	24,61	1.244.822	25,70	1.245.608	23,6	1.282.693	22,2	1.261.757	20,91
K.V.P.	1.468.847	31,42	1.529.009	31,57	1.680.527	31,5	1.899.020	32,9	1.954.251	32,39
K.N.P.	—	—	31.984	0,66	54.792	1,0	—	—	—	—
Onafh. Kath. lijsten	6.436	0,14	16.926	0,37	10.175	0,1	—	—	—	—
Totaal	1.475.283	31,56	1.577.919	32,60	1.745.494	32,6	1.899.020	32,9	1.954.251	32,39
P.v.d.A.	1.206.267	25,81	1.243.455	25,67	1.566.667	29,4	1.654.396	28,7	1.805.707	29,92
P.S.P.	—	—	—	—	—	—	35.051	0,6	181.391	3,01
C.P.N.	533.096	11,41	329.089	6,79	283.486	5,3	239.164	4,1	176.647	2,93
Bruggroep/lijst Wagenaar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Revol. Comm. P.	—	—	2.996	0,07	—	—	—	—	—	—
Soc. Unie	—	—	8.072	0,16	8.905	0,2	—	—	—	—
Totaal	1.739.363	37,22	1.583.612	32,69	1.859.058	34,9	1.928.611	33,4	2.163.745	35,86
V.V.D. (46 P.v.d.V.)	297.524	6,36	412.638	8,52	467.622	8,8	658.388	11,4	605.302	10,03
Boerenp. en Part. v. Landb. en Middenst.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Prot. Chr. Nat. Unie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Overigen	11.465	0,25	24.639	0,49	11.196	0,1	6.012	0,1	49.042	0,81
Totaal-generaal	4.674.129	100,00	4.843.630	100,00	5.328.978	100,00	5.774.724	100,00	6.034.097	100,00

**STEMBUSUITSLAG IN DE ELF PROVINCIEËN EN IN DE
DRIE GROOTSTE STEDEN**

Groningen			Inwoners: 481.855			
	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	% 0	Zetels voor na ¹⁾	Stemmen	% 0	Zetels
A.R.	43.809	17,3	8—9	44.718	17,2	9
C.H.U.	26.668	10,6	5—5	26.363	10,2	5
S.G.P.	—	—	—	—	—	—
G.P.V.	9.940	3,9	1—2	9.583	3,7	2
Totaal	80.417	31,8	14—16	80.664	31,1	16
K.V.P.	15.050	6,0	2—3	15.520	6,0	3
P.v.d.A.	100.772	39,8	19—21	103.034	39,7	21
P.S.P.	—	—	—	10.240	4,0	2
C.P.N.	17.540	6,9	3—3	13.486	5,2	2
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	118.312	46,7	22—24	126.760	48,9	25
V.V.D.	39.240	15,5	7—8	36.407	14,0	7
Ov. partijen	—	—	—	—	—	—
Totaal-generaal	253.019	100,0	45—51	259.351	100	51

¹⁾ „Voor” en „na”, d.w.z. vóór de uitbreiding van het aantal Statenleden, gevolgd door de cijfers zoals deze zouden zijn geweest, indien in 1958 reeds uitbreiding van het aantal Statenleden zou hebben plaats gevonden.

Friesland

Inwoners: 483.032

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	55.459	22,3	12—12	56.855	22,3	12
C.H.U.	43.195	17,4	9—9	43.333	17,0	9
S.G.P.	1.555	0,6	—	1.662	0,7	—
G.P.V.	2.683	1,1	—	2.788	1,1	—
Totaal	102.892	41,4	21—21	104.638	41,1	21
K.V.P.	17.397	7,0	3—3	17.353	6,8	3
P.v.d.A.	93.371	37,6	20—21	94.373	37,0	20
P.S.P.	—	—	—	9.734	3,8	2
C.P.N.	8.386	3,4	1—1	5.855	2,3	1
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	101.757	41,0	21—22	109.962	43,1	23
V.V.D.	26.285	10,6	5—5	22.809	9,0	4
Totaal-generaal	248.331	100,0	50—51	254.762	100	51

Drenthe

Inwoners: 319.548

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	24.656	16,3	6—8	24.997	15,4	7
C.H.U.	20.085	13,2	4—6	19.994	12,4	6
S.G.P.	—	—	—	—	—	—
G.P.V.	1.983	1,3	—	2.082	1,3	—
Totaal	46.724	30,8	10—14	47.073	29,1	13
K.V.P.	10.301	6,8	2—3	11.435	7,1	3
P.v.d.A.	60.279	39,7	15—20	66.966	41,4	21
P.S.P.	—	—	—	2.729	1,7	—
C.P.N.	5.019	3,3	1—1	3.697	2,3	1
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	65.298	43,0	16—21	73.392	45,4	22
V.V.D.	29.483	19,4	7—9	28.370	17,6	9
Boerenpartij	—	—	—	1.305	0,8	—
Totaal-generaal	151.806	100	35—47	161.575	100	47

Overijssel

Inwoners: 795.616

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	39.501	10,1	4—4	42.025	10,0	6
C.H.U.	55.925	14,2	7—8	57.412	13,6	8
S.G.P.	11.083	2,8	1—1	12.177	2,9	1
G.P.V.	7.972	2,0	1—1	8.455	2,0	1
Totaal	114.481	29,1	13—16	120.069	28,5	16
K.V.P.	112.353	28,6	14—18	120.264	28,5	18
P.v.d.A.	111.406	28,4	14—17	123.148	29,2	18
P.S.P.	—	—	—	7.062	1,7	1
C.P.N.	15.957	4,1	2—2	11.881	2,8	1
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	127.363	32,5	16—19	142.091	33,7	20
V.V.D.	38.519	9,8	4—4	36.940	8,8	5
Vrije Burgers	—	—	—	2.022	0,5	—
Boerenpartij	—	—	—	—	—	—
Totaal-generaal	392.716	100	47—59	421.386	100	59

Gelderland

Inwoners: 1.313.991

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	58.053	9,2	6—6	57.260	8,6	6
C.H.U.	91.724	14,6	9—10	90.424	13,6	9
S.G.P.	22.554	3,6	2—2	22.402	3,4	2
G.P.V.	2.395	0,4	—	2.787	0,4	—
Totaal	174.726	27,8	17—18	172.873	26,0	17
K.V.P.	210.915	33,5	22—23	217.225	32,7	23
P.v.d.A.	169.578	26,9	17—19	189.273	28,5	20
P.S.P.	—	—	—	8.973	1,3	—
C.P.N.	7.836	1,2	—	4.866	0,7	—
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	177.414	28,1	17—19	203.112	30,5	20
V.V.D.	63.965	10,2	6—7	61.374	9,2	6
Boerenpartij	2.930	0,4	—	10.345	1,6	1
Totaal-generaal	629.950	100	62—67	664.929	100	67

Utrecht

Inwoners: 697.426

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	43.378	12,7	5—7	42.841	11,9	7
C.H.U.	42.285	12,4	5—7	43.275	12,0	7
S.G.P.	11.727	3,4	1—2	12.695	3,5	2
G.P.V.	3.628	1,1	—	3.812	1,0	—
Totaal	101.018	29,6	11—16	102.625	28,4	16
K.V.P.	89.214	26,2	12—15	91.900	25,5	15
P.v.d.A.	97.635	28,6	13—16	107.353	29,8	17
P.S.P.	—	—	—	9.314	2,5	1
C.P.N.	7.205	2,1	0—1	4.578	1,5	—
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	104.840	30,7	13—17	121.245	33,8	18
V.V.D.	43.154	12,7	5—7	41.788	11,6	6
Wereldburgers	2.720	0,8	—	1.766	0,5	—
C.N.V.	—	—	—	823	0,2	—
P.C.N.U.	—	—	—	—	—	—
Boerenpartij	—	—	—	—	—	—
Totaal-generaal	340.946	100	41—55	360.147	100	55

Noord-Holland

Inwoners: 2.098.371

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	87.512	7,9	6—6	85.742	7,6	6
C.H.U.	68.645	6,2	5—5	62.322	5,5	4
S.G.P.	7.522	0,7	—	5.725	0,5	—
G.P.V.	3.910	0,4	—	3.908	0,3	—
Totaal	167.589	15,2	11—11	157.697	13,9	10
K.V.P.	265.901	24,1	19—19	270.546	24,0	20
P.v.d.A.	347.273	31,5	25—26	375.836	33,3	27
P.S.P.	35.051	3,2	2—2	77.108	6,8	5
C.P.N.	110.715	10,0	8—8	85.860	7,6	6
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	493.039	44,7	35—36	538.804	47,7	38
V.V.D.	176.469	16,0	12—13	143.295	12,7	10
Vrije Burgers	—	—	—	15.805	1,4	1
Nat. Unie	—	—	—	3.015	0,3	—
Boerenpartij	—	—	—	—	—	—
P.C.N.U.	—	—	—	—	—	—
Totaal-generaal	1.102.998	100	77—79	1.129.162	100	79

Zuid-Holland

Inwoners: 2.755.556

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	172.100	12,2	10—10	159.677	10,9	9
C.H.U.	145.364	10,3	8—9	141.893	9,7	8
S.G.P.	57.965	4,1	3—3	57.399	3,9	3
G.P.V.	8.180	0,6	—	7.003	0,5	—
Totaal	383.609	27,2	21—22	365.972	25,0	20
K.V.P.	271.563	19,2	16—16	271.408	18,6	16
P.v.d.A.	492.809	35,0	30—30	538.974	36,8	32
P.S.P.	—	—	—	48.923	3,4	2
C.P.N.	56.593	4,0	3—3	36.258	2,5	2
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	549.402	39,0	33—33	624.155	42,7	36
V.V.D.	206.476	14,6	12—12	187.883	12,8	11
Vrije Burgers	—	—	—	13.383	0,9	—
C.N.V.	—	—	—	578	0,0	—
Boerenpartij	—	—	—	—	—	—
Totaal-generaal	1.411.050	100	82—83	1.463.379	100	83

Zeeland

Inwoners: 284.466

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	19.780	13,0	6—6	18.978	12,5	5
C.H.U.	26.280	17,4	7—8	24.785	16,3	7
S.G.P.	13.632	9,0	4—4	13.813	9,1	4
G.P.V.	1.325	0,9	—	1.382	0,9	—
Totaal	61.017	40,3	17—18	58.958	38,8	16
K.V.P.	32.400	21,4	9—9	32.715	21,6	10
P.v.d.A.	42.629	28,2	12—12	43.170	28,5	13
P.S.P.	—	—	—	1.328	0,9	—
C.P.N.	758	0,5	—	609	0,4	—
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	43.387	28,7	12—12	45.107	29,8	13
V.V.D.	14.506	9,6	4—4	14.865	9,8	4
Boerenpartij	—	—	—	—	—	—
Totaal-generaal	151.310	100	42—43	151.645	100	43

Noord-Brabant

Inwoners: 1.543.449

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	—	—	—	—	—	—
C.H.U.	—	—	—	—	—	—
S.G.P.	3.051	0,4	—	3.346	0,5	—
G.P.V.	—	—	—	—	—	—
P.C.G.	37.083	5,4	3—3	39.689	5,4	3
Totaal	40.134	5,8	3—3	43.035	5,9	3
K.V.P.	533.556	77,5	52—57	555.704	75,0	56
P.v.d.A.	90.180	13,1	8—9	108.607	14,7	10
P.S.P.	—	—	—	4.548	0,6	—
C.P.N.	4.114	0,6	—	4.053	0,5	—
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	94.294	13,7	8—9	117.208	15,8	10
V.V.D.	20.291	3,0	1—2	24.802	3,3	2
P.L.M.	—	—	—	—	—	—
Totaal-generaal	688.275	100	64—71	740.749	100	71

Limburg

Inwoners: 911.511

	P.S. 1958			P.S. 1962		
	Stemmen	%	Zetels voor na	Stemmen	%	Zetels
A.R.	—	—	—	—	—	—
C.H.U.	—	—	—	—	—	—
S.G.P.	—	—	—	—	—	—
G.P.V.	—	—	—	—	—	—
S.C.G.	10.086	2,5	1—1	8.155	1,9	1
Totaal	10.086	2,5	1—1	8.155	1,9	1
K.V.P.	340.371	84,3	39—51	350.181	82,0	51
P.v.d.A.	48.464	12,0	5—7	54.973	12,9	7
P.S.P.	—	—	—	1.432	0,3	—
C.P.N.	5.041	1,2	—	5.504	1,3	—
Bruggroep	—	—	—	—	—	—
Totaal	53.505	13,2	5—7	61.909	14,5	—
V.V.D.	—	—	—	6.769	1,6	—
Totaal-generaal	403.962	100	45—59	427.014	100	59

Gemeente Amsterdam

Inwoners: 865.707

	P.S. 1958		P.S. 1962	
	Stemmen	%	Stemmen	%
A. R.	32.173	6,4	28.907	5,9
C.H.U.	25.950	5,2	19.792	4,0
S.G.P.	2.951	0,6	1.560	0,3
G.P.V.	1.675	0,3	1.759	0,3
Totaal	62.749	12,5	52.018	10,5
K.V.P.	87.761	17,6	83.469	17,1
P.v.d.A.	167.445	33,6	181.050	37,0
P.S.P.	19.687	3,9	42.872	8,8
C.P.N.	80.261	16,1	62.932	12,9
Bruggroep	—	—	—	—
Totaal	267.393	53,6	286.854	58,7
V.V.D.	81.298	16,3	56.046	11,5
Overige lijsten	—	—	10.689	2,2
Totaal-generaal	499.201	100	489.076	100

Gemeente Rotterdam

Inwoners 730.224

	P.S. 1958		P.S. 1962	
	Stemmen	%	Stemmen	%
A.R.	37.806	9,4	33.353	8,3
C.H.U.	28.534	7,1	24.875	6,2
S.G.P.	9.283	2,3	8.972	2,2
G.P.V.	2.422	0,6	1.926	0,5
Totaal	78.045	19,4	69.126	17,2
K.V.P.	60.235	15,0	56.160	13,9
P.v.d.A.	178.988	44,7	193.812	48,0
P.S.P.	—	—	19.181	4,8
C.P.N.	26.663	6,7	16.860	4,2
Bruggroep	—	—	—	—
Totaal	205.651	51,4	229.853	57,0
V.V.D.	56.966	14,2	44.674	11,1
Overige lijsten	—	—	3.209	0,8
Totaal-generaal	400.897	100	403.022	100

	P.S. 1958		P.S. 1962	
	Stemmen	%	Stemmen	%
A.R.	35.789	10,7	27.373	8,2
C.H.U.	25.194	7,5	24.869	7,5
S.G.P.	5.313	1,6	4.750	1,4
G.P.V.	1.714	0,5	889	0,3
Totaal	68.010	20,3	57.881	17,4
K.V.P.	68.654	20,5	65.650	19,7
P.v.d.A.	114.486	34,1	122.107	36,6
P.S.P.	—	—	13.268	4,0
C.P.N.	15.244	4,5	9.391	2,8
Bruggroep	—	—	—	—
Totaal	129.730	38,6	144.766	43,4
V.V.D.	69.321	20,6	59.362	17,8
Overige lijsten	—	—	5.573	1,7
Totaal-generaal	335.715	100	333.232	100

**B. ENIGE UITSLAGEN VAN DE OP 30 MEI 1962 GEHOUDEN
VERKIEZINGEN VOOR DE GEMEENTERADEN
STEMBUSRESULTATEN IN 59 GEMEENTEN**

Partijen	Zetels		Percentages				Stemmen			
	Raad 1958	Raad 1962	Raad 1958	Tw. K. 1959	Pr. St. 1962	Raad 1962	Raad 1958	Tw. K. 1959	Prov. St. 1962	Raad 1962
A.R.P.	94	92	4,2	4,1	4,1	4,1	118.224	117.012	116.559	117.327
C.H.U.	104	107	4,2	3,7	4,0	4,3	117.891	106.521	114.957	124.223
S.G.P.	20	23	0,9	1,1	1,2	1,1	23.588	33.118	34.395	31.010
G.P.V.	7	8	0,6	0,6	0,6	0,6	17.222	16.008	16.791	17.547
Prot. Chr.	202	204	10,7	9,7	10,1	10,2	300.280	280.046	288.597	292.234
Totaal	427	434	20,6	19,2	20,0	20,3	577.205	552.705	571.299	582.341
K.V.P.	312	329	19,1	18,5	18,7	19,1	536.743	531.443	534.283	546.436
P.v.d.A.	556	629	33,9	37,8	38,1	37,5	950.671	1.087.157	1.086.476	1.073.685
P.S.P.	11	49	1,9	3,0	4,7	5,4	52.684	85.438	134.145	156.043
C.P.N.	44	33	5,7	3,8	4,8	4,8	158.480	110.731	135.432	136.536
Totaal	611	711	41,5	44,6	47,6	47,7	1.161.835	1.283.326	1.356.053	1.366.264
V.V.D.	269	199	17,7	15,9	12,5	11,7	497.029	458.901	357.890	335.245
Boerenpartij	0	2	—	0,8	0,1	0,1	939	22.020	4.064	2.658
Vrije Burgers	0	1	—	—	0,9	0,4	—	—	25.038	12.952
Nat. Unie	0	0	0,1	—	0,1	—	3.809	—	2.576	1.033
Overigen ¹⁾	2	1	1,0	1,0	0,1	0,7	28.298	29.840	2.538	19.923
Totaal „overigen”	2	4	1,1	1,8	1,2	1,2	33.046	51.860	34.216	36.566
Totaal-generaal	1621	1677	100	100	100	100	2.805.858	2.878.235	2.853.741	2.866.852

STEMBUSUITSLAGEN IN DE VIER GROOTSTE STEDEN

Amsterdam

Inwoners 1-1-1962: 865.701

Partijen	Zetels					Percentages				Stemmen			
	'46	'49	'53	'58	'62	Raad 1958	Tw.K. 1959	P.St. 1962	Raad 1962	Raad 1958	Tw.K. 1959	P.St. 1962	Raad 1962
A.R.P.	—	—	—	—	—	—	5,9	5,9	—	—	29.959	28.907	—
C.H.U.	—	—	—	—	—	—	3,7	4,0	—	—	18.798	19.792	—
S.G.P.	—	—	—	—	—	—	0,3	0,3	—	—	1.396	1.560	—
G.P.V. (Holwerda)	—	—	—	—	—	0,5	0,2	0,3	0,2	2.532	1.073	1.759	1.189
Prot. Chr.	5	6	5	4	4	9,8	—	—	9,4	49.050	—	—	46.116
Totaal	5	6	5	4	4	10,3	10,1	10,5	9,6	51.582	51.226	52.018	47.305
K.V.P.	8	9	8	8	8	17,5	16,8	17,1	17,3	87.734	85.741	83.469	84.673
P.v.d.A.	15	14	17	15	17	30,5	35,9	37,0	35,6	152.804	183.544	181.050	174.341
P.S.P.	—	—	—	2	4	5,5	5,6	8,8	10,2	27.714	28.532	42.872	50.237
C.P.N.	15	12	10	6	6	13,5	10,0	12,9	12,5	67.542	51.122	62.932	61.541
Bruggroep	—	—	—	—	—	—	2,9	—	—	—	14.915	—	—
Soc. W.P.	—	—	—	—	—	—	—	—	0,8	—	—	—	3.945
Totaal	30	26	27	23	27	49,5	54,4	58,7	59,1	248.060	278.113	286.854	290.064
V.V.D.	2	4	5	9	5	19,7	17,3	11,5	10,3	98.859	88.021	56.046	50.719
Veiliger Verkeer	—	—	—	—	1	—	—	—	2,7	—	—	—	13.102
Sportbel.	—	—	—	1	—	2,1	—	—	—	10.549	—	—	—
Vrije Burg.	—	—	—	—	—	—	—	1,8	0,8	—	—	—	4.046
Nat. Unie	—	—	—	—	—	—	—	0,4	0,2	—	—	—	714
Overigen	—	—	—	—	—	0,9	1,4	—	—	4.327	7.135	—	—
Totaal „overigen”	—	—	—	1	1	3,0	1,4	2,2	3,7	14.786	7.135	10.689	17.862
Totaal Generaal	45	45	45	45	45	100	100	100	100	501.021	510.236	489.076	490.623

Rotterdam

Inwoners 1-1-1962: 730.224

Partijen	Zetels					Percentages				Stemmen			
	'46	'49	'53	'58	'62	Raad 1958	Tw.K. 1959	P.St. 1962	Raad 1962	Raad 1958	Tw.K. 1959	P.St. 1962	Raad 1962
A.R.P.	5	6	5	4	4	9,2	8,6	8,3	8,4	36.995	35.796	33.353	33.828
C.H.U.	3	3	3	3	3	6,8	6,1	6,2	6,6	27.363	25.171	24.875	26.510
S.G.P.	—	—	—	1	1	2,2	2,1	2,2	2,2	8.599	8.615	8.972	9.082
G.P.V.	—	—	—	—	—	0,5	0,5	0,5	0,4	1.888	1.909	1.926	1.788
Totaal	8	9	8	8	8	18,7	17,3	17,2	17,6	74.845	71.491	69.126	71.208
K.V.P.	7	7	7	7	6	15,1	14,0	13,9	14,0	60.598	57.826	56.160	56.602
P.v.d.A.	18	19	21	20	23	43,0	46,9	48,0	47,5	172.127	194.288	193.812	191.841
P.S.P.	—	—	—	—	3	—	2,8	4,8	6,2	—	11.446	19.181	24.946
C.P.N.	9	5	4	2	1	5,8	3,5	4,2	4,1	23.215	14.634	16.860	16.516
Bruggroep	—	—	—	—	—	—	0,7	—	—	—	2.939	—	—
Totaal	27	24	25	22	27	48,8	53,9	57,0	57,8	195.342	223.307	229.853	233.303
V.V.D.	3	5	5	8	4	16,8	14,2	11,1	10,3	67.392	59.112	44.674	41.485
Rad. Soc. P. Overigen	—	—	—	—	—	0,6	—	—	0,3	2.543	—	—	1.063
	—	—	—	—	—	—	0,6	0,8	—	—	2.377	3.209	—
Totaal „overigen”	—	—	—	—	—	0,6	0,6	0,8	0,3	2.543	2.377	3.209	1.063
Totaal Generaal	45	45	45	45	45	100	100	100	100	400.721	414.113	403.022	403.661

Partijen	Zetels					Percentages				Stemmen			
	'46	'49	'53	'58	'62	Raad 1958	T.w.K. 1959	P.St. 1962	Raad 1962	Raad 1958	T.w.K. 1959	P.St. 1962	Raad 1962
A.R.P.	5	6	6	—	—	—	8,6	8,2	—	—	29.866	27.373	—
C.H.U.	4	4	4	—	—	—	6,6	7,5	—	—	22.733	24.869	—
S.G.P.	—	—	—	—	—	—	1,2	1,4	1,0	—	4.215	4.750	3.477
G.P.V.	—	—	—	—	—	0,3	0,3	0,3	0,3	1.099	893	889	999
Prot. Chr.	—	—	—	8	8	17,7	—	—	16,5	60.141	—	—	54.883
Totaal	9	10	10	8	8	18,0	16,7	17,4	17,8	61.240	57.707	57.881	59.359
K.V.P.	11	10	9	10	9	20,0	19,6	19,7	20,3	67.787	67.623	65.650	67.584
K.N.P.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
P.v.d.A.	14	15	16	15	17	30,5	35,3	36,6	35,6	103.423	121.958	122.107	118.448
P.S.P.	—	—	—	—	2	1,7	2,5	4,0	5,3	5.808	8.805	13.268	17.602
C.P.N.	7	4	2	1	1	3,5	2,3	2,8	2,9	11.790	7.893	9.391	9.689
Bruggroep	—	—	—	—	—	—	0,6	—	—	—	1.918	—	—
Totaal	21	19	18	16	20	35,7	40,7	43,4	43,8	121.021	140.574	144.766	145.739
V.V.D.	4	6	7	11	7	23,7	22,3	17,8	16,0	80.667	76.970	59.362	53.283
Vrije Burg.	—	—	—	—	1	—	—	1,7	2,1	—	—	5.573	6.944
Overigen	—	—	—	—	1	2,6	0,7	—	—	8.888	2.909	—	—
Totaal „overigen”	—	—	—	—	—	2,6	0,7	1,7	2,1	8.888	2.909	5.573	6.944
Totaal Generaal	45	45	45	45	45	100	100	100	100	339.603	345.783	333.232	332.909

Utrecht

Inwoners 1-1-1962: 297.426

08

Partijen	Zetels					Percentages				Stemmen			
	'46	'49	'53	'58	'62	Raad 1958	Tw.K. 1959	P.St. 1962	Raad 1962	Raad 1958	Tw.K. 1959	P.St. 1962	Raad 1962
A.R.P. ¹⁾	4	5	4	5	4	10,0	9,0	8,8	9,6	13.568	12.388	12.054	13.171
C.H.U.	3	3	3	3	3	7,5	6,5	7,1	7,7	10.192	9.046	9.755	10.538
S.G.P. ¹⁾	—	—	—	—	—	—	1,0	1,2	—	—	1.447	1.602	—
G.P.V.	—	—	—	—	—	0,5	0,4	0,4	0,4	670	565	538	543
Totaal	7	8	7	8	7	18,0	16,9	17,5	17,7	24.430	23.446	23.949	24.252
K.V.P.	12	13	13	14	13	29,1	27,9	27,9	28,5	39.343	38.544	38.046	39.242
P.v.d.A.	14	13	15	16	18	34,0	37,8	38,5	37,4	45.954	52.130	52.862	51.522
P.S.P.	—	—	—	—	2	1,4	1,9	3,3	4,3	1.840	2.656	4.516	5.977
C.P.N.	5	2	1	1	1	2,6	1,5	2,1	2,2	3.459	2.030	2.837	3.020
S.D.P.	—	—	—	—	—	0,9	—	—	0,1	1.291	—	—	205
Totaal	19	15	16	17	21	38,9	41,2	43,9	44,0	52.544	56.816	60.215	60.724
V.V.D.	1	3	3	6	4	12,9	12,5	9,9	9,2	17.510	17.298	13.599	12.622
Wereldb.	—	—	—	—	—	1,1	—	0,6	0,6	1.451	—	871	779
C.N.V.	—	—	—	—	—	—	—	0,2	—	—	—	301	—
Overigen	—	—	—	—	—	—	1,5	—	—	—	2.013	—	—
Totaal „overigen”	—	—	—	—	—	1,1	1,5	0,8	0,6	1.451	2.013	1.172	779
Totaal Generaal	39	39	39	45	45	100	100	100	100	135.278	138.117	136.981	137.619

1) Bij Raad '58 en '62 comb. A.R./S.G.P.

VERTEGENWOORDIGINGEN IN 1962

In 1962 heeft de A.R. Partij zich o.a. doen vertegenwoordigen bij de volgende gelegenheden:

- 17 maart 1962 Appèl-bijeenkomst aan het christelijk volk van Limburg. (A.R.P., C.H.U., K.V.P.).
Mevr. M. Kuipers-Klapwijk.
- 30 maart 1962 Vijfde Europese conferentie van Protestantse politieke jongeren. Dr. W. P. Berghuis, mr. W. R. van der Sluis.
- 10 april 1962 Diner, aangeboden aan de Chr. Democratische leden van het Europese Parlement, door hun Nederlandse mede-leden. Dr. W. P. Berghuis, dr. A. Veerman, mr. W. R. van der Sluis.
- 14 april 1962 Jaarvergadering van het College van Advies.
Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, J. Smallenbroek, mr. W. R. van der Sluis, mr. W. de Kwaadsteniet.
- 27 april 1962 Receptie ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Bond voor Gereformeerde Jeugdorganisatie (G.J.O.). Dr. A. Veerman.
- 9 mei 1962 25ste Bondsdag van de Bond van Gereformeerde Vrouwenverenigingen in Nederland.
Mevr. dr. F. T. Diemer—Lindeboom, mevr. M. Kuipers—Klapwijk, J. Smallenbroek, mr. W. R. van der Sluis.
- 11 mei 1962 Vergadering van de Nederlandse Centrale Vereniging voor Gebrekkigenzorg. Mr. W. R. van der Sluis.
- 17 mei 1962 Lustrumcongres Politiek Gezelschap van het Studentencorps aan de Vrije Universiteit.
Dr. W. P. Berghuis, mr. W. R. van der Sluis.
- 18 mei 1962 Bijeenkomst van de Nederlandse Sport Federatie.
Dr. J. Meulink.
- 19 mei 1962 Jaarvergadering Patrimonium. W. C. Bakker.
- 19 mei 1962 Algemene Ledenvergadering van Philadelphia.
Mr. W. Aantjes.
- 22 mei 1962 Middenstandscongres van de Christelijke Middenstandsbond, Mr. W. R. van der Sluis.
- 31 mei 1962 Bondsdag van de Bond van Gereformeerde Jeugdverenigingen. Mr. W. R. van der Sluis.

- 6 juni 1962 40ste Bondsdag van de Bond van Gereformeerde Mannenverenigingen in Nederland. Mr. W. R. van der Sluis.
- 23 juni 1962 Receptie afscheid van Mr. H. W. van Doorn als voorzitter van de K.V.P. Mr. A. B. Roosjen.
- 18 juli 1962 Receptie ter gelegenheid van het jaarlijks congres van de I.C.C.S. (International Christian Democratic and Conservative Student Union). Mr. W. Aantjes.
- 30 augustus 1962 Receptie afscheid van de heer Ad. Kuiper als directeur van het Gereformeerd Jeugdcentrum. Mr. W. R. van der Sluis.
- 5 oktober 1962 Landelijke studieconferentie van de A.R.J.O.S. Mr. W. R. van der Sluis.
- 13 oktober 1962 Opening van de drs. C. P. Hazenboschschool te Den Dolder. Dr. J. Schouten.
- 23/25 oktober 1962 Defensie-oriënteringsconferentie van het Defensie-Studiecentrum. J. Tjalma.
- 2 november 1962 Receptie ter gelegenheid van het feit, dat dr. E. Diemer 25 jaar geleden aan de redactiestaf van het Rotterdammer Kwartet werd verbonden. Mr. W. R. van der Sluis, mr. W. de Kwaadsteniet.
- 3 november 1962 Conferentie van de Buitenlandse Werkgroep van de A.R.J.O.S. Mr. W. de Kwaadsteniet.
- 22 december 1962 Algemene Vergadering van de A.R.J.O.S. Dr. W. P. Berghuis, J. van Eibergen, J. Smallenbroek, mr. W. R. van der Sluis, mr. W. de Kwaadsteniet.
- 28 december 1962 Jaarvergadering van de Vereniging van Christelijke Onderwijzers. Mr. A. B. Roosjen.

**OVERZICHT LEDENTAL
VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ**

<i>Statencentrales:</i>	Aantal leden 1959	Aantal leden 1960	Aantal leden 1961	Aantal leden 1962	Aantal leden P.C.
1. Kamercentrale Groningen :					
1. Appingedam	2136	2080	2076	2220	3
2. Bedum	3915	3808	3783	3809	5
3. Groningen	1520	1489	1172	1178	2
4. Oude Pekela	971	922	948	988	1
5. Winschoten	819	792	777	762	1
Totaal	9361	9091	8756	8957	12
2. Kamercentrale Assen :					
1. Assen	1343	1357	1383	1468	2
2. Emmen	1093	1080	1077	1119	2
3. Hoogeveen	2265	2199	2284	2272	3
4. Meppel	1137	1117	1140	1166	2
Totaal	5838	5753	5884	6025	9
3. Kamercentrale Leeuwarden :					
1. Dokkum	4936	4857	5138	5315	6
2. Franeker	2500	2513	2767	2811	3
3. Heerenveen	2069	2148	2348	2457	3
4. Leeuwarden	1441	1378	1403	1431	2
5. Sneek	2048	1999	2212	2266	3
Totaal	12994	12895	13868	14280	17
4. Kamercentrale Zwolle :					
1. Almelo	423	416	383	385	1
2. Deventer	491	479	471	486	1
3. Enschede	525	476	468	487	1
4. Hengelo	389	398	402	414	1
5. Kampen	1398	1390	1512	1578	2
6. Ommen	2732	2729	2763	2988	3
7. Zwolle	1406	1333	1345	1324	2
8. N.O. Polder	658	657	648	710	1
Totaal	8022	7878	7992	8372	12
5. Kamercentrale Arnhem :					
1. Arnhem	626	580	599	615	1
2. Ede	1963	1973	2006	2051	3
3. Harderwijk	2199	2173	2215	2321	3
4. Zutphen	1032	1084	1104	1123	2
5. Apeldoorn	864	893	875	905	1
Totaal	6684	6703	6799	7015	10

<i>Statencentrales :</i>		Aantal leden 1959	Aantal leden 1960	Aantal leden 1961	Aantal leden 1962	Aantal leden P.C.
6. Kamercentrale Nijmegen :						
1.	Doetinchem	406	411	410	438	1
2.	Tiel	511	493	489	501	1
3.	Winterswijk	1850	1824	1824	1874	2
4.	Nijmegen	206	173	138	131	1
5.	Wijchen	173	172	192	157	1
	Totaal	3146	3073	3053	3101	6
7. Kamercentrale Utrecht :						
1.	Amersfoort	4709	4719	4845	4985	5
2.	Utrecht	1523	1514	1567	1614	2
	Totaal	6232	6233	6412	6599	7
8. Kamercentrale Amsterdam :						
1.	Amsterdam	3830	3613	3395	3119	5+4
	Totaal	3830	3613	3395	3119	9
9. Kamercentrale Haarlem :						
1.	Haarlem	1369	1324	1334	1345	2
2.	Velsen	684	681	688	770	1
3.	Nieuwer-Amstel	2001	2033	2061	2111	3
4.	Hilversum	1818	1864	1787	1798	2
	Totaal	5872	5902	5870	6024	8
10. Kamercentrale Den Helder :						
1.	Den Helder	1213	1243	1200	1132	2
2.	Hoorn	1208	1178	1167	1152	2
3.	Alkmaar	508	517	493	516	1
4.	Zaandam	763	736	735	747	1
	Totaal	3692	3674	3595	3547	6
11. Kamercentrale Dordrecht :						
1.	Delft	5369	5236	5236	5353	6
2.	Dordrecht	2865	2839	2848	2845	3
3.	Ridderkerk	3174	3119	3089	3194	4
a.*	IJsselmonde		1505	1495	1514	1504
b.*	Hoeksewaard		673	650	653	686
c.*	Voorne Putten		562	555	538	602
d.*	Goeree-Overflakkee		434	419	384	401
	Totaal	11408	11194	11173	11392	13

* = hulpcentrale.

<i>Statencentrales :</i>	Aantal leden 1959	Aantal leden 1960	Aantal leden 1961	Aantal leden 1962	Aantal leden P.C.
12. Kamercentrale 's-Gravenhage :					
1. 's-Gravenhage . . .	3248	3153	3085	3116	5+4
Totaal	3248	3153	3085	3116	9
13. Kamercentrale Leiden :					
1. Leiden	3436	3406	3370	3434	4
2. Gouda	3703	3668	3681	3918	4
a.* Alphen a/d Rijn . . .	1529	1529	1542	1595	
b* Gouda	1626	1586	1560	1703	
c.* Zoetermeer	548	553	579	620	
Totaal	7139	7074	7051	7352	8
14. Kamercentrale Rotterdam :					
1. Rotterdam	5305	5091	4949	5094	5+5
Totaal	5305	5091	4949	5094	10
15. Kamercentrale Middelburg :					
1. Goes	1199	1163	1157	1229	2
2. Hulst	353	353	335	345	1
3. Sluis	184	183	186	199	1
4. Middelburg	1224	1223	1228	1230	2
5. Tholen	118	118	120	115	1
6. Vlissingen	723	686	701	713	1
7. Zierikzee	416	404	384	424	1
Totaal	4217	4130	4111	4255	9
16. Kamercentrale 's-Hertogenbosch :					
1. Eindhoven	455	466	465	461	1
2. Heusden	889	872	868	884	1
Totaal	1344	1318	1333	1345	2
17. Kamercentrale Tilburg :					
1. Bergen op Zoom	854	818	815	831	5+1
Totaal	854	818	815	831	6
18. Kamercentrale Maastricht :					
1. Maastricht	427	387	403	423	5+1
Totaal	427	387	403	423	6

* = hulpcentrale.

TOTAAL AANTAL LEDEN PER KAMERCENTRALE

							Aantal leden	
	per 31-12-1957	1958	1959	1960	1961	1962	Partij Staten- centr.	Convent Kamer- centr.
Groningen	9399	9426	9361	9091	8756	8906	12	2
Assen	5590	5798	5838	5753	5884	5990	9	2
Leeuwarden	12749	12768	12994	12895	13868	14235	17	2
Zwolle	7488	7947	8022	7878	7992	8375	12	2
Arnhem	6385	6515	6684	6703	6799	6968	10	2
Nijmegen	3012	3169	3146	3073	3053	3093	6	2
Utrecht	6012	6093	6232	6233	6412	6614	7	2
Amsterdam	4015	3993	3830	3613	3395	3219	—	9
Haarlem	5499	5708	5872	5902	5870	6002	8	2
Den Helder	3585	3721	3692	3674	3595	3503	6	2
Dordrecht	11282	11657	11408	11194	11173	11344	13	2
Leiden	6911	7064	7139	7074	7051	7358	8	2
's-Gravenhage	3277	3375	3248	3153	3085	3116	—	9
Rotterdam	5331	5238	5305	5091	4949	5071	—	10
Middelburg	4107	4246	4217	4130	4111	4247	9	2
's-Hertogenb.	1365	1380	1344	1318	1333	1345	2	2
Tilburg	843	826	854	818	815	834	—	6
Maastricht	336	416	427	387	403	423	—	6
Totaal	97186	99340	99613	97980	98544	100643	119	66

Per 31/12 1957: 97186 leden, waarvan 1712 gehuwde vrouwen.

Per 31/12 1958: 99340 leden, waarvan 2164 gehuwde vrouwen.

Per 31/12 1959: 99613 leden, waarvan 2296 gehuwde vrouwen.

Per 31/12 1960: 97980 leden, waarvan 2457 gehuwde vrouwen.

en 5841 ongehuwde vrouwen.

Per 31/12 1961: 98544 leden, waarvan 3407 gehuwde vrouwen.

en 5875 ongehuwde vrouwen.

Per 31/12 1962: 100643 leden, waarvan 3903 gehuwde vrouwen

en 6252 ongehuwde vrouwen.

Dit betekent t.o.v. het ledental per 31 december 1961 een netto-stijging van 2099 leden.

FINANCIELE VERSLAGEN
(behorende bij het jaarverslag 1962)

BALANS VAN HET CENTRAAL COMITE PER 31 DECEMBER 1961

DEBET

Geldmiddelen :

Kas	f	1.219,63	
giro	„	5.506,34	
Nederlandse Handel-Maatschappij	„	246,49	
Zuidhollandse Bank	„	195,03	
idem Bank deposito-boekje	„	80.000,—	
			f 87.167,49

Beleggingen :

effecten	f	168.196,—	
lening schoolvereniging	„	36.000,—	
			f 204.196,—
debiteuren kiesverenigingen 1958	f	7,10	
debiteuren kiesverenigingen 1959	„	13,30	
debiteuren kiesverenigingen 1960	„	1.788,79	
debiteuren kiesverenigingen 1961	„	36.226,76	
			f 38.035,95

Kantoormeubilair :

f 4.145,88

Vooruitbetaalde en nog te ontvangen posten :

Lectuurabonnementen en bijzondere bijdragen nog te ontvangen	f	1.263,50	
interest nog te ontvangen	„	5.655,32	
pensioenpremie, vooruit betaald	„	1.348,38	
bureaubehoefden, postzegels, voorraad	„	2.971,20	
voorschotten reiskosten	„	275,—	
verkiezingskosten Prov. Staten en Gem. Raden 1962	„	327,90	
			f 11.841,30

Overige activa

Jeugdorganisatie :

nog te innen contributie	f	642,20	
voor de rekening van de ARJOS betaalde kosten	„	3.354,98	
			f 3.997,18

Brochures, voorraad :

voorraad	f	4.700,—	
vorderingen	„	3.257,66	
			f 7.957,66
lectuurverspreiding	f	1.980,68	
overige posten	„	375,74	
			f 2.356,42

f 359.697,88

CREDIT

Kapitaal :

per 31 december 1960	f 201.674,23	
bij : voordelig koersverschil effecten .	„ 3.103,20	
	<u>f 204.777,43</u>	

af : afboeking contributie-afdrachtnota's

1960 ARJOS	f 733,50
nadelig saldo 1961	<u>f 8.752,46</u>

f 9.485,96

f 195.291,47

Exploit. orgaan weekblad „Nederlandse Gedachten”

f 34.092,78

Vooruit ontvangen en nog te betalen posten :

contributie vooruit ontvangen	f 602,05
jaarlijkse bijdragen vooruit ontvangen .	„ 577,50
sociale lasten nog te betalen	„ 278,59
loonbelasting en premie AOW nog af te dragen	„ 1.160,83
telefoonkosten	„ 958,49
reis-/vergaderkosten	„ 1.121,76
buitenlands contact	„ 1.207,60
kosten jeugdorganisatie	„ 939,77
overige nog te betalen kosten	<u>„ 1.874,42</u>

f 8.721,01

Reserve fondsen
propagandafonds :

per 31 december 1960	f 58.633,54
bij : toevoeging over 1961 f 30.000,—	
ontvangen verkiezingskosten	<u>f 84,—</u>
	„ 30.084,—

f 88.717,54

jubileumfonds :

per 31 december 1960	f 25.041,48
bij : gedeeltelijke terugbetaling van in 1958 uit dit fonds gefinancierde aanloopkosten	„ 7.833,60

f 32.875,08

Nagezien en accoord bevonden,
w.g. T. van der Kooij, accountant.

f 359.697,88

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN OVER 1961
VAN HET CENTRAAL COMITE**

LASTEN	rekening 1960	begroting 1961	rekening 1961
Secretariaat en boekhouding :			
1. salarissen	f 56.541,79	f 55.500,—	f 60.946,81
2. sociale lasten	„ 8.694,70	„ 8.900,—	„ 9.383,72
3. diverse kosten	„ 953,81	„ 400,—	„ 540,54
4. aandeel algemene kosten	„ 21.350,83	„ 21.000,—	„ 22.821,67
	f 87.541,13	f 85.800,—	f 93.692,74
Kosten van de Organisatie :			
5. reiskosten	f 9.258,48	f 10.000,—	f 9.355,73
6. vergaderkosten	„ 3.717,57	„ 3.500,—	„ 2.768,83
7. aandeel C.C. reiskostenvergoed. m.b.t. C.C., A.O.C., O.C., P.C. en landel. verg. sprekersorg.	„ 2.425,38	„ 1.900,—	„ 980,66
8. vergaderingen Partij Convent	„ 3.874,10	„ 3.800,—	„ 4.530,20
9. commissies	„ 741,36	„ 500,—	„ 322,55
10. subsidies	„ 815,40	„ 700,—	„ 745,—
11. buitenlands contact	„ 4.955,53	„ 4.100,—	„ 4.377,73
12. conferenties	„ 1.245,75	„ 2.000,—	„ 2.162,21
13. deputatenvergadering	„ —,—	„ 2.400,—	„ 2.914,75
14. radio-uitzendingen	„ 660,—	„ 800,—	„ 865,20
15. overige kosten	„ 1.186,87	„ —,—	„ 1.907,11
	f 28.880,44	f 29.700,—	f 30.929,97
Jeugdorganisatie :			
16. salarissen	f 8.680,23	f 11.200,—	f 9.038,66
17. sociale lasten	„ 998,07	„ 1.400,—	„ 988,75
18. aandeel algemene kosten	„ 6.004,88	„ 5.900,—	„ 6.418,60
19. vergaderingen/reiskosten	„ 2.886,69	„ 3.000,—	„ 3.254,47
20. buitenlands contact	„ 2.648,95	„ 2.000,—	„ 1.744,86
21. kosten conferenties, commissies, werkgroepen	„ 2.354,29	„ 3.650,—	„ 3.042,91
22. kosten jaarvergadering	„ 648,40	„ 500,—	„ 497,95
23. propagandakosten	„ 1.698,08	„ 2.500,—	„ 2.320,32
24. kadercursus	„ 2.480,92	„ —,—	„ 820,14
25. overige kosten	„ 132,67	„ 150,—	„ 119,35
	f 28.533,18	f 30.300,—	f 28.246,01
Propagandakosten :			
26. leatuurverspreiding	f 7.671,01	f 9.000,—	f 5.943,94
27. schipperscomité	„ 1.368,55	„ 850,—	„ 990,32
28. toev. prop. fonds Kamerverkiez.	„ 30.000,—	„ 30.000,—	„ 30.000,—
	f 39.039,56	f 39.850,—	f 36.934,26
Overige lasten :			
29. Dr. Kuyperst. Bijdrage College van Advies	„ 20.000,—	f 20.000,—	f 20.000,—
30. kosten cont. org. „A.R.-Post”	„ 72.074,09	„ 71.650,—	„ 72.100,31
31. kosten documentatiedienst	„ 3.803,—	„ 3.850,—	„ 4.238,16
	95.877,09	f 95.500,—	f 96.338,47
32. batig saldo	„ 6.296,73	„ —,—	„ —,—
	f 286.168,13	f 281.150,—	f 286.141,45

	rekening 1960	begroting 1961	BATEN rekening 1961
1. contributie	f 243.418,01	f 245.000,—	f 235.967,20
2. interest	„ 7.510,37	„ 9.300,—	„ 10.292,34
3. leatuurabbonementen en bijz. bijdragen	„ 20.995,50	„ 21.500,—	„ 19.295,86
4. contributie jeugdorganisatie	„ 5.200,—	„ 4.000,—	„ 4.000,—
5. batig saldo weekblad „Nederlandse Gedachten”	„ 9.044,25	„ —,—	„ 7.833,59
6. nadelig saldo	„ —,—	„ 1.350,—	„ 8.752,46

f 286.168,13 f 281.150,— f 286.141,45

BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN OVER 1963

LASTEN	rekening 1961	begroting 1962	begroting 1963
Secretariaat en boekhouding :			
1. salarissen	f 60.946,81	f 59.800,—	f 89.500,—
2. sociale lasten	„ 9.383,72	„ 9.900,—	„ 12.700,—
3. diverse kosten	„ 540,54	„ 600,—	„ 600,—
4. aandeel algemene kosten	„ 22.821,67	„ 22.100,—	„ 24.000,—
	f 93.692,74	f 92.400,—	f 126.800,—
Kosten van de Organisatie :			
5. reiskosten	f 9.355,73	f 9.500,—	f 9.500,—
6. vergaderkosten	„ 2.768,83	„ 4.000,—	„ 3.500,—
7. aandeel C.C. reiskosten verg. m.b.t. C.C., A.O.C., O.C., P.C. en landel. verg. sprekersorgan.	„ 980,66	„ 1.900,—	„ 1.500,—
8. vergaderingen Partij Convent	„ 4.530,20	„ 3.800,—	„ 5.800,—
9. commissies	„ 322,55	„ 500,—	„ 1.000,—
10. subsidies	„ 745,—	„ 700,—	„ 700,—
11. buitenlands contact	„ 4.377,73	„ 4.100,—	„ 5.000,—
12. conferenties	„ 2.162,21	„ 3.000,—	„ 3.000,—
13. deputatenvergadering	„ 2.914,75	„ —,—	„ 3.500,—
14. radio-uitzendingen	„ 865,20	„ 800,—	„ 1.000,—
15. televisie-uitzendingen	„ —,—	„ —,—	„ 50.000,—
16. gespreksgroepen	„ —,—	„ —,—	„ 1.000,—
17. overige kosten	„ 1.907,11	„ 500,—	„ 500,—
	f 30.929,97	f 28.800,—	f 86.000,—
Jeugdorganisatie :			
18. salarissen	f 9.038,66	f 9.550,—	f 13.200,—
19. sociale lasten	„ 988,75	„ 1.250,—	„ 1.300,—
20. aandeel algemene kosten	„ 6.418,60	„ 6.200,—	„ 6.700,—
21. vergaderingen/reiskosten	„ 3.254,47	„ 3.000,—	„ 3.000,—
22. buitenlands contact	„ 1.744,86	„ 2.000,—	„ 2.300,—
23. kosten conferenties, commissies, werkgroepen	„ 3.042,91	„ 3.575,—	„ 3.600,—
24. kosten jaarvergadering	„ 497,95	„ 600,—	„ 500,—
25. propagandakosten	„ 2.320,32	„ 2.500,—	„ 2.300,—
26. kadercursus	„ 820,14	„ —,—	„ —,—
27. overige kosten	„ 119,35	„ 125,—	„ 100,—
	f 28.246,01	f 28.800,—	f 33.000,—
Propagandakosten :			
28. leatuurverspreiding	f 5.943,94	f 8.000,—	f 8.000,—
29. schipperscompité	„ 990,32	„ 850,—	„ 850,—
30. toev. prop. fonds Kamerverkiez.	30.000,—	„ 30.000,—	„ 30.000,—
	f 36.934,26	f 38.850,—	f 38.850,—
Overige lasten :			
31. dr. A. Kuyperst. Bijdr. College v. Advies	f 20.000,—	f 22.000,—	f 25.000,—
32. kosten contactorg. „A.R.Post”	„ 72.100,31	„ 70.850,—	„ 77.050,—
33. kosten documentatiedienst	„ 4.238,16	„ 3.850,—	„ 4.100,—
	f 96.338,47	f 96.700,—	f 106.150,—
34. ¹⁾ batig saldo (fictief, zie noot)	f —,—	f 3.350,—	f 38.500,—
	f 286.141,45	f 288.900,—	f 429.300,—

	rekening 1961	begroting 1962	BATEN begroting 1963
1. contributie	f 235.967,20	f 240.300,—	f 293.600,—
2. publiciteitsfonds	„ —,—	„ —,—	„ 100.300,—
3. interest	„ 10.292,34	„ 11.600,—	„ 9.400,—
4. lectuurabonnementen en bijzondere bijdragen	„ 19.295,86	„ 21.000,—	„ 22.000,—
5. contributie jeugdorganisatie	„ 4.000,—	„ 4.000,—	„ 4.000,—
6. batig saldo weekblad „Nederlandse Gedachten”	„ 7.833,59	„ 12.000,—	„ —,—
7. nadelig saldo bedrag 1961	„ 8.752,46	„ —,—	„ —,—

1) Daar de tekorten van de hiervorengaande boekjaren (1958 t/m 1961 f 30.038,70) geboekt werden ten laste van de kapitaalrekening is het verantwoord het geraamde batig saldo van het boekjaar 1963 ten gunste van de rekening kapitaal te brengen. De financiële positie van de partij wordt hierdoor versterkt. Dit betekent in feite, dat het batig saldo 1963 in werkelijkheid f 38.500,— — f 30.038,70 = f 8.461,30 bedraagt. Van dit bedrag zal het te verwachten tekort over 1962 nog moeten worden afgetrokken.

286.141,45 f 288.900,— f 429.300,—

**BALANS VAN HET WEEKBLAD „NEDERLANDSE GEDACHTEN”
PER 31 DECEMBER 1961**

ACTIVA

inventaris	f	456,83
abonnementsgelden nog te vorderen	„	1.167,30
advertenties nog te vorderen	„	2.380,82
voorschot op reiskosten	„	100,—
wisselpagina's nog te ontvangen	„	647,—
Centraal Comité in rekening-courant	„	34.092,78
	f	38.844,73

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN
VAN HET WEEKBLAD „NEDERLANDSE GEDACHTEN” OVER 1961**

LASTEN

		rekening 1960		begroting 1961		rekening 1961
1. drukkosten, frankering e.d.	f	82.469,50	f	83.000,—	f	79.832,04
2. salarissen	„	18.698,85	„	18.350,—	„	16.314,11
3. sociale voorzieningen	„	2.614,54	„	2.950,—	„	2.713,90
4. aandeel algemene kosten	„	3.002,44	„	2.950,—	„	3.209,30
5. redactie-honoraria	„	3.704,79	„	3.750,—	„	5.152,04
6. honoraria-medewerkers	„	11.975,29	„	11.700,—	„	11.989,67
7. reis- en verblijfkosten	„	685,05	„	1.000,—	„	985,83
8. foto's, illustraties	„	2.068,—	„	2.000,—	„	1.978,88
9. diverse kosten	„	223,60	„	—,—	„	345,68
10. afschr. kosten abonneewerving	„	10.710,—	„	—,—	„	—,—
11. voordelig saldo	„	9.044,25	„	21.800,—	„	15.667,19
	f	145.196,31	f	147.500,—	f	138.188,64

PASSIVA

crediteuren te betalen nota's	f	23.352,79
vooruit ontvangen abonnementsgelden	„	14.028,59
overige te betalen kosten	„	1.463,35
	f	38.844,73

BATEN

	rekening 1960	begroting 1961	rekening 1961
1. opbrengst abonnementen	f 126.275,14	f 125.500,—	f 120.997,17
2. opbrengst advertenties	„ 18.921,17	„ 22.000,—	„ 17.191,47
	f 145.196,31	f 147.500,—	f 138.188,64

REKENING VAN LASTEN EN BATEN
VAN HET LEDENCONTACTORGAAN „A.R. POST” OVER 1961

LASTEN

	rekening 1960	begroting 1961	rekening 1961
1. drukkosten, frankering e.d.	<i>f</i> 66.229,31	<i>f</i> 67.000,—	<i>f</i> 64.777,07
2. salarissen	„ 9.349,43	„ 9.150,—	„ 8.157,05
3. sociale voorzieningen	„ 1.307,27	„ 1.450,—	„ 1.356,95
4. aandeel algemene kosten	„ 3.002,44	„ 2.950,—	„ 3.209,30
5. redactie-honoraria	„ 1.234,96	„ 1.250,—	„ 1.717,34
6. honoraria-medewerkers	„ 1.330,59	„ 1.300,—	„ 1.332,18
7. reis- en verblijfkosten	„ 274,—	„ 400,—	„ 394,32
8. foto's, illustraties e.d.	„ 408,81	„ 500,—	„ 395,77
9. afschrijving inventaris	„ 1.500,—	„ 1.500,—	„ 1.500,—
10. diversen	„ —,—	„ —,—	„ 238,—
	<i>f</i> 84.636,81	<i>f</i> 85,500,—	<i>f</i> 83,077,98

BATEN

	rekening 1960	begroting 1961	rekening 1961
1. opbrengst advertenties	<i>f</i> 11.352,72	<i>f</i> 13.000,—	<i>f</i> 10.127,67
2. gratis verstr. bladen aan schippers (ten laste van het Centraal Comité)	„ 1.210,—	„ 850,—	„ 850,—
3. nadelig saldo ten laste van de rekening van het Centr. Comité	„ 72.074,09	„ 71.650,—	„ 72.100,31
	<hr/> <i>f</i> 84.636,81	<hr/> <i>f</i> 85.500,—	<hr/> <i>f</i> 83.077,98

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN
VAN HET WEEKBLAD „NEDERLANDSE GEDACHTEN” OVER 1963**

LASTEN

	rekening 1961	begroting 1962	begroting 1963
1. drukkosten, frankering e.d.	f 79.832,04	f 83.000,—	f 78.500,—
2. salarissen	„ 16.314,11	„ 12.900,—	„ 14.600,—
3. sociale voorzieningen	„ 2.713,90	„ 2.800,—	„ 3.300,—
4. aandeel algemene kosten	„ 3.209,30	„ 3.100,—	„ 3.400,—
5. redactie-honoraria	„ 5.152,04	„ 8.550,—	„ 8.550,—
6. honoraria-medewerkers	„ 11.989,67	„ 11.700,—	„ 11.700,—
7. reis- en verblijfkosten	„ 985,83	„ 1.000,—	„ 1.400,—
8. foto's, illustraties e.d.	„ 1.978,88	„ 2.000,—	„ 2.000,—
9. diverse kosten	„ 345,68	„ 400,—	„ 500,—
10. batig saldo	„ 15.667,19	„ 12.000,—	„ 5.050,—
	f 138.188,64	f 137.450,—	f 129.000,—

BATEN

	rekening 1961	begroting 1962	begroting 1963
1. opbrengst abonnementen . . .	f 120.997,17	f 118.700,—	f 113.400,—
2. opbrengst advertenties . . .	„ 17.191,47	„ 18.750,—	„ 15.600,—

f 138.188,64	f 137.450,—	f 129.000,—
--------------	-------------	-------------

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET
LEDENCONTACTORGAAN „A.R. POST” OVER 1963**

LASTEN

	rekening 1961	begroting 1962	begroting 1963
1. drukkosten, frankering e.d.	f 64.777,07	f 65.500,—	f 68.200,—
2. salarissen	„ 8.157,05	„ 6.400,—	„ 7.300,—
3. sociale voorzieningen	„ 1.356,95	„ 1.400,—	„ 1.650,—
4. aandeel algemene kosten	„ 3.209,30	„ 3.100,—	„ 3.400,—
5. redactie-honoraria	„ 1.717,34	„ 2.850,—	„ 2.850,—
6. honoraria-medewerkers	„ 1.332,18	„ 1.300,—	„ 1.300,—
7. reis- en verblijfkosten	„ 394,32	„ 400,—	„ 600,—
8. foto's, illustraties e.d.	„ 395,77	„ 500,—	„ 500,—
9. afschrijving inventaris	„ 1.500,—	„ 1.500,—	„ 1.500,—
10. diversen	„ 238,—	„ —,—	„ —,—
	<u>f 83.077,98</u>	<u>f 82.950,—</u>	<u>f 87.300,—</u>

	BATEN		
	rekening 1961	begroting 1962	begroting 1963
1. opbrengst advertenties	<i>f</i> 10.127,67	<i>f</i> 11.250,—	<i>f</i> 9.400,—
2. gratis verstrekte bladen aan schippers (ten laste van het Centraal Comité)	„ 850,—	„ 850,—	„ 850,—
3. nadelige saldo ten laste van het Centraal Comité	„ 72.100,31	„ 70.850,—	„ 77.050,—
	<u><i>f</i> 83.077,98</u>	<u><i>f</i> 82.950,—</u>	<u><i>f</i> 87.300,—</u>

VERSLAGEN

VAN DE KAMERCENTRALES OVER 1962

Kamercentrale Groningen (tevens Provinciaal Comité Groningen)

Evenals dat wel het geval geweest zal zijn in alle Prov. Comité's (c.q. Kamercentrales) waren in 1962 de werkzaamheden in het Prov. Comité Groningen (tevens Kamercentrale) in hoofdzaak gericht op de verkiezing voor de Prov. Staten in 1962 en op de voorbereidingen voor die van de Tweede Kamer in 1963.

De Prov. Statenverkiezing werd gehouden op woensdag 28 maart 1962. Voor wat onze partij betreft, was de uitslag niet onbevredigend, al moesten we een kleine veer laten, zeker, als we er op letten, dat het aantal kiezers iets was toegenomen. Ons percentage was in 1958 17.3; in 1962 17.2.

Het aantal zetels (9) bleef gelijk. Thans zijn lid van de Staten de heren: J. Abels (tevens Gedeputeerde) A. W. Biewenga, P. Renkema, O. Bakker, T. Huizenga, D. H. Wigboldus, J. J. Bosma, S. Silvis en G. Kadijk.

Aan de verkiezing is de gebruikelijke propaganda voorafgegaan door middel van strooibiljetten (huis aan huis), waarvan één met foto's van alle kandidaten. Voorts was er de mondelinge propaganda, die verzorgd werd door de meeste kandidaten en de leden van de prov. sprekersorganisatie. Alle kiesverenigingen werden bezocht, terwijl enkele streekvergaderingen werden gehouden.

De laatste maanden van het jaar waren bestemd voor de voorbereiding der Tweede Kamerverkiezing in 1963. De moeilijkheid in den lande was, dat, waar minister Zijlstra niet in aanmerking wenste te komen, het niet mogelijk bleek met één lijst en één lijsttrekker uit te komen.

In Groningen was er wel verschil van mening: sommigen in

het Prov. Comité wilden toch één lijst met een bepaald persoon aan de kop; anderen wilden meer lijsten, maar dan voor Groningen als lijsttrekker dezelfde bepaalde naam.

Uiteindelijk viel het besluit, dat men zich zou conformeren aan de besluiten van het Centraal Comité, dat het best de situatie (landelijk) kon bekijken. Tot volle tevredenheid is deze zaak verlopen.

De afloop der verkiezing, wat ons gewest betreft, kan hier niet worden vermeld, daar er in dit verslag alleen sprake is van de werkzaamheden in 1962.

Vermeld moet worden, dat er drie vergaderingen van het Prov. Comité met afgevaardigden der kiesverenigingen werden gehouden, n.l. voor de kandidaatstelling Prov. Statenverkiezing; voor idem de Tweede Kamerverkiezing, terwijl in de derde de heer Smallegenbroek het Program van Aktie behandelde. In vorige „verslagen” hebben we er op gewezen, dat er in Groningen een van het Prov. Comité uitgaande sprekersorganisatie bestaat. Na een „instructie”-vergadering worden de diverse sprekers aangewezen voor bepaalde kiesverenigingen. Het systeem werkt goed. Het kontakt met de kiesverenigingen blijft zodoende ook bewaard en wordt versterkt.

Tot slot van dit summiere overzicht nog een enkel woord over de vrouwenorganisatie. Toen het Prov. Comité deze aktie in het leven riep was er niemand, die er een wonderboom van verwachtte. Wonderbomen betekenen per saldo ook niets. Begrepen werd, dat er jaren zouden moeten verlopen aler de vrouwen, zonder uitzondering, belangstelling voor de politiek zouden krijgen en lid van de kiesverenigingen zouden worden, want dat is toch de bedoeling, waarna de afzonderlijke „vrouwenaktie” zou kunnen worden opgeheven. We gaan in Groningen heel langzaam vooruit. Met taaie volharding werkt het Comité „Vrouwenaktie” onder de bezielende leiding van de presidente en de secretaresse, resp. de dames I. H. de Vries-Dijksterhuis en M. v. d. Veen-Duvekot. We hebben alle hoop, dat op de duur de goede inzichten zullen doorbreken.

Bureau Provinciaal Comité, H. Kingmans.

Kamercentrale Leeuwarden (tevens Provinciaal Comité Friesland)

Het jaar 1962 stond in het teken van de Prov. Statenverkiezingen, de Gemeenteraadsverkiezingen en de voorbereidingen voor de Tweede Kamerverkiezingen in 1963.

De werkzaamheden van het Provinciaal Comité hebben zich dan ook voor een groot gedeelte bepaald bij de voorbereiding van genoemde verkiezingen.

Daar de kandidaatstelling voor de Prov. Staten in het verleden nogal eens moeilijkheden gaf, kwam een hiertoe in het leven geroepen commissie met een voorstel het bestaande reglement te wijzigen. Het Moderamen van het Provinciaal Comité nam het voorstel over en bracht het op de jaarvergadering.

Een en ander hield in, dat de sterke regionale invloed op de kandidaatstelling (Statencentrales) iets verminderd werd en de provinciale invloed groter. Het voorstel werd uiteindelijk verworpen.

Voor de Provinciale Statenverkiezingen werd een stembus-program ontworpen door een speciale commissie en in een keurig verzorgd boekje aan de kiesverenigingen toegezonden.

Evenals in 1958 werd ook nu weer door het Provinciaal Comité aan het G.P.V. en de S.G.P. in Friesland het verzoek gedaan samen te werken bij de Prov. Statenverkiezingen. Het resultaat was dat men niet tot overeenstemming kwam.

Door middel van een verkiezingsfonds konden de kosten van de reclame-campagne voor de verkiezingen worden betaald.

De uitslagen van de verkiezingen in Friesland waren zo, dat de trouw van de Friezen aan onze partij ook nu weer bleek, ondanks de gerezen moeilijkheden in de partij over de oplossing van de Nieuw-Guinea kwestie.

De A.R. propagandacommissie Friesland heeft in 1962 vele activiteiten ontwikkeld. Wij willen er enkele noemen: een schrijven naar de predikanten, een goed geslaagde predikantenkonferentie, een schrijven naar de Christelijke onderwijzers, het organiseren van toogdagen, goed bezochte gezinsavonden enz. Tevens werden cursusavonden gegeven, die door heel wat leden konden worden bezocht.

De *ARJOS* kreeg zoveel mogelijk financiële steun; deze actieve jongerenorganisatie met ongeveer 50 clubs in Friesland is van zeer veel belang voor onze partij.

De *ARVA*-Friesland kwam in het afgelopen jaar meer naar voren en bracht de vrouw op de haar geëigende manier in aanraking met de politieke vraagstukken.

Op initiatief van de *ARVA* werd een commissie benoemd, welke ten doel heeft het oprichten van een monument ter nagedachtenis aan Ds. A. S. Talma. Het lag in de bedoeling, dat

dit monument voor de verkiezingen in 1963 zou worden onthuld in de gemeente Tietjerksteradeel te Bergum. Door omstandigheden zal de onthulling op een later tijdstip geschieden dan aanvankelijk gepland was.

Het jaar 1962 was voor onze partij in Friesland een druk en zeer bewogen jaar.

Tj. Walburg.

Kamercentrale Assen (tevens Provinciaal Comité Drenthe)

Het jaar 1962 was zowel in partijorganisatorisch, partijpolitiek als algemeen politiek opzicht een veelbewogen jaar; dit heeft ook het werk van de A.R. Partij in Drenthe in sterke mate beïnvloed.

In het verslagjaar werden 5 provinciale bijeenkomsten belegd (27 januari, 24 februari, 5 mei, 3 november en 1 december); naast organisatorische punten (financiën, ledenwerving, kandidaatstelling Statenverkiezingen, verkiezingsactiviteiten) werden de volgende onderwerpen behandeld: Het Statenwerk in 1961 (Th. Brouwer), Christelijke politiek (Dr. W. P. Berghuis), Positie en taak van de A.R. Partij (J. Smallenbroek); De financiële positie van de partij (Mr. W. R. van der Sluis), Hedendaagse Christelijke Politiek (B. Roolvink).

Op de mei-bijeenkomst (die het karakter van een openbare verkiezingsbijeenkomst had) traden als sprekers op Mr. B. W. Biesheuvel, J. Smallenbroek en Ds. G. F. Hajer. Het Provinciaal Comité kwam in 1962 bijeen op 24 september en 1 december. De heer T. Wesseling (Nieuw-Amsterdam) zag zich genoodzaakt als P.C.-lid te bedanken; de Statencentrale Emmen wees als diens opvolger aan de heer B. de Hoop te Emmen.

De Statenverkiezingen 1962 (28 maart) leverden voor Drenthe de volgende resultaten op: P.v.d.A. 21; V.V.D. 9; A.R. 7; C.H.U. 6; K.V.P. 3 en C.P.N. 1.

De A.R. Statenfractie werd gevormd door de heren J. Smallenbroek (tevens lid College van Gedeputeerde Staten in Drenthe), Th. Brouwer (tevens voorzitter Christelijke Statenfractie), J. Bork, J. Hollenbeek Brouwer, mr. J. A. Krans, Ir. G. Maas en J. Oosterhuis.

De Drentse afdeling van de Vereniging van A.R. gemeenten en provinciebestuurders vergaderde in 1962 tweemaal (2 juni en 17 november); aantal leden 92. Behandelde onderwerpen: „Na de gemeenteraadsverkiezingen van 30 mei” (J. Smallen-

broek) en „Actuele vraagstukken uit de gemeente-politiek” (M. H. L. Weststrate).

Het A.R. Vrouwencontact Drenthe vergaderde 4 maal (7 april, 10 juli, 6 oktober en 22 oktober), organiseerde een bustocht (120 deelnemers) voor de landelijke verkiezingsbijeenkomst voor vrouwen te Utrecht (11 maart), een bijeenkomst voor gehuwde en ongehuwde in een beroep werkende vrouwen (op 6 oktober met mevrouw C. M. Tonkens-Kaajan als referente) en een viertal regionale werkvergaderingen met A.R. vrouwen (Emmen, Assen, Meppel en Hogeveen, resp. op 18 oktober, 22 oktober, 25 oktober en 15 november). Twee kaderbijeenkomsten voor A.R. vrouwen werden eind 1962 voorbereid (70 deelnemers). Het aantal vrouwelijke leden nam in 1962 opnieuw toe n.l. van 415 tot 439. Als presidente fungeerde Mevrouw G. van Tuinen-Scheepsma (helaas moest eind 1962 haar vertrek worden aangekondigd) en als sekretaresse mej. F. A. Wijngaard.

Het Provinciaal Organisatiecomité (voorzitter Th. Brouwer, secretaris H. Scholtens) vergaderde driemaal (25 januari, 20 februari en 24 september) en verrichtte vele activiteiten in verband met de Statenverkiezingen. Op 39 plaatsen werden openbare verkiezingsbijeenkomsten gehouden, in totaal werden bijna 7000 raambiljetten verspreid en voorts 80.000 verkiezingskranten en nog eenzelfde aantal folders.

In het Europakontakt (Drenthe-Niedersachsen) nam zitting de heer H. Bruna (vakature J. Hollenbeek Brouwer) met als plaatsvervanger A. R. Zandbergen.

Op 24 november werd te Meppen (Dtsl.) een cendaags congres belegd met als thema „Duitse en Nederlandse moeilijkheden in de Landbouwpolitiek” (50 deelnemers).

Door de Drentse „sprekersorganisatie” (een clftal!) werd een zestigtal spreekbeurten vervuld.

Het aantal Drentse ARJOS-clubs bedroeg 24 in 1962 met in totaal 300 leden. H. Scholtens nam in de vakature J. Hollenbeek Brouwer namens het P.C. zitting in het Drents ARJOS-bestuur.

In de landelijke ledenwerfaktie heeft ook Drenthe een niet onbelangrijk aandeel gehad: 30 Drentse K.V.-en meldden een ledentoe name van in totaal 530; helaas moesten ook leden worden afgevoerd.

Groei ledental van 5721 (1960) via 5889 (1961) naar 5952 (1962).

De 62 K.V.-en hielden in 1962 in totaal 188 bestuursvergaderingen en 243 ledenvergaderingen. De heer R. de Lange (Borger), die jarenlang als secretaris een stimulerende kracht was in de Statencentrale Emmen zag zich door vertrek genoodzaakt te bedanken; hetzelfde geldt voor de heer R. de Hey in zijn relatie tot de Statencentrale Meppel.

Moge onder Gods Zegen en aller gelovige activiteiten de A.R. Partij ook in de toekomst een bijdrage leveren tot het waarachtig heil van land en volk, van wereld en mensenleven.

J. Hollenbeek Brouwer, secretaris.

Kamercentrale Zwolle (tevens Provinciaal Comité Overijssel)

Het jaar 1962 kenmerkte zich door de gehouden verkiezing voor de Provinciale Staten en de voorbereiding voor de Kamerverkiezing 1963. Het gevolg was dat 3 algemene ledenvergaderingen werden gehouden en 7 vergaderingen van het Provinciaal Comité, tevens bestuur van de Kamerkiekring Zwolle. De vergaderingen hielden zich in hoofdzaak bezig met verkiezingsarbeid. Na een intense propaganda-actie stelde de uitslag van de verkiezing voor leden van de Provinciale Staten niet teleur. Het aantal A.R. leden werd gebracht van 4 op 6, hetgeen, gezien de uitbreiding van het aantal Statenleden voor onze partij niet ongunstig was.

In een algemene partij-vergadering op 12 mei werd afscheid genomen van de aftredende Statenleden, de heren J. van Westenbrugge (tevens fractieleider) en P. Oosthoek. De heer Van Westenbrugge werd benoemd tot erelid van het Provinciaal Comité. De nieuw benoemde leden, de heren dr. J. Meulink, drs. J. J. Knibbe, H. J. van Heek en M. Meeuwsen stelden zich aan de vergadering voor.

De kandidaatstelling voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal bracht vele vergaderingen met zich mee. In de vergadering van 27 oktober werd de door het Centraal Comité aanbevolen lijst aangevuld met de heren prof. dr. ir. H. v. Riessen, prof. dr. S. U. Zuidema, dr. P. J. Platteel, mr. C. J. Verplanke en prof. mr. L. W. G. Scholten. In deze vergadering sprak dr. J. Schouten over: „Onze taak en plaats in het Staatsbestel”.

De algemene partij-vergadering van 24 november hield zich bezig met het ontwerp-Program van Actie. Van de 50 ingediende amendementen werden er plm. 10 overgenomen.

In het Provinciaal Comité werd naast mevr. A. M. Visser-Visser nog een tweede dame benoemd, nl. mej. dra. M. B. Volten van Almelo. Voorts werden de heren Haselhoff en De Vries van de Statencentrale Ommen vervangen door de heren H. Bouwhuis te Den Ham en W. Stad te Beerzerveld.

De dames-actie komt meer en meer uit de verf.

Met de provinciale A.R.J.O.S. werd een goed contact onderhouden. De A.R.J.O.S.-leden hebben zitting in het Provinciaal Comité met adviserende stem.

Tezamen met de K.V.P., de C.H.U. en de jongerenorganisaties de K.V.P.J.G., de F.C.H.J.G. en de A.R.J.O.S. onderhoudt de partij in Overijssel in het „Europa-Contact” betrekkingen met de Duitse C.D.U.. De heer R. Gosker heeft namens het Provinciaal Comité zitting in „Europa-Contact”.

Onder dank aan God voor de geschonken zegeningen in 1962, gaan wij onder biddend opzien tot Hem voort in menselijke zwakheid onze taak in de Christelijke politiek te vervullen.

P. A. Nawijn, secretaris.

Kamercentrales Arnhem en Nijmegen (tezamen vormende het Provinciaal Comité Gelderland)

In het begin van het verslagjaar stonden de werkzaamheden in het teken van de verkiezingen van de staten-provinciaal. Vanwege het regionaal propagandacomité werd een verkiezingscourant verzorgd, welke zeer goed uitgevoerd was. Naast een foto van de lijstaanvoerder werd ook een visitekaartje rondgezonden.

De uitslag van de verkiezing had tot gevolg, dat het percentage a.r. stemmen daalde van 9.2 tot 8.6. Gelukkig bleef het aantal zittende Statenleden op 6 gehandhaafd.

De a.r. vrouwenactie bleef in het verslagjaar actief. Allereerst gelukte het de dames mevrouw J. Bik-Meima te Arnhem en mejuffrouw J. Karman te Zutphen een vertegenwoordigster in elke Statencentrale te verkrijgen. Op 18 oktober 1962 vond met deze afgevaardigden een bespreking plaats over de wijze waarop het werk zal worden aangepakt. Afgesproken werd in november 1962 een vergadering met de a.r. vrouwen te beleggen. Deze vergadering moest tot het voorjaar van 1963 worden uitgesteld. Als spreekster trad toen op mejuffrouw J. van Leeuwen uit Rijswijk.

Het Provinciaal Comité kwam gedurende het verslagjaar drie

maal bijeen en wel op 9 juni 1962, 20 oktober 1962 en 1 december 1962. In de eerstgenoemde vergadering werden de jaarverslagen uitgebracht, de heren M. de Bijl te Bruchem en H. A. van Willigen te Haaften als vrije leden van het Provinciaal Comité herkozen, terwijl de heer J. G. Köhler te Harderwijk een uitvoerige rede hield over de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen 1962, waarbij met name de oorzaken werden aangegeven van de te constateren geregelde teruggang van onze partij. In de vergadering van 20 oktober 1962 werd besproken en vastgesteld de voorlopige aanbevelingslijst ingevolge artikel 4, leden 3 en 4 van het reglement voor de voorbereiding van de kandidaatstelling voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, terwijl tevens behandeld werd de voorbereiding van de Kamerverkiezingscampagne 1963.

De laatste vergadering van het Provinciaal Comité was gewijd aan bespreking en vaststelling van de ingekomen amendementen op het program van actie. In deze vergadering werd ook de tekst van een telegram vastgesteld aan het Centraal Comité, waarbij het Provinciaal Comité zich distantiëerde van de methode der verontrusten en uitsprak dat het zich volgaarne en volkomen achter de leiding van het Centraal Comité en de Kamerfractie blijft stellen, welk telegram op 21 december 1962 door het Centraal Comité werd beantwoord.

Er werden drie bestuursvergaderingen gehouden, te weten op 4 september 1962, 29 september 1962 en 1 december 1962. In de eerstgenoemde vergadering werd besproken een brief van de protestants-christelijke werkgroep in de Partij van de Arbeid, gewest Gelderland, over het gezamenlijk beleggen van een studie- en voorlichtingsdag betreffende het vraagstuk van de zogenaamde onderontwikkelde gebieden, afvaardiging per Kamercentrale naar het Centraal Comité, voorbereiding van de kaderbijeenkomsten en de kandidaatstelling voor de Provinciale Statenverkiezing wat de Betuwe betreft. De beide laatstgenoemde vergaderingen werden gewijd aan de vaststelling van de voorlopige lijst ingevolge artikel 4 van het reglement kandidaatstelling verkiezing leden Tweede Kamer.

Het Europa-kontakt der christelijke partijen vierde haar 10-jarig bestaan op 24 november 1962 te Arnhem. Bij die gelegenheid werd aan de orde gesteld het onderwerp „Ons ja voor een verenigd Europa”.

Aan de provinciale ARJOS werd weer een subsidie van f 300,— verstrekt. Het contact met deze organisatie werd vanwege het Provinciaal Comité onderhouden.

In de samenstelling van het bestuur kwam in zoverre een wijziging, dat in de plaats van de heer mr. M. W. Dirksen te Arnhem, de heer O. Postma, eveneens te Arnhem, kwam.

De ledenwerfaktie „Eén op tien” had tot resultaat, dat in de volgende Kamercentrales de daarbij vermelde nieuwe leden werden gewonnen:

Kamercentrale Arnhem

		In het bijzonder:		
Statencentrale	Apeldoorn	62	Apeldoorn-Zuid	35
„	Arnhem	64	Arnhem	64
„	Ede	127	Bennekom	40
„	Harderwijk	112	Nunspeet	37
„	Zutphen	75	Zutphen	19
		<u>440</u>		

Kamercentrale Nijmegen

Statencentrale	Doetinchem	52	Westervoort	18
„	Nijmegen	2		
„	Tiel	34	Culemborg	12
„	Winterswijk	77	Aalten-dorp	46
„	Wijchen	6	Zuilichem	4
		<u>171</u>		

Moge God de arbeid van onze kiesverenigingen en van de hogere organen van onze partij in het komende verkiezingsjaar wat de Tweede Kamer der Staten-Generaal betreft, rijkelijk zegenen.

H. A. van Willigen, secretaris Provinciaal Comité.

Kamercentrale Utrecht (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

De Statenverkiezingen op 28 maart 1962 vragen wel het eerst vermelding in dit verslag. Zij waren deze keer wel van bijzondere betekenis.

Immers beide lijstaanvoerders in de Statencentrales Amersfoort en Utrecht hadden zich niet meer voor een kandidatuur beschikbaar gesteld wegens hun gevorderde leeftijd.

De lijsttrekker in de centrale Amersfoort mr. G. A. Diepenhorst te Zeist deed in 1927 zijn intrede in de Staten. Hij werd in 1930 benoemd tot Gedeputeerde in de vakature van wijlen

H. van Andel. In het begin van 1961 trad hij af als Gedeputeerde. Bij deze verkiezingen eindigde nu ook zijn lidmaatschap van de Staten. In een grote reeks van jaren heeft hij met de vele talenten waarmede God hem sierde, de Provincie en de Anti-Revolutionaire zaak gediend. Op deze plaats worde hem nogmaals dank gebracht voor deze wel zeer lange trouwe dienst. Als lijsttrekker werd nu aangewezen A. Bakker, die hem ook als Gedeputeerde was opgevolgd.

De lijsttrekker in de centrale Utrecht, de heer J. Schipper te Utrecht trad ook terug. In 1950 werd hij gekozen in de Staten en kwam aanstonds naar voren als voorzitter van de Protestants-Christelijke Statenfractie. Ook hem brengen wij grote dank en gedenken hem als een man die met grote wijsheid leiding gaf aan de fractie en aan de arbeid der Staten.

De nieuwe lijsttrekker werd C. A. Bakker te Utrecht.

Met grote weemoed herdenken wij C. L. Schreuders, die in 1946 zijn intrede in de Staten deed en 12 januari 1962 overleed. Hoewel hij niet een man was die op de voorgrond wilde treden, wist hij een grote invloed te verwerven en had hij gezag om de deskundigheid waarmede hij de problemen besprak die hem ter behandeling waren gegeven; meestal waren dit agrarische en planologische onderwerpen, die in onze provincie zeer belangrijk zijn.

Het aantal zetels steeg van 5 op 7 (Amersfoort 5, Utrecht 2). De uitbreiding was mede het gevolg van de vermeerdering van het aantal Statenzetels van 39 tot 45.

De nieuwe leden van de Staten zijn: (Amersfoort) de burgemeester van Winschoten en Snelrewaard, L. W. H. de Geus, mr. W. R. van der Sluis te Bilthoven, die secretaris werd van de Protestants-Christelijke Statenfractie, C. van Nierop te Zeist, die reeds vroeger in de Staten gezeten had, (Utrecht) C. A. Bakker en ir. C. G. Meeder, beiden te Utrecht.

De verkiezingsstrijd werd over het algemeen met opgewektheid gevoerd. Zowel Amersfoort als Utrecht kregen er één zetel bij. Vooral voor Utrecht was dat verblijdend, omdat daar bij de vorige verkiezingen een zetel verloren was gegaan.

De vergaderingen van het Provinciaal Comité waren in hoofdzaak gewijd aan organisatorische zaken.

Zo, die op 27 oktober ter bespreking van de voorlopige aanbevelingslijst voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in 1963, en vaststelling van de aanbe-

velingslijst welke aan de aangesloten kiesverenigingen als advies werd toegezonden; zo die op 1 december, waarin de adviezen voor het Centraal Comité resp. het Partij Convent werden vastgesteld op de amendementen van de kiesverenigingen inzake het ontwerp-Program van Aktie 1963.

De vergaderingen waren druk bezocht, zij toonden grote belangstelling, maar leverden ook het bewijs van het bestaan van grote spanningen binnen de partij.

De verdeling van de Statencentrale Amersfoort in 4 groepen streeksgewijze, begint vruchten af te werpen. Deze heeft tot meerdere aktiviteit geleid. Veelszins was het jaar 1962 een jaar van vernieuwing. Moge Gods gunst ons ook bij het verdergaan vergezellen.

H. C. Smit, secretaris.

Kamercentrale Amsterdam

In dit verslag zouden wij — voorbijgaande aan landelijke vraagstukken — de aandacht willen vestigen op enkele specifieke Amsterdamse facetten van onze arbeid in het jaar 1962.

De woningnood is landelijk niet opgelost en voor de hoofdstad ligt dit kwaad zeer zwaar. Het tekort wordt hier verergroot, doordat bepaalde stadswijken dringend aan sanering toe zijn. Thans nog bewoonde huizen kunnen in feite niet meer onder de rubriek woningen worden ondergebracht, maar behoren onder het hoofdstuk „krotten” thuis. Vandaar, dat wij de actie van ons gemeentebestuur, om het gebied van de Bijlmermeerpolder toe te voegen aan te bebouwen ruimte voor nieuwe woningen van harte hebben gesteund.

Tezamen met de C.H.U. zijn enkele dagelijks bestuursleden, gezamenlijk met de AR-CHU-raadsfracties naar Den Haag getogen om de tot onze partijen behorende Tweede Kamerfracties voor te lichten omtrent ons standpunt. Enkele deskundige hoofdambtenaren hebben in gedegen woord en goed uitgevoerd documentatie-materiaal deze voorlichting gesteund. Dat wij onze volksvertegenwoordigers hebben overtuigd kan nog niet worden gezegd — dit dient te worden afgewacht — wel mag worden vermeld, dat men begrip heeft getoond voor ons standpunt. 't Was eigenlijk jammer, dat onze oud-wethouder de heer A. in 't Veld, deze reis niet heeft meegemaakt. Onder zijn bezielende leiding immers zijn vele plannen tot meer woningbouw en sanering van bepaalde oude wijken uitgewerkt.

Het afgelopen jaar vroeg veel arbeid van onze Centrale en de kiesverenigingen. De verkiezingen voor de Provinciale Staten van Noord-Holland en die voor de gemeenteraad eisten veel aandacht. De voorbereidingen voor de Kamerverkiezingen 1963 begonnen al vroeg in het najaar van 1962. Betreurd moet worden, dat ondanks alle inspanning de dalende lijn bij de verkiezingen niet kon worden omgezet in een stijgende. Het blijft daarom geboden tussen de verkiezingen in middelen en wegen te zoeken om onze leden, onze kiezers en anderen die dicht bij ons staan te bewerken om zo onze visie uit te dragen en onze principiële — op Gods Woord gefundeerde — politiek te propageren.

Het heeft weinig zin om te klagen over inactiviteit bij sommige kiesverenigingen. Wel heeft het nut te vermelden, dat onze Centrale probeert hieraan iets te doen en bij dit pogen enig resultaat heeft mogen boeken. De dames en heren, die bereid waren het werk op zich te nemen danken wij ook op deze plaats, evenals degenen die reeds jarenlang — al of niet met veel teleurstelling — trouw hun werk voor onze partij verrichtten.

Kennis van de geschiedenis van onze partij en de kiesverenigingen is nodig, doch met deze wetenschap zullen wij in de hoofdstad moeten blijven propageren dat stilstand achteruitgang betekent, en dat het derhalve broodnodig is de aandacht te richten op de vraagstukken van morgen. Naar vermogen moeten wij trachten te voorkomen, dat problemen over ons komen of reeds opgelost zijn zonder dat wij er op voorbereid waren of ook maar de kans hadden mee te spreken of op de uitwerking ons stempel te zetten. Hier ligt ook een mogelijkheid om leden en kiezers in te schakelen, weer bij de zaken te betrekken. De schuchtere pogingen in die richting waren geen wonderbomen maar sloegen toch voldoende aan om niet ontmoedigd te zijn. De hopelijk „rustige” jaren die voor ons liggen kunnen zo worden uitgebuit.

Van de in 1962 gehouden grotere kadervergaderingen noemen wij die, waarin dr. W. P. Berghuis sprak over „Onze partij en het Nieuw-Guinea-vraagstuk”. Daarnaast vermelden wij de discussie in aanwezigheid van onze partijvoorzitter en -secretaris over de candidaatstelling voor de komende Kamerverkiezingen.

In dit verslag mag een woord van erkentelijkheid voor de

arbeid van onze oud-wethouder A. in 't Veld niet ontbreken. Bijna veertien jaar heeft hij in het Amsterdamse College van B. en W. een grote invloed gehad. Het laatste departement dat hij beheerde, n.l. Volkshuisvesting, was bij hem in zeer bekwame handen. Allerwege bleek de waardering bij de afscheidsreceptie ter gelegenheid van zijn heengaan als wethouder, die het gemeentebestuur hem aanbood. In het nieuwe College van B. en W. is zijn plaats ingenomen door de heer J. Tabak, lid van de C.H.U., die de portefeuille van Sociale Zaken kreeg te beheren.

Tenslotte mag met vreugde worden vermeld, dat twee nieuwe kiesverenigingen konden worden opgericht, n.l. de kiesverenigingen Buitenveldert en Osdorp.

A. Niemantsverdriet, secretaris.

Kamercentrale Haarlem

Het winterseizoen 1962/1963 stond in het teken van de voorbereiding van de Tweede Kamerverkiezingen.

Dit was ook in de Kamercentrale Haarlem merkbaar o.m. aan de programma's der vergaderingen van de kiesverenigingen en van de Kamercentrale.

Naar de ontvangen convocaties te oordelen is door de besturen der verenigingen en de propagandacommissies een verblijvende activiteit ontwikkeld, die goed gezien ook vruchten heeft afgeworpen. De jeugd liet zich hierbij meermalen niet onbetuigd.

De twee verkiezingsbijeenvkomsten, t.w. die te Haarlem en te Hilversum, mochten zich in een grote belangstelling verheugen.

Het op 31 maart 1962 in een vergadering van de Kamercentrale vastgestelde nieuwe reglement ontving op 8 oktober 1962 de goedkeuring van het Centraal Comité.

In het nieuw te vormen bestuur van de Kamercentrale zullen enkele figuren niet terugkeren, zoals o.m. de voorzitter, de heer J. de Jong Czn. en de penningmeester, de heer H. M. C. Vissers.

Ook mr. A. Bruch achtte de tijd gekomen om zich niet opnieuw voor een bestuursfunctie beschikbaar te stellen. Zijn verdiensten voor de partij zijn groot en vele geweest.

In april 1963 overleed het bestuurslid, de heer J. F. Licher, voorheen jaren achtereen secretaris der centrale. Met grote

erkentelijkheid mag op deze plaats gememoreerd worden zijn vele met liefde en toewijding verrichte arbeid in het belang van de partij.

P. Brune, secretaris.

Kamercentrale Den Helder

Het jaar 1962 heeft zich, wat betreft de A.R. Kamercentrale „Den Helder” gekenmerkt door het streven naar meer contact met de C.H. Kieskring „Den Helder” en in de tweede helft van het jaar door de activiteiten in verband met de komende verkiezingen voor de leden van de Tweede Kamer in 1963.

Wat het eerste aangaat, zijn er een tweetal vergaderingen gehouden van de gezamenlijke besturen. De eerste vergadering kenmerkte zich door een zeer vriendschappelijke sfeer en er werden plannen beraamd voor verder contact en overleg. Op de tweede vergadering werd uitvoerig gehandeld over de verhouding C.H. en A.R.

De jaarvergadering van de Kamercentrale werd gehouden op 24 maart. Een drietal bestuursleden van de C.H. Kieskring waren aanwezig. Spreker was de heer Smallenbroek, die de aanwezigen bepaalde bij de zaak Nieuw-Guinea en verder bij het loon- en woningbeleid.

Het bestuur van de Kamercentrale vergaderde op 28 augustus, 9 oktober en 4 december. In verband met het vertrek van bestuurslid Buynink moest in een vakature worden voorzien. Aan de ledenvergadering zou worden voorgesteld mej. C. Hellema, voor de Vrouwenorganisatie en de heer J. Kruk, voor de Arjos, aan het bestuur van de Kamercentrale toe te voegen om het contact tussen deze organisaties en de Kamercentrale te bevorderen.

Op 9 oktober werd in de vakature van secretaris, ontstaan door het bedanken van de heer K. Horjus, voorzien door de overdracht van het secretariaat aan de heer J. W. Stevenson. Op die vergadering werd besproken het bedanken van Minister Zijlstra. Het bestuur was van mening, dat bij de komende verkiezingen moest worden uitgekomen met één lijstaanvoerder in de persoon van de heer B. Roolvink. Verder werd de aanbevelingslijst van kandidaten vastgesteld, die op de ledenvergadering van 3 november zou worden behandeld.

Op 4 december werd uitvoerig gesproken over de aktie der „verontrusten”, terwijl voorts werd geadviseerd over ingekomen opmerkingen over het ontwerp-program van aktie. Leden-

vergaderingen werden gehouden op 22 september en op 3 november. Op de eerste besprak Mr. W. R. v. d. Sluis het tekort van de partij en de kosten van T.V.-uitzendingen. De ledenvergadering van 3 november was hoofdzakelijk gewijd aan de bespreking van de aanbevelingslijst van kandidaten, terwijl er uitvoerig werd gesproken over de actie der „verontrusten”. In verband daarmee zou een vergadering worden belegd, waarvoor het bestuur Dr. W. P. Berghuis zou uitnodigen.

Door het Centraal Comité werd een drietal vergaderingen van het versterkt Centraal Comité belegd, waar afgevaardigden van de Kamercentrale de mening van de centrale naar voren hebben gebracht.

Met de bede, dat de almachtige God de arbeid van de A.R. Partij in al haar organisaties rijkelijk zal willen zegenen, besluit dit verslag.

Joh. W. Stevenson, secretaris.

Kamercentrale Leiden

Mijn tweede jaarverslag als secretaris der A.R. Kamercentrale „Leiden” moet ik helaas beginnen met de vermelding van de zware slag, welke onze centrale heeft getroffen in het op 17 september 1962 plotseling overlijden van onze penningmeester, wijlen de heer S. M. Stolp te Leiden. „Wij zijn geschokt. . . wij zijn geroerd. . . en wij begrijpen niet”. „Wij buigen het hoofd. . . en proberen te aanvaarden”. Met deze woorden van burgemeester Van Kinschot is wel het meest teer de ontroering vertolkt, welke dit ploselinge verscheiden van een trouw vriend en accuraat werker ook onder ons heeft gebracht.

Als penningmeester is de heer Stolp opgevolgd door de heer A. C. van Beek te Woerden en als bestuurslid door de heer J. G. Lamers te Leiden. Het moderamen werd voorts nog aangevuld met de heer P. Binee te Gouda. In de vakature Warnaar werd de voorzitter Mr. Dr. N. G. Geelkerken lid van het Centraal Comité en in de vakature Geelkerken werd de heer A. Warnaar lid van de Raad van Beheer van de Dr. A. Kuyperstichting.

Mr. J. van der Plas werd lid van het Partij Convent als opvolger van wijlen de heer J. P. Passchier en de heer J. G. Lamers p.l.v. lid als opvolger van Ds. H. Post, die reeds lid was voor de *Statencentrale* „Leiden”. De penningmeester A. C. van Beek en de heer G. Dompeling werden lid van het Algemeen

Organisatie Comité, laatstgenoemde ter vervanging van de secretaris v. d. Heuvel, die als lid van de Organisatie Commissie dagelijks bestuurslid is van het comité.

Het bezoeken der kiesverenigingen werd binnen het gebied der Statencentrale „Leiden” (20 verenigingen) verzorgd door de bestuursleden dier centrale. Binnen het grotere gebied der Statencentrale „Gouda” (46 verenigingen) doen de bestuursleden van Kamer- en Statencentrale samen dit werk.

De Kamercentrale hield in het afgelopen jaar 3 vergaderingen: de jaarvergadering op 10 maart 1962 te Leiden met als spreker Minister Van Aartsen, de 1e najaarsvergadering op 3 november 1962 te Gouda met als spreker Dr. Bruins Slot en voorts voor het vaststellen van de aanbevelingslijst inzake de kandidaatstelling voor de Tweede Kamerverkiezing 1963, en de 2e najaarsvergadering op 24 november 1962 te Leiden voor het opstellen van de adviezen op de (163) amendementen inzake het Program van Aktie 1963.

De Statencentrale „Leiden” hield 16 maart 1962 een verkiezingsvergadering met als spreker Mr. Dr. Geelkerken over de „Historie van het werk der Provinciale Staten”. De jaarvergadering 1962 is wegens de weersomstandigheden uitgesteld en zal vermoedelijk in februari 1963 worden gehouden. De Statencentrale „Gouda” hield haar jaarvergadering 1962 op 12 januari 1963 met als spreker Mr. W. Aantjes over „Kerk, Overheid en Kernbewapening”.

De uitslag der Statenverkiezing 1962 bevatte voor beide Statencentrales slechts deze schrale troost, dat zij binnen Zuid-Holland de kleinste verliespercentages noteerden, namelijk 0,7% en 0,8% tegenover Zuid-Holland gemiddeld 1,3%. Het „Leidse” en „Goudse” verlies lag echter nog wel iets boven het gemiddelde landelijk A.R. verlies ad 0,59%.

De hulpcentrale „Zoetermeer” hield haar A.R. toogavond voor midden- Zuid-Holland op 26 februari 1962 te Berkel en Rodenrijs, met als sprekers Staatssecretaris Roolvink over „Actuele politieke vraagstukken” en, voor het slotwoord, Ds. A. van Eijk te Bergschenhoek over: „Het a.b.c. van de Christelijke politiek”. Het was als altijd weer een goed geslaagde avond. Van de hulpcentrales „Alphen aan den Rijn” en „Gouda” zijn geen activiteiten te vermelden.

C. J. van den Heuvel, secretaris.

Kamercentrale 's-Gravenhage

Het jaar 1962 stond vrijwel geheel in het teken van de verkiezingen. In de eerste helft waren het die voor de Provinciale Staten en de Gemeenteraad, terwijl onmiddellijk na de zomervakantie de Kamerverkiezingen 1963 reeds de aandacht begonnen te vragen.

Evenals in 1959 werd bij de raadsverkiezingen uitgekomen met een gemeenschappelijke lijst met de C.H.U. Helaas heeft de S.G.P. welke in 1959 ook als partner optrad zich ditmaal teruggetrokken. Gelukkig heeft dit geen gevolg gehad voor de uitslag van de verkiezingen, aangezien een groot aantal S.G.P.ers toch zijn stem heeft toevertrouwd aan de protestantse lijst. Het feit echter dat de reden van het terugtrekken van de S.G.P. door weinigen als concreet kon worden aanvoeld heeft de onderhandelingen om alsnog tot een samenwerking te komen zeer bemoeilijkt.

In het kader van deze samenwerkingsonderhandelingen heeft een tweetal besprekingen met het G.P.V. plaatsgevonden welke, hoewel er geen direct positief resultaat uit is voortgekomen, zeker niet zonder nut zijn geweest.

De samenwerking met de C.H.U., met name tijdens de raadsverkiezingsaktie, was zonder meer uitmuntend te noemen. Ook vòòr en nà deze periode was er een regelmatig contact met de C.H.U.

Het aantal kiesverenigingen onderging dit verslagjaar geen wijziging. Aan het einde van het jaar werd een aanvang gemaakt met het pogen te komen tot de oprichting van een kiesvereniging in de wijk Scheveningen-Duindorp/Geuzenkwartier. Hoewel dit verslagjaar nog geen direkt resultaat werd bereikt, lijkt deze poging met succes te zullen worden bekroond.

Twee bestuursleden ontvielen ons door de dood, te weten de heren dr. ir. W. H. C. Knapp en T. Geleijnse, voorzitters van resp. de kiesvereniging Scheveningen-Dorp en de kiesvereniging Transvaalkwartier. Beide leven in onze herinnering voort als mannen die zich met hart en ziel hebben gegeven aan de Christelijke politiek.

De voorzitter van het bestuur van de Kamercentrale, de heer P. L. Hut zag zich aan het einde van het verslagjaar genoodzaakt zich niet meer als voorzitter herkiesbaar te stellen. Daar aan dit besluit een medisch advies ten grondslag lag, meende het bestuur dit besluit te moeten eerbiedigen. Als opvolger van

de heer Hut werd gekozen de heer A. C. Monster, voorzitter van de kiesvereniging Centrum I, terwijl met algemene stemmen werd besloten de heer Hut te benoemen tot buitengewoon lid van het moderamen. Hoewel de voorzitterswisseling niet meer in dit verslagjaar plaats vond, ware reeds nu te stellen, dat de Kamercentrale in de heer Hut een eminent voorzitter verliest, die in deze functie en voordien ook in zijn functie van secretaris voortreffelijk werk heeft verricht.

In dit verslagjaar werden drie ledenvergaderingen gehouden. Op 9 maart waar als spreker optrad mr. B. W. Biesheuvel; op 27 maart, in het kader van het vrouwencontact, met als spreker prof. mr. I. A. Diepenhorst en op 25 mei, in samenwerking met de C.H.U., een vergadering alwaar als sprekers optraden de heren B. Bol en mr. R. van Reenen, terwijl na de pauze een forum optrad bestaande uit de gehele protestants-christelijke raadsfractie van Den Haag.

Een voor 28 november uitgeschreven vergadering met als spreker prof. mr. W. F. de Gaay Fortman kon geen doorgang vinden in verband met het overlijden op die dag van H.M. Koningin Wilhelmina.

Het bestuur van de centrale vergaderde viermaal, terwijl het moderamen negenmaal in vergadering bijeenkwam. Bovendien werden er met de C.H.U. in moderamenverband vijf besprekingen gehouden.

Dat in een jaar, dat zo in het teken van verkiezingen staat, niet al te veel kan worden gedaan aan de intern-organisatorische opbouw is helaas een feit. Nog veel te weinig leden willen bij de diverse werkzaamheden worden ingeschakeld. Aktivering, zowel naar binnen als naar buiten, is in de komende jaren het meest urgente punt.

Moge bij deze aktiveringswerkzaamheden niet uit het oog worden verloren, dat onze aktiviteit zich moet richten naar het centrale punt in de Christelijke politiek: het Koningschap van Christus in ons leven en in het leven van de gehele wereld.

Dan kan eerst van ware aktiviteit sprake zijn!

mr. C. Pijl Hogeweg, secretaris.

Kamercentrale Rotterdam

De verkiezingen van de Provinciale Staten en de Gemeenteraad legden een bijzonder accent op de arbeid van het afgelopen jaar. De kandidaatstelling is een der voornaamste onderdelen in

de tijd van voorbereiding. Het opstellen van de lijst is geen feestelijke gebeurtenis of een aangelegenheid om naar te verlangen. Een zucht van verlichting wordt geslaakt als de kandidatenlijst gestalte heeft gekregen en op tijd is ingediend. Niet iedereen die erbij betrokken is geweest zal een gelukkig mens zijn. Van de Centrale wordt grote behendigheid gevraagd om elke barrière te nemen zonder politieke of persoonlijke lidtekens na te laten. Het samenspel tussen bestuur en centrale, tussen leden en kandidaten vordert wijsheid en verstand.

De verkiezingen stonden in het teken van landspolitiek. Sinds 1961 is door de partijleiding en de fractie van de Tweede Kamer een koers gevolgd met betrekking tot Nieuw-Guinea, die beroering in de gelederen heeft gebracht.

De profeten, die waarschuwend de vinger hieven, dat de Nieuw-Guinea-politiek ons stemmen zou kosten, hebben geen gelijk gekregen. Er is wel sprake van enige teruggang. De politieke duinafslag der laatste jaren is nog niet gestuit.

Vergaderingen

Er is in 1962 veel vergaderd. De Algemene Vergadering kwam vier maal bijeen, de Centrale negen en het Bestuur zeven maal. Tevens is een predikanten-conferentie gehouden, een vrouwenbijeenkomst, een ARJOS, een gebedssamenkomst in de vroege morgen op de dag der Gemeenteraadsverkiezingen, een instuif waar de uitslag van de verkiezingen gehoord en voor de T.V. gevolgd kon worden en tenslotte een kaderbijeenkomst. In totaal 26 bijeenkomsten, die matig tot goed werden bezocht.

Op de Algemene Vergaderingen werden de volgende zaken behandeld:

1. behandeling van de kandidaatstelling Provinciale Staten en de vaststelling van de lijst,
2. behandeling van de kandidaatstelling Gemeenteraad en de vaststelling ervan,
3. rede van dr. J. Schouten: „De verhouding tussen de politieke partijen”,
4. jaarvergadering op 30 maart, een forum bestaande uit mevrouw mr. M. C. Mulder-Vonkenberg, de heren N. v. d. Brugge, C. v. d. Wal en J. Wilschut,
5. het benoemen van de heer J. Wilschut als erelid van de Centrale,

6. het benoemen van de oud-gemeenteraadsleden de heren A. Hogeweg en P. Kapinga als adviserende leden van de Centrale,
7. een grote bijeenkomst met dr. W. P. Berghuis als spreker over: „Nieuwe perspectieven en kansen voor de Christelijke politiek”.

De Centrale hield zich bezig met:

1. de verwelkoming van de nieuwe kiesvereniging „Nederland en Oranje 24” in de stadswijk Lombardije met 65 leden. Het aantal k.v.'s steeg hiermede tot 27,
2. verslag van de gehouden samenspreking met het bestuur van de plaatselijke S.G.P. De C.H.U. deelde mede in september een bespreking te wensen, maar hieraan is niet voldaan,
3. behandeling kandidaatstelling Gemeenteraad,
4. een gemeenschappelijke vergadering met de Statencentrale Ridderkerk. Een forum beantwoordde vele vragen en bestond uit de heren N. v. d. Brugge, S. Hammer, dr. J. J. Neuteboom en dr. J. W. Noteboom,
5. verkiezingsbijeenkomsten ter ondersteuning van de Gemeenteraadsverkiezingen. Aan deze bijeenkomsten werd medewerking verleend door de heren mr. H. Bavinck, W. A. Fibbe, J. Worst en ds. Joh. Heule,
6. de opstelling van de voorlopige aanbevelingslijst in alfabetische volgorde voor de kandidatenlijst verkiezing Tweede Kamer,
7. behandeling van de kandidatenlijst verkiezing Tweede Kamer en het ontwerp Program van Actie,
8. de verhoging van de contributie in verband met de verhoogde afdracht aan het Centraal Comité, wijzigingen en aanvullingen van commissies.

Predikanten-conferentie

Een middag en avond waren ca. 35 predikanten de gasten van onze Centrale. Prof. dr. I. A. Diepenhorst sprak over „Zwakheid en kracht van de Christelijke politiek”. De conferentie slaagde redelijk goed.

Vrouwenbijeenkomst

Mej. J. van Leeuwen sprak de vrouwen toe, terwijl mevrouw dr. F. T. Diemer Lindeboom voor een pittig slotwoord zorgde.

De dames moeten zich gesterkt gevoeld hebben door de aanwezigheid van Zijne Excellentie B. Roolvink en wethouder mr. H. Bavinck.

A.R.J.O.S.

In het kader van de verkiezingen kwamen ongeveer 80 jongeren bijeen. Het forum was gevormd door jongeren uit verschillende politieke partijen.

Gebedsamenkomst

Op initiatief van ds. Joh. Heule werd een samenkomst belegd in de vroege morgen op de dag van de verkiezing der Gemeenteraad.

Instuif (uitslag gehouden verkiezing Gemeenteraad)

Een flinke opkomst gaf de aanwezigen moed, hoewel de spanning om de vierde zetel merkbaar was.

Kaderbijeenkomst

Mr. W. de Kwaadsteniet, adjunct-secretaris van het Centraal Comité, heeft op enthousiaste wijze de bestuursleden van de kiesverenigingen gewezen op de noodzaak van verhoogde contributie-afdracht.

Provinciale Staten

Gelukkig stelden de heren dr. J. J. Neuteboom en J. Wilschut zich opnieuw beschikbaar als no. 2 en 1 van de kandidatenlijst en beide werden als lid van de Provinciale Staten gekozen.

Gemeenteraad

Van de vier gemeenteraadsleden stelde de heer J. Wilschut, die tevens fractievoorzitter was, zich niet meer beschikbaar. In de heer Wilschut zal de stad Rotterdam en onze partij een man missen, die groot is in geestkracht en wijsheid en zijn gaven met grote toewijding en verstand in de dienst van God gebruikte.

De kandidaatstelling gaf enige moeilijkheden, maar in gemeen overleg werd de oplossing gevonden. De eerste vier kandidaten op de lijst onder aanvoering van mr. H. Bavinck hebben in de verkiezingstijd niet nagelaten onze leden en de bevolking van Rotterdam te wijzen op het grote gevaar van een mo-

gelijke meerderheid van een rode vertegenwoordiging. Helaas is die vrees bewaarheid. Onze huidige fractie bestaande uit mr. H. Bavinck als wethouder, de heer W. A. Fibbe als fractievoorzitter, mevrouw dr. F. T. Diemer Lindeboom en de heer J. Worst zijn een team dat uitstekend werk verricht.

Kiesverenigingen

De ledenwerfactie „Eén op tien” is in het algemeen goed verlopen en vergeleken met 1961 is de stand op 31 december 1962 resp. als volgt 5042 en 5100. De bedoeling was tenminste 10% van het aantal leden te werven. Het eindcijfer wijst dit niet aan, terwijl dit in feite werd bereikt, zelfs meer dan 10%. Naast de winst werd verlies geleden. Er is door een aantal kiesverenigingen hard gewerkt om leden te werven en met succes, terwijl tevens gezegd moet worden dat er kiesverenigingen zijn geweest die niets hebben gedaan. De verzorging van lectuur, het stemmen bij volmacht, enz. is plichtsgetrouw verricht, hoewel... het altijd beter kan.

Het kost vele besturen inspanning de leden te activeren, maar die inspanning wordt beloond. Het is zoeken en tasten wat gedaan moet worden de leden te betrekken bij de politieke vraagstukken.

Duidelijk is dat onze partij zeer diligent moet zijn en het is aan de kiesverenigingen de ontwikkeling op de voet te volgen en maatregelen te nemen.

Nederlandse Gedachten, enz.

Het aantal abonnees bedroeg 721 in 1961 en 683 einde 1962.

Onze krant moet er in bij de leden. Voor de komende tijd een punt voor de besturen van de kiesverenigingen een actie op te zetten. De Rotterdamse Schakel wordt gevuld met de verslagen van de Gemeenteraad en de heer „Groenvink” houdt ons op de hoogte wat er in de Rotterdamse raadszaal wordt bekostofd.

Toch is er behoefte aan een eigen blad (blaadje) waarin wij het Rotterdamse partij-nieuws kwijt kunnen. In samenwerking met de Arjos is een onderzoek gaande en wij zijn optimistisch.

De praktische politiek zal veel van onze aandacht vragen, omdat onze vertegenwoordigers in Raad, Staten en Kamer er recht op hebben, zich gedragen te weten door leden van de partij, die warme belangstelling tonen voor hun

arbeid. Tenslotte dienen wij één gemeenschappelijk doel naar art. 1 van ons beginsel- en algemeen staatkundig program:

„De Anti-Revolutionaire Partij ziet het als haar roeping werkzaam te zijn en de strijd op te voeren voor het behoud en de versterking van het beslag van Gods Woord op het openbare leven.”

H. A. Brokking, secretaris.

Kamercentrale Dordrecht

Versterking, verontrusting, verkiezing. Om deze drie woorden willen wij ons jaaroverzicht 1962/1963 groeperen.

Versterking

Reeds in mei 1962 was deze zaak door het Centraal Comité aan de orde gesteld. Versterking van de financiële kracht werd dringend nodig geacht vanwege de stijging van de kosten en om doeltreffend gebruik te kunnen maken van de Radio en TV. Door het bestuur werden drie kadercontactbijeenkomsten belegd. Op 13 sept. 1962, te Rotterdam, op 26 sept. te Middelharnis en op 28 sept. te Gorinchem. Op de eerste twee bijeenkomsten was het mr. W. R. van der Sluis, secretaris van het Centraal Comité die de noodzakelijke toelichting gaf en die van een warme aanbeveling deed vergezeld gaan. Tevens kon met de heer H. Gringhuis worden kennis gemaakt. In Gorinchem sprak de heer J. Smallenbroek, voorzitter Org. Commissie het kader op indringende wijze toe. Het waren alle drie goed bezochte en goed geslaagde bijeenkomsten, met levendige discussie.

Verontrusting

Op bovenbedoelde en op alle andere bijeenkomsten werd uiting gegeven aan verontrusting die er in onze kring bleek te leven. Op genuanceerde wijze gebeurde dit. De één zag geen duidelijke A.R. lijn in het politiek beleid van het C.C. en de Kamerfractie. Een ander zag helemaal geen lijn, en een derde duidelijke afwijking van het oude beproefde pad. Ook de wijze waarop het beleid van Centraal Comité en fractie werd gepresenteerd, werd aan kritiek onderworpen.

Er was verontrusting. Ja, maar er bleek ook begrip en waardering te zijn voor het beleid van Centraal Comité en Kamerfractie. Men waarschuwde ertegen in een tijd van zo enorme ontwikkeling en vertechnisering van de politiek, ten aanzien van de duidelijkheid van de A.R. lijn, te overvragen.

Het bestuur heeft z'n uiterste best gedaan de vergaderingen aan het twee-richtingen-verkeer dienstbaar te maken. De leden van de K.V.'s moesten gelegenheid hebben aan bezwaren en verontrusting uiting te geven. De ene kant. Maar er moest aan de leiding ook gelegenheid gegeven worden dit aan te horen en verantwoording te geven. Bijzonder kwamen beide elementen naar voren in de bijeenkomst op 26 oktober te Rotterdam, waar mr. B. W. Biesheuvel, „ons" Kamerlid, sprak over „Beingsel en Beleid”.

Verkiezing

Voor leden van de Tweede Kamer, wordt hier bedoeld. De voorbereiding in alle stadia vergde veel tijd. Daarbij kwam nog de behandeling van het Ontwerp Program van Aktie. Ook geen peuleschilletje. Let maar eens op. Het moderamen kwam in aparte vergadering tweemaal bijeen. Met het Algemeen Bestuur zeven maal. Twee algemene vergaderingen werden gehouden. Hierbij kwamen nog de centrale- en streekvergaderingen met betrekking tot de verkiezingen.

Weer een hele waslijst. Dr. W. P. Berghuis sprak in Klaaswaal. De heer H. van Eijsden in Middelharnis. Zijne Excellentie B. Roolvink in Spijkenisse. Zijne Excellentie Roolvink met de heer M. W. Schakel in Dordrecht en Naaldwijk. De heer Schakel met mr. W. Aantjes in Gorinchem. In het algemeen kunnen wij deze bijeenkomsten goed geslaagd noemen. Het enthousiasme nam toe, naarmate de verkiezingen naderden.

De extra bijdrage ten behoeve van het Centraal Comité kon uit tevoren gekweekte reserve in de kas van de Kamercentrale worden betaald. Er behoefde dus geen extra omslag gedaan te worden.

Er is veel verspreidingsmateriaal afgenomen en onder de mensen gebracht. Dit was ook het geval met de raambiljetten. Wel werd in meerdere plaatsen de ervaring opgedaan dat ook onder „onze mensen” de weerstand tegen het ophangen van raambiljetten groter wordt.

Personalia

Het moderamen van de Kamercentrale was als volgt samengesteld: mr. W. Verheul van Rijswijk, voorz.; N. v. d. Brugge van Giessenburg, 2e voorz.; G. van Galen van Zwijndrecht, secr.; mej. J. v. Leeuwen van Rijswijk, secretaresse; H. H. Zwart, Oud Alblas, penningmeester.

Van laatstgenoemde namen wij in onze bestuursvergadering gehouden op 26 januari 1963, afscheid. Met vreugde en pijn. Juist op die dag was zijn benoeming tot Burgemeester in de gemeente Langedijk bekend geworden. Daar konden we ons met hem in verheugen. Bij het afscheid drukte de voorzitter er in hartelijke woorden zijn spijt over uit, dat wij hem nu in onze kring moesten missen. De heer Van der Brugge neemt tijdelijk de functie van penningmeester waar.

Het was een jaar van veel activiteit. Een jaar ook van veel onrust en tekortkoming. Verrassende opgewektheid en teleurstelling wisselden elkaar af. Vooral tegen die achtergrond mogen wij toch van veel ZEGEN gewagen. En die komt van BOVEN. Van ONZE VADER, die in de HEMELEN is.

G. van Galen, secretaris.

Kamercentrale Middelburg (tevens Provinciaal Comité Zeeland)

In de samenstelling van ons Prov. Comité — tevens Kamercentrale Middelburg — kwam nog al enige wijziging. De heren A. A. van Eeten, Jac. van Splunder en G. M. bij de Vaate — allen jaren de Statencentrale Zierikzee vertegenwoordigend — werden vervangen door de heren S. Overbecke te Nieuwerkerk, S. Francke te Kerkwerve en H. Koevoets te Zierikzee.

In de afvaardiging naar de Dr. Abr. Kuypertstichting kwam ook verandering. De heer A. I. Catsman wenste met het oog op zijn leeftijd geen verlenging van zijn mandaat meer en werd vervangen door de heer J. A. van Bennekom.

Het Moderamen werd als volgt samengesteld: J. A. van Bennekom, voorzitter; D. Geuze, vice-voorzitter; J. Hommes, secretaris; A. Meulbroek, 2e secretaris en I. Tange, penningmeester.

Het Prov. Comité kwam in het afgelopen jaar vijf maal bijeen, driemaal in de gewone samenstelling en tweemaal met de afgevaardigden der kiesverenigingen.

In de eerste vergadering, die van 7 april, werd o.a. een commissie benoemd, welke tot taak kreeg een nieuw reglement voor het Prov. Comité samen te stellen.

In de tweede vergadering, die van 16 juni, de z.g.n. Jaarvergadering, werd 's morgens afscheid genomen van de heren A. Schout en C. de Putter, die zich niet meer herkiesbaar hadden gesteld bij de Statenverkiezingen. De heer Schout is 16 jaar lid van Ged. Staten geweest en de heer De Putter was 2

maal een periode van 4 jaar Statenlid. Verder werd in de morgenvergadering uitvoerig over versterking van de provinciale financiën gesproken. In de druk bezochte middagvergadering sprak Staatssecretaris B. Roolvink voor een aandachtig gehoor over „Actuele politieke vraagstukken”.

De derde vergadering, die van 20 oktober, was in hoofdzaak gewijd aan bespreking van de aanbevelingslijst voor de Tweede Kamerkandidaten.

In de vierde vergadering, die van 3 november, waar ook de afgevaardigden der kiesverenigingen aanwezig waren, werd een definitieve aanbevelingslijst vastgesteld.

In de vijfde vergadering, die van 24 november, weer met de afgevaardigden der kiesverenigingen, had behandeling van het Program van Aktie plaats.

Naast deze vijf vergaderingen werden nog twee kaderbijeenkomsten gehouden.

In de eerste, die van 29 september, sprak te Middelburg voor het kader van de Statencentrales Middelburg, Vlissingen en Sluis de secretaris van het Centraal Comité, mr. W. R. van der Sluis, over de partij-financiën. Verder hield de heer J. van den Bos, ons nieuwe lid van Ged. Staten, een causerie over zijn werkzaamheden en deelde de heer D. Geuze een en ander mee over onze eigen financiën.

In de tweede bijeenkomst, op 20 oktober te Goes gehouden voor het kader van de Statencentrales Goes, Hulst, Tholen en Zierikzee, sprak de heer J. Smallenbroek, lid van de Tweede Kamer, over de partij-financiën en de landspolitiek.

Wat het ledental onzer kiesverenigingen betreft, na jaren van daling was er in het afgelopen jaar een niet onbelangrijke stijging en wel van 4064 tot 4171.

Deze 4171 leden zijn verdeeld als volgt: 3820 mannelijke en 351 vrouwelijke leden, waarvan 222 gehuwde en 129 zelfstandige leden.

Aan de stijging van het ledental werkten met uitzondering van de Statencentrale Tholen alle andere Statencentrales mee.

De Statencentrale Middelburg hield in het afgelopen jaar één vergadering, op welke Dr. Bruins Slot sprak over de Nieuw-Guinea politiek.

De Statencentrale Vlissingen kwam driemaal in vergadering bijeen; in de tweede sprak mr. L. A. van Splunder over de komende Statenverkiezingen.

De Statencentrale Goes vergaderde viermaal; in de eerste dezer vergaderingen sprak dr. Bruins Slot over „De A.R. Nieuw-Guinea politiek; in de derde mr. L. A. van Splunder over de Statenverkiezingen en in de vierde drs. G. M. Kerkhof over het financieel-economisch beleid.

De Statencentrale Hulst hield ook vier vergaderingen. In de eerste sprak mr. W. R. van der Sluis, in de tweede onze nieuwe gedeputeerde, de heer J. van den Bos.

De Statencentrale Sluis vergaderde in 1962 niet.

De Statencentrale Tholen belegde naast twee gewone vergaderingen nog een propaganda-avond voor de Statenverkiezingen, met als sprekers de heren J. A. van Bennekom, G. J. de Jager en J. van den Bos.

De Statencentrale Zierikzee tenslotte kwam éénmaal in vergadering bijeen en had als spreker de heer J. A. van Bennekom.

De Statenverkiezingen waren in ons gewest niet gunstig voor ons; wij verloren 1 zetel en ons stemmenpercentage daalde — vergeleken met de vorige Statenverkiezingen — van 13⁰/₀ tot 12,5⁰/₀.

Wel brachten de Gemeenteraadsverkiezingen hier en daar enige verbetering, maar onze voortdurende teruggang in diverse plaatsen moet ons toch wel met zorg vervullen.

J. Hommes, secretaris.

Kamercentrale 's-Hertogenbosch

Het jaar 1962 is een druk bezet jaar geweest in onze Kamercentrale. Hoewel de Statenverkiezingen en zeker de gemeenteraadsverkiezingen niet onder de werkzaamheden van een Kamercentrale gerangschikt kunnen worden, is het in werkelijkheid toch helaas in onze centrale zo dat de personen, die actief deelnemen aan de verkiezingswerkzaamheden, ook voor een groot deel de aktiviteit in de Kamercentrale voor hun rekening nemen. Grote dank is verschuldigd aan deze personen, die in deze labiele tijd aan de Christelijke politiek met haar groeiende eigentijdse inzichten een plaats willen geven in onze provincie.

Toch is de aktie „Eén op tien” maar gedeeltelijk geslaagd. Enkele kiesverenigingen hebben wel uitzonderlijke successen geboekt, zo b.v. de kiesvereniging te Genderen, die haar ledental wist op te voeren van 74 tot 95, een toename van 28⁰/₀, wat een gelukwens zeker waard is.

Bij de Statenverkiezingen werd de samenwerking met de Christelijk-Historische groepering in Noord-Brabant op een prettige wijze voortgezet. Tussen beide groeperingen lichtte een wederzijds begrip en vertrouwen op een daarom was het zo spijtig dat de vierde zetel in de Provinciale Staten net niet verkregen werd. De Protestants-Christelijke Groep in Noord-Brabant boekte wel enige winst in stemmenaantal. Deze groep, die in 1958 0,60% van het landelijk stemmenaantal op zich verenigde, wist nu 0,66% van het landelijk stemmenaantal te verkrijgen. Dat is dus een toename van 10%, terwijl de gezamenlijke Protestants-Christelijke Partijen in den lande in stemmenpercentage met 5,8% van het vorige, in 1958 behaalde, stemmenpercentage omlaag ging. De vierde zetel in de Provinciale Staten van Noord-Brabant werd niet verkregen omdat er vijf stemmen te weinig op de lijst van de Protestants-Christelijke Groep werden uitgebracht.

Een overzicht van de Gemeenteraadsverkiezingen in onze Kamercentrale is moeilijk te geven. Wel kan gezegd worden dat daar waar de V.V.D. voor het eerst deelnam aan deze verkiezingen, dit een schijnbaar verlies opleverde voor de niet Rooms-Katholieke of Socialistische groeperingen. Zo is het gegaan in 's-Hertogenbosch en Geldrop. In Eindhoven, waar deze scheiding in 1958 al bestond, was een toename van het stemmenpercentage met 1,1% voor de Protestants-Christelijke Groepering te zien.

Het aantal kiesverenigingen, aangesloten bij deze Kamercentrale bedraagt 19. In de kamercentrale zijn twee kiesverenigingen, die samen met hun Christelijk-Historische zusterverenigingen, latent zijn voor de hogere partijorganisatie, doch waar de Kamercentrale werkzame contacten heeft en wil blijven behouden. Ook was er elders in het zuidelijk deel van de centrale vóór en tijdens de verkiezingsakties tussen de beide kiesverenigingen een prettige verstandhouding, welke na de verkiezingen bestaan bleef.

Het verkeer tussen de Kamercentrale en de kiesverenigingen is in het afgelopen jaar wel wat eenzijdig geweest van boven naar beneden en dit verkeer volgde dan nog hoofdzakelijk een papieren weg. Doch ook de weg naar de Kamercentrale was moeilijk te vinden. Op het verzoek van de centrale om ook het secretariaat op de hoogte te stellen van de vergaderingen van de kiesverenigingen, teneinde een vertegenwoordiger van de

Kamercentrale een vergadering te laten bijwonen, zijn nog geen 5 uitnodigingen ontvangen. Dat wil niet zeggen dat er niet vergaderd werd. Van de 11 kiesverenigingen, die op de desbetreffende vraag hebben geantwoord, zijn er 4 die 5x, 4 die 3x en 3 die 2x vergaderd hebben in dit jaar. Het bezoekerspercentage lag vooral in het Land van Heusden en Altena hoog en wel boven de 25%. Ook 50% en 70% werden genoemd, wat een resultaat is dat tot dankbaarheid stemt.

De twee Statencentrales in de Kamerkieskring tonen een rustig bestaan en de activiteit kwam via de Kamercentrale en het Provinciaal Comité tot uiting bij de werkzaamheden voor de Statenverkiezingen.

Het bestuur van de Kamerkieskring vergaderde dit verslagjaar 4 maal, t.w. op 18 januari, 4 april, 30 augustus en 18 oktober. De twee vergaderingen van het versterkte Centraal Comité, op 18 september en 6 oktober, werden door drie bestuursleden bijgewoond. In het bestuur hebben zich twee veranderingen voorgedaan. Als vertegenwoordigster in het A.R. Vrouwencomité werd mevrouw J. Schripsema-Wilting opgevolgd door mejuffrouw N. Luyendijk. Ook werd de heer O. Hofstra als vertegenwoordiger van de ARJOS vervangen door de heer A. Marseille.

De Kamercentrale vergaderde 3 maal met de afgevaardigden. Op de jaarvergadering op 14 april sprak de heer H. van Eijsden over de politieke situatie waarbij achtereenvolgens de volgende punten de revue passeerden: Nieuw-Guinea, de Mammoetwet, de woningbouw, het salarisbeleid voor het overheidsperoneel en de commerciële televisie. Ook werd op deze vergadering met algemene stemmen het voorstel goedgekeurd om de contributie van de kiesverenigingen aan de Kamercentrale vast te stellen op f 0,75 per lid per jaar, met de volgende bestemmingen: f 0,20 voor een fonds voor de Statenverkiezingen; f 0,25 voor de Statencentrales en f 0,30 voor de Kamercentrale. Op de vergadering van 5 november werd de aanbevelingslijst met kandidaten voor de Tweede Kamerverkiezingen opgesteld. Op de vergadering van 1 december sprak de secretaris van het Centraal Comité over de plannen en de organisatie van de partij en werden de amendementen op het Program van Aktie besproken.

Het komende jaar zal veel werk gedaan moeten worden; moge het ons gegeven zijn dat werk te kunnen verrichten met

nog vele nieuwe werkers op het politieke erf om de ontvangen opdracht onder Gods Zegen te mogen uitvoeren.

R. Dijkstra, secretaris.

Kamercentrale Tilburg

Het eerste kwartaal van het verslagjaar stond in het teken van de Statenverkiezing. Het zwaartepunt van het regionale werk bleef de eerste maanden dan ook liggen in de Provinciale Organisatie.

Aan de Statenverkiezing werd, tezamen met de C.H.U., met één protestants-christelijke lijst deelgenomen. De verkiezings-aktie werd georganiseerd door een gemengde provinciale propagandacommissie, waarin vruchtbaar werd samengewerkt. Het verkiezingsresultaat was alleszins bevredigend, ook voor het gebied van de Kamercentrale.

Met de gemeenteraadsverkiezingen had de Kamercentrale, uiteraard, in het algemeen eveneens weinig rechtstreekse bemoeiing.

Temidden van de verkiezingsvoorbereidingen hield de Kamercentrale haar jaarvergadering. Op die vergadering sprak de heer G. A. Kieft over „Het huidige financieel-economische beleid”.

In de geruime tijd bestaand hebbende vakature in de landelijke vrouwencontactcommissie kon weer worden voorzien. In deze commissie werd door de Kamercentrale aangewezen mevrouw J. Jonkers-Tiemensma te Breda, die als zodanig tevens zitting nam in het Bestuur van de Kamercentrale. Dat betekende, althans organisatorisch, weer een eerste stap in ons streven om de vrouw meer bewust te betrekken in de zaak van de christelijke politiek.

Helaas beantwoordde het resultaat van de actie „Eén op tien” niet geheel aan het gestelde doel. Weliswaar werden door enige kiesverenigingen meer leden geworven dan de norm aangaf, daar stond tegenover dat de meeste kiesverenigingen beneden deze norm bleven.

Het nieuwe verenigingsseizoen werd op 28 september begonnen met een vergadering van de Kamercentrale. In deze vergadering sprak mr. W. R. van der Sluis over „Positie en organisatie van de A.R. Partij”, waarbij hij in het bijzonder handelde over de financiële situatie van de partij en, in ver-

band daarmee, de noodzaak van een verhoging van de contributie-afdracht.

Intussen was de voorbereiding van de kandidaatstelling voor de Tweede Kamerverkiezing in mei 1963 reeds de nodige aandacht gaan vragen.

In haar laatste vergadering van het verslagjaar, op 30 oktober, verrichtte de Kamercentrale daartoe het nodige.

In deze vergadering kwamen tevens algemene politieke zaken aan de orde, ingeleid door dr. W. P. Berghuis, onder de titel „Bezieling en Perspectief”.

De belangstelling voor de vergaderingen van de Kamercentrale was bevredigend.

Het bestuur kwam twee keer in vergadering bijeen.

Het aantal in de Kamerkieskring gevestigde kiesverenigingen was dertien.

Ir. A. Smid, secretaris.

Kamercentrale Maastricht (tevens Provinciaal Comité Limburg)

Het afgelopen jaar kwam het Provinciaal Comité 7 maal bijeen. Deze hoge frequentie stond in verband met de verkiezingen voor de Provinciale Staten en gemeenteraden, het Ontwerp Program van Actie en de voorbereidingen voor de Tweede Kamerverkiezingen.

In het kader van de propaganda voor de Statenverkiezingen werd op 17 maart 1962 een toogdag te Heerlen gehouden, in samenwerking met K.V.P. en C.H.U., op welke dag het woord gevoerd werd door de Minister-President prof. De Quay, en de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, mr. Van Aartsen. Deze middag werd een groot succes, en trok een aanzienlijk aantal belangstellenden. Bij de Provinciale Statenverkiezingen werd de (A.R.) kandidaat de heer Van Gool met een ruim stemmenaantal voor de Samenwerkende Christelijke Groepering (A.R.P. en C.H.U.) gekozen. De invloed van de V.V.D. bleek aanzienlijk minder dan gevreesd werd.

De gemeenteraadsverkiezingen verliepen in de Kamerkieskring voor de Protestants-Christelijke Groepering minder gunstig. In Heerlen ging de tweede zetel verloren, maar de eerste zittende (A.R.) afgevaardigde werd herkozen. In Nieuwenhagen ging de zetel verloren (C.H.U. afgevaardigde). Daarentegen konden de zetels in Geleen (A.R. lid) en Brunssum (C.H.U.) lid behouden blijven, terwijl in Weert, Sittard en

Roermond de A.R. afgevaardigde op een K.V.P. lijst gekozen werd, in Hoensbroek op een andere Katholieke lijst. In Maasbracht werd het zittend A.R. lid op lijst 2 herkozen. In Venlo en Kerkrade had de Protestants-Christelijke lijst geen succes.

De Nieuw-Guinea kwestie heeft de Kamerkieskring niet onberoerd gelaten. De algemene indruk is dat men zich niet direct heeft afgekeerd, maar dat de animo om actief voor de Partij werkzaam te zijn, zo mogelijk nog geringer werd. De kritische instelling op de Partij was bij het samenstellen van de kandidatenlijst onmiskenbaar.

De contributieverhoging is over het algemeen zonder moeilijkheden geaccepteerd, en gaf slechts incidenteel aanleiding tot bedanken als lid.

Het is te hopen dat het bewustzijn van de verantwoordelijkheid die men als Christen in de politiek heeft, in sterkere mate in de Kamerkieskring moge doorbreken, en dat dit tot gevolg moge hebben, dat onder Gods leiding in samenwerking met de andere Christelijke groeperingen, waarbij in eerste instantie natuurlijk aan de C.H.U. gedacht wordt, een positief Christelijk eigen geluid vernomen moge worden, waar dit tot nu toe nog ontbreekt.

dr. V. H. Rutgers, secretaris.

NAMEN EN ADRESSEN

VAN FUNCTIONARISSEN VAN DE PROVINCIALE COMITE'S, KAMERCENTRALES EN STATENCENTRALES

BIJLAGE B

1. KAMERCENTRALE GRONINGEN (tevens Provinciaal Comité Groningen)

H. R. J. v. d. Veen, voorzitter,	Van Houtenlaan 158a	Groningen	05900— 29038
P. Renkema, secretaris,	Noordersingel 23	Appingedam	05960— 2201
O. Bakker, penningmeester,	D. Wieringastraat 46	Westernieland	02952— 260

Bureau Provinciaal Comité (tot 1 dec. 1963):

H. Kingmans,	Van Royenlaan 79	Groningen	05900— 21903 Kantoor 24500
--------------	------------------	-----------	-------------------------------

vanaf 1 dec. 1963:

P. B. Tillema,	Prinsesseweg 4	Hoogkerk	05900— 65389
----------------	----------------	----------	--------------

Statencentrale Appingedam:

P. Renkema, voorzitter,	Noordersingel 23	Appingedam	05960— 2201
Mr. J. C. Berghuis, secretaris,	Rijksstraatweg 98f	Haren (Gr.)	05900— 44963
J. W. Bos, penningmeester,	—	Wagenborgen	05964— 398

Statencentrale Bedum-Noord:

M. A. Steenhuis, voorzitter,	Broederstraat 9	Winsum (Gr.)	—
J. Vries, secretaris,	Eenrumerweg 4	Baflo	05924— 2724
H. Huls, penningmeester,	Burchtstraat 32	Middelstum	05951— 268

Statencentrale Bedum-Zuid:

F. W. Post, voorzitter,	Provincialeweg 86	Doezum	05946—	2071
J. J. Bosma, secretaris,	Langestraat 9	Zuidhorn	05940—	22
K. v. d. Heide, penningmeester,	Kerkstraat 184	Hoogkerk	05900—	65580

Statencentrale Groningen:

Vacature, voorzitter,	—	—	—	—
G. Geersing, secretaris,	Van Iddekingeweg 96	Groningen	—	—
H. Moorlag, penningmeester,	Pasteurlaan 21	Groningen	05900—	50017

Statencentrale Oude-Pekela:

Th. Huizenga, voorzitter,	Handelskade 62	Stadskanaal	05990—	2004
D. Ruiter, secretaris,	Raadhuiskade 43	Wildervank	05987—	3303
W. Mulder, penningmeester,	Oostersingel 50	Vlagtwedde	—	—

Statencentrale Winschoten:

J. G. Krajenbrink, voorzitter,	Hoofdstraat 15	Oostwold-Oldambt	05975—	228
J. Vos, secretaris,	Luth. Kerkstraat 9	Sappemeer	05980—	2946
A. Blaak, penningmeester,	Beukemastraat 40	Hoogezand	05980—	2594

2. KAMERCENTRALE LEEUWARDEN (tevens Provinciaal Comité Friesland)

A. Algra, voorzitter,	P. C. Hoofdstraat 15	Leeuwarden	05100—	23382
Tj. Walburg, secretaris,	't Wegje 714 K	Nij Altoenae	—	—
		(St. Anna Parochie)	05180—	586
M. Knol, penningmeester,	Jachthavenstraat 17	Sneek	05150—	2601

Bureau Provinciaal Comité:

L. Dijkma,	Kl. Oosterstr. A 227a	Dokkum	05190—	3010
------------	-----------------------	--------	--------	------

Statencentrale Dokkum:

J. v. d. Mark, voorzitter,	—	Dokkum	—
D. v. d. Til, secretaris,	C. G. Schraderstraat 6	Dokkum	05190— 2696
K. J. Postma, penningmeester,	Timmerman-aannemer	Hantum	05198— 374

Statencentrale Franeker:

S. v. d. Schaaf, voorzitter,	Nr. 359	Beetgumermolen	05108— 264
J. J. Iestra, secretaris,	Camminghaweg 8	Arum	—
J. J. Iestra, penningmeester,	Camminghaweg 8	Arum	—

Statencentrale Heerenveen:

D. Hellinga, voorzitter,	—	Nij Beets	05128— 200
E. Meindersma, secretaris,	Kommissieweg 176	Opeinde (Sm.)	—
E. Dijkstra, penningmeester,	Dr. Dreeslaan 17	Wolvega	—

Statencentrale Leeuwarden:

H. Algra, voorzitter,	Huizumerlaan 30	Leeuwarden	05100— 26668
H. J. Koning, secretaris,	Vinc. v. Goghstraat 27	Leeuwarden	05100— 28494
Mr. B. D. van Raay, penningmeester,	Spanjaardslaan 25 I	Leeuwarden	05100— 26530

Statencentrale Sneek:

Ds. A. J. van Dijk, voorzitter,	Voorstreek 108	Sloten	05143— 210
S. Hoekstra, secretaris,	U.T. wei 64	Akkrum	—
G. Schriemer, penningmeester,	Nr. 160	Oppenhuizen	05153— 225

3. KAMERCENTRALE ASSEN (tevens Provinciaal Comité Drenthe)

J. Smallenbroek, voorzitter,	Iepenlaan 5	Assen	05920— 2917
J. Hollenbeek Brouwer, secretaris,	Parkstraat 18	Assen	05920— 3010
J. Bakker, penningmeester,	Oosterhoutstraat 36a	Assen	05920— 2991

Secretaris Prov. Org. Comité:

H. Scholtens,	Kapelstraat 23	Emmen	05910—	1024
---------------	----------------	-------	--------	------

Statencentrale Assen:

W. Winter, voorzitter,	Kanaalstraat 34	Roden	05908—	2371
G. v. d. Veen, secretaris,	Burg. Gerritsstraat 27	Bovensmilde	—	—
P. Kuiper, penningmeester,	Nieuwe Rijksweg 15	Vries	05921—	323

Statencentrale Emmen:

B. de Hoop, voorzitter,	Burg. Tymesstraat 37	Emmen	05910—	1291
H. S. Steendam, secretaris,	Hoofdstraat 5	Gasselternijeveen	—	—
R. Renkema, penningmeester,	Zuiderdiep 329	Valthermond	05996—	216

Statencentrale Hoogeveen:

A. R. Zandbergen, voorzitter,	Raadhuisplein 8	Hoogeveen	05280—	2512
H. Bruna, secretaris,	Hoofdstraat 52	Schoonebeek	05243—	316
L. Euving, penningmeester,	Dorpsstraat 49	Gees	05248—	261

Statencentrale Meppel:

P. Helder, voorzitter,	Burg. Knopperslaan 7	Meppel	05220—	1514
G. W. Oussoren, penningmeester,	Heinsiusstraat 8	Meppel	—	—
W. van Arragon, penningmeester,	Nolde A 325	Zuidwolde (Dr.)	—	—

4. KAMERCENTRALE ZWOLLE (tevens Provinciaal Comité Overijssel)

Mr. Dr. J. Meulink, voorzitter,	Getfertsingel 206	Enschede	05420—	5990
P. A. Nawijn, secretaris,	Zuiderkade 345c	Blokkzijl	05272—	229
			Kantoor	333
A. Sein, penningmeester,	Getfertsingel 127	Enschede	05420—	4987
			Kantoor	5641

Staten centrale Deventer:

P. D. Baerends, voorzitter,	Willem de Zwijgerlaan 23	Wijhe	06702—	365
Mej. W. Boerrigter, secretaresse,	Diepenveenseweg 5	Deventer	06700—	7195
W. Rietberg, penningmeester,	Boschkampstraat 25	Holten	05483—	447

Staten centrale Enschede:

Mr. Dr. J. Meulink, voorzitter,	Getfertsingel 206	Enschede	05420—	5990
A. Sein, secretaris,	Getfertsingel 127	Enschede	05420—	4987
J. D. Mos, penningmeester,	Maaierstraat 29	Enschede	05420—	4817

Staten centrale Hengelo-Almelo:

H. J. van Heck, voorzitter,	Parkweg 26	Almelo	05490—	2784
G. H. Boers, secretaris,	Roggeweg 57	Hengelo	—	—
B. G. Eerdmans, penningmeester,	Enterstraat 96	Rijssen	05480—	2690

Staten centrale Kampen:

P. A. Nawijn, voorzitter,	Zuiderkade 345c	Blokzijl	05272—	229
D. R. Onderweegs, secretaris,	Magnoliaplein 18	IJsselmuiden	05292—	3918
Jac. Admiraal, penningmeester,	Prinsengracht B 92	Hasselt	05209—	206

Staten centrale Noordoostpolder:

D. Meindertsma, voorzitter,	Pilotenweg 22	Emmeloord	—	—
Chr. Simonse, secretaris,	Kleiweg 27	Marknesse	05273—	1352
C. P. Wiersema, penningmeester,	Urkerweg 22	Emmeloord	05276—	1385

Staten centrale Ommen:

Vacature voorzitter	—	—	—	—
J. Tamminga, secretaris,	De Ruyterstraat 1	Ommen	05291—	1789
W. de Jager, penningmeester,	Hoofdweg 102	De Krim	05247—	256

Statencentrale Zwolle:

R. Gosker, voorzitter,	Pr. Hendrikstraat 17	Zwolle	05200—	17639
A. Strating, wnd. secretaris,	W. Barentszstraat 15	Zwolle	05200—	13527
F. G. v. Zwieten, penningmeester,	De Genestetstraat 31	Zwolle	05200—	12086

5. KAMERCENTRALES ARNHEM EN NIJMEGEN (tezamen vormende het Provinciaal Comité Gelderland)

B. Geleijnse, voorzitter,	Burg. Tenkinkstraat 18	Doetinchem	08340—	3817
H. A. van Willigen, secretaris,	Bernhardstraat 7	Haafden	04189—	201
			Kantoor	235
D. Pereboom, penningmeester,	Stationsweg 64	Ede	08380—	8500

Statencentrale Apeldoorn:

S. Reyenga, voorzitter,	Tesselschadelaan 33	Apeldoorn	06760—	14371
W. Polak, secretaris,	Debussylaan 75b	Apeldoorn	—	—
M. A. Griffioen, penningmeester,	Burglaan 45	Apeldoorn	—	—

Statencentrale Arnhem:

Vacature, voorzitter,	—	—	—	—
Mevr. A. E. Boerma- Woudstra, secretaresse,	Bakenbergseweg 59	Arnhem	08300—	21220
Mr. F. Storm, penningmeester,	Boulevard Heuveling 9	Arnhem	—	—

Statencentrale Ede:

G. J. v. d. Brink, voorzitter,	Klinkenbergerweg 38	Ede	08380—	8260
J. H. Dulfer, secretaris,	Eekmolenweg 8	Wageningen	—	—
K. Wynia, penningmeester,	Hoofd der Chr. School	Zwartebroek	—	—

Statencentrale Harderwijk:

D. J. Velsink, voorzitter,	Stationslaan 44	Nunspeet	03412—	2216
J. J. Soukens, secretaris,	Hierdenseweg 55	Harderwijk	—	—
H. v. d. Brink, penningmeester,	—	't Harde	—	—

Staten centrale Zutphen:

S. N. van Binsbergen, voorzitter,	Kerkstraat 38	Velp	08302—	3034
H. Folkringa, secretaris,	Rembrandtstraat 38	Zutphen	—	
H. Roeterdink, penningmeester,	Oyerhoek	Warnsveld	06750—	4111

Staten centrale Doetinchem:

B. Geleijnse, voorzitter,	Burg. Tenkinkstraat 18	Doetinchem	08340—	3817
B. M. Vrogten, secretaris,	A 244	Hummelo	—	
G. Hiddink, penningmeester,	D 36	Hengelo (G.)	06753—	435

Staten centrale Nijmegen:

H. Wiersma, voorzitter,	Groene Woudseweg 50	Nijmegen	08800—	26159
S. Talsma, secretaris,	Watertorstraat 24	Nijmegen	08800—	54292
H. Elshout, penningmeester,	Molenweg 1	Nijmegen	—	

Staten centrale Tiel:

H. A. van Willigen, voorzitter,	Bernhardstraat 7	Haaften	04189—	201
H. van Daatselaar, secretaris,	Stationsweg 15	Geldermalsen	Kantoor	235
A. C. Cornelisse, penningmeester,	Korte Steeg 7d	Eck en Wiel	03455—	991
			03449—	461

Staten centrale Winterswijk:

A. Wildeman, wnd. voorzitter,	Corleseweg 2	Winterswijk	05430—	2191
A. Wildeman, secretaris,	Corleseweg 2	Winterswijk	05430—	2191
G. J. Berendsen, penningmeester,	O 22	Borculo	—	

Staten centrale Wijchen:

M. de Bijl, voorzitter,	Kerkplein 133	Bruchem	04184—	203
J. W. van Hemmen, secretaris,	Hoofd Chr. School	Well/Ammerzoden	04199—	310
J. D. Fuykschot, penningmeester,	Waalwijk 72	Zuilichem	—	

6. KAMERCENTRALE UTRECHT (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

Dr. J. de Nooy, voorzitter,	F. C. Dondersstraat 19a	Utrecht	030 — 16190
H. C. Smit, secretaris,	Joh. Brahmstraat 33	Utrecht	030 — 30375
			Kantoor 13815
L. W. H. de Geus, penningmeester,	Raadhuisstraat 18	Linschoten	03480— 2602

Bureau Provinciaal Comité:

G. J. v. d. Poll,	Da Costakade 86	Utrecht	030 — 34173
			Kantoor 11579

Statencentrale Amersfoort:

A. Bakker, voorzitter,	Westersingel 169	Veenendaal	08385— 3058
Drs. L. J. Dijkstra, secr. penningm.,	Verlengde Talmalaan 11a	Soestdijk	02955— 3355

Statencentrale Utrecht:

Dr. J. de Nooy, voorzitter,	F. C. Dondersstraat 19a	Utrecht	030 — 16190
H. Stolk, secretaris,	Majellapark 15-II	Utrecht	030 — 33568
M. van Gent, penningmeester,	Goethelaan 88	Utrecht	030 — 30565

PROVINCIAAL COMITÉ NOORD-HOLLAND

D. A. J. Spek, voorzitter,	Delftlaan 35	Haarlem	02500— 50720
A. van der Mark, wnd. secretaris,	Iepenlaan 11	Alkmaar	02200— 17189
P. K. van Baalen, penningmeester,	Spoorstraat 3	Weesp	02940— 2428

7. KAMERCENTRALE AMSTERDAM

Drs. B. Witteveen, voorzitter,	Zeelandstraat 42 III	Amsterdam-Zuid 2	020 — 421169
A. Niemantsverdriet, secretaris,	Lord Kelvinstraat 11 II	Amsterdam-Oost	020 — 52408
P. J. v. d. Berg, penningmeester,	Eisingastraat 31 II	Amsterdam-Oost	020 — 948347
Bureau: P. C. Hildering,	Tob. M. C. Asserstraat 7 bv.	Amsterdam 16	020 — 133041

8. KAMERCENTRALE HAARLEM

J. de Jong Czn., voorzitter,	Loosdrechtseweg 8	Hilversum	02950—	5215
P. Brune, secretaris,	Westerparkstraat 27	Zandvoort	02507—	2546
H. M. C. Vissers, penningmeester,	Spieringweg 434	Vijfhuizen	02548—	293

Statencentrale Haarlem:

D. A. J. Spek, voorzitter,	Delftlaan 35	Haarlem	02500—	24933
W. J. Scheltens, secretaris,	Karel Doormanlaan 21	Aerdenhout	02500—	40097
D. J. Coumou, penningmeester,	Herman Heyermanslaan 23	Heemstede	02500—	36270

Statencentrale Hilversum:

W. H. J. L. v. d. Maas, voorzitter,	Oude Loosdrechtseweg 142	Hilversum	02950—	10998
Joh. Gerholt, secretaris,	H. van Eijkenstraat 16	Naarden	02959—	11985
Ir. W. Milort, penningmeester,	Van der Welstraat 7	Hilversum	02950—	43808

Statencentrale Nieuwer-Amstel:

P. K. van Baalen, voorzitter,	Spoorstraat 3	Weesp	02940—	2428
P. Clement, secretaris,	Sportlaan 66	Aalsmeer	02977—	5137
Ir. A. H. J. van Tol,	Friedalaan 40	Zwanenburg (Halfweg)	—	—

Statencentrale Velsen:

H. J. Lips, voorzitter,	Duinvlietstraat 13	Velsen-Noord	02510—	4606
Vacature, secretaris,	—	—	—	—
Vacature, penningmeester,	—	—	—	—

9. KAMERCENTRALE DEN HELDER

A. Admiraal, voorzitter,	Westerstraat 230	Enkhuizen	02280—	2679
Joh. W. Stevenson, secretaris,	Spoorgracht 10	Den Helder	02230—	3534
C. Kraaij, penningmeester,	De Wildtlaan 3	Heiloo	02200—	5657

Statencentrale Alkmaar:

Mr. S. D. Sluis, voorzitter,	Beukenlaan 1	Bergen N.H.	02208—	2467
J. Pieters, secretaris,	Breedelaan 8	Heiloo	02200—	6363
A. Samplonius, penningmeester,	Meerweg 39	Bergen N.H.	02208—	2287

Statencentrale Den Helder:

D. Barten, voorzitter,	Oosterstraat 55	Noordscharwoude	02260—	390
W. de Boer, secretaris,	Ooievaarstraat 48	Den Helder	02230—	3370
O. Koedijk, penningmeester,	C 88	St. Maarten	02245—	257

Statencentrale Hoorn:

S. D. Sietses, voorzitter,	Zuid Boerenvaart 23	Enkhuizen	02280—	2715
K. Horjus, secretaris,	Tuinstraat 5	Monnikendam	02995—	488
J. Roffel, penningmeester,	Broekoord 35	Andijk/West	02289—	546

Statencentrale Zaandam:

D. Louwerse, voorzitter,	Wandelweg 172	Wormerveer	02980—	82948
A. Rooker, secretaris,	Lijsterbeslaan 3	Zaandijk	—	—
A. de Bree, penningmeester,	Overtoom 64	Westzaan	—	—

PROVINCIAAL COMITÉ ZUID-HOLLAND

Mr. C. J. Woudstra, voorzitter,	van de Brandelerskade 16	Leiden	01710—	26878
H. A. Brokking, secr. penningm.,	Meeuwenlaan 11	Rotterdam	010 —	186420

10. KAMERCENTRALE LEIDEN

Dr. N. G. Geelkerken, voorzitter,	Zoeterwoudsesingel 44	Leiden	01710—	24499
C. J. van den Heuvel, secretaris,	Raadhuisstraat 16	Moerkapelle	01793—	302
A. C. van Beek, penningmeester,	Meerkoetlaan 1	Woerden	03480—	3641
			vanaf nov. '63	3931

Statencentrale Leiden:

Mr. C. J. Woudstra, voorzitter,	Van de Brandelerkade 16	Leiden	01710— 26878
C. Hobo, secretaris,	Kom van Aaiweg 15	Leiderdorp	01710— 31297
Drs. T. Spaan, penningmeester,	Veurselaan 98	Voorburg	070 —863700

Statencentrale Gouda:

H. Vink, voorzitter,	Joubertstraat 107	Gouda	01820— 4757
C. J. van den Heuvel, secretaris,	Raadhuisstraat 16	Moerkapelle	01793— 302
C. van Veen, penningmeester,	Oudhoornseweg 76	Alphen a/d Rijn	01720— 2737

Hulpcentrale Alphen a/d Rijn:

Vacature, voorzitter,	—	—	—
L. Koning, secretaris,	Kastanjestraat 9	Alphen a/d Rijn	—
Vacature penningmeester,	—	—	—

Hulpcentrale Gouda:

Vacature, voorzitter,	—	—	—
A. Griffioen, secretaris,	Hoogstraat 63	Haastrecht	—
F. Vink jr., penningmeester,	Kerklaan 9	Moordrecht	01827— 261

Hulpcentrale Zoetermeer:

P. J. Verhoef, voorzitter,	Rodenrijseweg 59	Berkel en Rodenrijs	01891— 2452
J. van Lien, secretaris,	W. van Windenstraat 15	Pijnacker	01736— 2279
C. J. Biemond, penningmeester,	Hoefweg 45	Bleiswijk	01892— 476

11. KAMERCENTRALE 's-GRAVENHAGE

A. C. Monster, voorzitter,	Prinsegracht 182b	's-Gravenhage	070 —394272
Mr. C. Pijl Hogeweg, secretaris,	Carel Reinierszkade 243	's-Gravenhage	070 —851458
W. Verburg, penningmeester,	Norenburg 97	's-Gravenhage	070 —856338

12. KAMERCENTRALE ROTTERDAM

W. A. Fibbe, voorzitter,	Molenlaan 109	Rotterdam	010 —186557
H. A. Brokking, secretaris,	Meeuwenlaan 11	Rotterdam	010 —186420
L. L. Blok, penningmeester,	Harculo 60	Rotterdam	Kantoor 112133 010 —176413

13. KAMERCENTRALE DORDRECHT

Mr. W. Verheul, voorzitter,	Joz. Israëlslaan 96	Rijswijk Z.H.	070 —181640
G. van Galen, secretaris,	Lindelaan 74a	Zwijndrecht	01850— 26574
N. van der Brugge, penningmeester,	Dorpsstraat 8	Giessenburg	01845— 200

Statencentrale Delft:

Dr. A. Veerman, voorzitter,	Regentesselaan 5	Rijswijk Z.H.	070 —986712
D. Doorduyn, secretaris,	Hogelaan 22	Vlaardingen	01890— 3140
G. van Vliet, penningmeester,	Maasdijk 33	Maasdijk	01745— 3056

Statencentrale Dordrecht:

B. Koekkoek, voorzitter,	Nieuwe Hoven 72	Gorinchem	01830— 2174
Mevr. Mr. M. G. Mulder- Vonkenberg, secretaresse,	Appeldijk 35	Gorinchem	01830— 3909
J. M. de Jong, penningmeester,	Kortenhoefenseweg 73	Lexmond	03474— 281

Statencentrale Ridderkerk:

G. van Galen, voorzitter,	Lindelaan 74a	Zwijndrecht	01850— 26574
N. de Regt, secretaris,	Bernisseweg 11	Geervliet	01887— 467
C. Dubel, penningmeester,	Kerkachterweg 13	Poortugaal	—

Hulpcentrale Goeree-Overflakkee:

J. J. C. la Fleur, voorzitter,	Hoflaan 46	Middelharnis	01870—	2791
C. Edewaard, secretaris,	Korte Weegje 9	Sommelsdijk	01870—	2482
S. Dekker, penningmeester,	Korte Weegje 23	Nieuwe Tonge	01875—	212

Hulpcentrale Hoekschevaard:

S. Hammer, voorzitter,	Steenenstraat 12	Oud-Beijerland	01860—	2110
P. B. Bakker, secr. penningmeester,	Steenenstraat 49	Oud-Beijerland	01860—	2526

Hulpcentrale IJsselmonde:

G. van Galen, voorzitter,	Lindelaan 74a	Zwijndrecht	01850—	26574
C. A. Janse de Jonge, secretaris,	ds. Visserstraat 45	Heerjansdam	01857—	357
J. van Helden, penningmeester,	1e Barendr. weg 120	Barendrecht	01806—	2191

Hulpcentrale Voorne en Putten:

C. van Sliedregt, voorzitter,	Westkade 11	Hellevoetsluis	01183—	2543
P. Buis, secretaris,	Dam 2	Zuidland	01881—	300
A. Bergwerff, penningmeester,	Kleidijk 11	Oostvoorne	01885—	235

14. KAMERCENTRALE MIDDELBURG (tevens Provinciaal Comité Zeeland)

J. A. van Bennekom, voorzitter,	Molenwater 71	Middelburg	01180—	2197
J. Hommes, secretaris,	Havenweg 18	Nieuwdorp Zld.	01196—	305
I. Tange, penningmeester,	Veerweg 55	Kamperland Zld.	01107—	352

Statencentrale Goes:

J. Balkenende, voorzitter	Nw. Kerkstraat 59	Biezeling	01102—	209
J. Hommes, secretaris,	Havenweg 18	Nieuwdorp Zld.	01196—	305
R. Buitenhuis, penningmeester,	Buys Ballotstraat 13	Kloetinge	—	

Statencentrale Hulst:

F. de Koeijer, voorzitter,	C 123	Zaamslag	01153—	301
C. A. de Kraker, secretaris,	C 186a	Zaamslag	01153—	391
J. van Hoeve Lzn., penningmeester,	Nieuwendijk 90	Axel	01155—	516

Statencentrale Middelburg:

J. A. van Bennekom, voorzitter,	Molenwater 71	Middelburg	01180—	2197
A. Meulbroek, secretaris,	Bleek 9	Middelburg	01180—	3570
H. H. Uyl, penningmeester,	Waalstraat 24	Middelburg	—	

Statencentrale Sluis:

D. Geuze, voorzitter,	Stadhouderslaan 16	Oostburg	01170—	2616
A. G. Contant, secretaris,	Willemsweg 39	Schoondijkje	01173—	217
A. Leenhouts, penningmeester,	Zuidzandsestraat 5	Oostburg	01170—	2813

Statencentrale Tholen:

P. Boudeling, voorzitter,	Langeweg 3	Anna Jacobapolder (St. Philipsland)	01677—	572
H. Jansen, secretaris,	Julianastraat 22	Tholen	01660—	436
D. Uyl, penningmeester,	Noordweg D 97	Poortvliet	—	

Statencentrale Vlissingen:

Joh. Kodde, voorzitter,	Molenweg 11	Biggekerke	01185—	377
W. Huson, secretaris,	Doornluststraat 2	Oost- en West-Souburg	01183—	430
M. de Klerk, penningmeester,	Kasteelstraat 68	Vlissingen	01184—	2773

Statencentrale Zierikzee:

A. A. van Eeten, voorzitter,	Ooststraat 55	Nieuwerkerk Zld.	01114—	290
H. Koevoets, secretaris,	Jannewekken 12	Zierikzee	01110—	2841
C. M. bij de Vaate, penningmeester,	's-H.-Lauwendorp 6	Zierikzee	—	

PROVINCIAAL COMITÉ NOORD-BRABANT

J. Slot, voorzitter,	„De Oude Weide”	Eethen	04165— 162
			Kantoor 235
Ir. A. Smid, secretaris,	St. Ignatiusstraat 137c	Breda	01600— 33684
A. Kroon, penningmeester,	Allerheiligenweg 40	Breda	01600— 30283

15. KAMERCENTRALE 's-HERTOGENBOSCH

J. Slot, voorzitter,	„De Oude Weide”	Eethen	04165— 162
R. Dijkstra, secretaris,	Hertog Hendriksingel 94	's-Hertogenbosch	04100— 32863
Drs. J. Koning, penningmeester,	Mathijssenlaan 26	Eindhoven	04900— 10007

Statencentrale Heusden:

J. Slot, voorzitter,	„De Oude Weide”	Eethen	04165— 162
H. Huitzing, secretaris,	Kastanjelaan 19	Sleeuwijk	01833— 470

Statencentrale Eindhoven:

Drs. J. Koning, voorzitter,	Mathijssenlaan 26	Eindhoven	04900— 10007
J. Heemstra, secretaris,	Bosdijk 466	Eindhoven	—
R. Dijkstra, penningmeester,	Hertog Hendriksingel 94	's-Hertogenbosch	04100— 32863

16. KAMERCENTRALE TILBURG

K. de Geus, voorzitter,	Julianalaan 18	's-Gravenmoer	01623— 2507
Ir. A. Smid, secretaris,	St. Ignatiusstraat 137c	Breda	01600— 33684
A. Kroon, penningmeester,	Allerheiligenweg 40	Breda	01600— 30283

17. KAMERCENTRALE MAASTRICHT (tevens Provinciaal Comité Limburg)

N. van Rooijen, voorzitter,	Burg. Waszinkstraat 112	Heerlen	04440— 3572
Dr. V. H. Rutgers, secretaris,	Caumerdalschestraat 15	Heerlen	04440— 7271
J. Lanser, penningmeester,	Helbeek 51	Venlo	—

VIJFTIENDE JAARVERSLAG

van de Nationale Organisatie van
A.R. JONGEREN STUDIECLUBS

over de periode 1 oktober 1961 t/m 30 september 1962

1. SITUATIETEKENING

De politieke golven sloegen hoog. Dit gold zowel het binnen- als het buitenland. In ons land waren het vooral de kwestie Nieuw-Guinea en de Mammoetwet die de gemoederen bezig-hielden.

Ook de discussie over de vraag hoe het nu in de toekomst met ons radio- en televisie-bestel moest deed veel stof opwaaien.

Internationaal gezien veroorzaakte de situatie rond Berlijn veel spanning. Met een zucht van verlichting werd de oplossing van de Algerijnse kwestie begroet. De Gaulle trok ettelijke keren de aandacht. Nu eens door op hem gerichte moordaan-slagen, dan weer doordat hij met bepaalde plannen kwam. Zo kunnen we doorgaan. Velen zijn geneigd te zeggen dat de nationale politiek kinderspel is vergeleken bij de internationale politiek. Het valt niet te ontkennen dat het wereldgebeuren zijn stempel drukt op de dingen die in ons land plaatsvinden.

Hadden de ontwikkelingen en verwickelingen op nationaal en internationaal terrein tot gevolg dat de belangstelling voor de politiek, voor de politieke vraagstukken toenam?

Wij geloven dat dit niet het geval was.

Het is eigenlijk een moeilijke zaak vast te stellen hoe groot of hoe gering de politieke belangstelling is.

Natuurlijk is deze groter dan het ledental van de politieke jeugd-organisaties zou doen vermoeden. Veel jongelui zijn niet in de gelegenheid zich bij een politieke jeugdgroep aan te sluiten.

Dit vindt zijn oorzaak hierin, dat veel organisaties een beroep doen op de jeugd. Anderzijds is het zo, dat velen uit de na-oorlogse generatie zich tot geen enkele beweging — in welke vorm dan ook — aangetrokken voelen. Een van de kenmerken van een groot deel van de jeugd van deze tijd is dat zij zo graag vrijblijvend over allerlei zaken spreekt.

Zij willen zich niet binden.

Onder deze omstandigheden moet de ARJOS haar plaats bepalen en haar weg zoeken. Bij iedere jeugdbeweging zien we dat het kader steeds jonger wordt en dat de leden korter tijd actief aan het werk deelnemen.

Ook bij de ARJOS is die tendens aanwezig.

In het verslag vindt u een weergave van de gang van zaken bij ons. Vindt u eveneens aangegeven hoe de zaken zijn aangepakt. Het is nodig dat wij allen zoeken naar de juiste vorm en vormgeving van ons werk in de situatie waarin wij ons bevinden.

Wij rekenen op uw medewerking.

De klacht wordt nogal eens vernomen dat er een grote afstand bestaat tussen leiding en leden.

Dit houdt dan in, dat de leden in feite donateur zijn. Ze betalen trouw hun kontributie, maar ze doen aan het werk niet mee. Het interesseert hen ook niet wat er zoal gebeurt in de beweging waarvan zij lid zijn. Waar deze afstand bestaat zal dit op de duur tot gevolg hebben, dat er een kortsluiting ontstaat. Besturen kunnen dan hard werken, maar het zal weinig effect sorteren. Immers ze werken min of meer in het luchtledige. Er is geen sprake meer van dat hun doen en laten weerklank vindt. Laat staan, dat er zo nodig tegenspel wordt geboden. Hebben wij in de ARJOS ook met dit verschijnsel te maken?

Bestaat er een afstand tussen de leden en hen die leiding geven? Het valt in ieder geval op, dat de belangstelling van een deel van de ARJOS-leden niet verder gaat dan de plaatselijke ARJOS-klub. Wij zijn dan ook geneigd te zeggen, dat de leden, althans een deel er van, als het ware een afstand voelen.

Hieruit volgt dat wij in de ARJOS goed voor ogen moeten houden, dat het onderlinge contact en de informatie over en weer een belangrijke zaak is. Hier ligt een taak voor alle ARJOS-leden, want het is een levenszaak voor de ARJOS dat er geen afstand tussen leiding en leden bestaat.

2. HET LANDELIJK BESTUUR

a. De samenstelling

Vrijgekozenen:

- de heer C. Balkenende te Kapelle-Biezelinge (aftredend in 1965)
de heer dr. C. Boertien te Geldrop (aftredend in 1963)
de heer L. de Graaf te Utrecht (aftredend in 1964)
de heer E. J. Mathies te 's-Gravenhage (aftredend in 1962)
mej. L. H. Nawijn te Kampen (aftredend in 1963)
mevr. M. Visser-v. d. Akker te Eindhoven (aftredend in 1963)

Sekretaris:

de heer D. Corporaal te 's-Gravenhage.

Gedelegeerden van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen:

de heer J. van Eibergen te Utrecht
de heer J. Smallenbroek te Assen

Vertegenwoordigers voor de provinciale verbanden:

- voor Groningen : de heer J. Vries te Baflo
voor Friesland : de heer E. Top te Burum
voor Drenthe : de heer A. J. Brouwer
te Valthermond
voor Overijssel : de heer A. G. te Bokkel
te Hardenberg
voor Gelderland : de heer H. W. Eppink
te Dieren
voor Utrecht : de heer A. J. van Ommen
te Baarn
voor Noord-Holland : de heer A. G. Brinkman
te Zaandijk
voor Zuid-Holland : de heer J. van Vliet
te Dordrecht
voor Zeeland : de heer B. Koole jr.
te Souburg

voor Noord-Brabant/Limburg : de heer A. H. [.] Marseille
te Son

Adviserend lid voor de stedelijke verbanden:

de heer H. J. van Weelden te Voorburg

b. Mutaties

Bij de vrijgekozenen kwamen geen mutaties voor. De heer L. de Graaf werd op de Algemene Vergadering (9 december 1961) herkozen.

Wel veranderde de naam van één van de vrijgekozenen. Mej. M. van den Akker trad in het huwelijk. Thans heeft zij als mevrouw M. Visser-Van den Akker zitting in het bestuur.

Mej. L. H. Nawijn besloot in de maand juli van 1962 om niet in 1963, maar in 1962 af te treden.

In de afvaardiging van de provinciale verbanden kwam nogal wat wijziging. De heer drs. G. van Veenen zag zich door verandering van werkkring genoodzaakt, begin augustus zijn functie van moderamen- en bestuurslid neer te leggen. Zijn opvolger in het bestuur werd (voorlopig) de heer E. Top te Burum.

De heer H. Eleveld te Smilde was van mening, dat hij er een punt achter moest zetten. Vandaar, dat hij op 11 augustus 1962 zijn plaats in het bestuur ter beschikking stelde. De heer A. J. Brouwer te Valthermond werd zijn opvolger. De heer H. Eleveld maakte vanaf 1955 deel uit van het bestuur.

De heer H. J. Emmink te Kampen heeft slechts korte tijd Overijssel in het bestuur vertegenwoordigd. Toen de heer A. G. te Bokkel te Hardenberg tot voorzitter van het provinciaal verband Overijssel werd gekozen, ruimde de heer H. J. Emmink zijn plaats voor hem in. Sinds 24 april 1962 maakt de heer A. G. te Bokkel deel uit van het bestuur.

De heer O. Hoogendoorn te Amersfoort achtte in maart 1962 zijn tijd gekomen. Vanaf 1958 maakte hij deel uit van het bestuur. De nieuwe voorzitter van het provinciaal verband Utrecht, de heer A. J. van Ommen te Baarn, nam zijn plaats in.

Ook op deze plaats willen wij de afgetreden heren hartelijk dank zeggen voor het werk dat zij voor de Nationale Organisatie hebben verzet. Het was prettig om met hen samen te werken. Zonder de twee andere heren te kort te doen, willen

wij in dit verband de namen noemen van de heren H. Eleveld en O. Hoogendoorn. Met veel trouw en toewijding hebben zij aan het werk deelgenomen.

c. Bestuursvergaderingen

Het landelijk bestuur vergaderde 6 oktober 1961, 30 december 1961, 24 augustus 1962 te Utrecht en 10 augustus te Huis ter Heide.

d. Brede bestuursvergadering

Op de avond van 10 augustus 1962 vond eveneens te Huis ter Heide de jaarlijkse z.g. brede bestuursvergadering plaats. Op deze vergadering zijn niet alleen bestuursleden aanwezig, maar eveneens \pm 3 andere leden van ieder provinciaal verband. Doel van deze vergaderingen is, om in breder verband een aantal beleidsvragen e.d. te bespreken. Zo was het ook dit jaar. Op de vergadering werd dit jaar o.a. gesproken over de AR-JOS-begroting voor 1963, de statuten van de Nationale Organisatie (artikel 2), de kontributie-afdracht aan de Nationale Organisatie, het rapport over het klubbezoek, onze propaganda-aktie en „Op Wiek”.

Het zal zonder meer duidelijk zijn, dat een dergelijke brede bestuursvergadering niet alleen van veel belang is voor het onderling kontakt, maar ook voor de informatie over en weer.

3. HET MODERAMEN

a. De samenstelling

Het moderamen wordt gevormd door de heren:

C. Balkenende te Kapelle-Biezeling	- voorzitter
dr. C. Boertien te Geldrop	- vice-voorzitter
D. Corporaal te 's-Gravenhage	- sekretaris-penningm.
L. de Graaf te Utrecht	- lid
J. van Vliet te Dordrecht	- lid
Er is één vakature	lid

b. Mutaties

Het landelijk bestuur koos in zijn vergadering van 6 oktober 1961 de heer drs. G. van Veenen te Drachten tot moderamen-

lid. Helaas, het was slechts een korte vreugde: zoals reeds opgemerkt werd, legde hij zijn functie spoedig weer neer.

In zijn vergadering van 11 augustus 1962 besloot het bestuur, deze vakature te vervullen ná de Algemene Vergadering van 1962.

c. Moderamenvergaderingen

Het moderamen vergaderde 20 oktober en 14 december 1961, alsmede 27 februari, 7 april, 24 april, 1 juni, 6 juni, 14 juli en 28 september 1962. De meeste moderamenvergaderingen werden te Utrecht gehouden, enkele vonden plaats in Rotterdam.

4. HET SEKRETARIAAT

Soms kwam er als het ware kunst- en vliegwerk aan te pas om alles op het sekretariaat te laten verlopen zoals het behoort.

Dank zij het werk van de bureau-sekretaresse, mevrouw N. L. Nieuwenhuize-Verkamman, gelukte het steeds alle stukken op tijd de deur uit te krijgen. In het vorige jaarverslag spraken wij nog over mej. N. L. Verkamman; kortgeleden is zij in het huwelijk getreden. Rijst thans het probleem van de werkende gehuwde vrouw? In ieder geval zijn wij blij, dat zij zich bereid verklaarde, tot na de verkiezingen van 1963 te blijven.

Met het sekretariaat van de partij bestond een prettige verhouding. Als bij de ARJOS de nood aan de man kwam, konden wij steeds rekenen op steun van de zijde van de partij. De medewerkers op het partij-bureau betuigen wij dan ook onze hartelijke dank.

De werkzaamheden op het sekretariaat zijn veelomvattend. Ongeveer 1.500 brieven gaan per jaar de deur uit. Dit is echter niet de hoofdzaak van het werk. Het samenstellen van circulaires, nota's en verslagen neemt verreweg het grootste deel van de tijd in beslag.

5. HET LEDENTAL

In een jaarverslag als dit behoort een overzicht van het aantal leden en het aantal klubs te worden gegeven. Achtereenvolgens geven wij de standen per: 1 oktober 1961; 1 januari 1962; 1 april 1962; 1 juli 1962 en 30 september 1962.

Provincie :	1.10.1961	1.1.1962	1.4.1962	1.7.1962	30.9.1962
	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.	klubs/led.
Groningen :	41 536	40 519	40 527	39 514	37 516
Friesland :	53 1027	55 1024	52 953	47 857	46 837
Drenthe :	28 368	28 392	29 405	29 423	28 400
Overijssel :	32 631	31 429	32 456	33 483	32 447
Gelderland :	21 340	20 295	23 295	23 323	20 294
Utrecht :	20 335	19 280	20 300	19 301	19 299
Noord-Holland :	29 407	30 401	31 416	28 389	27 378
Zuid-Holland :	50 708	50 662	49 658	50 626	48 635
Zeeland :	14 218	14 205	17 235	13 207	13 209
Noord-Brabant/ Limburg :	6 71	6 80	6 80	6 73	6 74
	294 4641	293 4287	299 4325	287 4196	276 4089

Men zou geneigd zijn, te konkluderen, dat de ARJOS in één jaar tijds 500 leden achteruitgegaan is. Vergelijken wij de standen van 1 oktober 1961 en 1 januari 1962 dan blijkt, dat hiertussen een verschil van bijna 400 zit.

Voor Overijssel is het verschil beduidend, het bedraagt ruim 200. Het is niet zo, dat de ARJOS in Overijssel in één keer met 200 leden achteruitging. De ARJOS in Overijssel bleef stabiel. Het verschil moet worden toegeschreven aan het feit, dat we bij het samenstellen van het vorige jaarverslag over onjuiste gegevens beschikten.

De veranderingen in de andere provincies moeten hieraan worden toegeschreven, dat aan het eind van het jaar de nieuwe gegevens van alle klubs binnenkomen. Hier is dus inderdaad sprake van een achteruitgang.

Gaf het aantal klubs in het begin van het seizoen eerst een stijging te zien, aan het eind bleek, dat diverse klubs als opgeheven moesten worden beschouwd. Deze daling vond zijn weerslag in het ledental.

De Friezen hebben enkele „vette jaren” gehad, ze hebben zelfs met Top even aan de top gestaan. Met het ledental staan ze dit nog. Maar toch lijkt het, of de klad erin begint te komen. Een netto-verlies van 7 klubs in een jaar is geen kleinigheid. Ongetwijfeld zullen de Friezen het er niet bij laten zitten. Groei zit er op het ogenblik bepaald niet in. Het kost zelfs moeite

de huidige stand te handhaven, daar onder de bestaande klubs diverse „zorgenkinderen” zitten.

6. KLUBS

Per provincie volgt hieronder een overzicht van de klubs, die in het afgelopen jaar werden opgericht en opgeheven.

Provincie :	Nieuwe klubs :	Opgeheven klubs :
Groningen	Baflo en Stadskanaal	Leens, Mussel, Pieterburen, Kielwindeweer, Helpman en Spijk
Friesland	Nij-Altognaë, Niawier, Birdaard en Holwerd	Nij-Altognaë, Blija-St. Jacobi Parochi, Minnertsga, Engwierum, Drachten, Zwagerveer, Bergum, Anjum, Idskenuizen en Ee
Drenthe	Roden, Westerbork en Alteveer	Valthermond, Nieuw-Buinen en Schoonebeek
Overijssel	Hengelo, Ommen, Deventer en Tollebeek-Espel	Daarle, Genemuiden, Bruchterveld en De Krim
Gelderland	Doetichem, Winterswijk, Wapenveld en Oosterbeek	Harderwijk, Nijmegen, Putten, Ede en Aalten-Barlo
Utrecht	Soesterberg en Amerongen-Leersum	Utrecht-Groen van Prinsterer, Utrecht Oog in Al en IJsselstein
N.-Holland	Uithoorn, Muiden en Wormerveer	Zaandam II, Hilversum, Santpoort, Landsmeer en „De Wolkenkrabber”-Amsterdam
Z.-Holland	Rotterdam-Charlois, Waddinxveen, Lekkerkerk, Vlaardingen, Krimpen aan de Lek, Rijswijk, Bodegraven en Oud-Beijerland	Berkel, Maassluis, Noordoosloos, 's-Gravenhage-Noord III, Rozenburg, Waarder/Lange Ruige Weide, Nieuw Lekkerland, Rotterdam-Delfshaven, Honselersdijk en Maasdijk
Zeeland	Vrouwepolder, Lewedorp-Nieuwdorp, en Oost- en West-Souburg	Tholen, Middelburg, Se-rooskerke en Axel

7. DE PROVINCIALE VERBANDEN

a. Algemene opmerkingen

De provinciale verbanden vormen in het ARJOS-werk een belangrijke schakel. Immers, zij zorgen ervoor, dat tussen de

klubs in hun provincie een band ontstaat. Zij doen dat door het organiseren van allerlei manifestaties. Maar dat niet alleen, in de meeste provincies bezoeken de provinciale bestuursleden de klubs. Ze geven allerlei tips aan de klubbesturen, vangen moeilijkheden op, enz..

O.i. zou het aanbeveling verdienen, dat de provinciale verbanden dit werk intensiveren. Het is nu eenmaal niet mogelijk, vanuit de Nationale Organisatie alle klubs te bezoeken. Wel is het van belang, dat de moderamenleden op de hoogte zijn met het wel en wee in de verschillende provincies. Het verheugt ons dan ook, dat de sekretaris de gelegenheid had in nagenoeg iedere provincie een bestuursvergadering bij te wonen. O.i. zou dit ieder jaar minstens 1 keer in iedere provincie moeten gebeuren. Het zou het contact en de samenwerking nog meer ten goede komen.

Daarnaast is het van belang, dat provinciale jaarvergaderingen en studiekonferenties door de moderamenleden worden bijgewoond. Dit staat er heel simpel, maar in de praktijk is het lang niet altijd uit te voeren. Provinciale jaarvergaderingen en studiekonferenties plegen meestal plaats te vinden op zaterdagen. De moderamenleden zijn echter reeds vele zaterdagen bezet. Bij allerlei gelegenheden moet de Nationale Organisatie vertegenwoordigd zijn. Daarnaast vergaderen veel commissies op zaterdag.

De samenwerking met de provinciale verbanden is voortreffelijk. Uiteraard, er loopt wel eens iets verkeerd. Over het algemeen kan echter gezegd worden, dat er in de provinciale verbanden hard aan getrokken wordt. Een woord van waardering aan het adres van de sekretaressen en de sekretarissen van de provinciale verbanden is in dit verslag dan ook zeker op zijn plaats. Dat de samenwerking met de provinciale verbanden zo goed is, kan vooral worden toegeschreven aan de prettige en goede verhoudingen en contacten die er bestaan. Het is nu eenmaal een niet te loochenen feit, dat je gemakkelijker met elkaar werkt, wanneer je weet wat je aan elkaar hebt.

De laatste tijd vinden in de bestuurssamenstelling van de provinciale verbanden nogal wat mutaties plaats. Dit is op zichzelf een gezond teken. Het betekent dat er van doorstroming sprake is. Er zit in veel veranderingen op eenzelfde tijdstip echter ook een gevaar en wel dit, dat de nieuwe bestuursleden totaal on-

wennig tegenover het werk staan. We weten, dat de meeste provinciale verbanden hier oog voor hebben. Het lijkt ons echter niet overbodig, t.a.v. dit punt een waarschuwend geluid te laten horen.

We hebben lovende woorden gesproken over de samenwerking en het contact met de provinciale verbanden. We nemen daar dan ook niets van terug.

Toch moet ons iets van het hart.

Er wordt hard gewerkt in tal van provincies.

Maar . . . er zijn maar weinig mensen die op pad gaan, die zich inzetten voor het ARJOS-werk.

De dagelijkse besturen moeten in sommige provincies nagevoeg alles doen. Ook op de andere bestuursleden rust een taak.

Het is heel eenvoudig, diepzinnige debatten op te zetten op de bestuursvergaderingen en we zullen niet ontkennen, dat het zijn nut kan hebben. Als we maar niet vergeten, dat de clubs de kern van de ARJOS vormen. Bij alle activiteiten, ook van de provinciale verbanden, zal de kluboprichting en ledenwerving steeds centraal moeten staan. Gebeurt dit overal?

b. Uit de provincies

Het is van belang, de belangrijkste activiteiten van de provinciale verbanden de revue te laten passeren. Het zal blijken, dat ieder provinciaal verband meestal een eigen aanpak van het werk heeft.

Nu dan de provinciale verbanden.

Groningen

De Groningers hielden op zaterdag 28 oktober 1961 hun jaarvergadering. 's Middags vond een meeting plaats, waar de heer R. Gosker uit Zwolle sprak over het onderwerp: „Om welvaart en gerechtigheid”.

Onder het thema „De toekomst tegemoet” werd op 24 februari 1962 te Groningen de jaarlijkse studiekonferentie gehouden. Als referente trad op mevrouw dr. F. T. Diemer-Indeboom uit Rotterdam.

Schiermonnikoog werd 16 en 17 juni bevolkt door veel Groningers. Op eerstgenoemde datum werd de meeting gehouden. De heren P. Renkema uit Appingedam en Majoor Tj. Walburg uit Leeuwarden voerden hier het woord. De heer L. de Graaf

uit Utrecht sprak over „De Europese Economische Gemeenschap” op de studiekonferentie van 17 juni 1962. Het was een bijzonder geslaagd weekend waarvoor veel belangstelling bestond.

In de provincie Groningen bestaan ARJOS-distrikten. Sommigen daarvan ontplooiën veel aktiviteit en slagen er in, grote aantallen jongeren te brengen.

De heer J. van der Ploeg uit Groningen trad af als sekretaris van het provinciaal verband. Hij werd opgevolgd door de heer H. Jonker uit Groningen. Met de heer Van der Ploeg hebben wij bijzonder prettig samengewerkt. We zeggen hem dan ook hartelijk dank voor zijn werk in Groningen. Hebben we het goed, dan is zijn rol in de Groninger ARJOS nog niet uitgespeeld.

Friesland

„Eén of vijf”, zo luidde het motto dat het provinciaal verband in Friesland voerde voor de werving van abonnees op het ARJOS-blad „Op Wiek”. Een doorslaggevend sukses is deze aktie niet geworden. Een klein aantal nieuwe abonnees mochten we inschrijven.

De verkiezingstoogdag van 20 maart 1962 te Leeuwarden werd door de ARJOS georganiseerd in samenwerking met het Provinciaal Comité Friesland van de Anti-Revolutionaire Partij. Sprekers waren de heren mr. D. Okma en M. W. Schakel. De jaarvergadering had plaats op 12 mei te Leeuwarden. Vanzelfsprekend kwamen allerlei huishoudelijke zaken aan de orde. Daarnaast echter hield dr. C. Boertien een boeiend betoog over het onderwerp : „Aktuele politieke vraagstukken”.

Circa 100 leden waren aanwezig. 's Avonds behandelde een forum vragen over „Kultuur en maatschappij in een zich veranderend Friesland”.

De studiekonferentie, die dit jaar op 8 en 9 september te Sondel werd gehouden, was weer bijzonder geslaagd. Ongeveer 80 jongeren waren aanwezig. Het onderwerp „Rekreatie en de zondag” hield de aanwezigen bezig.

Ten behoeve van de veelal uit jonge leden bestaande klubs heeft het provinciaal verband een aantal politieke spelen vervaardigd. Of, beter gezegd, de heer A. Born uit Berlikum vervaardigde ze. Met het bovenstaande willen we niet beweren, dat alleen klubs met jonge leden van een politiek spel gebruik

mogen maken. Integendeel. Ons kwam ter ore, dat ook klubs in Groningen veel gebruik maken van de politieke spelen uit Friesland. In Friesland zit men met een tekort aan leidinggevende krachten. Er zijn plaatsen waar best een ARJOS kan bestaan, maar de mensen om er leiding aan te geven, ontbreken.

Het bestuur van het provinciaal verband heeft contact met het bestuur van de F.C.H.J.G. in Friesland.

Drenthe

Ook in Drenthe ging het gewone ARJOS-werk door. De provinciale studiekonferentie trok veel belangstelling. De heer drs. J. Klatter te Amstelveen sprak over : „Storm over Afrika”.

De jaarvergadering had op 24 februari 1962 te Assen plaats. De huishoudelijke zaken werden hier goed doorgesproken. In andere jaren was aan de jaarvergadering een meeting gekoppeld. Dit jaar was het een verkiezingstoogdag. Deze werd in samenwerking met het Provinciaal Comité Drenthe georganiseerd. De heer mr. B. W. Biesheuvel sprak over „Christelijke politiek nu” en de heer J. Smallenbroek over „De verkiezingen straks”. Ds. G. J. Hijer uit Beilen sprak het slotwoord. Als wij het goed gezien hebben, waren de jongeren op de verkiezingsbijeenkomst niet zo sterk tegenwoordig.

Drenthe is één van de provincies waar een bloeiend contact bestaat met onze oosterburen uit de C.D.U. Van tijd tot tijd wordt een konferentie gehouden. Op grond van de goede grenskontakten zou je verwachten dat voor het internationale werk veel belangstelling bestaat. Dit is echter niet het geval. Kijken de Drenten niet verder dan het grenskontakt lang is?

Het sekretariaat van het provinciaal verband ging over in de handen van de heer J. Knijff. Zijn voorgangster, mej. G. de Boer, danken wij hartelijk voor de prettige samenwerking.

Samen met de andere politieke jongerenorganisaties in Drenthe organiseerde de ARJOS in Hoogeveen een forum-diskussie.

Overijssel

„Hoe maken wij propaganda?” Met deze vraag hield de heer J. van Vliet uit Dordrecht de provinciale bestuursleden op 21 oktober 1961 te Almelo bezig tijdens de provinciale besturenkonferentie. Ze hebben er wat van geleerd.

Met veel élan hebben de nieuwe voorzitter en de nieuwe

sekretaris respectievelijk de heren A. G. te Bokkel te Hardenberg en H. Ramaker te Zwolle, het werk aangepakt. Zij treden op als opvolgers van de heer J. van Leeuwen te Wierden en mej. L. H. Nawijn te Kampen. Deze twee namen op 10 februari 1962 op de jaarvergadering te Nijverdal afscheid van het provinciaal verband. In dit verband moeten wij ook noemen de naam van de heer H. J. Emmink te Kampen. Een aantal jaren heeft hij in het ARJOS-werk in Overijssel een belangrijke plaats ingenomen. Ook hier past een woord van hartelijke dank aan het adres van de dame en de beide heren.

In Overijssel sloegen ze eveneens twee vliegen in één klap. 's Middags vond de provinciale studieconferentie plaats. De heer G. H. Hoek uit Hilversum sprak op deze conferentie over „Het radio en televisiebestel”. Voor deze beide manifestaties was veel belangstelling.

In deze provincie bestaat eveneens een „grenskontakt”.

Eénmaal per jaar komt een Overijssels jongerenparlement bijeen. Afgevaardigden van de democratische politieke jongerenorganisaties hebben hierin zitting.

Met de F.C.H.J.G. bestaan goede kontakten. Zo had op 22 september 1962 te Nijverdal opnieuw een conferentie met de F.C.H.J.G.-ers plaats. Door een lid van de F.C.H.J.G. en de A.R.J.O.S. werd gesproken over : „Christen zijn in de politiek”.

„Merck toch hoe sterck” is het Overijsselse ARJOS-kontaktorgaan. Als zodanig bewijst het goede diensten.

Gelderland

Eind 1961 begon dit provinciaal verband met een eigen kontaktorgaan, dat de naam „Op gelre's Wieken” kreeg. Een woordspeling op de naam van het ARJOS-maandblad?

De jaarlijkse studiekonferentie stond in het teken van „De minder-ontwikkelde gebieden”. Het onderwerp werd behandeld door de heer S. Silvis te Scheemda. Dit was op 21 oktober 1961.

Op 27 januari 1962 kwamen de vertegenwoordigers van de clubs te Arnhem bijeen. De voorzitter van de Nationale Organisatie sprak op deze jaarvergadering over het onderwerp „Om de toekomst — om de Heer”.

De provinciale besturenconferentie op 15 september 1962 te Arnhem trok veel belangstelling. Tal van ARJOS-problemen werden met de klubbesturen doorgesproken.

Het contact met de F.C.H.J.G. begint in Gelderland op gang te komen. In dit gewest bestaat eveneens een provinciale politieke jongeren kontaktraad. Gelderland is een moeilijk te bewerken (en te bereizen) provincie. Het gebeurt dan ook geregeld, dat enkele bestuursleden een auto huren en een z.g. „dropping” organiseren. Op één dag wordt dan een aantal plaatsen bewerkt.

Utrecht

De besturenconferentie werd in Utrecht gehouden op 2 september 1961. Aan de orde kwam o.a. een demonstratie met flanelbordschetsen, het rollenspel enz.

Een forum, samengesteld uit ARJOS-leden gaf zijn visie op ARJOS-vraagstukken.

De jaarvergadering, op 27 januari 1962 te Utrecht, trok veel belangstelling. Tijdens de avondvergadering gaf een forum zijn visie op „De verhouding anti-revolutionair—christelijk-historisch”. Tussen de forumleden ontspon zich een interessante, soms felie, discussie. In het forum hadden zitting : de heren prof. dr. G. C. van Niftrik, ds. P. Visser, mr. B. van Haersma Buma en S. Silvis. Voorzitter van het forum was de heer L. de Graaf.

Op deze vergadering hanteerde de heer L. de Graaf de voorzittershamer voor het laatst. De heer A. J. van Ommen werd voorzitter van het provinciaal verband Utrecht.

„De pressiegroepen in het staatsbestel” was het onderwerp, dat de heer dr. W. Albeda op de provinciale studiekonferentie behandelde. Een dertigtal personen woonde deze konferentie op 19 en 20 mei 1962 bij.

„Het Standaardtje” is het provinciale contact-orgaan.

Een bijzonderheid is, dat de heer O. Hoogendoorn thans geen sekretaris meer is, maar waarnemend-sekretaris.

Het stedelijk verband Utrecht is verdwenen.

Noord-Holland

Dit provinciaal verband belegde op 18 november 1961 te Haarlem een besturenconferentie. De belangstelling hiervoor was vrij groot. Tal van onderwerpen kwamen op deze vergadering aan de orde. De jaarvergadering en de studiekonferentie werden op 17 maart gehouden.

De traditie getrouw vond deze plaats in Wijk aan Zee. Prof.

dr. H. Bergema sprak op de studiekonferentie over „Azië in beweging”. In aansluiting op deze studiekonferentie van zaterdag 17 maart 1962 werd een gezellig en geslaagd contactweekend voor de Noord-Hollandse Arjosleden gehouden dat bijzonder in de smaak viel.

Na een reis van een halve dag slaagde de voorzitter van de Nationale Organisatie er in om enkele uren op deze konferentie door te brengen.

Mej. E. Roolvink — inmiddels mevrouw E. Hörchner-Roolvink — nam afscheid als sekretaresse van het provinciaal verband Noord-Holland, na enkele jaren trouwe dienst. Voor haar werk betuigen wij haar onze hartelijke dank. Haar opvolgster werd mej. L. Barf te Amsterdam.

Het stedelijk verband Amsterdam funktioneerde goed.

Zuid-Holland

In deze provincie bestaat een stevig contact met de F.C.H.-J.G. Dit kwam tot uiting door de konferentie die op 28 oktober 1961 te Rotterdam werd gehouden. Prof. dr. H. Bergema te Baarn sprak over „Het Kommunisme”. Een zestigtal jongeren van anti-revolutionaire en christelijk-historische zijde was aanwezig.

De jaarvergadering vond op 7 januari 1962 plaats te Rotterdam. De heer J. Smallenbroek sprak hier over „Nieuw-Guinea”. De heer J. Van Vliet uit Dordrecht legde op deze vergadering het voorzitterschap van het provinciaal verband neer. De heer G. Dompeling uit Leiderdorp volgde hem als voorzitter op.

Het bestuur van het provinciaal verband heeft de gewoonte alle clubs aan het begin van het seizoen te bezoeken. Ieder bestuurslid neemt op zich, naar een aantal clubs toe te gaan. In september moeten alle clubs bezocht zijn. We geloven, dat dit een navolgingswaardig voorbeeld is voor de andere provinciale verbanden.

Zeeland

Wat de verbindingen betreft, moet Zeeland als een achtergebleven gebied worden beschouwd. Dit heeft zijn gevolgen voor het ARJOS-werk, want het is moeilijk alle eilanden te bewerken en de jongeren bij elkaar te brengen. Daar komt nog bij, dat veel jongeren uit de provincie wegtrekken, zodat het

moeilijk is alle klubs draaiende te houden. Edoch, niet voor niets luidt het Zeeuwse devies: „Luctor et Emergo”. Daarom fiksen ze het wel.

De jaarvergadering en de studiekonferentie op 27 februari 1962 trokken te Goes veel ARJOS-leden. Nadat de huishoudelijke zaken waren behandeld, sprak burgemeester J. van den Bos uit St. Annaland over „Provincie en gemeenten in een veranderende samenleving”.

's Middags sprak een forum over „Aktuele politieke vragen”. In het forum hadden zitting de heren J. A. van Bennekom, J. van den Bos en C. Balkenende, terwijl de heer B. Koole jr. het voorzitterschap waarnam.

Begin 1962 werd het streekverband Walcheren opgericht. Voor de klubs op Walcheren betekent dit een stuk samenbindend element.

Noord-Brabant/Limburg

Wat zullen wij van dit ARJOS-gebied zeggen? Je moet, dachten wij, wel veel entoesiasme hebben om in dit gebied door te zetten. De afstanden zijn groot, het aantal klubs is klein en de ARJOS-leden gering in aantal. Toch hebben wij niet het idee, dat in het afgelopen jaar alle mogelijkheden benut zijn. Integendeel, we hebben de indruk gehad, dat het wel eens te veel aan initiatieven ontbrak. Dit is gemakkelijk neergeschreven. Toegegeven, maar in het Land van Heusden en Altena liggen o.i. mogelijkheden en zo is het ook in andere delen van de beide provincies.

Het is echter niet altijd eenvoudig, de mensen te vinden, die de tijd hebben erop uit te trekken.

8. PROPAGANDA

a. „Doe iets”

In het vorige jaarverslag hebben we reeds uitvoerige mededelingen gedaan over de voorbereidingen voor de propaganda-aktie 1961 „Doe iets”. We zullen ons daarom beperken tot enkele feiten.

Gesteld kan worden, dat er voldoende propaganda-materiaal voorhanden was. Speciale propaganda-mappen werden door de Nationale Organisatie ter beschikking gesteld voor de prijs van f 1,—. Ze vonden gretig aftrek bij de leden van de provinciale verbanden.

Van de folder „Doe iets” werden circa 30.000 exemplaren verspreid.

Het september-nummer van „Op Wiek” verscheen met een extra-oplage van 4.000 exemplaren.

De voorzitters en de sekretarissen van de klubs, de leden van de provinciale verbanden, de besturen van de kiesverenigingen, ontvingen alle een schrijven.

Perscommuniqué's werden verstrekt, alle mogelijke hulp werd geboden, enz..

En toch. . . .

Ondanks alle voorbereidingen had de aktie niet bepaald een doorslaggevend sukses. Er werden wel incidenteel aardige successen geboekt, maar daartegenover stonden ook grote verliezen, die omstreeks dezelfde tijd werden geleden. Klubs, die zo maar bleken te zijn opgeheven, enz..

Pogingen van provinciale verbanden om klubs op te richten liepen op niets uit, gewoon, omdat mensen domweg weigerden mee te werken.

We hebben heel wat verhalen gehoord over jongeren, die er niet voor voelden, die zich afvroegen „wat hebben we eraan?”. Verhalen over kiesverenigingsbestuurders, die zeiden, dat ze het twee jaar geleden zelf al geprobeerd hadden. Toen wou het niet, waarom zou het dan nu wel slagen? De jeugd wil immers niet meer.

Dat is dan één kant van de zaak.

De vraag rijst of veel provinciale verbanden deze aktie niet wat te gemakkelijk hebben opgevat. Heus, met het verzenden van veel papier, met het hebben van goed materiaal, komen er geen ARJOS-klubs. Je moet er zelf op uittrekken. En dat niet alleen, je moet de zaak ook verkopen. Zou het misschien zo zijn, dat het ons aan entoesiasme, aan overtuigingskracht heeft ontbroken? Hoeveel leden van de provinciale verbanden zouden zich voor deze aktie werkelijk hebben ingespannen?

Hoe is de instelling van de bestuursleden op onze klubs? Staat centraal, dat het leven „dienst” is, ook op de ARJOS en via de ARJOS? Willen wij een ander iets laten zien van het Koningschap van Christus?

Als het wel zo is, waarom reageerden dan slechts een veertig klubs op herhaalde verzoeken om inlichtingen over de resultaten?

We moeten weer denken aan de woorden van één van de klubbezoekers, we publiceerden ze reeds in „Op Wiek”, maar we herhalen ze hier:

„Ze voelden geen behoefte om iets naar buiten uit te dragen van hun studie. Ze spraken heel gewichtig en geleerd over allerlei problemen, maar iets positief christelijks kwam niet naar voren. Toen ik heel sterk de nadruk ging leggen op onze taak als christen-jongeren, werd het stiller, men was er niet aan gewend.”

Het wordt tijd, de balans op te maken van de aktie „Doe iets”. Er werden opgericht: 27 klubs met 400 leden (van september 1961 tot maart 1962). Onder de verschillende provinciale verbanden verdeeld, waren de cijfers:

	klubs/leden			klubs/leden	
Groningen :	2	43	Utrecht :	2	31
Friesland :	3	50	Noord-Holland :	2	29
Drenthe :	3	33	Zuid-Holland :	6	81
Overijssel :	3	56	Zeeland :	2	19
Gelderland :	4	58	N.-Brabant/Limburg	—	—

Er werden opgeheven: 17 klubs met 245 leden. Verdeeld over de verschillende provinciale verbanden waren de cijfers:

	klubs/leden			klubs/leden	
Groningen :	2	18	Utrecht :	1	7
Friesland :	4	51	Noord-Holland	1	7
Drenthe :	2	31	Zuid-Holland :	5	116
Overijssel :	1	9	Zeeland :	—	—
Gelderland :	1	6	N.-Brabant/Limburg	—	—

Natuurlijk, wanneer de aktie niet was gevoerd, zou het er slechter hebben uitgezien. We hadden van „Doe iets” echter meer verwacht.

Wij willen deze paragraaf beëindigen met hen hartelijk te danken, die met veel trouw en toewijding bezig zijn geweest voor het ARJOS-werk. Hun entoesiasme was hartverwarmend.

b. Propaganda-materiaal

Over de organisatie van de ARJOS bestaat een stencil, dat veel gebruikt wordt om aspirant-leden te informeren over de ARJOS.

Daar de folder „Doe iets” niet meer voorradig was werd besloten deze opnieuw te laten aanmaken. Temeer, daar deze

folder eveneens kan worden gebruikt als konvokatie voor een vergadering.

De vraag ernaar is nog steeds groot.

Het bestuur was van mening, dat er daarnaast een grotere folder moest komen, die geschikt zou zijn voor jongeren die belangstelling hebben voor de ARJOS en het ARJOS-werk, maar die nog een duwtje in de goede richting nodig hebben. De tekst van deze nieuwe uitgave is gereed. Ook de vorm is reeds bepaald. De uitgave heet „Drie bladzijden uit het dagboek van Sylvia”. Zij is niet bestemd voor verspreiding op grote schaal.

Het propaganda-materiaal blijft voortdurend de aandacht vragen. Al is het propaganda-materiaal dan niet van beslissende betekenis, de folders en de propaganda-geschriften van de ARJOS moeten wat inhoud en uitvoering betreft de toets van de kritiek kunnen doorstaan.

9. DE ALGEMENE VERGADERING

a. Huishoudelijke vergadering

De afgevaardigden van de klubs kwamen op 9 december 1961 naar het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht om de Algemene Vergadering bij te wonen.

Het was de eerste keer, dat de heer C. Balkenende de Algemene Vergadering presideerde. In zijn openingswoord kwam een passage voor over het doel van onze organisatie. De voorzitter merkte t.a.v. dit punt o.a. op:

„Zou de ARJOS niet op betere wijze dan tot dusver profijt kunnen trekken van de meningsvorming binnen de Anti-Revolutionaire Partij? De noodzakelijkheid daarvan spreekt mijns inziens voor zichzelf. Wanneer wij op pad gaan om een ARJOS-klub op te richten, worden wij vaak met de neus op praktische politieke vraagstukken gedrukt. De jongeren interesseren zich daarvoor en zij wensen voorlichting daarover en willen een standpuntbepaling hebben. We komen niet klaar met alleen een principieel betoog. De jongeren willen het onlosmakelijke verband tussen beginselen en politieke praktijk aangetoond zien. Dit te brengen is geen eenvoudige zaak. Daarom zou het wellicht nuttig zijn, eens na te gaan of er mogelijkheden bestaan, ARJOS-leden als waarnemers bij allerlei vormen van meningsvorming toe te laten om ze een beter inzicht te laten verkrijgen in de praktische politieke vraagstukken en de toepassing van de anti-revolutionaire beginselen in de politieke praktijk. Ik denk b.v. aan de figuur van waarnemers in de diverse commissies van het College van Advies.”

Nadat spreker iets had gezegd over de verhouding tussen partij en jongeren-organisatie, maakte hij enkele opmerkingen over de christen-demokratische samenwerking, o.a. deze:

„Prof. Romme heeft op de konferentie van de buitenlandse commissies van de K.V.P.J.G., de F.C.H.J.C. en de A.R.J.O.S. voorgesteld, dat de jongerenorganisaties van de drie grote christen-demokratische partijen eens zouden moeten nagaan, of er een mogelijkheid zou bestaan te komen tot één gemeenschappelijk christen-democratisch werkprogram.

Op zichzelf is deze gedachte niet onsympathiek. Alleen zou ik de vraag willen stellen, of dit wel in de eerste plaats de taak van de jongeren-organisaties is. Ik ben van mening, dat een dergelijk onderzoek én het opstellen van een proeve van een christen-democratisch werkprogram de krachten van een jongerenorganisatie ver te boven gaan. Wanneer echter de drie betreffende partijen tot een dergelijk onderzoek zouden komen — wat zeer toe te juichen zou zijn — dan zou daarin door deelname van de jongerenorganisaties wellicht een mogelijkheid liggen om ten dienste van die organisaties profijt te trekken van de studie en bezinning, die bij een dergelijk gezamenlijk onderzoek plaatsvindt.”

Veel gasten konden welkom worden geheten. We zagen: oud-voorzitters, oud-sekretarissen, kamerleden, afgevaardigden van kamercentrales, vertegenwoordigers van bevriende organisaties, enz.

Zonder enige nadere discussie werden enkele kleine wijzigingen aangebracht in de artikelen 5, 14 en 22 van de statuten van de Nationale Organisatie. Een uitvoeriger discussie ontstond zich n.a.v. het voorstel tot wijziging van artikel 2 van de statuten. Het bestuur stelde voor, de verwijzing in artikel 2 naar „het program van beginselen der Anti-Revolutionaire Partij”, te vervangen door een verwijzing naar „het Beginselen Algemeen Staatkundig Program van de Anti-Revolutionaire Partij”.

Enkele ARJOS-klubs uit 's-Gravenhage dienden een amendement op dit voorstel in. Dit amendement kwam hierop neer, dat wél verwezen zou worden naar het program, maar dat de verwijzing beperkt bleef tot de eerste vijf artikelen van het nieuwe program.

Tenslotte werd het bestuursvoorstel met algemene stemmen aanvaard, nadat de voorzitter had toegezegd, dat voor de volgende algemene vergadering een korte nota aan de klubs over deze materie zou worden toegezonden.

De heer L. de Graaf werd met grote meerderheid voor de periode van 3 jaar herkozen als vrijgekozene.

De bespreking van het jaarverslag in discussie-groepen, leverde veel vragen op. De sekretaris, de heer D. Corporaal, beantwoordde de vragen. Hetzelfde was het geval met de vragen over de jaarrekening van 1960.

Circa 70 clubs waren op de Algemene Vergadering vertegenwoordigd.

b. De middagvergadering

De grote zaal was geheel gevuld, toen de voorzitter de vergadering om 2.00 uur n.m. heropende. De Staatssekretaris van Sociale Zaken, Zijne Excellentie B. Roolvink, sprak over het onderwerp: „Wij leven op een vulkaan en het is er goed wonen”.

Met grote aandacht werd dit betoog gevolgd. Een enorm aantal vragen werd tijdens de discussie op Zijne Excellentie afgevuurd.

Ter afwisseling zong de heer P. Sybrandi enkele moderne geestelijke liederen en enkele amusementsliederen. De reacties hierop van de zaal waren zeer verschillend.

Namens het Centraal Comité sprak de heer dr. A. Veerman de aanwezigen toe. Spreker wees er o.a. op, dat wij in de ARJOS vooral jongeren nodig hebben, die bereid zijn, hun benen te gebruiken, die er voor de ARJOS op uit willen trekken. Met grote aandacht luisterden de aanwezigen naar het appèl van de heer Veerman.

10. KONFERENTIES

a. De landelijke studiekonferentie

In tegenstelling tot het vorige jaar, toen maar liefst drie referenten op de studiekonferentie spraken, was dit jaar slechts één spreker uitgenodigd. De heer drs. A. Hoogerwerf, wetenschappelijk ambtenaar aan de Vrije Universiteit, werd gevraagd een brochure te schrijven over het onderwerp: „Ontwikkelingen in de Nederlandse politieke partijen” en deze brochure ook op de studiekonferentie te verdedigen.

De brochure heeft de gemoederen in beweging gebracht, zowel op de studiekonferentie als daarbuiten. Speciaal het punt van de deconfessionalisering werd uitvoerig besproken. De

schrijver kreeg daarbij zware kritiek te verduren. Tijdens de discussie bleek, dat de schrijver op dit punt een meer genuanceerde mening huldigde dan in de brochure tot uiting kwam. Vandaar, dat na de konferentie een inlegvel aan de brochure werd toegevoegd.

Het lijkt ons nuttig er nog eens op te wijzen, dat de inhoud van een ARJOS-brochure niet voor rekening van de Nationale Organisatie komt. De inhoud blijft volledig voor rekening van de schrijver(s).

De personen die door de Nationale Organisatie worden uitgenodigd op konferenties te spreken of om brochures te schrijven, behouden binnen het raam van het onderwerp volledige vrijheid hùn visie te geven.

De konferentie werd op 6 en 7 oktober 1961 in „Ons Centrum” te Driebergen gehouden. Ongeveer 80 jongeren uit alle delen van ons land waren aanwezig.

De studiekonferentie 1961 was een sukses.

Dit neemt niet weg, dat er ruimte is voor de vraag of het onderwerp misschien iets te hoog gegrepen was. Op de conferentie kwam zoveel ter tafel, dat het voor de clubbezoekers niet eenvoudig was, het onderwerp op de clubs te behandelen. Was dit misschien ook de oorzaak van het feit, dat slechts circa 170 clubs werden bezocht? Weliswaar ligt dit aantal bepaald niet lager dan in voorgaande jaren, maar we hadden zo graag gezien, dat het onderwerp op alle clubs werd behandeld.

Wij willen onze dank uitspreken aan het adres van die clubbezoekers, die op diverse clubs het onderwerp hebben behandeld en die via de vragenlijsten ons aan allerlei gegevens hielpen.

Voor het eerst werd dit jaar een enigszins andere methodiek toegepast. De brochure was een maand voor de datum van de studiekonferentie klaar. Alle deelnemers kregen de brochure dan ook een maand voor de conferentie in hun bezit. Zij hadden dus volop gelegenheid de brochure te bestuderen. Van te voren werden discussieleiders aangewezen, die voor de conferentie een bespreking hadden met de referent en met de voorzitter van de Methodiek- en Schetsenkommissie. Tijdens deze voorbespreking werden voor de onderscheiden discussie-groepen een discussie-schema en een tijdplan opgesteld. Tevens werden rapporteurs aangewezen.

Aan het begin van de konferentie werden de deelnemers direkt in discussiegroepen verdeeld. Gevolg van deze methode is o.a. dat de verschillende aspecten van het onderwerp beter tot hun recht komen. De konferentie neemt eveneens niet meer twee volle dagen in beslag. Vrijdagsavonds wordt er begonnen. Het kost veel deelnemers niet meer een extra snipperdag.

Op zaterdagmorgen 7 oktober gaf een forum o.l.v. de heer mr. C. Boertien zijn visie op een aantal problemen.

In het forum hadden zitting: de heren R. Gosker, drs. A. Hoogerwerf, voorts G. A. Kieft en dr. G. J. Stapelkamp.

De belangstelling voor de brochure was zo groot, dat hij inmiddels is uitverkocht.

Wij betreuren het, dat deze uitgave van de ARJOS niet in „Nederlandse Gedachten” werd besproken.

b. Studentenkferentie

„Rustig temidden der heftig diskussiërende heren”, zo zouden we de enige dame kunnen typeren die op de studentenkferentie aanwezig was.

En daarmee zijn we dan bij deze vraag terecht gekomen: „Waar waren de dames?”. Lag het misschien aan de keuze van het onderwerp? Wij dachten, dat het onderwerp van deze studentenkferentie de dames in niet mindere mate zou interesseren dan de heren. Immers, de vragen die op deze konferentie aan de orde kwamen, zijn van groot belang voor het leven op aarde. We hebben er allemaal mee te maken.

De konferentie vond op 19 en 20 januari 1962 te Huis ter Heide plaats. Vrijdagsmiddags sprak prof. mr. I. A. Diepenhorst uit Zeist over „Atoombewapening”. Voor de konferentie hadden de deelnemers een beknopte dokumentatie ontvangen over „De werking van het atoomwapen”. De konferentieganers hadden hier veel waardering voor.

Vrijdagsavonds sprak prof. dr. C. A. van Peursen uit Leiden over het onderwerp „Leven in het atoomtijdperk”.

Op beide referaten volgde een gedachtenwisseling met de referenten. Zowel de referaten als de discussie waren zeer boeiend.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling, dat van de konferentie een verslag zou worden gemaakt. Toen ons echter ter ore kwam,

dat de referaten, zij het in enigszins andere vorm, zouden worden gepubliceerd, zagen we hier van af.

De voorzitter van de partij, dr. W. P. Berghuis, was zaterdagmorgen aanwezig om vragen over de „Aktuele binnenlandse politiek” te beantwoorden. Aangezien de kwestie „Nieuw-Guinea” hoogst aktueel was, werd de gehele morgen hierover gediskussieerd. Het was een bijzonder openhartige — soms felle — diskussie.

Aan de konferentie namen 55 studenten deel.

c. Brede Besturenkonferentie

We merkten in dit verslag reeds op, dat de besturenkonferentie in twee delen uiteenvalt. Hier zullen we het hebben over de konferentie, die op 11 augustus 1962 plaatsvond.

De sekretaris van het provinciaal verband Gelderland, de heer J. S. van der Veen, had voor deze konferentie een nota samengesteld over „De taak van het provinciaal verband”. Deze nota was uitgangspunt voor de diskussie. Wij kunnen in dit verslag de nota en de diskussie niet op de voet volgen. We volstaan daarom met één citaat uit genoemde nota:

„Ieder klub-lid en ook de aspirant-leden willen weten, waarom er eigenlijk een ARJOS bestaat. Zij willen zien, dat ze niet alleen staan, maar dat er duizenden aan dezelfde politiek scholing bezig zijn. Ze willen ook graag gewaardeerd worden. Het hartelijk welkom, dat de eigen voorzitter hen iedere vergadering toeroept, is niet voldoende. Zij moeten zich niet alleen op de eigen klub volkomen thuis voelen, maar ook op de konferenties, meetings, enz. Zij moeten weten en voelen, dat zij bij de ARJOS horen, dat men niet vreemd opkijkt als men ook hen ziet. Ledenwerfakties worden gevoerd door de besturen. Deze moeten vaak aankloppen bij wild-vreemde jongens en meisjes. Deze zeggen dikwijls op hun beurt: daar heb je weer zo'n hardloper voor één of andere organisatie. Och hij meent het goed, maar ik heb andere interesses en om nu ook nog een avond in de maand te besteden aan de ARJOS...”

Misschien vraagt u: waarom juist dit citaat? Wel, omdat juist hier de vinger wordt gelegd bij een zwakke plek in het ARJOS-werk. Het is goed om juist in een jaarverslag ook de zwakke kanten van ons werk te laten zien. Dit kan ons helpen ons te bezinnen op wegen, die tot verbetering kunnen leiden.

We hadden op deze konferentie nóg een nota-schrijver in ons midden en wel de heer L. de Graaf uit Utrecht. Het onderwerp dat hij behandelde, had betrekking op „enkele vraag-

stukken m.b.t. de verhouding anti-revolutionairen—christelijk-historischen”.

Gezien de toenemende contacten tussen de A.R.J.O.S. en de F.C.H.J.G., ook tussen de provinciale verbanden, was het van belang, dit onderwerp te behandelen.

In de praktijk van het ARJOS-werk worden we hiermee gekonfronteerd.

Zo komt het ook voor, dat men in sommige plaatsen gemengde ARJOS- en FCHJG-klubs op wil richten. Wij menen, dat hiermee de zaak van de eenwording van anti-revolutionairen en christelijk-historischen niet is gediend. Integendeel, hiermee ondergraaf je niet alleen je eigen positie en kies je de weg van de minste weerstand, maar hier breng je schade toe aan een mogelijke eenwording. Wij menen, dat gekombineerde vergaderingen van ARJOS- en FCHJG-klubs waardevol en zinvol zijn. Het is echter zinloos om alles zonder meer op één hoop te gooien. Bij het streven naar eenheid is eensgezindheid een eerste vereiste. Dit behoeft samenwerking niet in de weg te staan.

Anders is het met het organiseren van bijeenkomsten van alle protestanten (ook protestantse jongeren uit de P.v.d.A. en de V.V.D.), met het doel, gezamenlijk een standpunt te bepalen t.a.v. allerlei problemen (doel-bijeenkomsten). Het oprichten van protestantse klubs ligt in hetzelfde vlak. De protestant uit de P.v.d.A. of V.V.D. ontmoet je in politicus niet in de eerste plaats als protestant, maar als socialist of liberaal. „Doel”-bijeenkomsten behoren uit te gaan van plaatselijke of provinciale politieke jongeren-kontaktraden. Zij vormen bovendien een klein facet van het ARJOS-werk.

De besturenkonferentie werd bijgewoond door 17 bestuursleden en 28 vertegenwoordigers van de provinciale verbanden. Uit het bovenstaande blijkt al, dat er op deze konferentie hard is gewerkt.

11. METODIEK- EN SCHETSENKOMMISSIE

a. Samenstelling en vergaderingen

De samenstelling van de commissie per 30 september 1962 was: mevrouw G. G. Berg-Laninga te Rijswijk (N.-B.), de heren D. Corporaal te 's-Gravenhage (sekretaris), S. Faber te Amsterdam, mr. A. Herstel te Gouda, mej. J. van Leeuwen te Rijswijk

(Z.-H.), mej. M. Roodenboog te Amsterdam, de heren S. Silvis te Scheemda en J. van Vliet te Dordrecht (voorzitter).

Zoals u ziet, ontbreekt de naam van de heer dr. A. Veerman bij deze opsomming. Jarenlang is hij voorzitter van deze commissie geweest. De heer Veerman werd echter Kamerlid en daarom zag hij zich genoodzaakt zich terug te trekken. Volkomen begrijpelijk. Overigens een verlies voor de commissie. Op voortreffelijke wijze heeft de heer Veerman jarenlang leiding gegeven aan het werk van deze commissie. Gelukkig weten we, dat we ook in de toekomst een beroep op de heer Veerman kunnen doen.

Het bestuur benoemde de heer J. van Vliet uit Dordrecht tot opvolger van de heer Veerman. Daar ook hij het klappen van de zweep kent, kan het werk van de commissie ongestoord voortgang vinden.

In zijn vergadering van 24 april j.l. benoemde het bestuur tot leden van de commissie: mej. M. Roodenboog en de heer S. Faber, beiden te Amsterdam. Eerstgenoemde speciaal voor de artistieke vormgeving.

De commissie vergaderde op 28 november en 27 december 1961, 13 januari, 6 maart, 24 april en 29 september 1962. Naast deze officiële vergaderingen werden er in kleinere kring tal van besprekingen gehouden, o.a. ook i.v.m. de opzet van de kadercursus, enz.

b. Taak

Deze commissie is eens door een bekend persoon het „AR-JOS-laboratorium” genoemd. Niet geheel ten onrechte overigens. Immers, deze commissie heeft te zorgen voor het studiemateriaal, terwijl ook het uitstippelen van de lijnen voor het kaderwerk tot haar taak behoort.

Een wijd arbeidsveld!

c. Studieschetsen

In het verslagjaar werden de volgende schetsen in „Op Wiek” gepubliceerd:

- „India, mogelijkheden en problemen”;
- „De stand van de Europese samenwerking”;
- „Colijn”;
- „Verkiezingsstelsels”.

Blijkens het rapport over het klubbezoek is de belangstelling voor de schetsen in „Op Wiek” niet overal even groot. Op een aantal klubs worden ze behandeld. Het verdient aanbeveling over enkele aktuele onderwerpen schetsen in „Op Wiek” te blijven publiceren.

De „Schetsenbundel 1962” vond bij de klubs gretig aftrek.

d. Flanelbordschetsen

De Nationale Organisatie beschikt, evenals enkele provinciale verbanden over flanelbordschetsen. Geregeld worden ze uitgeleend. Het gebruik kan o.i. groter zijn.

Over de volgende onderwerpen zijn flanelbordschetsen aanwezig:

1. „De organisatie van de ARJOS”;
2. „De organisatie van de A.R. Partij”;
3. „Staatsinrichting”;
4. „Europese Integratie”;
5. „Het A.B.C. der christelijke politiek”;
6. „Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie”.

De flanelbordschetsen over „De organisatie van de ARJOS” en „Staatsinrichting” werden het meest uitgeleend.

e. „Kleur bekennen”

„De” uitgave van de Nationale Organisatie in het verslagjaar is wel de schetsenbundel bij, zo men wil: de toelichting op „Het Beginsel- en Algemeen-Staatskundig Program van de Anti-Revolutionaire Partij”.

Hoewel de uitgave zeer onlangs van de persen kwam, werden er reeds honderden exemplaren van verkocht.

Direkt nadat het nieuwe program door de Deputatenvergadering was aanvaard, toog de kommissie aan het werk. Het program en de verschillende artikelen van het program werden zo verknipt, dat een logische volgorde ontstond en het mogelijk was, een 25 schetsen over het program te laten schrijven.

Het behoeft geen betoog, dat er heel wat voor nodig was, de concepten binnen te krijgen. Daarna moest er aan worden geschaafd, discussiepunten moesten er aan worden toegevoegd, een beknopte literatuuropgave uitgezocht, enz. Door hard werken slaagde de kommissie erin dit alles in één jaar klaar te krijgen.

Het is geen gewone uitgave geworden. Met „Kleur bekennen” werd aan de uitgave van ons werkmateriaal een nieuwe vorm gegeven. Dit materiaal verscheen losbladig in een plastic omslag. Het omslag is voorzien van een ring-mechaniek. Hierdoor is het mogelijk, aanvullingen te geven en, zonodig, bepaalde schetsen te vervangen. Er werd voor de bundel een formaat gekozen, dat in de handel gangbaar is. Dit werd gedaan, omdat dan door de gebruikers aantekeningen aan iedere schets kunnen worden toegevoegd.

De schetsen werden door de illustrator, de heer H. Kray uit Assen van aardige tekeningen voorzien. Via „Op Wiek” werden suggesties voor een aardige titel gevraagd. Het bestuur koos uit de binnengekomen suggesties, die van de heer B. H. van Lochem te Aalten.

De volgende schetsen zijn in „Kleur bekennen” opgenomen: „Oriëntatie”, „Ons religieus uitgangspunt” (inleiding, 2e alinea, artikel 1), „Ons visitekaartje” (inleiding, 1e alinea), „De overheid en het gebod van God” (artikel 2; artikel 5 sub a, e, g, h, i, j), „Het grensgebied van kerk en staat” (artikel 5 sub b, c, d, f; artikel 10; artikel 22 (slot)), „Gezag is gezag” (artikel 3, 1e alinea; artikel 4), „De staatsvorm” (artikel 3b; artikel 6), „Decentralisatie” (artikel 8), „Het Koninkrijk” (artikel 19), „Nieuw-Guinea” (artikel 20), „Onderwijs” (artikel 11), „Kultureel leven” (artikel 12), „Geestelijke en lichamelijke volksgezondheid” (artikel 13; artikel 14), „Maatschappelijk werk” (artikel 16), „Handhaving van het recht” (artikel 9), „Internationale rechtsorde” (artikel 21a), „Internationale samenwerking” (artikel 21b), „Minder-ontwikkelde gebieden” (artikel 21 slot), „Onze nationale positie” (artikel 22), „De rechtsorde van de arbeid (artikel 15), „Bezitsvorming” (artikel 15 slot), „Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie” (artikel 17, 4e alinea), „Economisch leven” (artikel 17), „Overheidsfinanciën” (artikel 18), „Samenwerking” (artikel 23).

Het bestuur besloot, uit de Stichting ARJOS voor de ARJOS-leden op deze uitgave een subsidie te geven. Daardoor is het mogelijk „Kleur bekennen” voor *f* 2,75 aan de leden beschikbaar te stellen. Niet-ARJOS-leden betalen *f* 4,—. Deze uitgave behoeft zijn weg naar de leden niet meer te vinden. Die weg is al gevonden.

f. Politieke vormingskursus

Op grond van de goede ervaringen, opgedaan in het seizoen 1960/1961 in Zeeland met de politieke vormingskursus, werd besloten deze cursus in het seizoen 1961/1962 op grote schaal te gaan geven. De „politieke vormingskursus” is eigenlijk een „kleine kaderkursus”. Ze omvat slechts drie onderdelen, te weten „Metodiek”, „Staatsinrichting” en „Politieke stromingen”. De deelnemers ontvangen eerst een schriftelijke les en 14 dagen later volgt een mondelinge les, die op een zaterdagmiddag wordt gegeven. Op de mondelinge les ontvangen zij de volgende schriftelijke les, enz..

In het verslagjaar werd de politieke vormingskursus in 10 plaatsen gehouden en wel te: Leeuwarden, Groningen, Zwolle, Arnhem, Leiden en Utrecht. In de periode van januari/februari 1962 werd de cursus in 4 plaatsen gegeven en wel te: Groningen, Hogeveen, Zaandam en Rotterdam.

Daarnaast werd te Buitenpost door het distrikt Dokkum op eigen initiatief een politieke vormingskursus gegeven. Wij juichen dit eigen initiatief toe.

Per kursusplaats waren de kursisten als volgt verdeeld:

Leeuwarden	27	Utrecht	16
Groningen	20	Groningen	14
Zwolle	22	Hogeveen	26
Arnhem	18	Zaandam	36
Leiden	17	Rotterdam	18

In totaal namen dus 214 personen aan de politieke vormingskursus deel. Dit betekent een gemiddelde van 21 personen per kursusplaats, o.i. een bevredigend aantal. Van een verloop onder de kursisten was vrijwel geen sprake. De drie mondelinge lessen werden door ongeveer eenzelfde aantal personen bezocht. Bij de kaderkursus lag dit anders.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling van iedere klub twee deelnemers te krijgen, van wie 1 bestuurslid. Dit bleek duidelijk te hoog gegrepen. Op de cursus waren 101 klubs vertegenwoordigd, terwijl er bij de 214 kursisten 77 bestuursleden waren. In Friesland was aanvankelijk een tweede cursus gepland. Door de ijspret kon deze niet doorgaan.

De geboden stof viel bij de kursisten zeer in de smaak. Het bleek duidelijk, dat aan een onderdeel als „Metodiek” veel behoefte bestaat.

Het viel ons op, dat bij de kursisten de „onderwijzers”, „kantoorbedienden”, en „scholieren” zeer sterk vertegenwoordigd waren.

Als docenten traden dit jaar op: mevrouw G. G. Berg-Lanninga, mej. J. van Leeuwen en de heren R. Gosker, mr. A. Herstel, mr. W. van Leeuwen, A. H. M. Mulder, C. D. van Oosten, drs. W. K. de Roos, E. van Ruller, S. Silvis, dr. G. J. Stapelkamp, drs. G. van Veenen, dr. A. Veerman en J. van Vliet.

Wij danken de docenten en de plaatselijke kursusleiders hartelijk voor de medewerking die wij steeds van hen mochten ondervinden. Het was prettig samenwerken met hen.

De kosten van deze cursus kwamen geheel voor rekening van de Stichting ARJOS.

g. Kaderkursus

In Zeeland werd dit jaar voor het laatst de kaderkursus gehouden, zoals we die in de laatste jaren gekend hebben.

Circa 20 personen namen aan de cursus deel.

Achtereenvolgens werden behandeld:

„Metodiek”, „A.R. beginselen”, „Parlementaire Geschiedenis”, „Gemeente-politiek”, „Ekonomie”.

Als docenten traden op: mej. J. van Leeuwen en de heren C. D. van Oosten, drs. J. J. Overbeek.

Aan het eind van de cursus kon aan 8 personen het diploma worden toegezonden.

Het was weer typisch dat het verloop hier veel groter was in vergelijking met de vormingskursus.

Ook de kosten van de kaderkursus zijn voor rekening van de Stichting ARJOS.

h. Opzet kaderkursus

In het vorige jaarverslag maakten we er reeds melding van, dat besloten was een nieuwe opzet te maken voor de kaderkursus. Genoemde cursus zou herschreven worden aan de hand van het Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program. Verschillende oorzaken hebben er toe geleid, dat dit werk vertraging ondervond. Door de zeer drukke werkzaamheden met „Kleur bekennen” kwam de nieuwe opzet op de achtergrond. Het was

niet mogelijk, beide zaken gelijktijdig aan te pakken en tot een goed einde te brengen.

Alleen de personeelsbezetting liet dit al niet toe.

Hier kwam een andere overweging bij. Het jaar 1963 is verkiezingsjaar. Om die reden leek het niet raadzaam, in het seizoen 1962/1963 op grote schaal een kaderkursus te houden. Immers, dan zou deze cursus in het najaar van 1962 moeten plaatsvinden en deze periode zou te kort zijn. Vandaar, dat het bestuur besloot, nog één jaar door te gaan met de politieke vormingskursus. De ervaringen daarmee opgedaan wettigen dit besluit volkomen.

Dit betekent niet, dat de kommissie bij de pakken is gaan neer zitten. Verschillende besprekingen werden reeds gevoerd.

In de cursus zullen de volgende onderdelen worden opgenomen: „A.R. Beginselen”, „Ruimtelijke ordening”, „Internationale politiek”, „Sociaal-ekonomisch leven”, „Zedelijke volkskracht en kultureel leven” en „De opbouw van de nederlandse staat”.

12. DOKUMENTATIE KOMMISSIE BINNENLAND

De heer H. W. Eppink uit Dieren is voorzitter van de nog jonge loot aan de ARJOS-stam. Het sekretariaat berust bij de heer D. Corporaal.

In deze kommissie moeten nog enkele leden worden benoemd.

Over de werkzaamheden van deze kommissie werden diverse besprekingen gevoerd. De kommissie heeft tot taak beknopte dokumentaties over allerlei onderwerpen samen te laten stellen. Doel van deze beknopte dokumentaties is, dat zij op de klubs of op een deel van de klubs worden behandeld. De dokumentaties worden voorzien van een vragenlijst. De klubs moeten vooral deze vragen behandelen. Op deze wijze kan de meningsvorming in de ARJOS over een aantal vraagstukken worden bevorderd. De gegevens, op deze wijze verkregen, zullen in de vorm van een artikel of op andere wijze worden gepubliceerd. Uiteraard zal van deze methode niet vaker dan één à twee keer per jaar gebruik worden gemaakt.

Begin 1962 kwam een rapport klaar over de „vijf-daagse werkweek”. Aan een 70-tal klubs werd gevraagd om medewerking bij het beproeven van deze werkwijze. Hierop reageerden 32 klubs.

In ons bezit kwamen uiteindelijk 27 vragenlijsten.

De klubs werden zo gekozen, dat een spreiding over het gehele land werd verkregen. We zijn nog bezig aan het uitwerken van de binnengekomen reakties. De klubs, die de dokumentatie ontvingen, waren over het algemeen vol lof over deze methode. Zij vroegen op deze wijze door te gaan.

13. STUDENTENKOMMISSIE

Vertegenwoordigers van diverse studentencorpora en de leden van het moderamen van het bestuur van de Nationale Organisatie vormen samen deze kommissie. Ter voorbereiding van de studentenkonferentie van 19 en 20 januari 1962 vergaderde deze kommissie eenmaal te Utrecht en wel op 20 oktober 1961.

Aangezien de kommissieleden het vrij snel eens waren over opzet, thema e.d. was het niet nodig vaker te vergaderen.

14. VERKIEZINGSKOMMISSIE

Belangrijke gebeurtenissen werpen hun schaduwen vooruit. Zo ook de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal in 1963.

In haar vergadering van 24 april 1962 benoemde het bestuur een kommissie onder voorzitterschap van dr. C. Boertien, die tot taak kreeg, na te gaan wat er gedaan kon en moest worden met het oog op de verkiezingen van 1963. De kommissie moest hierover rapport uitbrengen aan het bestuur van de Nationale Organisatie en zondig verdere stappen nemen. In de kommissie werden verder benoemd de heer A. G. Brinkman, de heer D. Corporaal (sekretaris), mej. J. van Leeuwen, mevrouw M. Visser-Van den Akker en de heer E. J. Mathies. Het valt buiten dit jaarverslag, te vermelden tot welke konklusies de kommissie kwam.

15. DE POSITIE VAN DE ARJOS

Het moderamen van de Nationale Organisatie voerde in het verslagjaar besprekingen met de stedelijke verbanden van 's-Gravenhage, Rotterdam en Amsterdam op resp. 21 december 1961, 13 februari 1962 en 13 mei 1962. Op deze besprekingen werd uitvoerig gesproken over de situatie van het ARJOS-werk in de grote stad. Het beeld, dat wij zodoende voor ogen kregen was verre van rooskleurig.

Zowel door deze besprekingen als door allerlei andere ge-

sprekken en ervaringen besloot het bestuur in zijn vergadering van 10 augustus 1962 tot het instellen van een z.g. bezinningskommissie. De commissie kreeg tot taak na te gaan „Hoe de positie van de ARJOS” is. Hoe funktioneert de Arjos? Zijn er manco's? Zo ja, waar liggen die? Is de ARJOS alleen een studie-organisatie of ook een doe-organisatie? Hoe is de verhouding tussen die twee? Hoe is het gesteld met de werfkracht van de ARJOS? Moet er een andere vorm gezocht worden?

Met deze en dergelijke vragen zal de commissie gekonfronteerd worden.

De commissie zal over „De positie van de ARJOS” na de verkiezingen rapport aan het bestuur uitbrengen.

De commissie staat onder voorzitterschap van de heer J. van Vliet. Leden van de commissie zijn de heren H. W. Eppink, L. de Graaf, mr. A. Herstel (sekretaris) en E. Rentzenbrink.

16. DE BUITENLANDSE WERKGROEP

a. De werkgroep

De buitenlandse werkgroep van de ARJOS telt momenteel 179 belangstellenden. Zij, die zich voor internationale vraagstukken interesseren kunnen als „belangstellende” worden ingeschreven. Zij betalen hiervoor *f* 2,— per jaar. Dit bedrag wordt gereserveerd voor bijzondere activiteiten. Tevens wordt op deze manier een selectie aangebracht en wordt voorkomen, dat iedereen zich lukraak van dokumentatie voorziet. Per slot van rekening is het uiteindelijk de bedoeling, dat de „belangstellenden” ook bereid zijn over „internationale vraagstukken” een onderwerp op de clubs te behandelen. Voor clubs is de mogelijkheid geschapen zich als „belangstellende” te laten noteren. Zij ontvangen dan voor hun bibliotheek het dokumentatie-materiaal. Het karakter van de werkgroep komt misschien nog te weinig tot uiting. Het aantal belangstellenden lijkt ons bevredigend. Voor allerlei konferenties, NAVO-konferenties e.d. worden de deelnemers uit deze werkgroep gehaald.

Het aantal belangstellenden loopt per provincie zeer uiteen. Hier volgt een overzicht:

Groningen	18	Utrecht	7
Friesland	29	Noord-Holland	36
Drenthe	4	Zuid-Holland	33
Overijssel	7	Zeeland	7
Gelderland	29	Noord-Brabant/Limburg	9

b. De Buitenlandse Commissie

Het bestuur van de buitenlandse werkgroep wordt gevormd door de Buitenlandse Commissie. Deze commissie bestaat uit twee delen. De „kern” vormt het dagelijks bestuur van deze commissie. Zij is belast met het behartigen van de lopende zaken, het verzorgen van de dokumentaties, het voorbereiden van de commissie-vergaderingen, het maken van voordrachten voor afvaardigingen naar konferenties e.d.. Het is misschien goed er hier nog even op te wijzen dat de Buitenlandse Commissie, evenals alle andere commissies in de ARJOS, niet op zichzelf staat. Zij bereidt de zaken voor. De uiteindelijke beslissing berust bij het bestuur.

De kern bestaat uit de heren: H. de Boer, kontakt met de provinciale verbanden; D. Corporaal, sekretaris; L. C. van Drimmelen; E. J. Mathies, voorzitter; drs. J. van Putten, vice-voorzitter en W. in 't Veld.

De heren De Boer en Van Drimmelen werden benoemd in de vakatures, ontstaan door het aftreden van de heren W. J. Erbrink en H. van Schaik.

De „kern” kwam bijeen op 19 oktober 1961, 10 februari, 22 maart, 15 mei en 15 september 1962.

In de afvaardiging van de provinciale verbanden kwam veel wijziging.

De provinciale vertegenwoordigers zijn:

Groningen	:	R. Eekhof te Groningen
Friesland	:	D. van der Boon te Twijzelerheide
Drenthe	:	T. J. Bouwers te Zuidlaren
Overijssel	:	A. C. Sierink te Hengelo
Gelderland	:	R. Hoving te Wageningen
Utrecht	:	G. C. Elzenga te Utrecht
Noord-Holland	:	H. van Triest te Haarlem
Zuid-Holland	:	G. Dompeling te Leiderdorp
Zeeland	:	vakant
Noord-Brabant/Limburg	:	C. den Hollander te Klundert

In een jaar tijds vonden in de afvaardiging van de provinciale vertegenwoordigers maar liefst acht mutaties plaats. De dames L. H. Nawijn, G. G. Berg-Laninga en H. te Kolsté en de heren O. Hoogland, J. de Graaf en B. J. Rutten zagen zich

genoodzaakt zich terug te trekken. De heren De Boer en Van Drimmelen werden in de kern benoemd.

Allen, die hun krachten voor het werk van de werkgroep hebben ingezet, betuigen wij op deze plaats onze hartelijke dank voor hun medewerking.

De provinciale vertegenwoordigers hebben tot taak, de belangstelling voor internationale vraagstukken in hun provincie te stimuleren. Zij moeten o.a. bevorderen, dat op de clubs ook onderwerpen over de internationale politiek worden behandeld. Verder werd deze vorm ook gekozen met het oog op de doorstroming van allerlei gegevens. In het verleden werd de klacht vernomen, dat een te klein aantal personen de zaken behartigde. Door aan de kommissie een uitbreiding te geven in de vorm van provinciale vertegenwoordigers, werd dit bezwaar opgevangen. Uiteraard funktioneert dit slechts wanneer de provinciale vertegenwoordigers méédoen. Hier hapert nog wel iets aan. In de kommissie komen ook zaken aan de orde m.b.t. het protestantenwerk, de U.I. J.D.C., enz..

De kommissie als geheel vergaderde op: 16 december 1961; 1 maart, 15 september 1962.

c. Dokumentatie

Eén van de belangrijkste taken van de kommissie is wel er voor te zorgen, dat de leden van de werkgroep goede dokumentatie krijgen. Op dit gebied zijn wij in onze kring bepaald niet verwend. De kommissie besloot dan ook om zelf dokumentaties te gaan opzetten. Uit reacties is ons gebleken, dat deze dokumentatie inderdaad in een behoefte voorziet. De tweede jaargang bevat tot nu toe de volgende nummers:

- I. Het kommunisme;
- II. Het britse gemenebest;
- III./IV. Zuid-Amerika;
- V. Zuid-Afrika en zijn bondgenootschappen.

Dit was niet het enige wat de kommissie deed. De „belangstellenden” kregen ook informaties over de Beweging van Europese Federalisten en het Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken.

17. AKTIE-POLIKUIZ

We hebben het vorig jaar reeds meegedeeld, dat er een ge-

mengde F.C.H.J.G.-A.R.J.O.S.-kommissie werd ingesteld. Deze commissie kreeg een „ad hoc”-opdracht. De opdracht luidde: Te onderzoeken of er mogelijkheden aanwezig waren onder de kweekschoolleerlingen een politieke quiz te organiseren. Zo het onderzoek positief uitviel moest de commissie deze aktie voorbereiden en uitvoeren.

Voor de F.C.H.J.G. werden benoemd de heren F. Mooij te Amsterdam en drs. E. A. Terbijhe te Emmen (voorzitter). Voor de ARJOS namen zitting de heren D. Corporaal te 's-Gravenhage (sekretaris) en W. in 't Veld te Apeldoorn.

Doel van deze aktie is, de belangstelling bij scholieren, in dit geval kweekschoolleerlingen, voor de politiek te vergroten om zo mogelijk een stimulans te doen uitgaan tot aktief werk. Op deze manier zouden de leerlingen dan kennis kunnen maken met de F.C.H.J.G. en de ARJOS.

De commissie toog aan het werk. Op 12 oktober en 7 december 1961, 8 februari, 10 april, 10 mei, 19 juni en 21 september 1962 vergaderde de commissie.

Zowel de biezondere als de rijkskweekscholen werden aangeschreven. Twintig scholen reageerden positief.

De commissie meende, dat dit aantal voldoende was om te beginnen met het experiment. Laten we dit laatste niet vergeten. Het is een experiment, een nieuwe wijze van benaderen, een andere manier om zich te presenteren. Hoe de uiteindelijke konklusie van de commissie zal luiden is nog een open vraag. De reakties van scholen en pers waren gunstig. Er bestaat veel belangstelling voor.

De aktie is echter nu pas goed begonnen. Na afloop van de Aktie Poliquiz kan bekeken worden of het aanbeveling verdient dergelijke akties vaker te ondernemen.

18. PUBLICITEITSMIDDELEN

a. „Op Wiek”

Er zijn ARJOS-klubs waar nagenoeg alle leden „Op Wiek” lezen. Er zijn ook klubs, die geen enkel abonnement hebben. In feite is afgesproken, dat iedere club ten minste één abonnement zou nemen. Deze afspraak is nooit geheel uitgevoerd. Tot nu werd ook nooit aan een club een abonnement opgelegd. Temeer niet daar de exploitatie-rekening van „Op Wiek” bij iedere jaargang een batig saldo te zien geeft. Dit neemt niet

weg, dat wij als ideaal blijven zien, dat ieder ARJOS-lid „Op Wiek” zal lezen. Zou dit gebeuren, dan zou direkt het argument van de hoge abonnementsprijs vervallen, want bij een oplage van 4.000 exemplaren zou de abonnementsprijs ongeveer tot de helft kunnen worden teruggebracht.

Over deze zaak zal de eerste jaren het laatste woord nog wel niet zijn gesproken. Het is merkwaardig, dat sommige personen zeer entoesiast zijn over een plaatselijk en regionaal ARJOS-kontaktblad, maar van „Op Wiek” moeten ze niets hebben.

Er wordt zo vaak gesproken over de afstand tussen leiding en leden, over het gebrek aan doorstroming. Je kunt dit in allerlei toonaarden horen vertellen. Nu bestaat er een middel om daar iets aan te doen, en dan wordt hier (soms) geen gebruik van gemaakt.

Er bestaat veel negatieve kritiek op het ARJOS-maandblad. Ook kritiek van personen die het blad alleen maar kennen „van horen zeggen”.

Deze kritiek kunnen we dan ook rustig naast ons neerleggen.

Ter informatie, instructie en voorlichting van leden vervult „Op Wiek” een o.i. nuttige functie. Van diverse zijden wordt over het blad dan ook de loftrumpet gestoken. Van de meeste abonnees horen we entoesiaste reacties. Gedurende enkele achtereenvolgende jaren verscheen van een nummer een extra oplage van 3.000 à 4.000 exemplaren. Ondanks dit feit komt het nog voor, dat wij van ARJOS-leden horen dat „Op Wiek” volslagen onbekend is. Hoe is het mogelijk!!!!

Het aantal abonnees was bij de afsluiting van de vierde jaargang: 1353. Bij de eerste drie jaargangen was het aantal abonnees respectievelijk: 1e jaargang 1435, 2e jaargang 1428 en 3e jaargang 1343.

De redactie bestaat uit de heren C. Balkenende (hoofdredacteur), D. Corporaal (redactie-sekretaris/eindredakteur), mej. J. van Leeuwen en de heren J. W. Ooms en drs. J. van Putten.

Geregeld kwam de redactie bijeen ter bespreking van de inhoud van de diverse nummers van ons blad. Redaktievergaderingen werden gehouden op 18 december 1961, 17 april en 18 juli 1962.

Sommigen dringen er op aan, in „Op Wiek” meer verslagen te geven over de Kamerdebatten, meer aktueel nieuws e.d..

O.i. is dit niet juist. Via de dagbladen en via „Nederlandse Gedachten” kan een ieder in voldoende mate op de hoogte blijven van het parlementaire gebeuren. Een maandblad leent er zich niet voor het parlementaire spel op de voet te volgen. Op bijzondere gebeurtenissen wordt in „Op Wiek” wel commentaar gegeven.

Met Uitgeverij Van den Brink te Zutphen was het bijzonder prettig samenwerken.

Alle medewerkers aan „Op Wiek” danken wij op deze plaats hartelijk.

b. „Nederlandse Gedachten”

In het officiële weekblad van de Anti-Revolutionaire Partij konden van tijd tot tijd korte berichtjes en verslagen van ARJOS-activiteiten worden gepubliceerd. Voor de medewerking die wij daarbij van de zijde van de redactie ondervonden, zijn we dankbaar.

Enkele keren kwam het voor, dat berichten niet werden opgenomen. Wij hebben er begrip voor, dat de redactie soms in moeilijkheden zit door de veelheid van kopij. Toch menen we, dat via „Nederlandse Gedachten” de leden van de kiesverenigingen op de hoogte moeten blijven met de belangrijkste gebeurtenissen in de ARJOS.

We geloven, dat de redactie van „Nederlandse Gedachten” op hetzelfde standpunt staat.

c. Radio

Het Centraal Comité was zo vriendelijk aan de ARJOS een radio-uitzending af te staan. Deze uitzending had plaats op 19 oktober 1961.

De voorzitter van de Nationale Organisatie verzorgde deze uitzending. Hij sprak over het onderwerp: „Jeugd en politiek”.

19. RAPPORT OVER HET KLUBBEZOEK

Wij hebben in paragraaf 10 sub a van dit verslag reeds opgemerkt, dat het onderwerp van de landelijke studiekonferentie op de ARJOS-klubs wordt behandeld door de deelnemers aan de konferentie. Zij krijgen daarbij een aantal vragenlijsten mee.

Aan de hand van de binnengekomen vragenlijsten wordt op het sekretariaat het „Rapport over het klubbezoek” samengesteld.

Wij hebben reeds enkele malen uit dit rapport geciteerd en mede op grond van dit rapport enkele voorzichtige konklusies getrokken.

In dit deel van het verslag zullen wij nog wat feiten e.d. onder uw aandacht brengen.

Een ARJOS-klub telt gemiddeld 14 à 15 leden.

De gemiddelde leeftijd van de leden is 22, van de bestuursleden 24 jaar.

De meeste ARJOS-klubs vergaderen 8 keer per seizoen, een deel daarvan werkt aan de hand van een rooster.

De kontributie bedraagt gemiddeld f 4,20 per lid per jaar.

Zo'n 40% van de klubs maakt af en toe gebruik van audiovisuele middelen. Ongeveer de helft van de klubs maakte in het verslagjaar gebruik van schetsenbundels van de ARJOS.

We laten hier een tiental onderwerpen volgen, die blijkens de binnengekomen vragenlijsten het meest worden behandeld: „Christelijke politiek nu”, „Bijbel en politiek”, „Gemeentepolitiek”, „De doorbraak”, „Ontwikkeling en organisatie van ARJOS en A.R.P.”, „Moderne bewapening”, „Het rassenvraagstuk”, „Radio en televisie”, „Het kommunisme”, „De verhouding anti-revolutionair—christelijk-historisch”.

Opmerkelijk is, dat veel klubs alleen maar sprekers uitnodigen. Voor een studieklub o.i. niet aan te bevelen. Het moet uitzondering zijn. Gevolg is ook, dat sommige klubs tengevolge hiervan met financiële moeilijkheden te kampen hebben.

Het is aan de andere kant verheugend, dat de Kuypersstichting in haar jaarverslag vermeld, dat het meeste studiemateriaal door ARJOS-klubs wordt aangevraagd.

Het aantal klubs dat subsidie van kiesverenigingen ontvangt, bedraagt ongeveer 50%. Jammer, dat dit percentage niet hoger is.

Ongeveer 40% van de klubs heeft een adviserend lid in het bestuur van de kiesvereniging. Ook dit percentage kon hoger zijn.

Uit de vragenlijst blijkt verder, dat zo om en nabij de 25% van het aantal ARJOS-klubs af en toe contact heeft met ande-

re politieke jongerenorganisaties. Dat dit percentage niet hoger is, moet niet aan onwil worden toegeschreven. In tal van plaatsen is de ARJOS de enige politieke jongerenorganisatie.

20. DE STICHTING ARJOS

We zijn er achter gekomen, dat t.a.v. de Stichting ARJOS nogal wat misverstanden bestaan. Veel ARJOS-leden weten niet precies wat het is en hoe de zaak in elkaar zit.

Het is daarom zinvol in het kort te vertellen hoe deze stichting is ontstaan.

Het mag als bekend worden verondersteld, dat de ARJOS in 1958/1959 een z.g. jubileumfonds-actie heeft gevoerd. Uit dit fonds wordt het kaderwerk gefinancierd en gedeeltelijk de modernisering van het studie-materiaal bekostigd.

Het bestuur maakte gebruik van zijn recht, neergelegd in artikel 18 van de statuten en bracht de gelden van de jubileum-actie onder in een stichting. Het moderamen van de Nationale Organisatie treedt op als bestuur van de stichting. Het is verplicht, jaarlijks een overzicht van de lasten en baten aan het hoofdbestuur over te leggen.

De boeken van de stichting worden door accountantskantoor T. van der Kooij te 's-Gravenhage gecontroleerd.

De boekhouding van de stichting is onder beheer van de heer L. de Graaf. De heren dr. C. Boertien en D. Corporaal zijn gemachtigd tot het verrichten van betalingen.

Dit jaar werden van de stichting gelden gebruikt voor het kaderwerk en voor de uitgave van „Kleur bekennen”.

De financiering van „Op Wiek” loopt eveneens via de stichting.

De gelden van de belangstellenden voor het buitenlands werk worden op de rekening van de stichting gereserveerd.

21. KONTAKT MET DE PARTIJ

Als wij in dit verslag spreken over „de partij”, dan bedoelen wij de Anti-Revolutionaire Partij. Dat is duidelijk.

De ARJOS is niet gebonden aan de partij. De ARJOS is zelfstandig, maar ze is wel nauw verbonden met de partij. Partij en ARJOS staan immers, zij het op een ander niveau, in wezen voor dezelfde zaak.

Het is dan ook van veel belang, dat er over en weer kontakten bestaan. En gelukkig bestaan er goede kontakten en relaties.

Het Centraal Comité heeft twee gedelegeerden (adviserende bestuursleden) in het bestuur van de Nationale Organisatie.

Voor het bestuur van de Nationale Organisatie hebben twee adviserende bestuursleden zitting in het Centraal Comité. Het zijn de heren C. Balkenende en dr. C. Boertien. In het Algemeen Organisatie Comité hebben eveneens twee ARJOS-leden zitting en wel de heren L. de Graaf en J. Vries. De heer D. Corporaal is plaatsvervangend lid.

Daarnaast vindt er van tijd tot tijd een gedachtenwisseling plaats tussen het moderamen van het Centraal Comité en het moderamen van het ARJOS-bestuur. In het afgelopen verslagjaar hadden besprekingen plaats op 20 oktober 1961 en op 26 mei 1962.

Daar het moderamen van het Centraal Comité het op prijs stelde eens kennis te maken met het gehele bestuur van de ARJOS, werd op 30 december 1961 een ontmoeting georganiseerd.

22. KONTAKT MET ANDERE ORGANISATIES

a. De F.C.H.J.G.

Bij het kontakt met andere organisaties neemt het kontakt met de Federatie van Christelijk-Historische Jongeren Groepen wel een bijzondere plaats in. Deze organisatie is nauw aan ons verwant.

Jaarlijks vinden tussen de moderamina van de beide organisaties enkele besprekingen plaats over allerlei zaken waar beide mee te maken hebben. Ook dit jaar vonden besprekingen plaats. Ze hadden echter een ander karakter. Op 9 en 10 maart 1962 en op 29 en 30 juni 1962 konfereerden de beide moderamina over de „verhouding anti-revolutionair—christelijk-historisch”. Op 3 maart 1962 hadden de voorzitters en de sekretarissen van de beide organisaties een voorbereidende bespreking.

Na afloop van de bespreking van 9 en 10 maart werd het volgende communiqué uitgegeven:

„De dagelijkse besturen van A.R.J.O.S. en F.C.H.J.G. op „De Witte Hei” in gesprek bijeen, met de bedoeling de achtergrond van de wederzijdse organisaties te leren kennen, hebben van gedachten ge-

wisseld over: christelijke organisatie, christelijk onderwijs, verhouding kerk—politieke partij, christelijk volksdeel, antithese en verzuiling.

In vele opzichten is dit gesprek verhelderend geweest. Aan beide kanten werden misverstanden en karikatuurvoorstellingen ontdekt en gekorrigeerd. In sommige opzichten bleken de opvattingen door de partijen heen te lopen.

Daarnaast bleek een waarneembare afstand in benadering van de politieke vragen. Van beide zijden werd een voortgaand gesprek, waarbij diepgaand over vele punten van gedachten dient te worden gewisseld, wenselijk geacht."

Naderhand werd besloten over de besprekingen geen communiqué meer te verstrekken, maar het besprokene eerst binnenskamers te houden.

De clubs zullen dit seizoen een verslag van het behandelde ontvangen. Het is de bedoeling, dat dit op de clubs wordt behandeld. Provinciaal en plaatselijk bestaan er tussen ARJOS en F.C.H.J.G. veel contacten. Het is verheugend, dat de verhouding tussen anti-revolutionairen en christelijk-historischen velen bezighoudt. Met belangstelling wordt dan ook naar het verslag van de besprekingen uitgezien.

Door de beide moderamina worden de twee besprekingen gezien als een voorlopige afronding.

b. N.P.J.C.R.

De nationale Politieke Jongeren Contact Raad vormt het samenwerkingsorgaan van de nederlandse politieke jongeren organisaties. Eigenlijk valt zij in twee delen uiteen: n.l. in de N.P.J.C.R. en het Atlantisch Jeugd Comité voor Nederland. In haar eerste kwaliteit organiseert zij het Nationaal Jongeren Parlement en in haar tweede kwaliteit de NAVO-jongerenkonferenties.

Het bestuur van de N.P.J.C.R. vergaderde op 29 december 1961, 16 januari en 1 maart 1962.

Voor de ARJOS hebben de heren D. Corporaal en L. de Graaf zitting in de N.P.J.C.R.. De heer H. de Boer uit IJmuiden is plaatsvervangend lid. De heer L. de Graaf nam de plaats in van mej. J. van Leeuwen. Enkele jaren is zij presidente geweest van de N.P.J.C.R.. Haar werd dan ook hartelijk dank gebracht voor het vele werk, dat zij in dit verband heeft verzet.

De ARJOS zit thans niet meer in het dagelijks bestuur van

de N.P.J.C.R.. Voorzitter is de heer A. M. de Boo (F.C.H.J.G.), sekretaris de heer W. Ruys (J.O.V.D.) en penningmeester de heer P. J. M. van Engelen (K.V.P.J.G.).

Op 4 november 1961 werd het Nationaal Jongeren Parlement beled in het gebouw van de Tweede Kamer te 's-Gravenhage.

's Morgens werd gesproken over „De plaats van de Eerste Kamer in ons staatsbestel”, 's middags over „Commerciële televisie”. Als minister trad 's morgens op de voorzitter van de V.V.D.-fractie in de Tweede Kamer, prof. mr. P. J. Oud, 's middags het Tweede Kamerlid mr. v. d. Wetering (C.H.U.).

De ARJOS bereidde zich goed voor op het Nationaal Jongeren Parlement. Twee keer werd een fractievergadering gehouden en wel op 17 en 24 oktober 1961. In de fractie hadden zitting de heren M. H. Akkerman, C. Balkenende, G. Dompeling, mevrouw A. Dompeling-Vegt (zij verving de heer G. Middeldorp, die plotseling verhinderd was), de heren H. W. Eppink, E. J. Mathies, mej. L. H. Nawijn en de heren drs. J. J. Overbeek, drs. J. van Putten en J. van Vliet. Bij het eerste onderwerp trad de heer J. van Vliet als woordvoerder op, bij het tweede de heer C. Balkenende.

In het verslagjaar werd geen Atlantische Jongeren Conferentie georganiseerd. In IJsland werd een z.g. NAVO-studieweek gehouden. Van nederlandse zijde kon hieraan 1 persoon deelnemen. De heer H. de Boer woonde deze studieweek bij.

De taak van de N.P.J.C.R. is een beperkte. O.i. moet dat zo blijven. Het is een nuttig kontaktorgaan, maar zij moet niet allerlei activiteiten op zich gaan nemen. Wellicht zou zij echter bepaalde richtlijnen kunnen gaan opstellen voor de Politieke Jongeren Contact Raden die provinciaal en plaatselijk zijn gevormd.

Een punt, dat nog steeds niet bevredigend is opgelost is de afvaardiging naar de WAY (World Assembly of Youth).

Deze organisatie heeft tot doel de jeugd in de gelegenheid te stellen studie te maken van haar noden en behoeften. Ter bevordering hiervan wordt uitwisseling van personen en ideeën bevorderd. Daarnaast bestaan kontakten met allerlei internationale organisaties.

Slechts nationale comité's kunnen lid van de WAY worden. Deze nationale comité's moeten de voornaamste stromingen van het land vertegenwoordigen. Voor Nederland is de Nederlandse Jeugdgemeenschap lid. De politieke jongerenorganisaties zijn hierin niet vertegenwoordigd. Een onbevredigende situatie, waarvoor o.i. een oplossing moet worden gevonden. Temeer, daar de WAY zich met allerlei politieke zaken bezighoudt.

c. Het I.A.S.

Het Internationaal Algemeen Sekretariaat stelt zich ten doel, de christelijke organisaties in Nederland, die internationale kontakten hebben, op haar missionaire taak te wijzen. Tevens wordt beoogd over en weer tot uitwisseling van gegevens over het internationale werk te komen.

De ARJOS is in het IAS vertegenwoordigd door de heer D. Corporaal. Twee konferenties vonden plaats. De eerste op 14 november 1961 en de tweede op 17 maart 1962.

Op de eerste conferentie spraken de heren D. W. Dutmer en dr. J. D. Dengerink. Zij spraken respectievelijk over: „Christelijk onderwijs en zijn internationale kontakten” en „Het Internationaal Reformatorisch Verbond”.

Op de tweede conferentie sprak de heer D. van der Meulen over „Huidige vragen van de Internationale Christelijke Vredesbeweging” en de heer D. Corporaal over „Het internationale werk van de ARJOS”.

d. „Kontakt”

Het „Gesprekscentrum” van de protestants-christelijke jongerenorganisaties in Nederland ontwikkelde ook dit jaar weer activiteiten. Dit „Kontakt” organiseert een aantal vergaderingen per jaar en belegt éénmaal een conferentie. Voor de vergaderingen worden van iedere organisatie enkele leidinggevende personen uitgenodigd. Vraagstukken en problemen die voor de jongerenorganisatie van belang zijn krijgen de aandacht.

Op de vergadering van 11 januari 1962 sprak de heer W. H. Weekenborg over: „De Raad voor de Jeugdvorming”. De heer A. C. de Gooijer sprak op de vergadering van 15 maart 1962 over „Public relations”. Een derde vergadering vond plaats op 27 juni 1962. Hier sprak drs. J. Firet over „Vorming van ons kader”.

Na ieder referaat volgde een uitvoerige discussie. Het zal zondermeer duidelijk zijn, dat de gedachtenwisseling over de genoemde onderwerpen en het contact met allerlei functionarissen van andere organisaties bijzonder waardevol zijn.

Voor de ARJOS behoren de heren D. Corporaal en J. van Vliet tot de geregelde bezoekers van de „Kontakt”-vergaderingen.

De jaarlijkse konferentie van „Kontakt” werd op 13 en 14 oktober 1961 te Baarn gehouden. Voor de ARJOS waren de zojuist genoemde personen aanwezig. Vrijdagmiddags spraken de heren G. van Willenswaard en mr. Chr. F. Brammer over „Kadervorming en werkmateriaal”.

's Avonds waren twee journalisten in ons midden. De heer A. van de Nadort voerde het woord over „Publiciteit en organen”. De heer H. de Jong gaf kritische beschouwingen ten beste over de bladen van de organisaties die bij „Kontakt” aangesloten zijn. Biezonder interessant.

De zaterdagmorgen werd gebruikt voor de bespreking van „Propaganda — Werven en Vasthouden”. Het was een waardevolle konferentie. „Kontakt” treedt niet vaak naar buiten. Dit is o.i. ook niet nodig, als er maar gewerkt kan worden.

23. INTERNATIONAAL WERK

a. Protestantenkontakt

De gemengde F.C.H.J.G.—A.R.J.O.S.-kommissie heeft heel wat keren vergaderd op het sekretariaat van de ARJOS voordat alles m.b.t. de vijfde konferentie van jonge europese protestanten met interesse voor de politiek in kannen en kruiken was.

In de kommissie hadden zitting de heren A. M. de Boo (FCHJG), voorzitter; D. Corporaal (ARJOS), sekretaris; L. van der Molen (FCHJG) en drs. J. van Putten (ARJOS).

De kommissie vergaderde in de periode november 1961—maart 1962 ongeveer 10 keer. Ze had niet alleen de konferentie voor te bereiden, maar ook plannen op te stellen die een hechtere band zouden leggen tussen de aan de konferentie deelnemende organisaties.

Van 28 tot en met 31 maart 1962 werd de konferentie in restaurant „Engels” te Rotterdam gehouden. De deelnemers, 60 in getal, werden bij partikulieren ondergebracht. Hiervoor was via de pers een oproep tot de Rotterdammers gericht. Even-

eens werden de bestuursleden van de anti-revolutionaire kiesverenigingen aangeschreven.

Voor het eerst in de geschiedenis van deze protestantenkonferenties bleef de herkomst van de deelnemers niet beperkt tot Nederland, Duitsland en Zwitserland. Dank zij een grondige voorbereiding konden op de konferentie ook deelnemers uit Engeland, Frankrijk, Noorwegen, Oostenrijk en Zweden welkom worden geheten. De konferentie werd op 28 maart geopend door de voorzitter van de F.C.H.J.G., mr. B. van Haersma Buma.

Daarna vertelde iedere delegatie iets over de positie van de protestanten in hun land.

De volgende morgen hielden de deelnemers zich bezig met een nota die door de kommissie van voorbereiding was opgesteld over het voortzetten van het contact. Het resultaat van deze bespreking was, dat besloten werd, een vastere vorm aan het contact te geven. Tevens zou getracht worden te komen tot het samenstellen van een informatie-bulletin. Een voorlopige kontaktraad werd gevormd. Deze kreeg tot taak één en ander nader uit te werken.

Prof. dr. G. C. van Niftrik sprak op de avond van de 29e maart over: „De taak van het protestantisme in de Europese kultuur: vandaag en morgen”.

De volgende dag kregen de deelnemers twee referaten te verwerken. Eerst sprak pastor P. Frehner uit Zürich over: „De taak van het protestantisme in het tijdperk van de saecularisatie”. 's Avonds refereerde dr. W. Imhoff uit Hamburg over „De taak van het protestantisme t.a.v. het kommunisme”.

De laatste morgen van de konferentie voerde mr. M. Chandler uit Londen het woord over „De protestantse politicus en de moderne oorlogvoering”.

Op ieder referaat volgde steeds een uitvoerige discussie, die zeer interessant was. Soms kwamen vrij scherpe tegenstellingen aan het licht, voorzover het de samenwerking met de rooms-katholieken betrof.

Kontakt werd opgenomen met de Beweging van Europese Federalisten, afdeling Rotterdam. Door samenwerking en overleg met hen was het mogelijk voor de deelnemers een ontvangst op het stadhuis te organiseren. Burgemeester mr. G. van Walsum sprak de gasten toe. Eveneens kon de gasten een boottocht door

de havens van Rotterdam worden aangeboden, een z.g. „wederopbouw“-rit door de stad en een chinees etentje.

Tal van genodigden gaven van hun belangstelling blijk. Het was biezonder prettig, dat onder hen ook de heren dr. W. P. Berghuis en mr. W. R. van der Sluis waren.

Het slotwoord werd op zaterdagmiddag 31 maart uitgesproken door de heer C. Balkenende.

De ARJOS-delegatie bestond uit: de heren C. van Bijl, H. de Boer, D. Corporaal, L. C. van Drimmelen, mej. D. Fokkens en de heren mr. H. A. Homan, E. J. Mathies, drs. J. J. Overbeek en drs. J. van Putten.

Een plaats werd opengelaten voor een vertegenwoordiger uit de kringen van de S.G.P.. Een gedeelte van de konferentie werd door één van hen bijgewoond.

De ARJOS-delegatie kwam één keer van te voren bijeen ter bespreking van het thema van de konferentie, terwijl tevens op die bespreking werd vastgesteld welk gedeelte van het verslag iedere deelnemer voor zijn rekening zou nemen.

Inmiddels is het verslag klaargekomen.

De samenwerking in de kommissie was uitstekend.

Op 13 juni had te Bonn een bespreking plaats van de voorlopige kontaktraad. Voor de Nederlanders woonden de heren A. M. de Boo en D. Corporaal deze bespreking bij. Tijdens deze bespreking kreeg het „gesprekscentrum“ een meer konkrete vorm. Tevens werden verschillende principe-besluiten genomen m.b.t. de volgende konferentie.

b. De U.I.J.D.C.

De U.I.J.D.C. heeft van 8 tot en met 17 mei 1962 haar eerste wereldkongres gehouden. Een groot sukses is het niet geworden. Overigens moeten wij over het organiseren van een wereldkongres niet te gering denken. Twee Nederlanders zijn (op eigen kosten) naar het kongres geweest. Hier was één ARJOS-lid bij en wel de heer drs. J. J. Overbeek uit Haarlem.

In de afvaardiging van de ARJOS naar het Bureau Exécutif (dagelijks bestuur) van de U.I.J.D.C. kwam verandering. De heer E. J. Mathies achtte het i.v.m. zijn drukke werkzaamheden niet langer mogelijk sekretaris-generaal van de Unie te zijn en

trok zich terug. Zijn plaats werd ingenomen door een Belg. De plaats van de heer Mathies in het Bureau Exécutif werd ingenomen door de heer mr. H. A. Homan jr..

Het is erg jammer, dat er van de U.I.J.D.C. weinig stootkracht uitgaat. Veel vergaderingen eindigen in geharrewar.

c. De nederlandse equipe van de U.I.J.D.C.

Zeer goed is de verhouding tussen ARJOS, F.C.H.J.G. en K.V.P.J.G. in de equipe. De equipe is dus de nederlandse afdeling van de U.I.J.D.C.. De aangesloten organisaties hebben ieder met 5 personen zitting in het bestuur. Voor de ARJOS zijn dit de heren dr. C. Boertien, D. Corporaal, E. J. Mathies, mr. J. A. Oosterhoff en drs. J. J. Overbeek.

Op het ogenblik berust het voorzitterschap bij de K.V.P.J.G. en het sekretariaat bij de F.C.H.J.G.. De equipe vergaderde op 10 oktober, 30 november, 19 december 1961, 6 februari, 15 maart, 27 maart en 7 mei 1962. De equipe-leden hielden zich vooral bezig met het voorbereiden van de vergaderingen van het bestuur (Comité Directeur) van de U.I.J.D.C.

De herziening van de statuten en het kongres in Zuid-Amerika namen veel tijd in beslag. Het is te hopen, dat al het werk en de moeite niet tevergeefs zijn geweest. Wij zien er naar uit, dat er in de U.I.J.D.C. een meer positieve en konstruktieve gezindheid zal ontstaan, die het mogelijk zal maken ook positief bezig te zijn.

De equipe gaf de referaten van de konferentie over „Wat betekent christen-demokratische politiek?” uit. Er bestaat voor deze uitgave veel belangstelling. Met de konferentie en de publikatie van de referaten zijn we er niet. Wat gaat er nu verder gebeuren? Ook hierover nam de equipe een besluit.

Bij de senioren werd het verzoek ingediend de mogelijkheden te onderzoeken, die er zijn om te komen tot een gezamenlijk werkprogram. Daarnaast zal de inhoud van de brochure door iedere organisatie in eigen kringen besproken moeten worden. Ook de ARJOS zal dit doen.

In 1961 werd te Luxemburg het eerste Benelux-kongres gehouden. Op 11 en 12 mei 1962 vond het tweede kongres te Brussel plaats. Van ARJOS-zijde namen de heren H. de Boer en H. van Triest aan dit kongres deel.

Behandeld werden o.a.: de verhouding E.E.G.—geassocieerde gebieden en de politieke situatie in België.

Interessant was de lezing over de politieke situatie in België. Veel nieuwe perspectieven t.a.v. de andere onderwerpen werden niet geopend.

d. Kontakt met Surinamers

De Volkshogeschool te Bergen (N.H.) organiseert jaarlijks een week-end met Surinaamse jongeren die in Nederland studeren en leden van de politieke jongeren-organisaties. Dit jaar vond dit week-end plaats op 19 en 20 mei 1962.

Gesproken werd over „de ontwikkeling van de technisch achtergebleven gebieden”. Hierbij werd speciaal aandacht geschonken aan de economische en de sociologische aspecten.

Referenten waren drs. W. Prins, werkzaam bij het Centraal Planbureau te 's-Gravenhage en prof. dr. H. T. Chabot, verbonden aan het Institute of Social Studies te 's-Gravenhage.

Van ARJOS-zijde namen aan dit weekend deel de heren Joh. J. W. Mulder en F. H. L. Schut. Beide afkomstig uit Amsterdam.

Deze kontakten zijn van belang.

Het was jammer dat de belangstelling niet groter was.

24. EN NU ?

Wie belast is met het schrijven van een jaarverslag, die zal zich allicht bezig houden met de vraag wat de waarde en de betekenis van een dergelijk verslag is.

Welnu, wij menen dat dit vooral hierin gelegen is dat de leden voorgeschoteld krijgen wat er zoal te koop is in de ARJOS.

Vandaar dat in het vorenstaande niet werd volstaan met het weergeven van feiten zondermeer. Een jaarverslag behoort een juist beeld te geven. Daarom schroomden wij niet de feiten toe te lichten; gaven wij kommentaar waar dit ons nodig leek; spraken wij lovende woorden of maakten wij kritische opmerkingen.

Wij hebben er niet naar gestreefd u een zo mooi mogelijk verslag te bieden. Het zou ook dwaas zijn wanneer wij zouden doen alsof het „je-van-het” is in de ARJOS, terwijl wij weten dat er in deze bedeling slechts sprake is van het „ten dele”, van het „onvolmaakte”.

Er zijn licht- en schaduwzijden, ook in de ARJOS.

De vraag is nu maar of wij daar oog voor hebben.

We hebben nogal eens de neiging tevreden te zijn met en over onszelf. Dit geldt dan ook als bij uitstek een menselijke eigenschap. Toch past ons dit niet. Nu wij dit verslag afsluiten, maken wij de balans op.

Niet zozeer in de zin van: hier een pluspunt, daar een min-teken enz..

Nee, we houden nu even de grote lijn in het oog. Anders gezegd komt het hierop neer: Zijn wij als jonge christenen op de juiste manier beziggeweest met de politiek? Hebben wij ernaar gezocht hoe wij aan het Koningschap van Christus gestalte zouden kunnen geven in deze wereld? Zijn wij getuigen geweest tegenover die ander, die dat Koningschap van Hem niet duidelijk ziet, of die meent dat daarvoor geen christelijke partij nodig is? Bestaat er reden over onszelf tevreden te zijn?

We komen vaak alleen maar aan onszelf toe.

Het gaat dan om *ónze* interesse, de vermeerdering van *ónze* kennis enz.. Je bezighouden met de politiek, je houding als jong christen in de politiek bepalen betekent ook je bezighouden met de ander, je naaste.

Als wij daar als ARJOS-leden meer van doordrongen raken, dan zal dat een vernieuwing en verdieping van ons werk betekenen.

's-Gravenhage, 30 oktober 1962.

Voor het bestuur van de
Nationale Organisatie,
de sekretaris.

**NAMEN EN ADRESSEN
VAN FUNCTIONARISSEN VAN DE
A.R.J.O.S.**

Landelijk Bestuur:**MODERAMEN**

- Voorzitter: : C. Balkenende, Jufferswegje 25, Kapelle-Biezeling, tel. 01102-632 (thuis).
- Vice-voorzitter : dr. C. Boertien, Heibeekstraat 33, Geldrop, tel. 04903-3323 (thuis).
- Leden : L. de Graaf, Duurstedelaan 111, Utrecht, tel. 030-80906 (thuis) - 20141 (kantoor).
mr. A. Herstel, Crabethstraat 30, Gouda, J. van Vliet, Magnoliastraat 7, Dordrecht, tel. 01850-20412 (thuis).
- Secretaris : D. Corporaal, dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage, tel. 070-672816 (thuis) - 113231/112138 (kantoor).

GEDELEGEERDEN CENTRAAL COMITE

- J. van Eibergen, Majellapark 29, Utrecht, tel. 030-30308 (thuis).
dr. A. Veerman, Regentesselaan 5, Rijswijk (Z.H.), tel. 070-986712.

VRIJGEKOZENEN

- Mevr. M. Visser-Van den Akker, Von Flotowlaan 48, Eindhoven.
dr. C. Boertien, Heibeekstraat 33, Geldrop.
L. de Graaf, Duurstedelaan 111, Utrecht.
mr. A. Herstel, Crabethstraat 30, Gouda.
J. van Vliet, Magnoliastraat 7, Dordrecht.

LEDEN GEKOZEN DOOR DE PROVINCIALE VERBANDEN

- Groningen : J. van der Ploeg, Maaslaan 11, Groningen, tel. 05900-28349 (thuis).
- Friesland : L. Dijkma, Kl. Oosterstraat A 227a, Dokkum, Tel. 05190-3010 (kantoor).

- Drenthe : T. J. Bouwers, E 53, Zuidlaren,
tel. 05905-1331 ts. 336 (thuis).
- Overijssel : A. T. te Bokkel, J. C. J. van Speijkstraat 3, Harden-
berg, tel. 05232-824 (kantoor).
- Gelderland : J. S. van der Veen, Andoornstraat 14, Heerde (Gld),
tel. 05200-10888 (kantoor).
- Utrecht : A. J. van Ommen, Van Heemstralaan 5, Baarn,
tel. 02954-3153 (thuis).
- Noord-Holland : H. de Boer, Van Nieuwkoopstraat 30, IJmuiden,
tel. 02550-7714 (thuis).
- Zuid-Holland : G. Dompeling, Kom van Aaiweg 13, Leiderdorp,
tel. 01710-26304 (thuis) - 26841 (kantoor).
- Zeeland : M. van de Guchte, Marijkestraat 16, Souburg.
- Noord-Brabant/
Limburg : H. C. Vel jr., Willem III laan 4, Breda,
tel. 01600-29098 (thuis).

ADVISEREND LID VOOR DE BUITENLANDSE COMMISSIE

drs. J. v. Putten, Isabellaland 235, 's-Gravenhage,
tel. 070-859729 (thuis).

ADVISEREND LID VOOR DE STEDELIJKE VERBANDEN

H. J. van Weelden, Spinozalaan 251, Voorburg,
tel. 070-856710 (thuis) - 512231 (kantoor).

SECRETARIATEN PROVINCIALE VERBANDEN

- Groningen : H. Jonker, Kraneweg 63a, Groningen,
tel. 05900-37381 (kantoor).
- Friesland : Mej. T. Conradi, Dammenseweg 35, Koudum.
- Drenthe : J. Knijff, J. W. Frisostraat 37, Groningen,
tel. 05920-3741 (kantoor).
- Overijssel : H. Ramaker, Filosofenallee 33a, Zwolle,
tel. 05200-15262 (kantoor).
- Gelderland : Mej. E. Bouwman, Molenstraat 17, Putten.
- Utrecht : Mej. A. J. Ashouwer, Klein Geertekerkhof 5, Utrecht,
tel. 030-19068 (thuis) — 15932 (kantoor).
- Noord-Holland : Mej. L. Barf, Linnaeusstraat 10 III, Amsterdam,
tel. 020-133255 (kantoor).
- Zuid-Holland : Mej. W. Dansberg, Julianalaan 2a, Oegstgeest,
tel. 01710-50812 (thuis).
- Zeeland : J. E. Kouwer, Molenweg 20, Kamperland.
- Noord-Brabant/
Limburg : H. C. Vel jr., Willem III laan 4, Breda,
tel. 01600-29098 (thuis).

SECRETARIATEN STEDELIJKE VERBANDEN

- Amsterdam : E. Rentzenbrink, Prins Hendrikkade 4, Diemen,
te. 020-58094 (thuis).
- 's-Gravenhage : Mej. A. J. Krips, Weimarstraat 378, 's-Gravenhage,
tel. 070-390814 (thuis) — 631023 (kantoor).
- Groninøen : Mej. H. Kruizinga, J. Israëlsstraat 29, Groningen,
tel. 05900-26319 (thuis).
- Rotterdam : W. Moerman, De Sav. Lohmanlaan 93b, Rotterdam,
tel. 010-35410 (thuis).

Het sekretariaat van de Nationale Organisatie van de A.R.J.O.S. is ge-
vestigd:

dr. Kuiperstraat 3, te 's-Gravenhage, tel. 070 - 113231/112138

VERSLAG

VAN HET COLLEGE VAN ADVIES DER ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ OVER HET JAAR 1962.

SAMENSTELLING

De leden van het College van Advies worden op voordracht van de centrale commissie door het Centraal Comité benoemd voor een periode van zes jaar.

Op 1 januari 1962 traden 17 leden af, in wier plaats 18 personen werden benoemd, die deze benoeming hebben aanvaard, zodat het college aan het begin van het verslagjaar 102 leden telde.

CENTRALE COMMISSIE

Op 1 januari 1962 bestond de centrale commissie uit de heren prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, waarnemend voorzitter; drs. F. W. Dirker; mr. K. Groen; mr. K. Millenaar en dr. W. Sleumer Tzn., terwijl mr. J. H. Prins als secretaris fungeerde van het college en van de centrale commissie.

Mr. K. Groen was volgens de vastgestelde rooster aan de beurt van aftreden. Hij werd in de jaarlijkse vergadering van het college bij enkele kandidaatstelling herkozen.

COMMISSIES

Van de werkzaamheden der commissies gedurende het jaar 1962 kan het volgende overzicht worden gegeven.

a. Vaste commissies

1. *Sociaal-economische commissie* (voorzitter prof. dr. F. de Roos, secretaris T. Knecht). De commissie kwam bijeen ter bespreking van opmerkingen welke door leden van het college

waren gemaakt over het concept-rapport inzake gespreide bezitsvorming.

Sub-commissie bezitsvorming (voorzitter prof. mr. P. Borst, secretaris T. Knecht). De commissie vergaderde enkele malen. Haar rapport werd in november 1962 gepubliceerd.

Sub-commissie voor middenstandsangelegenheden (voorzitter H. J. Vermeulen, secretaris T. Knecht). Het rapport van deze commissie, getiteld: Toekomst voor het midden- en kleinbedrijf, werd in het begin van het verslagjaar gepubliceerd.

2. *Commissie Bestuurswezen* (voorzitter dr. J. R. Stellinga, secretaris drs. J. A. Dirksen). De commissie kwam gedurende het verslagjaar niet bijeen.

3. *Onderwijscommissie* (voorzitter mr. T. A. van Dijken, secretaris mr. J. H. Grosheide). Deze commissie zag geen aanleiding in het verslagjaar een nieuw onderwerp in bespreking te nemen.

4. *Commissie voor buitenlandse aangelegenheden* (voorzitter prof. dr. G. Kuypers, secretaris T. Knecht). De commissie vergadert in de regel eenmaal in de twee maanden. Zij besprak een aantal fundamentele problemen met betrekking tot de Europese integratie. Er werden twee sub-commissies ingesteld, een voor handelspolitiek (voorzitter drs. A. J. van der Meer) en een voor landbouwpolitiek (voorzitter dr. ir. J. de Hoogh). Beide sub-commissies brachten een rapport uit dat bij de vaste commissie in behandeling is.

5. *Commissie voor militaire aangelegenheden* (voorzitter schout bij nacht b.d. G. Koudijs, secretaris T. Knecht). De commissie vergaderde ter bespreking van de begroting van het departement van Defensie. Aan het eind van het verslagjaar trad Schout bij nacht Koudijs af als voorzitter.

6. *Commissie belastingwezen* (voorzitter dr. E. ten Tooren, secretaris drs. B. Goudzwaard). De commissie kwam in het verslagjaar achtmaal bijeen voor de voortgezette bespreking van de wetsontwerpen inzake de inkomsten-, vermogens- en vennootschapsbelasting. Het resultaat van de besprekingen werd ter kennis gebracht van de Tweede Kamerfractie.

b. Bijzondere commissies

1. *Commissie subsidiëring bibliotheekwezen* (voorzitter mr. K. Groen, secretaris mr. W. C. D. Hoogendijk jr.) De commissie heeft het resultaat van haar werkzaamheden in een rapport neergelegd en daarmee haar werkzaamheden afgesloten. Het rapport wordt eerlang gepubliceerd.

2. *Commissie recreatie en zondagsrust* (voorzitter prof. dr. G. Kuiper Hzn.). Nadat de werkzaamheden van de commissie enige tijd hadden gestagneerd zet de commissie thans haar werkzaamheden voort.

3. *Commissie ongelijkmatige bevolkingsverspreiding* (voorzitter dr. W. Sleumer Tzn., secretaris drs. B. Goudzwaard). De commissie vergaderde vijfmaal en voltooide haar rapport, dat aan het einde van het verslagjaar bij de drukker was en eind januari 1963 is verschenen.

4. *Commissie rechtsvorm grote ondernemingen* (voorzitter prof. mr. H. J. Hellema, secretaris drs. B. Goudzwaard). Daar er binnen de commissie tegenovergestelde standpunten bestaan, heeft zij grote moeite om met een rapport te komen.

5. *Commissie overheid en maatschappelijk werk* (voorzitter drs. C. Groen, secretaris mr. W. C. D. Hoogendijk jr.). Na de indiening van het ontwerp-Algemene Bijstandswet heeft de commissie de bestudering van het vraagstuk overheid en maatschappelijk werk onderbroken teneinde een interim-nota over het genoemde wetsontwerp te kunnen uitbrengen. Aangezien het een zaak met een spoedeisend karakter betrof, heeft de commissie in korte tijd veelvuldig vergaderd. Zij had haar interim-nota tegen het einde van het verslagjaar gereed, welke inmiddels is gepubliceerd.

6. *Commissie televisie en reclame* (voorzitter dr. E. Diemer, secretaris drs. J. A. Dirksen). De commissie vergaderde enkele malen, doch nadat de voorzitter van deze commissie in een schrijven aan de centrale commissie verdere voortzetting van de opgedragen arbeid had ontraden, werd de commissie opgeheven.

De centrale commissie gaf vervolgens aan de Kuypersstichting opdracht een nota over televisie en reclame samen te stellen. Deze nota is in februari 1963 verschenen.

7. *Commissie communicatie* (voorzitter mr. K. Groen, secretaris mr. J. H. Prins). In verband met een verschil van mening over de wenselijkheid van de aanwezigheid van bijzitters van de beide Kamerfracties kwam het gedurende het verslagjaar niet tot een vergadering van de commissie.

8. *Commissie geweldsmisdrijven* (voorzitter mr. E. J. E. G. Vonkenberg, secretaris drs. J. A. Dirksen). De commissie ving haar werkzaamheden aan.

JAARVERGADERING

Het College hield zijn jaarvergadering op zaterdag 14 april in Esplanade te Utrecht.

De waarnemend voorzitter schonk in zijn openingswoord aandacht aan de in Parijs gehouden „Atlantic Citizens' Convention". De tekst van deze toespraak is opgenomen in het nummer van april/mei 1962 van Anti-Revolutionaire Staatkunde.

Minister Zijlstra beantwoordde in een uitvoerig betoog aanvankelijk schriftelijk gestelde en daarna mondelinge vragen uit de vergadering betreffende punten van algemeen politiek beleid.

LEDENLIJST 1963

COLLEGE VAN ADVIES

		Jaar van aftreding
dr. W. Albeda	F. Schubertstraat 19	Utrecht 1967
mr. Th. J. Barentsen	Leyweg 176	's-Gravenhage 1968
mr. J. C. Berghuis	Rijksstraatweg 98	Haren (Gr.) 1968
mr. F. J. J. Besier	De Mildestraat 19	's-Gravenhage 1967
prof. dr. H. Bianchi	Prinsengracht 1101	Amsterdam 1968
mr. J. S. Biesheuvel	Paradijsstraat 36	Voorburg 1968
J. J. G. Boot	Torenlaan 45	Hilversum 1969
prof. mr. P. Borst	v. Eeghenstraat 70	Amsterdam-Z 1965
A. Borstlap	Julianaweg 101	Utrecht 1968
D. P. Bothof	Beatrixplein 2	Ede (Gld.) 1968
mr. H. Bouma	Oranje Nassaulaan 77 hs	Amsterdam-Z 1969
dr. H. A. Brasz	Händellaan 40	's-Gravenhage 1967
A. H. B. Breukelaar	Z. Jansestraat 34	Amsterdam 1966
mr. L. J. v. d. Burg	Cactuslaan 43,	Brussel 15 1964
mr. B. Colenbrander	Soestdijkseweg 60 Nrd.	Bilthoven 1965
ir. J. F. Cusell	Koningin Marialaan 94	's-Gravenhage 1966
mr. G. C. van Dam	Barnsteenhorst 152	's-Gravenhage 1967
dr. E. Diemer	Juliana van Stolberglaan 17	Rotterdam 1968
mevr. dr. F. T. Diemer- Lindeboom	Juliana van Stolberglaan 17	Rotterdam 1968
drs. F. W. Dirker	Thomsonlaan 89	's-Gravenhage 1968
mr. W. Dirksen	W. de Zwijgerlaan 137	's-Gravenhage 1967
prof. mr. A. M. Donner	Route de Thionville 235	Luxemburg 1964
mr. dr. J. Donner	Statenlaan 110	's-Gravenhage 1965
prof. dr. H. Dooyeweerd	Oranje Nassaulaan 13	Amsterdam-Z 1966
C. van Dijk litt. drs.	Waalddorperweg 63	's-Gravenhage 1964
mr. T. A. van Dijken	Plein 18a	's-Gravenhage 1966
dr. A. la Fleur	Ryklof van Goensplein 13 I	Haarlem 1969
prof. mr. W. F. de Gaay Fortman	Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage 1965
dr. N. G. Geelkerken	Zoeterwoudsesingel 44	Leiden 1966
R. Gosker	Pr. Hendrikstraat 17	Zwolle 1968
C. Groen indol. drs.	Bentincklaan 53 b	Rotterdam 1967
mr. K. Groen	Thorbeckelaan 235	's-Gravenhage 1969

		Jaar van aftreding
mr. J. H. Grosheide	Hanenburglaan 242	's-Gravenhage 1967
mr. J. J. Hangelbroek	Fuutlaan 9	's-Gravenhage 1965
prof. mr. H. J. Hellema	Werkdroger 8	Laren N.H. 1967
prof. dr. J. J. de Jong	c/o University College of the West Indies Kingston, Mona	Jamaica W. I. 1965
K. J. de Jong	Alma Tademastraat 12	Leeuwarden 1967
dr. J. Karsemeijer	Singel 468	Dordrecht 1964
W. Koops ing.	Lijsterlaan 1 Bungalowpark „De Hobbel”	Riethoven N.B. 1968
Schout bij nacht		
G. Koudijs	Nassaulaan 17	Doorn 1967
ds. A. J. Kret	Roomburgerlaan 71	Leiden 1964
mr. C. W. Kroes	Stevinstraat 174	Scheveningen 1968
dr. H. Kroeskamp	Staringlaan 26	Hilversum 1964
prof. dr. G. Kuiper Hzn.	Schubertstraat 19 I	Amsterdam-Z 1964
prof. dr. G. Kuypers	Rubenslaan 25	Naarden 1969
dr. G. J. Lammers	Corn. Jolstraat 62	Scheveningen 1966
mej. J. van Leeuwen	H. Ravensteynplein 44	Rijswijk Z.H. 1968
E. J. Mathies	Bezuidenhoutseweg 35	's-Gravenhage 1967
mr. K. J. Matze	Sportlaan 862	's-Gravenhage 1969
drs. A. J. van der Meer	Churchill-laan 39	Voorhout 1964
mr. J. Meynen	Pinkenbergseweg 33 Huize „De Wiekslag”	Velp 1965
mr. K. Millenaar	Laan van Poot 282	's-Gravenhage 1965
mevr. prof. dr. G. H. J. van der Molen	Westerduinweg 5	Aerdenhout 1966
H. de Mooy	Vliet Z.Z. 3	Rijnsburg 1967
prof. dr. F. L. van Muiswinkel	Nwe Blaricummerweg 34	Bussum 1968
drs. A. R. van Nes	Sportlaan 326	's-Gravenhage 1969
mr. D. H. Okma	Marssumerstraat 2	Leeuwarden 1965
J. Oranje, ing.	Van Heeckerenlaan 3	Ede 1965
D. W. Ormel	De Lannooystraat 6	's-Gravenhage 1967
ir. J. J. Pilon	Oostkade 4 h	Hellevoetsluis 1968
drs. J. Poot	Nwe Parklaan 16	's-Gravenhage 1964
luit. kol. M. J. D. mr. A. Pot	Bernhardlaan 45 IV	Arnhem 1964
prof. dr. B. Pruyt	Rubenslaan 5	Bilthoven 1965
drs. G. Puchinger	Oostduinlaan 24	's-Gravenhage 1966
P. G. Ridder, ec. drs.	Westerlookade 16	Voorburg 1936
prof. dr. H. N. Ridderbos	Fernhoutstraat 14	Kampen 1967
mr. J. Roos	Breitnerlaan 70	's-Gravenhage 1964
prof. dr. F. de Roos	Amsterdamseweg 445	Amstelveen 1965
drs. W. K. de Roos	Spechtstraat 16	Leeuwarden 1964
M. Ruppert	Woudenbergseweg 36	Zeist 1969
dr. F. L. Rutgers	Kranenburgweg 50	's-Gravenhage 1968
mej. mr. J. C. Rutgers	Joh. Vermeerstraat 69 hs	Amsterdam 1969

		Jaar van aftreding
M. W. Schakel	Burgemeester	Noordeloos 1964
dr. C. M. E. van Schelven	Frankenstraat 22	's-Gravenhage 1968
dr. Joh. H. Scheurer	Parkweg 189	Voorburg Z.H. 1965
prof. dr. L. W. G. Scholten	Oudwijk 35	Utrecht 1967
dr. H. Scholtens	Hazeveld 15	Alphen a/d Rijn 1966
ir. W. F. Schut	Adrianalaan 161	Rotterdam 1969
dr. W. Sleumer Tzn.	Van Breestraat 188	Amsterdam-Z 1965
dr. G. J. Stapelkamp	Albert Neuhuyskade 4	Utrecht 1964
dr. J. R. Stellinga	Laan van Oostenburg 20	Voorburg 1965
J. D. Thijs, sin. drs.	Laan van Poot 428	's-Gravenhage 1966
mr. dr. E. ten Tooren	Prof. van Reeslaan 1 b	Blaricum 1967
drs. S. van Tuinen	Burgemeester te	Dokkum 1968
prof. mr. P. J. Verdam	Willem Royaardsstr. 18	Amsterdam-Z 1969
H. J. Vermeulen	Postjeskade 233 I	Amsterdam 1967
dr. C. J. Verplanke	Zuid-Voorstraat 46	's-Gravendeel 1965
mr. W. de Vries Wzn.	Ruys de Beerenbrouck- plein 1	Delft 1964
mr. J. T. Warnaar	Van Hardenbroeklaan 34	Rijswijk (post Delft)
mr. H. de Wilde	Brugsestraat 27	Scheveningen 1966
dr. J. P. I. v. d. Wilde	Veurseweg 66	Voorschoten 1967
mr. dr. J. Winsemius	Kanaalweg 11	Delft 1969
mr. J. Woltjer	Spanjaardlaan 86	Leeuwarden 1965
mr. C. J. Woudstra	v. d. Brandelerkade 16	Leiden 1966
prof. mr. H. D. van Wijk	Van der Veerelaan 67	Amstelveen 1965
kol. der inf.		
J. C. Zuidema	Esschestraat 86 c	Vught 1963
R. Zijlstra, ec. drs.	Prins Bernhardlaan 64	Voorschoten 1966

VERSLAG VAN DE DOCTOR ABRAHAM KUYPERSTICHTING OVER HET JAAR 1962*)

Een politieke groepering heeft de taak een uit haar beginsel voortkomend, op de toekomst gericht antwoord te geven op de zich ontwikkelende politieke problematiek. Zo ooit, dan is in verband met de stroomversnelling van deze tijd het gevaar aanwezig, dat beginsel en politieke praktijk uit elkaar groeien. Het politieke optreden wordt gemakkelijk een handelen van ogenblik tot ogenblik, naar bevind van zaken, zonder dat zich in alle beslissingen de eenheid van het daaraan ten grondslag liggende beginsel demonstreert. Alle politieke partijen hebben met dit vraagstuk te kampen, maar voor een partij op christelijke grondslag is het van beslissende betekenis. Het is inzonderheid op dit terrein dat de Kuypersstichting haar diensten verricht.

De omvangrijkste en meest in het oog lopende taak van de Kuypersstichting bestaat in het dagelijks verstrekken van documentatiemateriaal, inlichtingen en adviezen over politieke aangelegenheden in een zeer ruime betekenis van het woord. Van de werkzaamheden welke hieraan zijn verbonden kan moeilijk een gedetailleerd verslag worden gegeven. Aantekening wordt slechts gehouden van onderwerp en aantal der uitgeleende literatuurpakketten alsmede van de schriftelijke adviezen. Een overzicht hiervan kan in de bij dit verslag gevoegde bijlagen worden aangetroffen.

In de wijze waarop de Kuypersstichting haar taak op het gebied van de voorlichting vervult, valt in de loop van de laatste

*) De tekst van dit verslag was op het tijdstip van indiening nog niet door de Raad van Beheer van de Kuypersstichting vastgesteld.

jaren een duidelijke verschuiving te constateren. Was het voorheen een goed gebruik, dat inleidingen voor kiesverenigingen, Arjos-clubs en andere organisaties door eigen leden met behulp van een literatuurpakket van de Kuypersstichting werden gemaakt, het is onmiskenbaar dat van deze methode van kennisverwerving thans een steeds afnemend gebruik wordt gemaakt. Dit komt tot uitdrukking in het voortdurend dalend aantal uitleningen uit de bibliotheek. Werden er in 1961 nog 1257 pakketten uitgeleend, in 1962 bedroeg dit aantal slechts 1053, een peil dat ook in 1948 werd bereikt, maar dat sedertdien steeds hoger is geweest.

Hiertegenover staat het toenemende aantal persoonlijke contacten door middel waarvan de dienstverlening van de Kuypersstichting plaats vindt. Werd vroeger het merendeel der vragen om inlichtingen of advies schriftelijk ingediend, de laatste jaren bereiken zulke vragen het personeel van de stichting veelal telefonisch of door persoonlijk bezoek van de vragensteller aan het Kuypershuis. Een voordeel van deze methode is, dat de voorlichting vaak meer genuanceerd kan zijn, meer nauwkeurig op het desbetreffende geval kan worden afgestemd, zulks vooral omdat inzicht in de plaatselijke omstandigheden kan worden verkregen, terwijl schriftelijke verzoeken om advies maar al te vaak een tekort aan mededelingen over de feitelijke situatie bevatten. Een voordeel van het persoonlijk contact is voorts, dat er een gedachtenwisseling kan plaats vinden. Een nadeel van deze vorm van communicatie is evenwel, dat deze voor de medewerkers van de Kuypersstichting en inzonderheid voor de directeur, die een groot deel van de persoonlijke contacten verzorgt, bijzonder tijdrovend is.

De vormen van dienstverlening waarover hierboven iets is medegedeeld, eisen het grootste deel van de tijd van het personeel der stichting op. Niet minder noodzakelijk dan deze dienstverlening is intussen de bezinningsarbeid op langere termijn. In dit verband valt o.m. te denken aan de studies welke de medewerkers van de Kuypersstichting hebben te verrichten in het kader van het College van Advies. Inzonderheid op dit gebied doet zich een zekere spanning gevoelen tussen wat eigenlijk behoort te worden ondernomen en wat gezien de beperktheid van de beschikbare middelen mogelijk is.

De wetenschappelijk gevormde medewerkers van de stichting vervulden ook in het verslagjaar de secretariaten van vrijwel

alle commissies van het College van Advies. Zij werden belast met het houden van notulen, het schrijven van nota's en het opstellen van rapporten. Het samenstellen van een nota over televisie en reclame kwam geheel voor rekening van enkele medewerkers der stichting.

De Kuiperstichting stelde een onderzoek in naar de verkiezingsuitslagen gedurende de periode van 1946 tot 1962. De resultaten van dit onderzoek werden gepubliceerd in *Anti-Revolutionaire Staatkunde* van april/mei 1962.

Leden van de staf der stichting traden verscheidene malen op als spreker in vergaderingen van kiesverenigingen en van andere organisaties. Zij schreven voorts artikelen over politieke onderwerpen in diverse bladen. Uitdrukkelijk moge in dit verband worden genoemd de artikelenserie van drs. Goudzwaard in *Anti-Revolutionaire Staatkunde* over het onderwerp: economische politiek als beginselpolitiek.

Als voorheen werd in de verzorging van de Documentatiedienst een overwegend aandeel geleverd door de Kuiperstichting.

Aan het directoraat van de stichting bleef verbonden het secretariaat van het College van Advies, van de redactie van *A.R. Staatkunde*, van het Verband van Verenigingen van a.r. gemeente- en provinciebestuurders alsmede van *De Magistratuur*, het orgaan van dat Verband.

Het aantal aanwinsten voor de bibliotheek bedroeg in het verslagjaar 470. Met grote dank zij vermeld, dat de bibliotheek ook gedurende het jaar 1962 een aantal schenkingen mocht ontvangen.

De archieven werden herhaaldelijk geraadpleegd ten behoeve van onderscheidene studies.

ANTI-REVOLUTIONAIRE STAATKUNDE

Het maandelijks orgaan der Kuiperstichting — waarvan gedurende het verslagjaar de 32e jaargang werd verzorgd — mocht zich in een goede belangstelling blijven verheugen.

Het aantal abonnementen is gestegen. Op 1 januari 1963 bedroeg dit aantal 1736 tegen 1730 op 1 januari 1962.

De redactie van *Anti-Revolutionaire Staatkunde* bestond bij het begin van het verslagjaar uit de heren dr. J. Schouten,

voorzitter, mr. W. Aantjes, dr. W. P. Berghuis, mr. K. Groen, mevr. prof. dr. G. H. J. van der Molen, de heren ds. B. van Smeden, prof. dr. M. C. Smit, dr. E. P. Verkerk, mr. C. J. Verplanke en mr. J. H. Prins, secretaris.

In de loop van het verslagjaar besloot dr. J. Schouten voor het voorzitterschap en tevens voor het lidmaatschap van de redactie te bedanken. Sedert de oprichting van het orgaan in 1924 had hij deel uitgemaakt van deze redactie. Daar het besluit van de heer Schouten onwrikbaar bleek, wees het bestuur dr. W. P. Berghuis aan als zijn opvolger.

SAMENSTELLING VAN DE RAAD VAN BEHEER EN VAN HET DAGELIJKS BESTUUR

De Kuypersstichting wordt volgens haar statuten bestuurd en beheerd door een Raad van Beheer, welke is samengesteld uit:

- a. een voorzitter en een penningmeester, te verkiezen door de Deputatenvergadering der Anti-Revolutionaire Partij;
- b. drie leden, te benoemen door het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen;
- c. de leden van de centrale commissie van het College van Advies der Anti-Revolutionaire Partij;
- d. door de Kamercentrales der Anti-Revolutionaire Partij aan te wijzen leden.

De Deputatenvergadering van 1959 heeft dr. J. Schouten aangewezen als voorzitter en de heer J. A. Fock als penningmeester.

Door het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen zijn benoemd de heren W. C. Bakker, dr. N. G. Geelkerken en mr. W. Verheul.

Gedurende het verslagjaar bestond de centrale commissie van het College van Advies uit de heren prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, wnd. voorzitter, drs. F. W. Dirker, mr. K. Groen, mr. K. Millenaar en dr. W. Sleumer Tzn..

Namens de Kamercentrales hadden gedurende 1962 zitting voor kieskring:

I 's-Hertogenbosch	D. A. v. d. Schans	J. Slot
II Tilburg	A. Kroon	J. Koster
III Arnhem	J. G. Köhler	II. M. Oldenhof

IV Nijmegen	H. A. van Willigen	B. Geleijnse
V Rotterdam	A. Reyers	mr. H. Bavinck
VI 's-Gravenhage	P. L. Hut	W. Verburg
VII Leiden	dr. N. G. Geelkerken in de loop van het jaar vervangen door A. Warnaar)	D. Hortensius
VIII Dordrecht	N. van der Brugge	S. Hammer
IX Amsterdam	A. H. B. Breukelaar	J. W. Holm
X Den Helder	drs. A. Spaander	W. J. Dirkmaat
XI Haarlem	mr. A. Bruch	W. C. Bakker
XII Middelburg	A. I. Catsman in de loop van het jaar vervangen door J. A. v. Bennekom en	J. Hommes
XIII Utrecht	H. C. Smit	J. Franke
XIV Leeuwarden	M. Knol	L. W. H. de Geus
XV Zwolle	P. A. Nawijn	K. J. de Jong
XVI Groningen	H. R. J. v. d. Veen	A. Sein
XVII Assen	J. Smallenbroek	P. Renkema
XVIII Maastricht	R. J. Mulder	J. Lanser

Het dagelijks bestuur der stichting is samengesteld uit de hiervoor onder a tot en met c genoemde personen. De directeur der stichting treedt als secretaris op van de Raad van Beheer en van het dagelijks bestuur.

De Raad van Beheer vergaderde tweemaal en wel op 26 maart en 24 september 1962. Het dagelijks bestuur kwam viermaal bijeen te weten op 12 maart, 24 juli, 24 september en 17 december 1962.

PERSONEEL

Directeur der stichting was gedurende het verslagjaar mr. J. H. Prins. Als bibliothecaris bleef mr. W. C. D. Hoogendijk jr. aan de stichting verbonden. Drs. J. A. Dirksen, drs. B. Goudzwaard en de heer T. Knecht bleven deel uitmaken van de staf van de Kuypersstichting.

Secretaresse-administratrice bleef mej. M. van der Pol. Voorts waren werkzaam de heer L. H. Sturing als assistent in de bibliotheek en de dames N. M. van Woerkom en T. H. van der

Kamp. De heer Joh. van Kuyk bleef als concierge in dienst der stichting.

GEBOUWEN

In de voor verhuur beschikbare kantoorruimten bleven gehuisvest het bureau van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen; de Koninklijke Vereniging „Oost en West”; de Nederlandse Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening en het Instituut voor Psychologisch en Grafologisch Onderzoek onder leiding van drs. C. M. G. de Haan.

Buiten het normale onderhoud werden geen belangrijke voorzieningen in de gebouwen aangebracht.

J. H. Prins.

's-Gravenhage, 25 september 1963.

ADVIEZEN IN HET JAAR 1962

WIJSBEGEERTE EN ETHIEK

Wijsbegeerte

Kenbaarheid der scheppingsordeningen.

GODSDIENST, GODGELEERDHEID

Diaconieën

Verlenen van bijstand.

STAATSWETENSCHAPPEN, POLITIEK

Christelijke staat

Mogelijkheid van christelijke politiek; is bij de A.R.P. een christelijke politiek aanwijsbaar?; Bijbel en politiek.

Staat en kerk

Betaling van tractementen door de overheid.

Verhouding kiezers-gekozenen

Wat is onder last en ruggespraak te verstaan?; meningsvorming raadsfractie.

Kiesrecht en verkiezingen (gemeente)

Samenstelling kandidatenlijst (tienmaal); propaganda voor gemeenteraadsverkiezingen; kandidaatstelling voor de gemeenteraad; binding van raadsleden; verkiezing door middel van voorkeurstemmen (driemaal); raadsverkiezingen; tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen in verband met grenswijziging; onverenigbare betrekkingen (tweemaal); stemmen bij volmacht.

Verkiezingen (Tweede Kamer)

Werd Domela Nieuwenhuis in 1888 met medewerking van de anti-revolutionairen gekozen?

Overzeese gebiedsdelen

Het vraagstuk Nieuw-Guinea.

POLITIEKE PARTIJEN

C.P.N.

Voorlichting inzake het communisme.

Christelijke partijen

Chr. nat. volkspartij en prot. chr. nat. unie.

A.R. Partij

A.R. gemeentepolitiek.

Verhouding a.r./c.h.

Samenwerking a.r./c.h.

Verhouding a.r./p.v.d.a.

Christendom en socialisme.

ECONOMIE

Nationaal inkomen

Bevordering van een rechtvaardiger verdeling van het nationale inkomen.

RECHT

Volkenrecht

Internationale samenwerking.

Kiesrecht

Onverenigbare betrekkingen (tweemaal); stemmen bij volmacht (gemeenteraadsverkiezingen).

Burgerlijk recht

Juridische bijstand; toepassing van de artikelen 692—694 van het B.W.; beheers- en exploitatievorm van een zwembad.

BESTUURSRECHT

Verhouding publiekrechtelijke lichamen

Samenwerking van gemeenten; grote stad en randgemeente.

Economische en rechtspositie

Uitgifte van gronden in eigendom dan wel in erfpacht; verpachting gemeente-eigendom.

Organen en instellingen (gemeente)

Ambtsgebied; rondvraag in raadsvergadering; onverenigbare betrekkingen; toepassing art. 26 gemeentewet; raadscommissies (tweemaal); behandeling begroting in commissies en vervolgens in de raad; commissies van bijstand; raadscommissies en communisten; leeftijdsgrens voor raadsleden; vorming van raadsleden (zestienmaal); gemeenteprogram; wethoudersbenoeming (tweemaal); uitvoering raadsbesluit; rijksambtenaar tevens wethouder; rijksambtenaar tevens raadslid; aantal wethouders (tweemaal); de positie van een wethouder; intrekken van een voorstel door burgemeester; burgemeestersbenoeming; aanwijzing loco-burgemeester; delegatie van bevoegdheid tot verhuur van gemeente-eigendom.

Openbare werken, bedrijven en takken van dienst

Fluoridering van drinkwater (viermaal).

Subsidies*)

Subsidiëring van onderscheidene organisaties; gemeente en particulier maatschappelijk werk; subsidiëring humanistische militaire tehuizen (tweemaal); subsidiëring van vormingscentra voor militairen; samenwerking van algemene en r.k. openbare leeszaal en bibliotheek bij oprichting van een filiaal; subsidie-bepalingen dorps huis; subsidiëring toneelgroep.

Overheidspersoneel, ambtenaren

Openbare betrekkingen; aanpassing overheidspensioenen; overheidspensioen; pensioenpremie.

Financiën (gemeente)

Behandeling begroting.

*) Voor subsidies betreffende het onderwijs zie onder onderwijs.

Belastingen

Uitstel belastingverlaging; vergelijking tussen verschillende voorstellen tot belastingverlaging; belastingpolitiek; reinigingsrechten.

Openbare orde

Standplaats van woonwagens.

Openbare zedelijkheid

Verlening van verlof b; gebruik van totogelden (tweemaal); kermisvermakelijkheden.

Volkshuisvesting

Wet op de ruimtelijke ordening; weigering bouwvergunning; bouwvergunning; regeling inzake krotopruijing; woningbouw; woningbouwbeleid; eigendomsoverdracht van woningwetwoningen; verdeling woonruimte.

Verkeer en vervoer

Toepassing wegenwet.

Economische aangelegenheden

Pacht- en grondkamers.

Arbeid

Gegevens sociale politiek kabinet-De Quay; sluitingsuur patates-frites-winkels; arbeidstijdverkorting; houding van a.r. en socialisten bij de totstandkoming van de sociale wetgeving; resultaten gedifferentieerde loonvorming.

Maatschappelijke steun en voorzorg

Samenwerking bij het maatschappelijk opbouwwerk; contrôle burgerlijke instelling voor maatschappelijke zorg; bejaardentehuizen; kinderbijslagregeling (tweemaal); ontwerp van wet op schadeverzekeringsbedrijf.

Onderwijs

Stichting cultureel centrum; exploitatierekening openbaar onderwijs; toelating van leerling op openbare school; subsidiëring van godsdienstonderwijs (tweemaal); benoeming hoofd der school; gebouw voor kleuterschool; administratiekosten lager onderwijs; onderwijsuitkering uit het gemeentefonds; gemeentelijke steun aan kleuteronderwijs; subsidiëring van schoolmelk (tweemaal); schoolartsdienst en schooltandverzorging; gemeentelijk bureau voor school- en beroepskeuze; schoolmelkvoorziening.

Volksontwikkeling en cultuurbevordering

Groenvoorziening nieuwe wijken; muziekscholen; Nederlandse sportfederatie; beheers- en exploitatievorm zwembad; gemeentelijke exploitatie van recreatieterrein.

Godsdienstig en zedelijk leven

Opening van zwembad op zondag; beleid van burgemeester inzake de zondagsrust; overheid en zondagsport (vijfmaal).

AANTAL UITLENINGEN PER ONDERWERP
IN VOLGORDE VAN AANTAL GEDURENDE
HET JAAR 1962

Algemene politieke vraagstukken	118
Bestuursrecht	100
Economische vraagstukken (o.m. onderontwikkelde gebieden) .	67
A.R. richting	55
Oorlogsvraagstuk (o.m. atoombewapening)	55
Europese integratie	54
Nieuw-Guinea	53
Kerkelijke en godsdienstige aangelegenheden	51
Tijdschriften	37
Politiek buitenland	35
Biografieën	34
Staatsrecht	34
Politieke partijen algemeen (waaronder verhouding a.r.-c.h.) .	28
Onderwijs	26
Subsidievraagstuk	22
Socialistische richting	21
Radio- en televisiebestel	20
Arbeidsvraagstukken	15
Geschiedenis	13
Humanisme	13
Communistische richting	12
Vraagstukken met betrekking tot de positie van de vrouw . .	12
Bedrijfsorganisatie	11
Gemeentepolitiek	11
G.P.V.	11
Rassendiscriminatie	11
Burgerlijk recht	10

C.H.U.	10
Sport	10
Sociale kwestie	9
Sociale verzekering	7
Liberaal richting	7
Landbouw	6
Bezitsvorming	5
Calvinisme	5
P.S.P.	5
Pers	5
S.G.P.	5
Maatschappelijke zorg	3
Sociologie	3
Rooms-Katholieke richting	2
Wijsbegeerte	2
Diversen	39
	1053

totaal aantal uitleningen 1053

BIJLAGE 3

AANTAL UITLENINGEN VAN 1947 — 1962

1947	895
1948	1060
1949	1139
1950	1156
1951	1430
1952	1657
1953	1308
1954	1321
1955	1296
1956	1457
1957	1784
1958	1741
1959	1604
1960	1431
1961	1257
1962	1053

BALANS PER 31 DECEMBER 196:

ACTIVA

Onroerende goederen

Huis Dr. Kuiperstraat 5	f	1,—	
Huis Dr. Kuiperstraat 3	„	1,—	

Inventaris e.d.

Inventaris	f	1,—	f	2,—
Bibliotheek	„	1,—		

Belegingen

Effecten	f	1.306.444,—	„	2,—
Uitgelote obligaties	„	5.500,—		
Leningen voor waarborgsom	„	637.508,55		
Hypotheeken u/g	„	183.085,—		
Lening op schuldbekentenis	„	6.750,—		

Vorderingen

Terug te vorderen dividendbel. . .	f	3.591,79	„	2.139.287,55
Vervallen rentetermijnen	„	5.147,56		
Ingwersen & Co. (afr. 4e kwart. '62)	„	189,83		
A.R. Staatkunde (saldo Kok)	„	50,46		
Huren (vergaderzaal)	„	131,—		

Overlopende posten

Lopende rente	f	12.971,75	„	9.110,64
Vooruit betaalde pensioenpremie	„	6.320,80		
Verlichting (voorraad brandstof)	„	300,—		
Sociale verzekering	„	574,13		
Verzekeringen	„	298,94		
Salarissen	„	49,92		
Subsidie Centraal Comité	„	7.000,—		

Liquide middelen

Kas	f	1.645,45	„	27.515,54
Giro	„	49.009,66		
Amsterdamsche Bank	„	3.330,07		
Twentsche Bank	„	8.540,47		
Zuidhollandse Bank	„	10.874,77		

Nadelig saldo rekening van baten en lasten

„	73.400,42
„	3.266,23
f	2.252.584,38

PASSIVA

Eigen vermogen

Kapitaal	f 1.615.962,61
Reserve koersverschillen	„ 613.286,21

Voorzieningen

Onderhoud gebouwen	f 11.194,08
Inventaris	„ 750,—

f 2.229.248,82

Schulden en overlopende posten

Interest	f 3.278,30
Huren	„ 30,30
Bibliotheek	„ 680,68
Sociale lasten	„ 1.449,97
Onderhoud	„ 167,50
Kantoorbehoeften	„ 33,51
Huishoudelijke onkosten	„ 25,50
Reis- en vergaderkosten	„ 88,60
A.R. Staatkunde	„ 877,45
Pensioenpremies	„ 1.566,94
Ongevallenverzekering	„ 462,69
Loonbelasting	„ 2.488,97
Onvoorzien	„ 84,25
Te verrekenen posten	„ 156,82

„ 11.944,08

„ 11.391,48

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooy, accountant

f 2.252.584,38

REKENING VAN BATEN EN LASTEN OVER 1962

Uitgaven		1962		1961
Salarissen	f	81.305,05	f	71.602,27
Sociale lasten	„	5.863,29	„	5.447,25
Pensioenpremie	„	5.350,81	„	6.091,01
Bibliotheek	„	3.775,83	„	4.156,66
Onderhoudskosten	„	5.000,—	„	5.000,—
Verlichting, verwarming e.d. .	„	6.287,23	„	6.130,85
Verzekeringen	„	903,87	„	441,18
Belastingen	„	987,99	„	980,76
Huishoudelijke onkosten . .	„	4.944,94	„	5.172,30
Algemene onkosten	„	730,17	„	662,—
Kantoorbehoeften	„	1.745,57	„	1.837,38
Porti, telefoon en telegrammen	„	1.556,02	„	1.689,28
Reis- en vergaderkosten . .	„	2.974,07	„	3.314,07
A.R. Staatkunde	„	1.498,71	„	834,23
Inventaris	„	750,—	„	795,—
Onvoorzien	„	951,90	„	3.370,87
Batig saldo			„	3.077,49
	f	<u>124.625,45</u>	f	<u>120.602,60</u>

Inkomsten		1962		1961
Interest	f	85.380,98	f	86.194,26
Huren	„	13.978,24	„	14.408,34
Vergoeding Centraal Comité van van A.R. Kiesverenigingen	„	22.000,—	„	20.000,—
Nadelig saldo 1962	„	3.266,23		

f 124.625,45 f 120.602,60

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooy, accountant.

JAARVERSLAG

VAN HET VERBAND VAN VERENIGINGEN VAN ANTI-REVOLUTIONAIRE GEMEENTE- EN PROVINCIEBESTUURDERS OVER 1962 *)

Bij het Verband zijn aangesloten de tien provinciale verenigingen van a.r. gemeente- en provinciebestuurders (waaronder één vereniging voor de provincies Noord-Brabant en Limburg) alsmede de Vereniging van burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer”.

Volgens de van de onderscheidene verenigingen ontvangen opgaven bedroegen de aantallen leden per 1 januari 1963 voor

Friesland	147
Groningen	162
Drenthe	90
Overijssel	85
Gelderland	98
Utrecht	113
Noord-Holland	135
Zuid-Holland	390
Zeeland	100
Noord-Brabant/Limburg	45
„Groen van Prinsterer”	320

Elke aangesloten vereniging wijst leden aan in het algemeen bestuur van het Verband naar de maatstaf van één bestuurs-

*) Dit verslag kon vóór het moment van indiening nog niet in de organen van het Verband worden besproken en vastgesteld; het dient derhalve als een „voorlopig verslag” te worden beschouwd.

lid per 100 leden van die vereniging of een gedeelte daarvan. Voorts wijzen het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen en de Doctor Abraham Kuyperstichting ieder een bestuurslid aan.

Het dagelijks bestuur van het Verband bestond bij de aanvang van het verslagjaar uit de heren H. M. Oldenhof, voorzitter, W. M. de Jong, penningmeester, N. van der Brugge, algemeen adjunct en mr. J. H. Prins, secretaris. In de door het bedanken van de heer Haspels ontstane vakature werd in 1962 voorzien door de benoeming van de heer M. H. L. Weststrate.

De jaarlijkse algemene vergadering van het Verband werd gehouden op 30 oktober 1962, ditmaal in hotel Van Gijtenbeek te Zwolle. De voorzitter drong er in zijn openingswoord bij de gemeentebestuurders op aan, ook voor hun deel te waken voor de zelfstandigheid van de gemeente. Na het huishoudelijk gedeelte van de vergadering namen de aanwezigen deel aan een door het gemeentebestuur van Zwolle verzorgde excursie. Bezichtigd werden onderscheidene voorzieningen op het gebied van de sport.

In de middagvergadering refereerde de heer M. H. L. Weststrate, wethouder van Vlaardingen, over het onderwerp: Wie bestuurt de gemeente eigenlijk? Een samenvatting van deze rede werd opgenomen in het nummer van „De Magistratuur” van november 1962.

Het algemeen bestuur van het Verband kwam bijeen op 20 maart 1962.

Besloten werd de jaarvergadering afwisselend in Utrecht en in andere plaatsen te houden met dien verstande dat voorlopig eenmaal in de twee jaar in Utrecht zal worden vergaderd, terwijl voor de overige jaren naar andere mogelijkheden zal worden uitgezien.

Het algemeen bestuur stelde voorts in een commissie tot herziening van de Leidraden voor een a.r. gemeente- en voor een a.r. provincieprogram. Zij bestaat uit de heren H. M. Oldenhof, voorzitter, A. Bakker, mr. J. H. Prins, secretaris, drs. S. van Tuinen, mr. C. J. Verplanke en M. H. L. Weststrate, terwijl drs. J. A. Dirksen optreedt als adjunct-secretaris. Deze commissie maakte reeds een begin met haar werkzaamheden. Zij kwam in het verslagjaar tweemaal bijeen. Het ligt in de bedoeling dat

haar voorstellen aan de bij het Verband aangesloten verenigingen worden voorgelegd in het vergaderseizoen 1964/1965.

De aangesloten verenigingen hielden de volgende vergaderingen:

		aantal aanwezigen
Friesland		
3 februari	J. Smallenbroek	Actuele politieke vraagstukken 57
20 oktober	M. H. L. Weststrate	Christelijke gemeentepolitiek 45
Groningen		
10 maart	ds. P. Visser	Overheid en zondagsrust 70
26 mei	J. Smallenbroek	De nieuwe provinciewet 45
4 oktober		Ontmoetingssamenkomst met 3 korte referaten van leden 70
3 november	J. C. Haspels	De financiële verhouding tussen rijk en gemeente 40
Drenthe		
2 juni	J. Smallenbroek	Na de gemeenteraads- verkiezingen 49
17 november	M. H. L. Weststrate	Actuele vraagstukken uit de gemeentepolitiek 36
Overijssel		
23 mei	forum	Vragen omtrent volksgezond- heid, vrijetijdsbesteding en planologie, uitbrei- 26 heren dingssplannen 19 dames
24 november	mr. C. J. Verplanke	Burgemeester-wethouder- raadslid 24
Gelderland		
7 april	H. M. Oldenhof	Gemeenteprogram 17
6 oktober	J. C. Hasoels	Huidige stand der gemeente- financiën 24
Utrecht		
16 januari	H. M. Oldenhof	A.R. gemeentepolitiek 22
12 december	C. A. Bakker	Individualiteit of collectiviteit 22
Noord-Holland		
24 februari	J. J. G. Boot	Overheid en cultuur 26
14 april	B. Roolvink	Christelijk-sociaal in de moderne tijd 24
6 oktober	mr. J. van Aartsen	Woningbouwpolitiek 42
Zuid-Holland		
30 juni	M. H. L. Weststrate	De gemeente en de recreatie 63

Zeeland			aantal aanwezigen
21 mei	ir. W. F. Schut	Wetsontwerp op de ruimtelijke ordening	36
Noord-Brabant/Limburg			
20 oktober	C. D. van Oosten	Maatschappelijk werk en maatschappelijke zorg	17
15 december	M. W. Schakel	De gezondene tussen de gekozenen	32
„Groen van Prinsterer”			
14 en 15 juni	prof. mr. W. F. de Gaay Fortman	Samenleving binnen het Koninkrijk	
	drs. J. A. Bakker	Industrialisatie in de probleemgebieden	51

De Zuid-Hollandse vereniging organiseerde voorts vijf streekvergaderingen, en wel te Leiden, Gouda, Rotterdam, Gorkum en Naaldwijk. In deze vergaderingen werd gesproken naar aanleiding van door de aanwezigen gestelde vragen over zondagsrust, subsidiepolitiek, streekplannen, financiën, overheid en vrije-tijdsbesteding, recreatie, streeksamenwerking. Voorts werd door deze vereniging een commissie ingesteld ter bestudering van de recreatie in Zuid-Holland.

In de Zaanstreek bestaat een contactgroep van protestants-christelijke raadsleden. Dit contact is in 1961 begonnen op instigatie van de burgemeester van Zaandam, die de politieke stromingen opriep zich te beraden over de vraagstukken rondom en de wenselijkheid van samenvoeging en/of samenwerking van gemeenten. Over dit onderwerp is door de contactgroep een Verklaring gepubliceerd. Het contact als zodanig is dermate in de smaak gevallen dat besloten werd het voort te zetten en zo is men in 1962 weer tweemaal bijeen geweest. Gesproken werd over de onderwerpen: Onze propaganda voor de gemeenteraadsverkiezingen en: Stedebouw en hoogbouw. Hoewel deze contactgroep niet door de Noord-Hollandse vereniging als zodanig is opgericht is haar bestaan vermeldenswaard, temeer omdat ook leden van de Noord-Hollandse vereniging hierbij betrokken zijn.

De contributie van de aangesloten verenigingen was op 1 januari 1963 als volgt:

Friesland	f 7,—
Groningen	„ 8,—
Drenthe	„ 11,—
Overijssel	„ 7,50
Gelderland	„ 6,—
Utrecht	„ 8,—
Noord-Holland	„ 10,—
Zuid-Holland	„ 7,50 en f 11,—
Zeeland	„ 8,50
Noord-Brabant/Limburg	„ 10,—
„Groen van Prinsterer”	„ 8,50

In alle gevallen is zowel het abonnement op „De Magistratuur” als de bijdrage voor het Verband in de contributie begrepen.

De commissie van redactie van „De Magistratuur” onderging in 1962 geen wijziging. Zij bestond uit de heren J. C. Haspels, voorzitter, mr. J. van der Haar, mr. J. H. Prins, secretaris, B. van 't Riet, M. W. Schakel, mr. L. A. van Splunder en M. H. L. Weststrate.

Van de in 1962 verschenen nummers trok dat van juli/augustus het meest de aandacht. Het was een uitgebreid nummer, dat zich in het bijzonder richtte op de voorlichting van de nieuw-gekozen raadsleden. Uit vele reacties is gebleken, dat er voor dit nummer grote belangstelling en waardering bestond.

J. H. Prins, secretaris.

STATEN - GENERAAL
ZETELVERDELING
IN DE EERSTE KAMER EN DE TWEEDE KAMER
DER STATEN-GENERAAL

Eerste Kamer 1963.		Tweede Kamer 1963.	
K.V.P.	26	K.V.P.	50
P. v. d. A.	25	P.v.d.A.	43
V.V.D.	7	V.V.D.	16
A.R.P.	7	A.R.P.	13
C.H.U.	7	C.H.U.	13
P.S.P.	2	P.S.P.	4
C.P.N.	1	C.P.N.	4
		S.G.P.	3
		B.P.	3
		G.P.V.	1
	75		150

VERSLAG

VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE FRACTIE IN DE EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL OVER HET JAAR 1962

1. Samenstelling

De fractie ¹⁾ bestond uit de volgende leden:

H. Algra	Huizumerlaan 30	Leeuwarden
dr. W. P. Berghuis	de la Sablonièrekade 8	Kampen
prof. mr. I. A. Diepenhorst	Wilhelminalaan 4c	Zeist
P. C. Elfferich	Rotterdamseweg 160	Delft
prof. mr. W. F. de Gaay		
	Fortman Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage
J. C. Haspels	Gen. de la Reylaan 20	Bussum
J. Schipper	Joh. Wagenaarkade 83 I	Utrecht
J. Tjalma	v. Limburg Stirumstraat 8	Hoogeveen

2. Bureau

De samenstelling van het bureau was als volgt:

Voorzitter	—	dr. W. P. Berghuis
Vice-Voorzitter	—	J. Schipper
Secretaris	—	J. Tjalma
Tweede secretaris	—	P. C. Elfferich

3. Verdeling der werkzaamheden

Algemene politieke beschouwingen	Berghuis
Algemene financiële beschouwingen	Haspels
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	Tjalma
Algemene Zaken	Tjalma
Bezitsvorming en P.B.O.	De Gaay Fortman
Kabinet van de Vice-Minister-President (Suriname en Antillen)	Algra
Buitenlandse Zaken	Berghuis Algra

¹⁾ Zie voor samenstelling, bureau en verdeling der werkzaamheden volgens vaststelling in de fractievergadering van 17 september 1963: Bijlage H-I.

Justitie	Diepenhors
Binnenlandse Zaken	
Alg. Burg. Pensioenfonds	Tjalma
Provinciefonds	
Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf	
Gemeentefinanciën	Haspels
Ambtenaren-zaken	Schipper
Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	Diepenhorst
Hoger Onderwijs	
Nijverheidsonderwijs	Schipper
V.H.M.O. en overig onderwijs	Algra
Financiën	
Gemeentefonds	Haspels
Staatsmuntbedrijf	
Financiële verhouding Rijk en Gemeente	
Defensie	Algra
Staatsbedrijf Artillerie-inrichtingen	
Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	Elfferich
Verkeer en Waterstaat	
P.T.T. en Rijkspostspaarbank	Tjalma
Staatsvissershavenbedrijf	
Zuiderzeefonds	Elfferich
Economische Zaken	
Staatsmijnen	De Gaay Fortman
Staatsgasbedrijf	
Landbouw en Visserij	Elfferich
Landbouw-Egalisatiefonds	
Sociale Zaken en Volksgezondheid	De Gaay Fortman en Schipper
Maatschappelijk Werk	Schipper
Vaste Kamercommissies waarvan een lid der fractie deel uitmaakt.	
Commissie voor de verzoekschriften:	Schipper (voorz.)
Gemengde Commissie voor de Stenografie:	Algra
Commissie voor buitenlandse politiek:	Algra en Berghuis
Vaste Commissie voor Financiën:	Haspels
Vaste Commissie voor Verkeer en Waterstaat:	Tjalma
Vaste Commissie voor Economische aangelegenheden:	Elfferich en De Gaay Fortman
Vaste Commissie voor Suriname en Ned. Antillen:	Algra
Vaste Commissie voor Nederlands Nieuw-Guinea:	Algra

Internationale werkzaamheden

Aan de vergadering van parlementsleden uit de NAVO-landen nam de heer J. Tjalma deel.

In de Raad van Europa had de heer Tjalma als plaatsvervangend lid zitting, hetgeen een zodanig lidmaatschap van de West-Europese Unie insloot.

Hij was lid van de commissie voor plaatselijke besturen en plaatsvervangend lid van de landbouwcommissie van de Raad van Europa.

Verder had hij zitting in de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad.

In het thans volgende overzicht zijn de Kamerwerkzaamheden van de fractie in het kort weergegeven.

Algemene politieke beschouwingen

(Handelingen blz. 79)

De heer *Berghuis* ving aan met de leden, die blijk hadden gegeven van medeleven met het welzijn der A.R. Partij, daarvoor dank te brengen. Zij heeft tijdens haar 84-jarig bestaan wel eens op hogere golven gevaren en zij heeft die tot nu toe steeds weten te doorstaan.

Spr. gaf daarna als zijn oordeel over het beleid, dat het Kabinet had gevoerd, te kennen, dat het accent ligt op waardering, hetgeen op zichzelf ook nu nog niet het hebben van kritiek op bepaalde onderdelen van dit beleid uitsluit.

Hij noemde hiervan het weinige dat terecht was gekomen van een verdere decentralisatie van ons gehele bestuurswezen en te geringe hulpverlening aan de ontwikkelingslanden, waarbij hij een zekere spontaneïteit en hartelijkheid had gemist.

Hij toonde zich verontrust over het televisiebeleid van de Regering.

Voorts betreurde spr., dat de opheffing van de woningnood niet verder was gevorderd, al is dat geen kritiek op het gevoerde beleid, omdat dit kabinet op het bestaande stramien, het bestaande patroon, heeft gedaan wat het kon.

Overigens constateerde de heer *Berghuis*, dat het kabinet onder vaak moeilijke politieke en feitelijke omstandigheden ontzaglijk veel werk heeft verzet, dat een gunstig effect heeft gehad op ons gehele nationale leven en ook op onze plaats in internationale verbanden. Het kabinet heeft bovendien een zware oppositie doorstaan en is sterker gebleken dan het oorspronkelijk scheen. Het verheugde hem dan ook, dat het straks met ere uit de strijd zal kunnen treden.

Spr. citeerde vervolgens een deel van zijn rede, die hij op

13 oktober 1962 op het convent van de A.R. Partij had gehouden en ging daarbij met name in op de passage: dat, indien in feite „het eerste na-oorlogse bewind zonder socialisten reeds na vier jaar zou eindigen, dit in wezen zou wijzen op een politieke mislukking van het regeren zonder socialisten en op een bijzondere en wellicht onevenredige versterking van de positie van de Partij van de Arbeid”.

De heer Berghuis merkte op, dat het onmogelijk is daaruit conclusies te trekken met betrekking tot zijn standpunt over de toekomstige kabinetsformatie. Hij heeft zelf die conclusie niet getrokken, want dat zou voorbarig zijn.

Hij besprak daarna het geschrift van de Hervormde Synode betreffende de kernbewapening, een zeer centrale zaak die de staatkunde tot in haar diepste fundamenten raakt, een zaak van de hoogste politieke orde.

Spr. herinnerde aan het gebroken geweepte in de jaren '20 en '30 en merkte op, dat, wanneer de Regering in die tijd overeenkomstig de wens van de dragers daarvan had gehandeld, wij nu, menselijker-wijze gesproken, nog onder het nationaal-socialistisch regime zouden zitten.

Het pacifisme van vóór de tweede wereldoorlog heeft nu gestalte gekregen in de P.S.P..

Het nu verschenen rapport van de Hervormde Synode pre-dikt in feite de eenzijdige ontwapening. Dit is een zeer ernstige zaak, omdat zij de fundamenten van staat en staatkunde raakt.

De Synode van de grootste protestantse kerk in Nederland richt zich ver buiten de grenzen van de kerk en op het hart van een concrete politiek in deze tijd.

Zij bepleit stellig geen pacifisme en ook geen eenzijdige ontwapening; zij bepleit zelfs versterking van de conventionele bewapening. Maar zij zegt „neen zonder ja's” tegen het atoomwapen. Als zij nu van de overheden, die recht en vrijheid willen beschermen, vraagt, dat ook zij dit zullen uitspreken, wetende, dat de machten in de wereld, die dit recht en deze vrijheid belagen, over dat atoomwapen blijven beschikken, kan ik het niet anders zien dan dat dit in feite is een pleiten voor eenzijdige ontwapening. Dan is het irreëel, wanneer het rapport er van uitgaat, dat met een versterkte conventionele bewapening tegenweer kan worden geboden tegen een vijand, die met atoomwapens is uitgerust.

Het behoeft dan ook niet te verbazen, dat ook de pacifisten in de Synode het rapport hebben aanvaard.

Wij mogen wat dit onderwerp betreft God wel om bijzondere wijsheid bidden bij elk woord, dat wij over deze zo aangrijpende materie uitspreken, want al is het geen zwart-wit-kwestie, toch moet er gesproken worden. Er moet met name door de Overheid duidelijk worden gesproken.

De Overheid zal geen ja willen zeggen tegen het atoomwapen, maar zij kan en mag in de gegeven omstandigheden geen neen zeggen. Daarom moet zij tegen „het neen zonder ja's” van het synoderapport neen zeggen in alle duidelijkheid.

Spr. betoogde verder, dat de vrije wereld het contact met het communistisch regime niet behoeft te vermijden, want dit regime staat dan bloot aan infectering door de vrijheid; het bouwde de muur in Berlijn omdat het alleen door isolering zijn mensen ideologisch in de hand kan houden.

Anderzijds moet het westen een harde politiek voeren.

Er is in Rusland iets in beweging. Is wellicht het dramatisch gebeuren om Cuba het keerpunt geweest in de koude oorlog? En zou een eventueel afnemen van de koude oorlog niet mede een oorzaak kunnen vinden in de aanwezigheid van kernwapens in de vrije wereld?

Men kan van allerlei zijden, ook van de kant der kerken, in zekere zin vrijblijvend, over de kernbewapening spreken, maar de Overheid, die van Godswege omtrent deze dingen de volle verantwoordelijkheid heeft gekregen, kan dit niet doen.

Ik vraag mij wel af, of het geoorloofd is, dat de kerk aan de Overheid de middelen wil ontnemen, die deze nodig heeft om in de gegeven omstandigheden haar verantwoordelijkheid te kunnen dragen.

De Overheid draagt haar ambt niet vanwege de kerk maar van Godswege; zij draagt dat ambt wel om de kerk te beschermen en het Woord van het Evangelie zijn vrije loop op deze aarde te doen hebben.

Kan en mag de kerk in vrijheid levende onder een overheidsbestel, dat haar wil beschermen, tegen de eigen Overheid zeggen: leg uw zwaard neer, omdat het te scherp geworden is, met als consequentie: geef vrij spel aan het onrecht, dat ditzelfde zwaard hanteert?

Wie de erkende wettige Overheid aanbeveelt haar zwaard neer te leggen, moet wel bedenken, dat men aan de Overheid

het zwaard ontnemt en dan betekent dit, dat men de Overheid wil laten abdiceren van haar ambt.

Dat is in de wereldgeschiedenis nog niet voorgekomen. In beginsel verkondigt de Synode het einde van de mogelijkheden van een gerechtvaardigde politiek, waarbij aan de kwade krachten in de wereld vrij spel zal worden geboden.

Spr. eindigde met de vraag te stellen: Is het trekken van de consequenties uit het standpunt van de Hervormde Synode niet onaanvaardbaar? Kan een, zich van haar verantwoordelijkheid bewust zijnde, Regering wel iets anders doen dan het rapport naast zich neerleggen?

In tweede termijn bracht de heer *Berghuis* de Regering dank voor haar duidelijk antwoord, dat zij bij monde van de Minister-President inzake de kernbewapening had gegeven.

Naar aanleiding van een vraag van de heer Vos antwoordt hij, dat de kerken naar zijn oordeel zich wel over politieke onderwerpen mogen uiten.

Wat het wantrouwen tussen Oost en West betreft, merkt spr. op, dat het Sowjetsysteem de bedreiging in de wereld heeft gebracht en hierdoor wantrouwen heeft veroorzaakt.

Als het Sowjetblok nu inzake kernwapenen van zijn kant het Westen niet meent te kunnen vertrouwen, heeft het dat helemaal aan zichzelf te wijten.

Begroting van Buitenlandse Zaken

25 april 1962 (Handelingen blz. 360)

De heer *Berghuis* behandelde de volgende vier onderwerpen: de politieke positie en organisatie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken; de hulpverlening aan ontwikkelingslanden; Europa en Nieuw-Guinea.

Hij begon met namens zijn fractie dank te brengen aan Minister Luns voor zijn enorme inspanning, die deze zich voor de vervulling van zijn zeer verantwoordelijke en zware ambt getroost, waarbij spr. de Staatssecretaris en allen, die de Minister assisteren, niet wilde uitschakelen.

Dit houdt echter niet in, aldus ging de heer *Berghuis* voort, instemming met alle onderdelen van het beleid.

De Minister drukt heel sterk een persoonlijk stempel op de buitenlandse politiek, hetgeen echter niet tegen hem pleit.

De portefeuille van Buitenlandse Zaken heeft een zo sterk algemeen politiek gewicht en karakter gekregen, dat men zich

moet afvragen of haar politieke taak op den duur nog wel geheel kan worden ondergebracht bij een van de vele kabinetsportefeuilles.

Moet onze internationale politieke representatie in de toekomst niet tot uitdrukking worden gebracht in het concentratiepunt van het kabinet, n.l. de Minister-President?

De internationale problemen zijn van veel groter belang geworden en hebben een veel meer centrale plaats in de nationale politiek gekregen.

Spr. kan de Minister volgen in zijn bezwaren tegen een nevenschikte tweede Minister van Buitenlandse Zaken.

De aanstelling van een tweede en eventueel van een derde Staatssecretaris zou de Minister kunnen ontlasten; aan zijn politieke verantwoordelijkheid zou zulks niets veranderen. Maar daarnaast dient meerdere inschakeling van de Minister-President te worden overwogen evenals in grotere landen.

Spr. dringt aan op meer hulp aan de ontwikkelingslanden; hij zou gaarne een spectaculaire verdere stap van de Regering zien, waarbij het hem niet interesseert of die verdere stap gebonden zal zijn aan 1% van het nationale inkomen, dan wel aan een speciale belastingheffing. Hij wijst er echter op, dat deze laatste de belastingbetaler meer zou toespreken.

Spr. mist bij de Regering in casu iets van spontane bereidheid en hij is het er niet mee eens dat Nederland niet vooraan behoort te lopen.

Verder wees de heer Berghuis op de gunstige gevolgen van de E.E.G..

Minder reden voor enthousiasme is er voor wat aangaat de politieke integratie van Europa of het moest zijn, dat, mede dank zij onze Minister van Buitenlandse Zaken, een politieke ontwikkeling overeenkomstig de opvattingen van het huidige Franse regime, is tegengehouden.

Het Franse plan van het Europe des patries is in zijn strekking anti-supra-nationaal.

De opvattingen van de Franse president zijn niet te verzoenen met de Europese gedachte. Daarom is het beter dat er niets gebeurt op dit ogenblik dan met hem in zee te gaan. Naast het supra-nationale element is er echter ook het Engelandargument.

Spr. heeft de indruk, dat bij Minister Spaak meer het supra-nationale heeft gewogen en bij Minister Luns meer het argument

Engeland, al hebben zij vrijwel gelijklopende verklaringen voor de pers afgelegd.

Het gelijktijdig aanvoeren van beide argumenten is een bezwaar, want zij kunnen tegen elkaar worden uitgespeeld.

In dit verband vraagt spr. wat Minister Luns heeft bedoeld toen hij zei, dat wij bereid zouden moeten zijn, als Engeland toetreedt, water in onze supra-nationale wijn te doen.

Spr. heeft wel eens de indruk, dat er twee zielen in de borst, niet van de Minister, maar van het Departement leven.

Waar het hem om gaat, is te voorkomen, dat het argument Engeland wordt gebruikt om de supra-nationale doelstelling op een zijspoor te rangeren.

Tenslotte sprak de heer Berghuis over Nieuw-Guinea.

Hij begint met op te merken, dat wij voor de Indonesische bedreiging niet moeten wijken. Het militaire aspect moet aan de Regering worden overgelaten, ook het zenden van versterkingen.

Capituleren is op grond van Nederland's verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de mensen ginds als uit een oogpunt van het opkomen voor de naleving van internationale rechtsnormen ongeoorloofd.

Beoordeling van de vraag of wij tegenover een overmacht staan zal aan de militaire autoriteiten en uiteindelijk aan de Regering dienen te worden overgelaten.

Nederland kan helaas niet terugzien op een geslaagd dekolonisatiebeleid in Azië. Deze opmerking houdt geen verwijt in.

Dat de verhouding met Indonesië is geworden zoals zij is, mag ons alleen maar bedroeven.

Nieuw-Guinea is als politiek probleem van nu belast met de erfenis van een niet-geslaagd dekolonisatiebeleid. Desondanks draagt Nederland de verantwoordelijkheid, die vanwege die erfelijke belasting nog groter is geworden, maar die wij daarvan dan ook niet los mogen zien.

Wij zullen onze verantwoordelijkheid ook moeten zien in internationaal verband. Nederland draagt duidelijke verplichtingen jegens de Papoea's; deze verplichtingen zullen echter geplaatst moeten worden in het kader van de mogelijkheden van realisering.

Van de verplichting om niet buiten de bevolking om te beslissen kan Nederland alleen door feitelijke overmacht worden ontslagen.

De regering heeft zich bereid verklaart tot een gesprek met Indonesië, wat dringend noodzakelijk is geworden.

Wegens het geheime voor-overleg is het niet mogelijk in het openbaar over het plan-Bunker te discussiëren.

Indien de perspublicaties dienaangaande juist zijn, zal dit plan als uitgangspunt voor verdere besprekingen moeten worden genomen, hetgeen iets anders is dan een directe integrale aanvaarding.

De realisering van een uiteindelijke, vrije uitspraak van de Papoea's moet worden bevorderd en gegarandeerd. Nieuw-Guinea moet geen tweede Ambon worden. Spr. vat zijn rede in conclusies samen.

De heer *Algra* sprak de hoop uit, dat Engeland en de Scandinavische staten tot de E.E.G. zullen toetreden.

Hij wijst er op, dat Nederland zeer bijzonder is aangewezen op de zee, evenals Engeland. Hij ziet in de historische ontwikkeling ook een geestelijke ontplooiing, die in beide landen parallel loopt en waarin de kracht van de reformatie openbaar wordt, die leidt tot vestiging en versterking van volksoorlogen.

De romaanse landen hebben in het algemeen een heel andere politieke en geestelijke ontwikkeling en daarom moet er economisch, cultureel, geestelijk en in welk verband ook, zo weinig mogelijk een grens worden getrokken door de Noordzee.

Wat onze verhouding met Indonesië betreft, wijst spr. er op, dat zelfs Hitler Zweden niet heeft belet om de belangen van de Nederlanders in oorlogstijd te behartigen. Het is voor het eerst in de geschiedenis dat behartiging van belangen bij verbreking van diplomatieke betrekkingen, onmogelijk wordt gemaakt.

De heer *Algra* wees op de politieke grensgangers, die buiten de Regering om of achter haar rug informele contacten met afgezanten van Soekarno opnemen; dit is voor hem een succes. Zijn tweede succes is het groeiend defeatisme in Nederland.

Spr. betuigt nadrukkelijk instemming met het zenden van militaire versterkingen naar Nieuw-Guinea, waartoe reeds tijdens het laatste kabinet-Drees plannen zijn gemaakt.

Hij signaleert het verzet hiertegen van socialistische zijde en van de kant van enige Kamerleden, die tot de K.V.P. behoren. De meeting, die van P.v.d.A.-zijde tegen de Nieuw-Guineapolitiek van de Regering in Amsterdam is gehouden, is tactisch een groot succes voor Soekarno.

Spr. merkt verder op, dat er, gelet op de rol, die Amerika speelt, er geen reden is om in dit opzicht vertrouwen te stellen in het beleid van dat land.

Wat het zelfbeschikkingsrecht der Papoea's aangaat, men kan dat op allerlei wijzen proberen uit te hollen, maar de volken hebben het recht en de vrijheid om over hun eigen status te beslissen en het gaat dus niet aan dat recht zodanig te reduceren, dat er alleen een soort van maatschappelijke zelfbeschikking overblijft.

Dit soort zelfbeschikking is ook aan de Papoea's niet beloofd.

Spr. verwijst naar het artikel van prof. Van der Molen in A.R. Staatskunde. Wij moeten ons houden aan het gegeven woord. De trouw aan dat woord zullen wij moeten verdedigen voor het forum van de gehele wereld, zolang ons dat mogelijk is, in de vergadering van de Verenigde Naties.

Begroting Nieuw-Guinea

10 juli 1962 (Handelingen blz. 2349)

De behandeling van deze begroting gaf de heer *Algra* aanleiding er op te wijzen, dat een oplossing van het vraagstuk Nieuw-Guinea alleen rechtvaardig en aanvaardbaar zal zijn, als aan de Papoea's wezenlijk zelfbeschikkingsrecht wordt gegeven.

Er zijn nu al maandenlang van de zijde van Indonesië oorlogshandelingen gepleegd. Bescherming van het leven en de veiligheid van Nederlandse onderdanen is hierbij de meest primaire taak van de wettige overheid.

Na 1945 heeft Nederland op Nieuw-Guinea ontzaglijk veel gedaan; de werkers, die daaraan arbeiden, verdienen hulde.

Ofschoon men weet, dat het een aflopende taak is, houdt men niet-ontmoedigd vol en werkt men zolang het dag is.

Het dragen van staatkundige verantwoordelijkheid zonder nationaal bewustzijn is onmogelijk; het nationalisme is een factor in het dekolonisatieproces. Anders ontstaat er een uiteenvallen in stammen, zoals in de Kongo. Vroeger hebben wij te veel gemeend, dat het Indonesisch nationalisme aan de dessa-bevolking voorbijging; het is niet een proces, dat tot een kleine bovenlaag is beperkt.

Met de uitspraken van de Nieuw-Guinea-Raad heeft de Regering ernstig rekening te houden.

Nieuw-Guinea

Op 13 september kwam het wetsontwerp „Goedkeuring

Overeenkomst Westelijk Nieuw-Guinea" aan de orde.

De heer *Berghuis* begon met er op te wijzen, dat dit wetsontwerp zowel van concreet-menselijke, als van wereldpolitieke betekenis is.

Hij vroeg er aandacht voor, dat wij ten opzichte van de Papoea's verwachtingen hebben opgewekt, die wij niet kunnen waarmaken, doordat wij niet voldoende hebben ingezien, dat de kwestie-Nieuw-Guinea een nasleep was van een niet geheel geslaagde dekolonisatie van Indonesië en dat zij daarvan ook niet was los te maken.

Hij sprak zijn respect uit voor hetgeen bestuur en bedrijfsleven, zending en missie in Nieuw-Guinea hebben bereikt en wijdde een woord van bijzondere waardering aan de Nederlandse krijgsmacht, waarna hij zijn deelneming betuigde jegens de nagelaten betrekkingen van hen, die hun leven hadden gelaten.

Het militaire optreden van Indonesië in deze zaak noemde hij in flagrante strijd met goede normen van internationaal verkeer.

Voor de Regering was het pijnlijk onder de druk van de Ver. Staten van Amerika te moeten handelen. De wijze van tot stand komen van dit akkoord, mede onder verantwoordelijkheid van Amerika en de Ver. Naties, is een slag in het gezicht geweest van de ontwikkeling in de internationale rechtsorde. Indonesië heeft ook onder politieke druk van dezelfde derden gestaan als Nederland.

Er zijn echter ook positieve facetten, die tot uitdrukking komen in de feitelijke inhoud van de overeenkomst, die als zodanig niet onredelijk is en in het feit, dat de communistische stromingen in Indonesië, die een oplossing langs militaire weg wensten, het pleit niet hebben gewonnen.

Wat Amerika betreft, men kan kritiek hebben op het beleid, dat in het huidige geval is gevoerd, maar wij mogen niet vergeten, dat niet wij dat beleid bepalen en dat wij dat ook niet kunnen, omdat onze verantwoordelijkheid een andere is dan die van de Ver. Staten.

En wat Oe Thant aangaat, zijn bemoeïingen hebben iets te maken met de ernstige, moeizame en gebrekkige pogingen om een zekere ordening van zaken in wereldverband te geven.

Wij mogen critiek hebben op zijn beleid o.a. over het feit, dat onze Regering te laat in kennis is gesteld met een bepaalde

correspondentie, maar het is een wereldbelang, dat de ontwikkeling naar een internationale orde zich voortzet en dat wij daaraan, als het enigszins kan, onze medewerking verlenen.

Terecht heeft de Minister van Buitenlandse Zaken gezegd, dat in dit akkoord heel bijzonder een wissel wordt getrokken op een loyale uitvoering. Op papier ziet het er niet slecht uit, maar wie garandeert ons, dat het precies zo wordt uitgevoerd, gelet op de ervaringen, die wij met Indonesië hebben.

Echter mogen wij ons niet bij voorbaat negatief opstellen.

Spr. hoopte, dat de tot stand gekomen oplossing zou bijdragen tot een positieve ontwikkeling van de internationale rechtsorde en een alsnog slagen van de dekolonisatie van Indonesië.

Ten slotte sprak hij zijn verheuging er over uit, dat de Regering voor de ontwikkeling van Nieuw-Guinea belangrijke bedragen in de eerstkomende jaren beschikbaar wil stellen. De overgrote meerderheid van de fractie zal voorstemmen.

De heer *Algra* kwalificeerde het z.g. accoord als in wezen een capitulatie, gesloten als gevolg van oorlogsgeweld van Soekarno en partijdige activiteit van Oe Thant en Bunker en zware politieke druk van Amerika. Het accoord is in strijd met het Handvest van de V.N. en in strijd met de internationale rechtsorde.

De militaire macht van Indonesië was in de laatste tijd snel gegroeid, dank zij de hulp van Amerika en Rusland.

De militaire aanvallen van Indonesië werden tijdens de onderhandelingen voortgezet.

Bunker is niet opgetreden als onpartijdig waarnemer, maar met een plan, waardoor de Indonesische eis ten principale werd ingewilligd. Dit plan heeft Nederland tenslotte aanvaard, maar Soekarno niet.

De rol van Oe Thant is niet correct geweest. Het zelfbeschikingsrecht van de Papoea's is vaag en op uiteenlopende wijze geregeld; de uitlegging en toepassing ligt in Indonesische handen.

De Nederlandse Regering heeft tegenover de Papoea's beloften gedaan (en niet alleen verwachtingen gewekt) met instemming van de Staten-Generaal.

Spr. heeft bewondering voor de wijze, waarop de Regering haar standpunt, dat eenmaal ook het standpunt van de meerderheid van de Staten-Generaal was, heeft verdedigd.

Hij zou zich kunnen indenken, dat vrijwel de gehele volks-

vertegenwoordiging (en het volk, dat er achter staat) zou zeggen: wij stemmen vóór, maar onder scherp protest.

Zulk een houding is voor velen echter onmogelijk want jarenlang is er allerlei actie gevoerd om de Regering in de positie te brengen, waarin zij nu is gekomen.

Spr. heeft er bezwaar tegen om te bukken voor de logica van de feiten, want feiten kan men afschuiven maar personen blijven verantwoordelijk.

De positie van de Regering is vanuit Nederland verzwakt en die van Indonesië versterkt. In deze Kamer is getracht het zelfbeschikkingsrecht uit te hollen.

Spr. toonde aan hoe men van de zijde van de P.v.d.A. de daden van Indonesië heeft gerelativeerd en dat wij in werkelijkheid te doen hadden met oorlogshandelingen van Soekarno, die mogelijk zijn gemaakt door wapenleveranties van Amerika en Rusland.

Amerika heeft ons niet als bondgenoot behandeld en het heeft de schending van de internationale rechtsorde gehonoreerd in de hoop, dat daardoor vrienden in Azië zouden worden gewonnen.

Wanneer wij deze behandeling zonder critiek verdragen worden wij een vazal van Amerika.

In tegenstelling met een communistisch blok brengt een echt bondgenootschap met zich mede de vrijheid en het recht om critiek uit te oefenen, dat tot een plicht wordt nu de Papoea's het onschuldig slachtoffer worden en het geweld van Soekarno triomfeert. Uit protest zal spr. tegenstemmen.

De heer *Tjalma* motiveerde zijn stem, die hij tegen het wetsontwerp uitbracht, met op te merken, dat er geen reden is om te verwachten, dat Indonesië zich zal houden aan de overeenkomst betreffende de in 1969 in uitzicht gestelde stemming tot uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht, gelet op de ervaring, die met dat land sedert 1949 is opgedaan.

Zijn verdere bezwaren betroffen de druk, die Amerika had uitgeoefend en de deuk major, die de internationale rechtsorde had gekregen waarvan de gevolgen niet zijn te overzien.

Begroting van Algemene Zaken

3 april 1962 (Handelingen blz. 285)

De heer *Schipper* stelde bij deze begroting de vraag hoe het komt, dat, terwijl vrijwel alle groeperingen in het staatkundige

leven de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie wensen, de ontwikkeling zo langzaam gaat? Beschikken de tegenstanders over zo grote invloed in het bedrijfsleven, dat de ontwikkeling zo traag verloopt?

Spr. wil hiermede niet bepleiten, dat de Overheid moet zorgen, dat de p.b.o. overal moet worden ingevoerd.

Wel zijn overleg en samenspreking gewenst. In het voorlopig verslag is er op gewezen, dat ook op het privaatrechtelijke vlak er mogelijkheden liggen om tot overleg en advies te geraken. Spr. ontkent dat niet, maar voegt er aan toe, dat het ook op dat terrein heel wat strijd heeft gekost om zover te komen.

Het Chr. Nationaal Vakverbond sprak vele jaren geleden reeds van bedrijfsgenoten; met instemming haalt spr. aan, dat zulks nu ook geschiedt op het terrein der p.b.o., want werkgevers en werknemers zijn gezamenlijk bedrijfsgenoten.

Hij herinnert er aan, dat de heer De Gaay Fortman op 21 maart j.l. een pleidooi heeft gehouden voor de gelijkberechtigtheid van de arbeider. Die gelijkberechtigtheid, gelijk recht voor de werknemer, naast dat voor de werkgever, kan mede worden verkregen door de praktijk in de bedrijfslichamen.

Spr. doet tenslotte een beroep op meer medewerking van de zijde der liberale werkgevers.

Begroting Suriname en Antillen

27 februari 1962 (Handelingen blz. 250)

De heer *Algra* gaf uiting aan zijn waardering voor het beleid van Minister Korthals en voor het werk van de heren Spekenbrink en Van Tilburg.

Terecht leggen de Kamer en de Regering zich in toenemende mate beperkingen op bij het bespreken van deze begroting, hetgeen in overeenstemming is met de préambule van het Statuut, die overigens een goed uitgangspunt is en dus meer dan een motto.

In de discussies in het Nederlands Parlement wordt herhaaldelijk openbaar het gevaar van een verfiynd kolonialisme, op ethische grondslag.

En dat het meest bij progressieve geesten en groepen, die tot overige landen zeggen: kom maar voor de dag en formuleer uw wensen, want wij zijn er voor.

Die aanmoedigingen zijn wat éénzijdig gericht, want wanneer de Nieuw-Guinea-Raad op verzoek van de Regering zijn me-

ning geeft over de toekomst, vindt men dat niet geschikt en luidt het oordeel: zeg nog maar niets, wacht op hetgeen wij u vóórzeggen of adviseren.

Spr. verblijdt zich over de associatie, die met de E.E.G. tot stand is gekomen al kan men nog geen duidelijk beeld krijgen van de resultaten.

Hij erkent, dat er op landbouwgebied in Suriname leergeld is betaald, maar er zijn ook ervaringen opgedaan.

Het Wageningen-project dient geïntegreerd te worden in de gehele agrarische ontwikkeling van Suriname.

Het verheugt hem, dat men in de Antillen naar de vergroting van de economische basis zoekt; Nederland is in staat daarbij hulp te verlenen. De vraag rijst of de tuinbouw ook niet tot ontwikkeling kan worden gebracht.

Er dient, in tegenstelling tot het verleden, meer integratie tot stand te komen tussen de Antillen onderling; dit zou vergroting van de economische basis bevorderen.

Vervolgens wijdt spr. aandacht aan de culturele samenwerking en aan de tweetalige school op de Antillen.

Ten slotte merkt hij op, dat het Statuut een rechtsregeling is, waarvan de vormen strikt in acht behoren te worden genomen, al zijn er in zo'n regeling mogelijkheden tot verdere ontwikkeling, maar het Statuut mag nooit gebruikt worden voor een formalistische dekking van een aanvechtbaar beleid.

Het moet beleefd worden als een rechtsregeling, die bindend gezag heeft, die met zorgvuldigheid moet worden nageleefd en nooit moet worden gezien als alleen maar een boekje, waarin zoveel aardige en nuttige ideeën aan de hand worden gedaan.

Het statuut is uiteraard voor wijziging vatbaar, maar biedt ook ongewijzigd nog mogelijkheden, die niet zijn uitgeput.

Goedkeuring voor Suriname van het verdrag tot oprichting van de E.E.G.

De heer *De Gaay Fortman* begon met op te merken, dat hij 50 jaar geleden voor het eerst Suriname bezocht.

Hij betuigde warme instemming met de associatie van Suriname met de E.E.G., aangezien die belangrijk is voor de economische en sociale ontwikkeling van dat land, iets waarop de Regering in de stukken wel wat meer had mogen ingaan. Ook voor de E.E.G. is dit voorstel van betekenis, omdat deze zich nu

ook tot Latijns-Amerika zal uitstrekken en zij niet een zorgvuldig ommuurd Europees bolwerk mag zijn.

Ten aanzien van het horen van de Nieuw-Guinea-Raad over dit ontwerp van Rijkswet merkt hij op, dat Nieuw-Guinea geen deel van Nederland is, al bestaat er tussen beide landen wel een bijzondere band, en dat derhalve dit horen een interne Nederlandse aangelegenheid is, dus geen Koninkrijkszaak.

Spr. bepleit dat Surinaamse colleges en instanties zoveel mogelijk moeten worden ingeschakeld bij de uitvoering van internationale overeenkomsten, waarbij Suriname is betrokken; dit is ook een Koninkrijksbelang.

Wij moeten alles doen om duidelijk te maken, dat de zelfstandigheid van elk der landen geen frase, maar levende werkelijkheid is.

Daarom dient bij de behandeling van aangelegenheden, ook in Brussel, waarbij Suriname is betrokken, dit land ook in personeel opzicht een wezenlijk deel uit te maken van de missie van het Koninkrijk.

In de Tweede Kamer heeft de Minister van Buitenlandse Zaken gezegd, dat hij de goedkeuring van overeenkomsten, waarbij Suriname is betrokken — en dat geldt mutatis mutandis ook de Antillen — de Staten van dat land als Koninkrijksparlement optreden.

Spr. meent, dat dit op grond van het Statuut niet mogelijk is, maar men kan wel zeggen, dat de Staten dan de taak van het Koninkrijksparlement vervullen.

In zijn repliek signaleerde de heer De Gaay Fortman de ongelukkige uitlating van de Minister van Buitenlandse Zaken, door deze in de Tweede Kamer geuit, dat de associatie van Suriname kan worden aangeduid met de woorden: deelname in de deelname van het Koninkrijk.

Verder reageerde hij op het motief, dat Minister De Quay had aangevoerd voor het horen van de Nieuw-Guinea-Raad, n.l. dat krachtens artikel 1 van de Grondwet Nieuw-Guinea tot het Koninkrijk behoort, een artikel, dat professor Anema in 1930 reeds pure nonsens noemde.

Spr. haalt ter adstructie ook het oordeel van Van der Pot aan. Het is een geografische omschrijving, die in een aardrijkskundig leerboek, maar niet in de Grondwet thuis hoort.

Bovendien is volgens art. 2 van de Grondwet deze wet alleen

voor het Rijk in Europa verbindend, voorzover niet het tegendeel daaruit blijkt.

Begroting van Justitie

13 februari 1962 (Handelingen blz. 2124)

De heer *Diepenhorst* vestigde de aandacht op de geringe productiviteit, die de Minister op wetgevend terrein betoont, hetgeen spr. aan de hand van een reeks van feiten adstrueerde.

Hij stelde de vraag of de Minister wel voldoende de pols van het rechtsleven vasthoudt.

Spr. betuigde zijn instemming met de krachtige bestrijding van de pornografie, want de haren rijzen te berge als men ziet welke boeken in ons land verschijnen, waarvan hij, zonder titels te noemen voorbeelden geeft.

Hij bespreekt vervolgens de homo-sexualiteit en de bestrijding daarvan.

Wat de echtscheiding betreft, de kerk houdt het ideaal voor en ontplooit de absolute zedewet, maar de Staat heeft te rekenen met de gebrokenheid van het leven.

Het beleid van de Minister om de invoering van het eerste boek van het Burgerlijk Wetboek niet te laten wachten op de ordening van de netelige materie der echtscheiding vindt hij juist.

Spr. informeert of de wet op de Dierenbescherming voldoende wordt gehandhaafd.

Hij klaagt over de trage gang van zaken bij procedures o.a. betreffende de incassering van betrekkelijk kleine vorderingen.

Het recht wordt soms te bureaucratisch en te technisch.

Vervolgens wijst hij er op, dat de houding van het publiek tegenover de politie niet deugt. Maar ook het politie-apparaat moet deugdelijk zijn, het moet niet wraakgierig zijn of in de reuk komen van dienstklopperij.

Het moet voldoende gehonoreerd worden.

Wat de spijtoptanten betreft, constateert hij, dat er een verruimde toelating plaats heeft, maar de Minister moet ook verder ambtelijk menselijk helpen.

Hij behandelt verder het vluchtelingenprobleem en vervolgens het beleid van de Regering betreffende de oud-Spanjestrijders. Daarna maakt hij opmerkingen aangaande de psychopaten.

Voorts wijst hij op ongewenste toestanden van de gevangenen, ook wat de hygiëne aangaat.

De bezoldiging van het werk der gevangenen is veel te laag; die dient zo te zijn dat ook harder werken wordt gestimuleerd. Verder ware verbetering aan te brengen, althans in vele gevallen, van cellen in politiebureaus.

Ten slotte wijst hij er op, dat de criminaliteit onder de jeugd toeneemt; wij zijn de gang van zaken in de randstad Holland niet meester.

Hetzelfde geldt voor de dorpsamenleving, waar industrialisatie plaats vindt.

De ouders schieten tekort in hun taak.

Begroting van Binnenlandse Zaken

10 april 1962(Handelingen blz. 2283)

De heer *Tjalma* gaf uiting aan zijn waardering voor het feit, dat de Minister wat de kwestie van de ziektekostenverzekering voor ambtenaren betreft, een aangelegenheid, die al jaren hangende is, de knoop heeft doorgehakt en een juiste beslissing heeft genomen.

Hij besprak daarna de decentralisatie aan de hand van het juist uitgebrachte rapport van de desbetreffende commissie.

De Minister heeft 18 onderwerpen opgesomd, die op decentralisatie betrekking zouden hebben, maar het is soms moeilijk om de decentralisatie daarin te ontdekken.

En dit is dan de oogst van alle departementen gezamenlijk.

De gemeenten zullen op hun hoede moeten zijn om te voorkomen, dat het Rijk de behartiging van bepaalde onderwerpen op haar afwentelt zonder voor de financiële mogelijkheid van de uitvoering te zorgen.

Een voorbeeld van decentralisatie ziet de Minister in het wetsontwerp tot wijziging van de Gemeentewet, waarbij taken van bepaalde gemeentelijke organen aan anderen worden overgedragen, maar onder decentralisatie verstaat spr. overheveling van bevoegdheden door het Rijk aan provinciën of gemeenten.

Ook overigens is spr. geen bewonderaar van dat wetsontwerp, want het beoogt de mogelijkheid verantwoordelijkheden te leggen waar zij niet behoren.

De decentralisatiecommissie behandelt verder de vraag of Gedeputeerde Staten raadsbesluiten alleen aan het financieel belang dan wel ook aan de wet en het algemeen belang mogen toetsen. Het gevaar dreigt hierbij, aldus de Vereniging van Ne-

derlandse gemeenten, dat G.S. het provinciaal belang met het algemeen belang zullen identificeren.

Evenzeer terecht zei Minister Beel, dat gewaakt dient te worden tegen de mogelijkheid van bevoogding van de gemeentebesturen door de provincies.

Spr. oefent daarna critiek uit op het Koninklijk Besluit tot vernietiging van het besluit van de Raad van Franeker betreffende bevordering van de industrialisatie.

Ten aanzien van de Bijlmermeer deelt spr. aanvankelijk het standpunt van de Minister.

Hij bepleit subsidiëring van gemeentelijke zuiverings-installaties van afvalwater.

Voorts attendeert hij op het gemis aan voldoende politie-toezicht en de te geringe salariëring, die voor een deel het tekort aan personeel ten gevolge heeft.

Veelvuldig dienst doen op zondag bevordert de animo tot aanmelding bij de politie niet.

De plaatselijke overheid, die toestemming geeft tot het houden van vermakelijkheden op zondag, is zelf dus mede oorzaak van het politie-tekort.

Spr. bestrijdt het advies van de Brandweerraad tot vorming van regionale brandweerorganisaties. Dat advies riekt naar centralisatie. Ook overigens zal de Minister goed doen de vrijwillige brandweer te ontzien.

Spr. vraagt hoever wij in ons land zijn gevorderd met een waarschuwingssysteem tegen radioactiviteit.

Spr. bestrijdt de centralisatie bij de B.B., waarvan hij voorbeelden geeft.

De heer *Schipper* besprak de werking van het georganiseerd overleg ten aanzien van de ambtenarensalarissen en vroeg of de nota, die de Minister in de Tweede Kamer had toegezegd, de inzichten van de bewindsman zal weergeven.

Hij heeft de indruk, dat niet ernstig is gepoogd om in het georganiseerd overleg overeenstemming te bereiken. Er zijn onbegrijpelijke misverstanden gerezen.

Het was aanbevelenswaardig geweest om eerst het algemene loonbeleid voor alle groepen op dezelfde basis van verhoging te behandelen en daarna het onderscheid in percentages.

Hij vestigt de aandacht op de gepensioneerden; de gulden is van 1950 tot 1959 28 procent in waarde gedaald; er had hun uit de „ruimte” enig soulaas moeten worden geboden.

Ten slotte geeft hij in overweging, evenals hij tijdens de moeilijkheden, welke er in 1955 over de ambtenarensalarissen zijn gerezen, heeft gedaan, een commissie van wijze mannen in het leven te roepen om tot een aanvaardbare oplossing te komen.

Schadeloosstelling leden Tweede Kamer

Bij de behandeling van dit wetsontwerp merkte de heer *Haspels* op, dat er in het algemeen een onderwaardering bestaat van de arbeid van de geest en dit geldt ook voor de taak der leden van de Tweede Kamer.

Hij stelde de vraag of er wel een juiste verhouding is tussen de honorering van dit lidmaatschap enerzijds en die van de leden van Gedeputeerde Staten benevens die der wethouders van de middelgrote en grote gemeenten anderzijds.

Het kwam hem voor, zo gezien, dat de voorgestelde *f* 15.000 voor leden van de Tweede Kamer zeer matig is.

Begroting Gemeentefonds 1960, 1961, 1962

30 oktober 1962 (Handelingen blz. 39)

De heer *Haspels* merkte op, dat wij in de geschiedenis van de financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten telkens zien terugkeren die verhouding in engere zin en anderzijds het gemeentelijke belastinggebied.

Dit uitgangspunt is in onze wetgeving behouden gebleven sedert 1929; ook het rapport van de commissie-Oud doet dit.

Hij wijst er op, dat het voorstel van die commissie tot invoering van een woonplaatsbelasting nu reeds 8 jaar ter tafel ligt.

Spr. dringt voorts aan op een bespoediging van de memorie van antwoord betreffende het wetsontwerp inzake de wegenfinanciering.

Wijziging van de grens tussen Beusichem en Culemborg

20 maart 1962 (Handelingen blz. 2276)

De heer *Haspels* betoogde, dat de voorgestelde grenswijziging dringend noodzakelijk is, vooral met het oog op de centrumfunctie van Culemborg wat het middelbaar onderwijs betreft, aangezien Culemborg reeds terrein gereserveerd heeft voor de bouw van een Chr. h.b.s. in het aan deze gemeente toe te voegen gebied op grond van de overweging, dat op Culemborgs territoir voor deze school geen plaats is.

Heffing van een bijzondere belasting door de provincie Friesland

30 oktober 1962 (Handelingen blz. 2008)

De heer *Tjalma* merkte op, dat het de Tweede Kamer, toen zij over dit wetsontwerp moest oordelen, aan voldoende voorlichting van de zijde van de Regering heeft ontbroken, hetgeen hij nader toelichtte.

Eerst bij de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat is er meer klaarheid gekomen, want daarbij is gebleken, dat, de heffing van 60 extra-opcenten op de grondbelasting, die aan Friesland bij de aanneming van dit wetsontwerp zal worden toegestaan, niet alleen ter bestrijding van de kosten, welke voortvloeien uit de afdamming van de Lauwerszee, maar ook voor de betaling van het tweede gemaal zal dienen. Waarom is dit niet in de memorie van toelichting medegedeeld?

Oorspronkelijk was de bedoeling van het provinciaal bestuur om 30 opcenten te heffen. Het initiatief om dit getal tot 60 te verhogen is van de Regering uitgegaan.

Hierin zijn de Provinciale Staten niet gekend. Er dringt zich een vergelijking op met de andere provincies, aangezien de Lauwerszeewerken worden geacht tot de Deltaplannen te behoren. Ook Zeeland zou machtiging tot een extra-heffing van opcenten kunnen invoeren ter bestrijding van de kosten, die voor die provincie voortvloeien uit de Deltawerken.

De Minister ontkent, dat de 60 opcenten de algemene middelen van de provincie ten goede zullen komen, maar hoe is deze stelling vol te houden, nu deze extra-heffing ook zal dienst doen ten behoeve van het Woudagemaal, dat sedert 1946 uit de algemene middelen wordt betaald?

Provinciewet

23 januari 1962 (Handelingen blz. 2091)

De heer *Tjalma* ving aan met er op te wijzen, dat de Provinciale wet in 1850 binnen 2 maanden alle parlementaire stadia had doorlopen.

De geschiedenis van het wetsontwerp, dat wij thans behandelen, begint met een commissie, die in 1948 werd ingesteld en 14 jaar later kan het Staatsblad worden bereikt.

En dat, terwijl in 1850 een geheel nieuwe wet tot stand kwam en nu het aanhangige wetsontwerp van niet ingrijpende aard is.

Er hebben slechts inwendige verbouwingen in het huis der provincie plaats gehad.

Spr. wijst op een verschil tussen de Gemeentewet en dit wetsontwerp: In het college van B. en W. beslist, wanneer de stemmen staken over een zakelijke aangelegenheid, de voorzitter, maar bij G.S. zal het nu zo worden, dat de stem van de Commissaris der Koningin eerst in de volgende vergadering de doorslag zal geven. Dit kan tot bezwaar aanleiding geven wanneer spoed vereist is. De vrijheid der Staten om voortaan zonder machtiging van de Koningin zoveel te vergaderen als zij nodig oordelen, vindt spr. meer een statusverandering dan van praktische betekenis.

De wettelijk voorgeschreven taak van het provinciaal bestuur is niet beslissend om zich een oordeel te vormen over zijn betekenis.

Hij noemt verscheidene taken, die de provincie vervult, die niet zijn voorgeschreven. Ook hier geldt: elke functie is wat men er van maakt.

Spr. gaat daarna in op de verantwoordingsplicht van G.S., zoals die ter elfder ure in het wetsontwerp bij nota van wijziging is opgenomen.

Naar aanleiding van de memorie van antwoord vraagt hij of de Minister opdrachten aan G.S. ingevolge wettelijke bepalingen over één kam wil scheren met circulaires. Deze laatste behoeft het college niet uit te voeren.

Spr. vraagt waardoor moet worden verklaard, dat de Regering tussen 13 maart 1959, de datum waarop het wetsontwerp werd ingediend en 7 juni 1961, de datum van de nota van wijziging, van mening veranderde omtrent de verantwoordingsplicht van G.S. jegens de Staten.

Afschaffing van de vereiste goedkeuring van provinciale belastingen zal niet kunnen worden gemist.

Wat de positie van de provinciën betreft, hierin is in de loop der tijden meer gelijkheid ontstaan, ook wat hun ontwikkeling betreft, zodat thans van toepassing is wat H. M. de Koningin als voorwoord schreef in het gedenkboek „De Provinciale Wet 100 jaar”: „Elf provinciën, ieder voor zich rijk in geschiedenis, en verscheiden naar de aard van haar inwoners en de schoonheid van haar landschap, vormend tezamen het ene Nederland”.

Wet op de Raad van State

6 maart 1962 (Handelingen blz. 2179)

De heer *Tjalma* besprak de verschillen tussen de bestaande

wet en het aanhangige wetsontwerp; dit bepaalt, dat voortaan de afdeling Geschillen van Bestuur zal worden gehoord voordat de Kroon tot vernietiging van besluiten van lagere organen overgaat. Verder noemt hij verscheidene andere gewijzigde bepalingen.

Spr. maakt verder opmerkingen naar aanleiding van een artikel van prof. Van Poelje sr. inzake het voorzitterschap van de Raad van State, dat de Koning bekleedt. Hij wijst op de betekenis hiervan, wanneer de Koning het oordeel der Staatsraden individueel wenst te weten, hetgeen in een schriftelijk advies niet tot uitdrukking komt.

Instelling gemeente Noordoostpolder en voorl. indeling bij Overijssel

16 januari 1962 (Handelingen blz. 2084)

De heer *Elfferich* vroeg of wel ooit ernstig is gepoogd in de Noordoostpolder 4 gemeenten tot bloei te brengen. Er zijn in deze polder wel gemeenschappelijke belangen, maar daarmee is nog niet gezegd, dat 4 gemeenten niet een constructief en voortvarend beleid zouden kunnen voeren en overigens op hoofdpunten een gezamenlijke gedragslijn uitstippelen. Dan zouden meer burgers direct bij de gang van zaken betrokken zijn en meer decentraliserend zijn gewerkt.

Spr. hoopt, dat het gemeentebestuur er in zal slagen de bewoners van verschillende dorpen bij het beleid in te schakelen.

Overigens is hij van mening dat men met dit wetsontwerp meer de ontwikkeling volgt in plaats van een vooruitziend bestuursbeleid te voeren. Dat is een baken in zee voor de toekomst bij soortgelijke gevallen.

Met de voorlopige provinciale indeling gaat spr. accoord, maar hij behoudt zich alle rechten voor ten aanzien van de toekomst.

Begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen

13 maart 1962 (Handelingen blz. 2187)

De heer *Algra* constateerde, dat er tijdens het bewind van Minister Cals veel is tot stand gekomen.

Dit geldt ook de scholenbouw, waarop de Minister in de memorie van antwoord terecht wijst, hoewel bij de behandeling van de begroting van Volkshuisvesting sommige Kamerleden het tegendeel beweerden.

Hij deelt de mening van de Minister, dat het peil van het

onderwijs in ons land de vergelijking met dat in het buitenland kan doorstaan en vestigt er de aandacht op, dat leerlingen, die uit een bescheiden milieu afkomstig zijn niet ongunstig afsteken bij hen, die uit meer goeude kringen komen.

Spr. verklaart zich voor een royale politiek ten opzichte van beurzen en studievoorschotten, mits er een stevige selectie plaats vindt; daaromtrent bestaat tussen de Minister en hem overeenstemming.

Hij bespreekt verder het jeugdvragestuk en daarna culturele aangelegenheden, waarbij hij er op wijst, dat het artistieke principieel niet kan worden gescheiden van het ware en goede.

Spr. oefent critiek uit op de beoordeling van de Cefa en vestigt er de aandacht op, dat onjuiste criteria worden aangelegd. Wanneer een gezelschap een stuk van Sartre zou brengen, dat culmineert in de exclamatie, dat God niet bestaat, dan zou dit een algemene cultuurmanifestatie zijn, maar wanneer een christelijk gezelschap een stuk zou brengen, dat de overwinning van het geloof tot thema heeft, dan zou dat van een groep en vòòr een groep zijn, een symptoom van verbijzondering of verzuiling. Het is dezelfde redenering, die de openbare school als de school voor allen proclameert en die de chr. school ziet als een verzuiling of verbijzondering. Ik stel, aldus de heer Algra, met grote nadruk, dat niets zo universeel is als de boodschap van het evangelie en dat deze voor allen is en dat een kunstuiting, waarin die boodschap resonanceert, nooit mag worden gezien als een teken van een soort isolement of verbijzondering.

Spr. keert zich tegen het voortdurend verhogen van subsidies voor allerlei voorstellingen en gezelschappen op het terrein der kunst. Sommige socialisten denken wat dit betreft meer staats-socialistisch dan zij zelf schijnen te weten.

Hij wijdt verder aandacht aan de richting van de openbare school en zegt, dat de term „christelijke en maatschappelijke deugden” onbruikbaar is.

De bond van openbare onderwijzers vraagt overal voldoende openbaar onderwijs, maar er bestaan geen openbare lagere landbouwscholen en tuinbouwscholen en zeer weinig openbare nijverheidsscholen. Waarom wil men dat nu?

Er is maar één oplossing. Zij moeten kiezen voor hùn bijzondere school.

Daarna besprak de heer Algra enige plaatsen, waar dringend chr. m.o. dient te komen. Vervolgens wijdde hij aandacht aan

de vijfdaagse schoolweek, de vacatiespreiding, de positie van de inspecteurs bij het v.h.m.o., de natuurbescherming en de recreatie.

De heer *Diepenhorst* hekelde het overmatig gebruik van vreemde woorden; de kennis en de hantering van het verzorgde Nederlands hollen achteruit.

Hij besprak vervolgens het wetenschappelijk onderwijs en stelde de vraag of het departement de toekomstige academische aanwas en de gevolgen daarvan niet onderschat, want de universiteiten moeten in nabije jaren de geboortegolf opvangen.

Wat het technisch onderwijs betreft is er een behoorlijke uitbreiding, maar raken de gewone universiteiten niet achterop?

De Minister is nog niet gewonnen voor de stichting van een nieuwe universiteit; hij speelt eerder met de gedachte van uitbreiding van de bestaande academies. Spr. zou het aantal studenten per academie niet hoger dan 4.500 willen stellen.

Wij beleven tegenwoordig een zeer grote vlucht van de B-faculteiten, waarop spr. geen aanmerking maakt, maar het materialisme en het positivisme zijn hier meer ontstaan dan elders.

De vermaatschappelijking van de wetenschap betekent een bedreiging. Er is in Duitse geschriften sprake van luxe-wetenschappen. De geschiedenis wordt ten enenmale geminacht, wat ten onzent doorwerkt.

Bij de universiteiten dient men er voor te waken, dat het zuivere beroeps-, het zuivere vakwetenschappelijk kunnen en kennen gescheiden blijft. Als de universiteit geheel bukt voor de eisen van de maatschappij is de universiteit weldra nergens meer.

Daar, waar gesproken wordt van bij uitstek technische, van bij uitstek zakelijke bij de behoeften aan te passen wetenschappen, mag toch de grotere en diepere samenhang der dingen niet worden verwaarloosd en men mag dus de A-faculteiten niet als luxe-studiën beschouwen.

Wat de honorering van de professoren betreft, in ongelijke bezoldiging ligt iets onbevredigends, maar nog onbevredigender zou zijn wanneer Nederland zijn komieken beter betaalde dan zijn mannen van wetenschap.

Wat de student aangaat, zij zijn slechte economen; daarom

is een zekere tegemoetkomendheid op haar plaats en moeten de mensa en de bijdragen aan de mensa niet volgens normale maatstaven worden beschouwd.

Hetzelfde geldt van de studentenhuisvesting. De Minister zou in overleg met het bedrijfsleven een voorstel tot studentenhuisvesting moeten doen, dat voor „Financiën” aanvaardbaar is.

Spr. veroordeelt de hiërarchie bij benoemingen in wetenschappelijke functies en pleit voor injecties van buiten zoals bij de rechterlijke macht.

Hij vraagt er aandacht voor dat aan sportsubsidies een ethische zijde dient te zijn verbonden.

De heer *Schipper* besprak het nijverheidsonderwijs en vroeg aandacht voor drie onderwerpen: verlenging van de leerplicht, stichting van afzonderlijke scholen voor part-time-onderwijs en de weg, die het technisch onderwijs volgt om aangewezen te worden als tweede, z.g. ontwikkelingsweg.

Bij een arbeidsverbod voor 14-jarige jongens gaat het om een aantal van 15.000; het treffen van deze maatregel zou gemakkelijker zijn als kan worden aangegeven bij welke soorten van voortgezet onderwijs deze jongens plaats zouden kunnen krijgen.

Spr. had de verlenging van de leerplicht voor 14-jarigen liever niet in verband gebracht met een arbeidsverbod, maar hij is bereid tot enig geduld in de verwachting dat het kabinet dit jaar tot een uitspraak komt.

De verlenging van de leerplicht is gewenst, wil het part-time-onderwijs vruchten dragen.

Hij pleit er voor, dat er streekscholen voor part-time-onderwijs zullen worden gesticht om te voorkomen, dat de vrijheid der ouders bij de schoolkeuze in het gedrang komt.

Hij waarschuwt er voor, dat de vrijheid van de ondernemingen met betrekking tot de leerlingen-opleiding kan botsen met de vrijheid van de ouders inzake de keuze van een school.

De industrialisatie heeft er toe medegewerkt, dat het technisch onderwijs veel meer leerlingen trekt dan voorheen en dit onderwijs wordt nu ook niet meer als minderwaardig beschouwd.

Daarna besprak de heer *Schipper* de tweede ontwikkelingsgang.

Archiefwet

(Handelingen blz. 2360)

Bij de behandeling van het desbetreffende wetsontwerp, dat in gewijzigde vorm opnieuw aan de orde kwam, omdat de Eerste Kamer het oorspronkelijke voorstel had verworpen, behandelde de heer *Diepenhorst* de vraag of de Eerste Kamer op verkapte wijze het recht van amendement had toegepast, waarbij hij het tweekamerstelsel ter sprake bracht, dat hij verdedigde.

De getrapte verkiezing van de leden der Eerste Kamer kan moeilijk als een bezwaar aangevoerd worden, aangezien zelfs de President van de V.S. op deze wijze wordt gekozen.

Hij oefende critiek uit op de wijze, waarop de Staatssecretaris in de Tweede Kamer de mogelijkheid van overbrengen van archieven had behandeld.

Wat het recht van amendement betreft, dit zou voor de Eerste Kamer nog niet zo dwaas zijn, althans in abstracto; Heemskerk sr., Buys en Beaufort hebben het verdedigd.

Niettemin acht spr. een dergelijk recht niet wenselijk. Hij beantwoordt de vraag of de Eerste Kamer zich in casu aan een verkapt recht heeft schuldig gemaakt, ontkennend.

Begroting van Financiën

10 april 1962 (Handelingen blz. 327)

De heer *Haspels* betuigde zijn instemming met het Regeringsstandpunt betreffende het afstoten van aandelen in particuliere ondernemingen. Zijn instemming is niet volkomen wat het standpunt van de Minister van Financiën aangaat betreffende het verlenen van voorschotten voor woningwetwoningen.

Als de Minister deze voorschotten ten laste van de buitengewone dienst verleent, doch met dekking uit de belastingen, dan vloeit dit bedrag in de vorm van annuïteiten in 's Rijks kas terug. Deze ontvangsten krijgen dan een plaats op de staatsbalans.

Bij de behandeling van het rapport van de commissie-Simons kan deze aangelegenheid nader worden gezien.

Overigens wijst spr. er op, dat uit een staatsbalans onjuiste conclusies kunnen worden getrokken.

Vervolgens vestigt hij de aandacht op de perceptiekosten van de belastingen, speciaal van de kleine heffingen. (De 6 grote belastingen brengen meer dan 60% van het totaal op.)

Hij heeft bezwaar tegen de gedane suggestie om de gemeenten nog meer opcenten op de grondbelasting te doen heffen, omdat het hier een geheel verouderde belasting betreft.

Ook de personele belasting is een museum-object. Bij afschaffing dient er niet een Rijksvergoeding te komen doch een mogelijkheid tot een verdergaande heffing bij de beoogde woonplaatsbelasting.

Spr. dringt er op aan, dat, als het financiële belangen van de gemeente betreft, er even snel zal worden gehandeld als wanneer het Rijk belanghebbende is.

Hij bespreekt verder de gang van zaken bij de Domeinen, in het bijzonder de uitgifte van gronden in de Zuiderzeepolders.

Daarbij dient ook gelet te worden om meer publicatie aangaande de voorwaarden, waaronder grond zal worden uitgegeven.

Begroting van Defensie

15 mei 1962 (Handelingen blz. 449)

De heer *Algra* ving aan met het 60-jarig bestaan te herdenken van de Nationale Christen-Onderofficieren Vereniging.

Spr. wees er verder op, dat het Minister Colijn is geweest, die gelegenheid in de kazernes heeft geboden om te bidden voor de maaltijd en de Bijbel te lezen; hij betuigt zijn instemming er mede, dat de Staatssecretaris Calmeijer in een circulaire opnieuw stelling heeft genomen tegen het vloeken in het leger.

Wat de Marine betreft, maakte hij bezwaar tegen de éénling-schepen, zoals de Karel Doorman, de De Ruyter en de Zeven Provinciën benevens tegen het standpunt van de Staatssecretaris van Marine inzake de Hunter-killer-groep.

Ten aanzien van de Landmacht gaf hij als zijn mening te kennen, dat men voor het eigenlijke schild bij een volledig treffen alleen mag denken aan divisies, die zijn ingesteld op het gebruik van alle beschikbare wapens, met inbegrip van de nucleaire.

In verband met de afvloeiing van beroepsofficieren bepleitte hij een zodanige opleiding, dat zij ook in de burgermaatschappij een volwaardige plaats kunnen innemen.

Hij verzocht verder de positie van de langverbanders in het oog te houden.

Voorts achtte hij het noodzakelijk van de vliegers, die aan de luchtvaartschool te Eelde waren opgeleid en die niet bij de

K.L.M. kunnen worden geplaatst, te profiteren voor de luchtmacht.

Spr. betuigde zijn instemming met het zenden van militaire versterkingen naar Nieuw-Guinea, hetgeen als een Regeringsbeleid is te beschouwen.

Hij bracht hulde aan de krijgsmacht voor haar optreden en haar houding.

De heer Algra wraakte de houding, die van verschillende zijden tegen Minister Visser wordt aangenomen en wenste zich van een oordeel over de zaak-Van der Putten te onthouden tot in hoogste instantie een beslissing is gevallen.

Hij wijdde vervolgens aandacht aan de verhouding volk—krijgsmacht en wees op het Zwitserse voorbeeld.

Verder wees hij — al mag men niet generaliseren — op de weinige geneigheid van Hervormde predikanten om bij de weermacht dienst te doen, in verband waarmede hij aandacht vroeg voor het afwijzende standpunt, dat verscheidene theologen ten opzichte van de landsverdediging innemen en de invloed van „de Derde Weg”.

Wij hebben hierbij met een internationale actie te maken.

Hij wees er voorts op, dat het communisme meer militairistisch is dan elk ander stelsel en bepleitte algehele afschaffing van atoomwapens onder internationale controle.

Terugkomende op de geestelijke verzorging van de militairen, vestigde hij er de aandacht op, dat die gericht is op een taak van de overheid om de vrije loop van het evangelie te bevorderen; in vreedstijd zou deze verzorging echter door de kerken dienen te geschieden en alleen in oorlogstijd vanwege de Staat.

De overheid heeft daarbij als dienaresses Gods geen neutraliteit te betrachten.

De replieken droegen ditmaal een bijzonder karakter, aangezien de positie van Minister Visser in het geding was, omdat de vorige avond de heer Van Riel naar aanleiding van de zaak-Van der Putten slechts één consequentie voor de Minister zag, n.l. aftreden.

Bij deze replieken beperkte de heer Algra zich tot dit punt.

Hij sprak er zijn afkeuring over uit, dat men een conclusie ten opzichte van de Minister had getrokken, terwijl de zaak nog sub iudice is.

Het is bovendien onjuist deze zaak hier te behandelen nu de Tweede Kamer de desbetreffende nota van de Minister nog niet

heeft besproken. Het is kennelijk de bedoeling van de V.V.D. om deze Minister op te offeren; hij bracht deze hulde voor de waardige en beheerste wijze, waarop hij de heer Van Riel heeft terecht gewezen.

Wanneer de Minister nu aftreedt, ontgaat hem de mogelijkheid om zijn beleid voor de Centrale Raad van Beroep en voor de Tweede Kamer te verdedigen. Waarom wil de V.V.D. hem die kans ontnemen?

Deze vraag klemmt te meer omdat de V.V.D. overigens voor Minister Visser alle lof heeft, wat zijn beleid aangaat.

Spr. kwalificeert dit als een partisanenpolitiek. Het gaat hier in de diepste zin om de vraag of de V.V.D. als partner, in welke Regeringscombinatie ook, nog aanvaardbaar is.

Spr. doet een beroep op de Minister om in functie te blijven en de partisanenpolitiek te frustreren. Daarmede zou hij het land en zijn partij een dienst bewijzen.

Wet gewetensbezwaren militaire dienst

(Handelingen blz. 9)

De heer *Algra* vestigde er de aandacht op, dat in Romeinen 13 overheid en geweten met elkaar in positieve zin in verband worden gebracht, want daar staat, dat men zich heeft te onderwerpen aan de overheid, ook om des gewetens wil. Wij zijn geneigd het geweten ter sprake te brengen als wij neen willen zeggen, maar de Bijbel begint andersom: gij zult vrijwillig gehoorzamen, omdat het geweten het van u vraagt.

In de relatie tussen gehoorzaamheid en geweten is echter in bepaalde gevallen een opening mogelijk voor ongehoorzaamheid, voor het „neen”, ook om des gewetens wil.

De grondvraag is: moet de overheid wijken voor dit „neen?”.

Het antwoord is niet eenvoudig en allerminst ongecompliceerd.

Het maakt verschil of het overheidsbevel een willekeurige lastgeving is van een despotische macht of tot stand kwam op basis van overleg met de volksvertegenwoordiging, waarbij het overwegen van eventuele ethische of religieuze bezwaren volledig mogelijk was.

Wanneer het een overheidsbevel betreft, dat voortvloeit uit de taak van de overheid als dienaar van Gods, kan het voorkomen, dat een overheid niet mag wijken voor een beroep op het geweten.

In 1923, toen de thans nog vigerende wet tot stand kwam, hebben de socialisten bij een amendement, dat werd verworpen, voorgesteld, dat vrijgesteld zal zijn hij, die ernstige bezwaren heeft tegen de militaire dienst, terwijl de Regering voorstelde, dat vrijgesteld zou zijn degene, die op grond van zijn overtuiging, dat hij de medemens niet mag doden, ook niet, wanneer het ingevolge overheidsbevel rechtmatig is, gewetensbezwaren heeft.

Prof. Anema heeft bij de behandeling in de Eerste Kamer aangetoond, dat het desbetreffende artikel in de Grondwet nooit toeliet de erkenning van bezwaren, die liggen op het terrein van de overtuiging omtrent de taak van de overheid.

Tot nu toe, aldus de heer Algra, was het zo, dat op grond van een pacifistische opvatting, dat oorlog te allen tijde zonde is, geen vrijstelling kan worden verleend.

Het oorspronkelijk wetsontwerp, dat de reden van zijn indiening ontleende aan het feit, dat tegen wangedrag van sommige dienstweigeraars, die in een kamp zijn ondergebracht, niet kon worden opgetreden, een ontwerp, dat van de Ministers Staf en Samkalden afkomstig was, handhaafde de bestaande reden voor vrijstelling. Waarschijnlijk heeft Staatssecretaris Moorman toen reeds gepoogd hierin verandering te brengen.

De door hem als Kamerlid gedane suggestie is overgenomen en nu is het geworden „onoverkomelijke gewetensbezwaren van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt”.

Wat betekent dit?

Dat het „Gij zult niet doden” buiten de discussie is geplaatst.

Er zijn een soort trainingskampen, waar dienstweigeraars worden voorbereid voor het gesprek met de commissie, die de Minister adviseert omtrent de te nemen beslissing.

Wanneer het wetsontwerp wordt aangenomen, behoeft de commissie nimmer meer de vraag te stellen: „Zijt gij tegen het doden van een medemens onder alle omstandigheden?” Dat doet niet meer ter zake.

De heer Algra maakte ook bezwaar tegen de mogelijkheid, die zal worden geopend om voortaan een vertrouwensman mede te nemen naar de commissie, want dit kan de trainer van de voor-opleiding zijn.

Bij de nieuwe redactie is het voldoende, dat iemand tegen

oorlogsgeweld is, al is het slechts tegen het opblazen van bruggen.

Er rijzen nu allerlei vragen: Zijn als oorlogshandelingen te beschouwen: politionele acties, afweren van infiltraties, het optreden van een internationale politiemacht tegen een agressor?

De Regering zal hierop een duidelijk antwoord moeten geven.

Hier wordt principieel een andere regeling voorgesteld dan de tot nu toe bestaande en het ergste is, dat de Regering dit niet erkent. Zij heeft er geen besef van op welk een gevaarlijk pad zij zich heeft begeven; de wijzigingen zijn onvoldoende in haar consequenties overdacht. Zij betekenen een scherpe koersverandering.

Tenslotte kondigde de heer Algra aan, dat de meerderheid van zijn fractie zou tegenstemmen.

In zijn repliek wees de heer Algra er op, dat men de materie, die het wetsontwerp wenst te regelen, niet los moet zien van de geschiedenis van de totstandkoming van de desbetreffende Grondwetsbepaling, die zeer duidelijk uitwijst, dat men indertijd onder ernstige gewetensbezwaren zeer beslist verstond die religieuze en ethische bezwaren, die tegen het doden van een medemens bestaan.

Toen men in 1923 een verruiming probeerde tot stand te brengen, is niet ten onrechte gezegd, dat dit een geval was van weinig goede trouw.

Spr. wijst er op, dat de meerderheid van de beoordelingscommissie tegen deze wijziging is.

Hij vestigt er voorts de aandacht op, dat de heer Samkalden, die als Minister van Justitie het oorspronkelijk wetsontwerp mede indiende, op het standpunt stond, dat de oorspronkelijke formule kan worden gehandhaafd.

In zijn repliek trad de heer Algra daarna in discussie met de heer Witteman, die betoogd had, dat de oude formulering in de Dienstplichtwet eigenlijk te eng was, wanneer men de tekst van de Grondwet beziet.

Dit is alleen maar te stellen, aldus de heer Algra, wanneer men de geschiedenis van de totstandkoming van die Grondwetsbepaling niet heeft nagegaan, hetgeen spr. nader aantoonde.

Verder wijst hij er op, dat de overgrote meerderheid van de commissie, die met het horen der gewetensbezwaarden is belast en omtrent hen advies heeft uit te brengen, tegen de aanhangige **wijziging is.**

Hij vestigt er verder de aandacht op, dat de heer Samkalden in 1958, toen deze Minister was, de onderhavige wijziging niet nodig oordeelde.

De Minister heeft opgemerkt, dat de commissie toch al van de wettelijke normen afweek en dat het wetsontwerp daarvan een legalisatie beoogt.

Als deze opmerking juist is, vervalt de noodzakelijkheid van de nu voorgestelde formulering.

De Regering heeft zich niet voldoende gerealiseerd wat hier aan de orde is. In de bestaande wet gaat het alleen om degenen, die gewetensbezwaren hebben tegen het doden van de evenmens en er is nog heel wat geweld behalve dat. Met de nieuwe formule lopen wij het risico, dat allerlei activiteiten en verklaringen, die betrekking hebben op het verzet tegen de oorlog in deze tijd, een legalisering krijgen.

De heer *Diepenhorst* gaf te kennen, dat naar zijn oordeel de Regering geslaagd was in haar pleit voor de nieuwe formulering.

„Er is onderscheid, dat stem ik toe; ik aanvaard dat onderscheid ook, omdat ook naar mijn persoonlijke mening niet geheel in de bewoording van 1923 kan worden berust, daar men dan nodeloos mensen in moeilijkheden brengt, die toch eigenlijk als bonafide dienstweigeraars in hun consciëntie behoren te worden ontzien.”

Mocht er van de nieuwe wetstekst misbruik worden gemaakt, dan zou spr. zich kunnen voorstellen, dat men nog weer noodgedwongen van deze formulering terugkwam.

Echter de bescherming in de wettelijke omschrijving achtte hij van dien aard — er is nadrukkelijk gebleven de verwijzing naar religieus-morele onoverkomelijke gewetensbezwaren, wat naar spr.'s mening uitsluit een louter politieke fundering — dat hij zijn stem aan het ontwerp zou geven.

Begroting Volkshuisvesting

(Handelingen blz. 3374)

De heer *Elfferich* ving aan met te becijferen, dat na aftrek van zondagen, zaterdag en onwerkbaar dagen er in dit jaar maximaal 200 werkdagen in de bouwvakken overblijven.

Aan de hand van het aantal woningen, dat in 1961 gereed kwam merkte hij op, dat er in de bouwwereld iets is, waaruit blijkt, dat niet alles synchroon loopt. Hij ging de oorzaken hiervan na.

Spr. acht een bedrijfschap voor de bouwnijverheid noodzakelijk.

Hij constateert, dat het in de bouwnijverheid een trieste zaak is, vooral ook als men er op let, dat het hier voor ons volk een uitermate belangrijke zaak betreft.

Spr. waarschuwt tegen de gedachte, dat het woninggebrek naast het statistisch tekort wel meevalt.

Met instemming vermeldt hij, dat de Minister een open oog heeft voor de kwantitatieve opvoering van de productie van de woningbouw, met name dus door middel van systeem- en industriële bouw, want industrialisatie van de bouw is noodzakelijk, al blijft er voor de traditionele methode nog een belangrijk perspectief. Verder is generationaliseerde en repetitiebouw gewenst met het oog op de investeringen. Spr. stelt de vraag of in alle gevallen de bijslag dezelfde moet zijn met het oog op de arbeidsbesparing.

Hij is erkentelijk voor de maatregelen, die de Minister ten aanzien van de geluidshinder heeft genomen.

Hij wijst op de noodzakelijkheid van ruimte en privacy in de woningen en vraagt huurcijfers uit andere landen.

Voorts dringt hij aan op continuïteit bij het verlenen van bouwopdrachten om te voorkomen, dat men achter de zaken aanloopt; hiervoor is het nodig, dat Rijksgoedkeuringen tijdig afkomen.

Het aantal woningwetwoningen had hij gaarne met 3.000 vermeerderd gezien.

Voorts wijdde hij aandacht aan de positie der bouwverenigingen en drong hij aan op het toekennen van contingenten voor meer dan één jaar.

Verder maakte spr. opmerkingen over de grondkosten.

Tenslotte vestigde hij er de aandacht op, dat vóór 1940 het voldoende was om 40.000 woningen per jaar te bouwen, maar dat nu 80.000 onvoldoende zijn, zoals de heer Bommer heeft gezegd.

Wet op de Ruimtelijke Ordening

3 juli 1962 (Handelingen blz. 3444)

De heer *Elfferich* vroeg de aandacht voor de toeneming van de bevolking, die zich op verschillende wijzen manifesteert, o.a. ook door meer rijvaardigheidsbewijzen en een snel groeiende motorisering. Dit speelt zich af op een grondgebied, waar ruim

honderd jaar geleden 2 1/2 miljoen en waar thans plm. 12 miljoen mensen wonen, terwijl tegen het einde van deze eeuw het er vermoedelijk 18 à 20 miljoen zullen zijn.

Met het oog hierop zal samenwerking tussen hogere en lagere organen, maar ook tussen verschillende gemeentebesturen eis zijn, evenals tussen gebruikers van de Nederlandse bodem, want het gaat hier om het levensgeluk van een volk voor decennia in de toekomst.

Spr. bepleitte grote voortvarendheid bij het nemen van een aantal globale beslissingen, in verband waarmede hij wijst op de vele algemene maatregelen van bestuur, welke zullen moeten worden uitgevaardigd.

Hij vestigt er de aandacht op, dat de termijn van 10 jaar, waarbinnen een gemeentelijk uitbreidingsplan moet worden herzien, zal komen te vervallen; hij ziet deze verandering, die een gevolg is van de aanneming van een amendement-Kolfschoten, iets minder pessimistisch dan de Minister, want het is een gemeentelijk belang, dat een herziening tijdig plaats heeft.

Maar het is ook een agrarisch belang, want de tijd om uit te zien is voor de betrokken agrariër van grote betekenis.

De heer Elfferich wees op de grote betekenis van de glastuinbouw, die tegenwoordig 3,5 à 4 ton per ha verwarmd glas bedraagt.

Hij achtte het wenselijk, dat de gemeentebesturen na de vaststelling en goedkeuring van een uitbreidingsplan, indien de betrokkenen dat verzoeken, direct tot aankoop van grond over te gaan.

Hij vraagt de Minister inlichtingen over de doublure, dat er in de Rijks Planologische Commissie niet-ambtelijke deskundigen zullen komen en ook in de Raad van Advies voor de Ruimtelijke Ordening.

Hij stelt verder de vraag of de tijd niet is gekomen om aandacht te wijden aan ruimtelijke ordening in internationaal verband; hij zou hierover een nota wensen.

Voorts wijst hij erop, dat landbouw en recreatie niet meer los van elkaar staan en vraagt hij welk standpunt de Regering inneemt inzake het groene hart van Holland en het afwegen van de belangen van landbouw en recreatie. Daarbij zal spoed betracht moeten worden, wil er nog iets worden bereikt; als voorbeeld wijst hij op het gebied van Den Haag, Rijswijk en Delft.

De regering acht het verstrekken van een meerjarenplan voor Rijkswaterstaatswerken geen vereiste, zegt zij. De heer Elfferich begreep dit niet, want bestemmingsplannen zijn uiteraard meerjarenplannen en plannen voor wegen en kanalen zullen toch op die plannen moeten zijn afgestemd.

Woningwet

(Handelingen blz. 3455)

De heer *Elfferich* deed uitkomen, dat bij aanvaarding van het wetsontwerp de instrumenten aanwezig zullen zijn om slagvaardig en doeltreffend te handelen; het zal aankomen op de medewerking en het verkrijgen van verantwoordelijkheidsbesef van allen, die met de huisvesting van ons volk te maken hebben.

Wij kunnen niet gerust zijn voordat de laatste onvrijwillige samenwoning verdwenen is, het laatste krot is opgeruimd en de wachtlijsten op de huisvestingsbureaus zijn uitgeput.

Verder zijn wij gehouden datgene, wat bestaat, op redelijke wijze in stand te houden.

Particuliere- en woningwetbouw zullen voorshands beide onmisbaar blijven.

Er zal in de bouwwereld meer samenwerking moeten komen: het zal niet altijd efficiënt meer zijn, dat er voor ieder plannetje een eigen architect en een eigen aannemer wordt gekozen.

De kleine aannemer zal verder moeten gaan op de weg van het industriële product en hij zal dienen deel te nemen aan herhaling van plannen.

Spr. staat stil bij het plan om voortaan tweeërlei inspecteurs te laten opereren, n.l. vanuit de Rijks Planologische Dienst in het kader van de wet op de ruimtelijke ordening en anderszins vanuit het staatstoezicht op de volkshuisvesting op grond van de Woningwet.

Worden het twee diensthoofden? Komen zij op hetzelfde kantoor in de provincie? Is het niet beter een gecoördineerd beleid te voeren onder een éénhoofdige leiding?

Spr. vraagt de Minister een en ander nader te overwegen.

De heer *Elfferich* betuigde zijn instemming met de bepaling, zoals die na amendering thans luidt, n.l. dat Rijk en Provincie voor hun bouwwerken aan het plaatselijk welstands- en bouwtoezicht blijven onderworpen. Daarmede wordt ook de mogelijkheid geschapen dat er een harmonieus architectonisch geheel komt, passend in de plaatselijke situatie.

Wijziging van de Huurwet

(Handelingen blz. 3491)

De heer *Elfferich* ving aan met er op te wijzen, dat de aanpassing van ons huurniveau, zoals die na de oorlog heeft plaats gehad, het bewijs oplevert, dat het slepend houden van kwesties en problemen, de oplossing ervan alleen maar moeilijker maakt.

De S.E.R. heeft tot drie huurverhogingen geadviseerd, n.l. in 1962, 1964 en 1966 en daarvan is nu de eerste aan de orde.

Het door de Regering gekozen systeem uit de drie mogelijkheden, die de S.E.R. noemde, acht hij aanvaardbaar, al zou een verhoging in eens de overweging waard zijn geweest, want nu zal een volgend kabinet dit punt moeten meeslepen.

Het normale verkeer tussen huurder en verhuurder is verstoord door de huidige min of meer kunstmatige huurverhouding, hetgeen nogal eens spanningen oplevert, vooral wanneer het onderhoud van een woning in het geding is.

Naarmate het evenwichtspeil van de huren meer nadert, zal meer aandacht moeten worden besteed aan het gerief en de kwaliteit van de woningen, want anders werken wij aan een krottenprobleem voor de jaren zeventig.

De huur dient derhalve zodanig te zijn, dat de eigenaar van een pand dit goed kan onderhouden en eventueel moderniseren. Doet hij dat niet, dan zal uitsluiting van bepaalde huurverhogingen zijn deel moeten zijn.

Dit zal de rechtvaardiging voor een huurverhoging moeten zijn.

Wat de stichtingskosten van de woningen aangaat, hierop hebben verschillende factoren invloed: rentestand, grond- en materiaalkosten en arbeidstijdverkorting, benevens internationale factoren.

Spr. is niet voor een schoksgewijze huurverhoging, en acht dan ook de thans voorgestelde percentages van 10, 11 en 12 aanvaardbaar.

Hij dringt er op aan, dat de Minister aan de totaliteit van het kostenvraagstuk de grootst mogelijke aandacht zal schenken en voortvarendheid zal betrachten; hij pleit voor een beleid, dat sterk is gericht op continuïteit en combinatie, op productiviteit en kwaliteit.

Met de compensatiemaatregelen verklaart hij zich accoord.

Wet premie Kerkenbouw

20 november 1962 (Handelingen blz. 3026)

De heer *Diepenhorst* ving aan met op te merken, dat de verhouding tussen kerk en staat, tussen de staat en het geestelijk leven van zijn burgers, bij dit wetsontwerp in het geding is.

Eigenlijk gaat het hierbij om de verhouding tussen de staat en tal van kerken en dan vermenigvuldigen zich de moeilijkheden, want men heeft te doen met grote en kleine kerken.

Ook als men de wijze, waarop de kerken elkaar beschouwen, laat rusten, zo blijven er nog netelige kwesties in overvloed.

Met het Leger des Heils, met Jehova-getuigen en Mormonen weten wij vanuit de Staat niet zoveel raad; toch zijn zij van meet af terecht of ten onrechte onder kerken begrepen.

Van kerk sprekend voldoet het begrip kerkgenootschap, gebezigd ten aanzien van een Joods geestelijk lichaam, eigenlijk niet.

Gesteld, dat iemand van 1848 de eis zou gaan stellen, dat, wanneer de Grondwet spreekt van kerkgenootschap, deze Grondwet ook werkelijk een christelijk kerkgenootschap voor zich moet hebben, dan legt dit op de overheid de taak, te gaan uitmaken: Is dit lichaam christelijk, is dit lichaam dermate christelijk, dat door mij van een kerkgenootschap kan worden gesproken?

De commissie-Anema wist in 1921 niet een dogmatisch bevredigende, voor de Staat hanteerbare definitie van het begrip „kerkgenootschap” te vinden.

Het lijkt gewenst, dat de Staat in de regel als kerk beschouwt, wat zich als zodanig aandient.

Dit is echter alleen mogelijk wanneer zulks wordt gedragen door de algemene gesteldheid van het volk.

De burgers erkennen voor zichzelf een waarheid, erkennen wellicht een volstreckte waarheid, zij grijpen deze subjectief.

De Staat heeft dus met een aantal subjectieve hoogste waarheden van de burgers te maken, die voor de burgers het kenmerk van volstrektheid dragen.

Ik, persoonlijk, aanvaard het christendom, ik aanvaard het als de volstreckte religie; ik wens ook iets van die volstrektheid door de Staat beseft te zien.

Wij hebben in Nederland de gelijkheidsstaat. Tegelijkertijd denken wij toch altijd aan ons christelijk verleden en heel wat christelijk erfgoed is voorhanden.

In „Hiermede bevelen wij U in Godes heilige bescherming” spreekt nog altijd de christelijke traditie.

Thorbecke heeft nooit de kans gekregen aan de kerken het karakter van privaatrechtelijke verenigingen op te drukken.

In verscheidene wetten en door de overheid getroffen regelingen blijkt dat de Nederlandse staat weet van de kerk en haar eigenaardigheid.

Nu doet zich in de belastingwetgeving een karakteristieke ontwikkeling voor, waardoor de particuliere speelruimte om gaven af te zonderen voor gewenste doeleinden te sterk is ingekrompen. De Overheid heeft dit begrepen en subsidieert naar alle zijden. Dit is in de huidige omstandigheden onvermijdelijk.

Spr. maakt hiertegen geen bezwaar, maar stelt alleen vast dat men hierdoor in moeilijkheden komt.

Degene, die als kerklid een belijdenis heeft aanvaard zal natuurlijk als staatsburger heel moeilijk bewilligen in een subsidie, waarbij geestelijke doeleinden worden gesteund, welke hij als kerklid ten enenmale verwerpt.

Zo ligt de zaak voor enkele leden van de fractie. Persoonlijk oordeelt spr. anders.

Het is zeker, dat ik in de kerk moet staan voor zuiverheid van de waarheid, maar moet ik in het gezin als familiehoofd dan degene, die religieus met mijn kerk heeft gebroken, de kindernaam ontzeggen?

Het kan zo zijn, dat men de familieband volledig aanhoudt daar, waar de kerkelijke banden helaas geheel verscheurd zijn.

Spr. trekt dit door naar de zijde van de Staat. Indien men in zijn persoonlijke leven iets niet goedkeurt, b.v. echtscheiding, wil dit nog niet zeggen, dat men het als staatsburger absoluut verwerpt.

Waarom zou het verkeerd zijn dat de overheid de kerkbouw subsidieert? Zij steunt immers in dat geval de meest ideële lichamen, die wij kennen. Zij is een vrijwillige geefster. Vanuit de kerken behoeft er dan ook geen bezwaar te bestaan.

De complicatie doet zich voor, dat ook het Humanistisch Verbond zich voor subsidie heeft gemeld, dat niet representatief is voor het gehele humanisme in Nederland, dat geen kerk is en dat ook niet wil zijn.

Het is leerstellig en historisch geen eenheid. Het Humanistisch Verbond wil van geen openbaring weten. Aan de godsdienstoefeningen in de kerken geven predikanten een geestelijke

leiding; bij het Humanistisch Verbond ontbreken zodanige figuren.

Spr. is voor het staatsrecht afkerig van gelijkstelling van kerk met een geestelijk genootschap.

Ik ben echter in de Nederlandse staat met ieder ander, met geloofsgenoten en niet-geloofsgenoten. De Staat is er voor allen en heeft de geestelijke vrijheid te handhaven.

Hij moet er voor zorgen dat er geen privileges ontstaan.

Spr. kan er zich in vinden, dat ten aanzien van een bepaald onderdeel een gelijke behandeling — maar dit is iets anders dan dat „gelijkstelling” — plaats vindt.

Hij spreekt voor zich persoonlijk, want enkele van zijn politieke vrienden achten de regeling in één wet, zich uitstrekkende over kerkgenootschappen en levens- en wereldbeschouwelijke genootschappen, dermate bezwaarlijk, dat zij de Regering niet kunnen steunen; door het amendement-Scheps is de gehele wetsvoordracht onaanvaardbaar voor hen geworden, wat dan al hun mening oorspronkelijk geweest zij.

Begroting van Verkeer en Waterstaat

29 mei en 5 juni 1962 (Handelingen blz. 3303 e.v. benevens blz. 3329 e.v.)

De heer *Tjalma* begon met waardering uit te spreken voor de memorie van antwoord, maar voegde er aan toe hier en daar een uitzondering te moeten maken, voorzover dat stuk voor rekening van de Staatssecretaris komt, aangezien deze niet altijd doordringt tot de kern van de gestelde vraag of deze tracht te omzeilen.

Hij merkte op, dat de staatsrechtelijke positie van een staatssecretaris nog geen scherp omlinnde vorm heeft aangenomen, maar wel staat vast, dat zijn beleid ook de Minister regardeert.

Spr. nam dan ook aan, dat deze over zijn gehele ministerie een wakend oog laat gaan, derhalve ook over de internationale aangelegenheden, die onder de Staatssecretaris ressorteren.

Zich verder voorlopig beperkende tot de onderwerpen, die de Minister meer rechtstreeks aangaan, besprak spr. de teleurstellende gang van zaken wat betreft de indiening van het reeds jarenlang beloofde wetsontwerp Bijdragen Deltawerken.

Ten aanzien van de verkeerswetgeving constateerde hij te weinig leiding en te veel registratie van hetgeen de publieke opinie wenselijk acht; hierdoor is de wetgever te weinig overheid en te veel registrator.

Overigens bepleitte hij zoveel mogelijk eenheid in de internationale verkeerswetgeving, ook bij rondgaand verkeer.

Hij drong aan op bespoediging van de Rijnscheepvaartnoodwet en van de Vaarplichtwet.

Wat de *Rijn-Scheldeverbinding* betreft, merkte hij op, dat ook België verheugd mag zijn, dat het Antwerpen-Moerdijkkanaal niet tot stand zal komen en wel: 1e. omdat het voor vrijvarende motorschepen niet de mogelijkheid zou bieden om de snelheid te behouden, waartoe de thans ontworpen verbinding in staat zal stellen en 2e. omdat genoemd kanaal niet voldoende capaciteit zou hebben verkregen om de duwvaart toe te laten.

Overigens noemde hij het merkwaardig, dat thans op drie fronten over een nieuwe Rijn-Scheldeverbinding wordt onderhandeld, n.l. tussen de Kamers van Koophandel te Rotterdam en te Antwerpen, door de onderhandelingscommissie, waarin de Nederlandse delegatie onder leiding van de heer Van Starckenborch staat en verder nog, op ministerieel niveau. Spr. hoopte, dat een zodanig drievoudig overleg aan het geheel ten goede zal komen, maar liet zijn twijfel doorschemeren.

Hij wees er op, dat, naar buiten Nederland verluidt, de Belgische Rijnvaartpremies een bedrag van 40 miljoen Belgische francs per jaar vertegenwoordigen.

Hij vestigde er de aandacht op, dat het tussen de beide Kamers van Koophandel getroffen beginselackoord vaag is aangaande het tijdstip van afschaffing van deze premies.

Hij besprak vervolgens de positie van de *K.L.M.*, waarbij hij er op wees, dat de houding die de Verenigde Staten jegens hun trouwe bondgenoot in de Navo op luchtvaartterrein aannemen, te betreuren is; dit is een van de redenen, waarom de *K.L.M.* in financiële moeilijkheden verkeert. Het zal voor degenen, die thans aan het hoofd van de maatschappij staan, moeilijk zijn de juiste maatregelen te treffen, want het zijn, behalve de president-directeur, dezelfde als degenen onder wier leiding een teveel aan personeel en materieel is ontstaan.

En zal dit overcompleteet nog niet groter worden, wanneer straks de verbinding met Nieuw-Guinea vervalft?

Het afvloeien van personeel zal zoveel mogelijk op vrijwillige basis moeten plaats hebben en verder zal er om gedacht moeten worden, dat vliegers en technici veelal gespecialiseerd zijn in een bepaald type vliegtuigen.

Samengaan met andere maatschappijen zal zoveel mogelijk dienen te worden bevorderd, maar niet tot elke prijs; bovendien zal integratie niet zover moeten gaan, dat de naam K.L.M. verdwijnt.

Spr. vraagt wat het perspectief is van de abiturienten van de opleiding tot verkeersvlieger en of het juist is, dat nog steeds leerlingen worden aangenomen nu de K.L.M. de eerste jaren geen vliegers meer in dienst zal nemen.

Welke faciliteiten zullen worden verleend aan hen, die ge-
dupeerd zijn?

Verder memoreert spr., dat de K.L.M. van Indonesië volledige aflossing heeft verkregen van het bedrag van rond *f* 3.840.000, dat de Garuda aan de K.L.M. was verschuldigd. Deze betaling heeft plaats gehad uit gelden, waarop Nederland beslag had gelegd. In hoever heeft de Nederlandse Regering medegewerkt om door haar geblokkeerde gelden vrij te maken? Heeft hierover rechtstreeks of zijdelings contact bestaan tussen de Nederlandse en Indonesische Regeringen?

Tenslotte: welke rol is hierbij gespeeld door een functionaris van de K.L.M.? Het gaat niet aan dat deze maatschappij, die de Regering verzoekt om haar financieel te sauveren, het Rege-
ringsbeleid frusteert.

Wat de afdeling *Waterstaat* aangaat, concludeerde spr. uit de memorie van antwoord, dat de personeelsbezetting verwerking van grotere bedragen wel zou toelaten. Dit is o.a. van betekenis voor de wegeaanleg.

Bij de beoordeling van het aantal auto's moeten wij vooral letten op de dichtheid van de bevolking, want daardoor is per km weg een groter aantal voertuigen en route dan in andere landen het geval is. Bovendien is het aantal autobussen naar rato hier groter dan elders.

Spr. wees op de noodzakelijkheid om de studie voor een vaste oeververbinding over of onder de Westerschelde aan te vangen.

Hij drong verder aan op bespoediging van de voorbereiding van de havenaanleg bij Scheveningen.

Tenslotte vroeg hij van de Minister een beslissing omtrent hetgeen er ten opzichte van de Drentse kanalen dient te geschieden en daarbij af te zien van het vragen van nieuwe schriften, want om het te zeggen met een variant op hetgeen Salo-

mo heeft geschreven: van vele rapporten te maken is geen einde en het is vermoeiing des vleesches.

Op 5 juni beperkte zich de voortzetting van de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat tot het domein van de Staatssecretaris.

Naar aanleiding van de treinramp bij Harmelen vestigde de heer Tjalma er de aandacht op, dat de invoering van de zogenaamde automatische treinstop urgent is geworden. Hierover is men het eens en het gaat dus nog om de modus quo. Spr. vertrouwde er op, dat de Nederlandsche Spoorwegen ter zake diligent zijn.

Hij drong wegens het dreigend nadelig saldo aan op een spoedige tariefsverhoging, ook met het oog op de concurrentie voor het andere verkeer.

Verder vroeg hij of de directie der N.S. het recht heeft zich als een gelijkwaardig bedrijf onder de andere bedrijfsgenoten op vervoersgebied vrijelijk en naar eigen mening te uiten over vraagstukken van vervoerspolitiek. Hij hoopte op een toestemmend antwoord.

Spr. vroeg voorts of de Staatssecretaris nadere mededelingen kon doen betreffende de R.T.M.. Hij informeerde waarom de Staatssecretaris een deputatie van de categorale vereniging van spoorwegpersoneel heeft ontvangen en welke houding de bewindsman in de toekomst denkt aan te nemen, gelet op een vragenformulier, dat die vereniging aan haar leden heeft gezonden inzake een langzaam-aan-actie.

Hij signaleerde in dit verband hetgeen zich verleden jaar bij een klein deel van het spoorwegpersoneel heeft voorgedaan, maar bepleit anderszins, dat, wanneer er salarisverbetering of een andere wijziging van de dienstvoorwaarden aanhangig is, de instanties, die bij de goedkeuring betrokken zijn, niet eindeeloos de beslissing moeten aanhouden. Hij vroeg verder afschaffing van de dubbele goedkeuring.

Ten opzichte van de internationale verkeerszaken merkte spr. op, dat de Akte van Mannheim een contractant heeft, die niet tot de E.E.G. behoort, n.l. Zwitserland, terwijl Italië wel lid is van de E.E.G., maar geen partner in de Akte van Mannheim.

Hij maakte verder opmerkingen over de vrije Rijn en merkte tenslotte op, dat Minister Algera steeds op de bres stond voor integrale handhaving van deze akte; hij hoopt, dat, wanneer volgend jaar de balans van het beleid van de Staatssecretaris

zal worden opgemaakt, van hem eenzelfde getuigenis zal kunnen worden gegeven.

Zuiderzeefonds

Bij de behandeling van de desbetreffende begroting op 2 mei, maakte de heer *Elfferich* opmerkingen aangaande het uitgifteplan, het structuurplan, de status van de dienst en de gemeentelijke indeling van Oostelijk Flevoland en andere polders.

Wat het uitgifteplan betreft, had hij waardering voor de gang van zaken, al wenste hij meerdere spoed.

Het deed hem genoegen, dat beide Kamers op de hoogte zullen worden gesteld van het ontwerp-plan.

De voorgenomen statusverandering wilde hij gepaard doen gaan met aanstelling van een bekwaam bestuurder in de top.

Hij bepleitte tenslotte een snellere gemeentelijke indeling dan bij de Noordoostpolder had plaats gehad.

Wijziging Zuiderzeesteunwet

2 mei 1962 (Handelingen blz. 3245)

De heer *Elfferich* vestigde er de aandacht op, dat deze wijziging veel te lang op zich heeft laten wachten, ook nadat het rapport van de commissie-Van der Zaal was uitgebracht.

Spr. maakte van de gelegenheid gebruik om er op te wijzen, dat een regeling rondom de Delta en de Lauwerszee reeds jaren wordt tegemoet gezien.

Hij vraagt algemene richtlijnen, die voor tal van werken zouden kunnen gelden, op te nemen in één wet.

Spr. bepleit voor de vissers een soepele toepassing van het begrip „passende arbeid” en van de reservering van de vergunningen.

Begroting P.T.T.

(Handelingen blz. 3106)

De heer *Tjalma* besprak het verminderd dienstbetoon van de P.T.T. en in verband hiermede het personeelstekort.

Dit manco aan personeel gaat gepaard met aanzienlijke winsten van het bedrijf.

Daarnaast valt te wijzen op de grote achterstand bij het tot stand brengen van telefoonaansluitingen.

Hij vraagt wat de beslissende factor is: de materiële of de financiële zijde.

Verder vestigde hij er de aandacht op, dat de aangeslotenen in de grote steden voor een bedrag van 4 cent op een veel grotere afstand kunnen telefoneren dan de ingezetenen van kleine gemeenten.

Spr. vroeg waarom men in België bij de afrekening van automatische gesprekken wel een opgaaf ontvangt van de toestellen waarmee is getelefoneerd en om welke reden dat in ons land onmogelijk is.

K.L.M.

(Handelingen 1962, blz. 3519)

Het wetsontwerp tot het verlenen van financiële steun aan de K.L.M. deed de heer *Tjalma* opmerken, dat wij onze nationale luchtvaartmaatschappij niet kunnen laten verkwijnen en zeker niet laten verdwijnen, want er staan bij haar handhaving nationale belangen op het spel.

De voornaamste oorzaak van de tegenwind, waarmee de K.L.M. te kampen heeft, wordt gevormd door de capaciteitsvergroting, die bij bijna alle maatschappijen heeft plaats gehad, een factor, die buiten de gezamenlijke overeenkomst is gehouden, waarbij men alleen een afspraak omtrent de prijzen maakte.

Spr. stelde de vraag of het indertijd verstandig is geweest om geen relatie tussen de K.L.M. en enkele scheepvaartmaatschappijen aan te gaan, zoals thans tussen de B.O.A.C. en de Cunard-line is tot stand gekomen.

Dan was er waarschijnlijk een voorzichtiger dividendpolitiek gevoerd dan nu over 1960 het geval is geweest.

Spr. oefende critiek uit op de houding, die de Verenigde Staten tegenover de K.L.M. aannemen.

Hij sprak de hoop uit, dat de aanzienlijke bedragen, welke het Rijk zal bijpassen, voor de K.L.M. een stimulans te meer zullen vormen om het tekort zo gering mogelijk te maken.

De tarieven moeten niet zodanig zijn dat zij een concurrentie vormen voor onze Trans-Atlantische scheepvaart.

Begroting Economische Zaken

20 februari 1962 (Handelingen blz. 3057)

De heer *De Gaay Fortman* constateerde, dat de tot nu toe door de Minister gevoerde politiek een uitnemend resultaat

heeft gehad getuige het feit, dat een overbesteding als in 1956-1957 kon worden vermeden.

Nederland bevindt zich in een periode van welvaart, al is dit een relatief begrip. Maar verdelen wij onze welvaart goed?

En welke normen volgt de Regering daarbij? (Zie hieromtrent ook hetgeen de heer De Gaay Fortman bij de begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid heeft opgemerkt.)

De welvaart is evenals de werkloosheid een zedelijk vraagstuk; het uitwendige beeld van het leven in ons land wordt al te zeer gestempeld door luxe, vermaak en zingenot. Dit is verontrustend, want er zou moeten zijn een streven naar dienen.

Wordt er niet te veel geïnvesteerd in activiteiten, die geen zinvolle arbeid verschaffen b.v. om de voetbal- en paarden-totalisator te laten draaien?

De Regering heeft een verantwoordelijkheid bij de verdeling van de welvaart, al heeft zij niet de verantwoordelijkheid.

Deze valt onder een reeks van departementen.

Daarna behandelt spr. het concentratieverschijnsel in het bedrijfsleven, waarbij hij er op wijst, dat macht onder controle moet staan. Geheime economie is een kwaad.

Hij behandelt daarna vragen betreffende de buitenlandse economische politiek, waarbij hij er de aandacht op vestigt, dat bij hulp aan minder ontwikkelde gebieden niet alleen de Regering, maar ook het bedrijfsleven een taak heeft.

Leningen aan deze gebieden verstrekken onder voorwaarde van een bestedingsplicht is in feite gelijk aan gedwongen winkelnering.

Multilaterale steun verdient ook volgens de Minister de voorkeur, maar deze voegt er aan toe, dat bilaterale bijstand ook nuttig kan zijn. Spr. deelt deze mening.

De Regering is echter nog niet toegetreden tot een van de consortia voor hulpverlening. Welke bezwaren heeft zij behalve één bezwaar dat zij noemt?

De beste steun voor ontwikkelingslanden is verbetering van hun handelspositie.

Spr. wijdt daarna aandacht aan de economische samenwerking in Atlantisch verband.

Vervolgens maakt hij opmerkingen over het kartelbeleid.

Wet op de Registeraccountants

19 juni 1962 (Handelingen blz. 3415)

Bij de behandeling van dit wetsontwerp gaf de heer *De Gaay*

Fortman als zijn mening te kennen, dat het nut hiervan problematisch was. Hij stelde de vraag waarom de orde van register-accountants een instituut genoemd wordt. De Regering beware afstand van de accountants-organisaties.

Hebben wij hier wel te maken met een beroep? Het is onjuist, dat men lichamen voor een deel van een beroep kan instellen.

Er is verschil tussen inschrijving bij de orde van advocaten en die van inschrijving als accountant, want in het eerste geval kan men bij uittreding zijn beroep niet meer uitoefenen, maar in het tweede geval is dat wel mogelijk.

Zijn er inderdaad twee aparte groepen van beroepsbeoefenaars of niet?

Spr. ziet het zo, dat er buiten de orde register-accountants zijn, die zich wel niet zo mogen noemen, maar die intrinsiek register-accountants zijn.

Tenslotte wijdde de heer De Gaay *Fortman* aandacht aan buitenlandse accountants, die in Nederland werkzaam zijn.

Begroting van Landbouw

(Handelingen blz. 3258)

De heer *Elfferich* gaf uiting aan zijn erkentelijkheid voor het feit, dat er tussen de Minister en het Landbouwschap overeenstemming was bereikt inzake de melkprijs.

Een nota over de op langere termijn te voeren landbouwpolitiek heeft hij tot nu toe node gemist.

Eveneens betreurde hij, dat sommige melkproducten niet van omzetbelasting zijn vrijgesteld.

Hij vroeg een beslissing omtrent het vlas en maakte opmerkingen inzake het koolzaad.

Daarna wijdde hij aandacht aan de internationale landbouw-aangelegenheden, waarbij hij opmerkte dat de Minister met het te voeren structuurbeleid in de E.E.G. een nog niet al te duidelijk standpunt heeft. De reeds ingezette afvloeiing op het platteland vraagt een zo goed mogelijke afstemming van industriële en agrarische projecten.

Spr. maakte tenslotte opmerkingen over de visserij; er bestaat ongerustheid aangaande de inzichten van de Minister. Deze lopen niet parallel met die van de reders en het is derhalve gewenst, dat de bewindsman overleg pleegt.

Wet vervreemding landbouwgronden

20 november 1962 (Handelingen blz. 3035)

De heer *Elfferich* merkte op, dat het patroon in de landbouw in de laatste 15 jaar sterk is veranderd, ten gevolge waarvan een aantal bedrijven geen opvolger meer heeft.

Verder is er een drang naar bedrijfsvergroting, terwijl de structuurverandering gelukkig en terecht resultaten gaat vertonen.

Voor het te voeren landbouwbeleid is de kostprijs van de grond slechts van zeer geringe betekenis.

Het E.E.G.-argument is in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer voortreffelijk uiteengezet.

In de praktijk is gebleken, dat de bestaande wet niet op de juiste wijze functioneert; dit schaadt het gezag van de overheid.

Klemmende redenen tot handhaving van de wet zijn niet aangevoerd; het tegendeel is het geval.

Spr. ziet meer voor- dan nadelen bij afschaffing van de wet en zijn fractie zal dan ook de Regering steunen.

Hij verwacht na 1 januari 1963 een stootje in de prijzen, waarna wij in een wat kalmer vaarwater terecht zullen komen.

Voorschotten aan gemengde bedrijven op zandgronden

18 december 1962 (Handelingen blz. 3067)

De heer *Elfferich* constateerde, dat er, ondanks het feit, dat wij in een welvaarts-tijdperk leven, er regelmatig groepen zijn, die in moeilijkheden geraken, zoals die er nu weer zijn op de gemengde bedrijven op de zandgronden. Het gaat hier om bedrijven, die geen garantieprijs voor hun product kennen, met name dus eieren en varkensvlees.

De oorzaken zijn door de heer Biesheuvel in de Tweede Kamer uitvoerig uiteengezet. Gebleken is, dat de weerstanden bij de onderhavige bevolkingsgroep onvoldoende zijn.

De therapie is tweeledig; 1e. de structuur-verbeterende maatregelen en de sanering; 2e. de directe hulp voor nood op het ogenblik.

Spr. betreurt dat de reeds lang toegezegde landbouwnota niet in een veel eerder stadium is verschenen.

Het verstrekken van voorschotten voor de zuivere veehouderijbedrijven zou niet juist zijn, al is de toestand daar ook niet rooskleurig.

Wel is op korte termijn hulp nodig bij het marktordenend beleid.

Spr. heeft begrepen, dat de Minister bereid is van geval tot geval te bezien of terugbetaling van de voorschotten, die volgens de wet zullen worden verleend, mogelijk is. Hij hoopt dat de Minister een ruim hart zal hebben.

Begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid

20 maart 1962 (Handelingen blz. 3119)

De heer *De Gaay Fortman* ving aan met namens zijn fractie uiting te geven aan zijn waardering voor het feit, dat Minister Veldkamp bereid was geweest om onder weinig aantrekkelijke omstandigheden de leiding van dit zware departement op zich te nemen.

Bij de behandeling van de begroting van Sociale Zaken gaat het over de grondslagen van ons maatschappelijk bestel.

Spr. herinnert er aan, dat hij bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken gevraagd heeft of de Regering zich bij haar overleg met arbeiders en ondernemers en met andere maatschappelijke organisaties, waar het gaat om de verdeling tussen consumptie en investeringen en om de verdeling tussen deze twee sectoren, alleen door normen laat leiden, die op de algemene welvaart in materiële zin betrekking hebben en laat zij dan overigens de verdeling van de beschikbare middelen binnen die twee categorieën geheel aan het bedrijfsleven over, of doet de Regering in het overleg met het bedrijfsleven ook blijken van een waarde-oordeel harerzijds omtrent de verdeling van wat zij welvaart plegen te noemen?

Naar welke maatstaven bepaalt de Regering of op een gegeven ogenblik zal worden overgegaan tot arbeidstijdverkorting, wat zal worden besteed aan de bevordering der industrialisatie, de opheffing van het woningtekort, wat voor minderontwikkelde gebieden en wat voor bevolkingsgroepen, die het moeilijk hebben.

Op deze vragen kreeg spr. bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken geen antwoord en daarom herhaalt hij ze nu.

Waardoor laat bovendien de Minister van Sociale Zaken zich leiden als het er om gaat vast te stellen wat naar het werkende deel van de bevolking zal gaan, wat naar de ouden van dagen, wat naar de invaliden, enz.?

Spr. stelt verder de vraag of voldoende aandacht wordt geschonken aan de groep met de laagste inkomens.

Doen wij genoeg voor de langdurig zieken en de chronisch zieken? En voor de gehandicapten?

Bij de beantwoording van al deze vragen is de verantwoordelijkheid verdeeld tussen de Regering en het maatschappelijk leven.

Spr. vraagt verder of er geen gebrek aan planning is met betrekking tot de werktijdverkorting. Deze heeft ons overvallen als een lawine. Men heeft zich daarbij onvoldoende rekenschap gegeven van het medisch aspect. In Duitsland is men tot de conclusie gekomen, dat een langere vakantie beter was geweest dan werktijdverkorting.

Had de zogenaamde ruimte niet beter kunnen worden besteed?

Een ander voorbeeld van weinig geslaagde planning is de gang van zaken met de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Men heeft de moeilijkheden van een wettelijke regeling onderschat en het is goed, dat de Minister voorrang verleent aan een interimregeling voor invaliden.

Spr. behandelt vervolgens het artikel, dat Pater Hoefnagels in de Sociologische Gids van nov.-dec. 1961 heeft geschreven, waarin deze de vraag stelt of Nederland een sociaal paradijs is; een rhetorische vraag, want het antwoord kan alleen maar neen luiden.

In dat artikel wordt betoogd, dat in ons land de sociale vrede is gekozen boven de gelijkberechtigtheid van de arbeider.

Spr. treedt verder in een bespreking van dat artikel.

Het is zorgwekkend, dat in de arbeiderswereld geen grotere waardering wordt gevonden voor de maatschappelijke orde van het Westen.

Ook de waardering van de leden der vakbeweging voor hun organisaties blijkt veel minder te zijn dan men uiterlijk zou menen te mogen aannemen.

Spanningen in de loonpolitiek kunnen voor een deel verklaard worden door spanningen in de vakverenigingen.

Spr. behandelt vervolgens de formule van Oud-Wassenaar en betuigt instemming met het beleid, dat Staatssecretaris Roolvink in casu heeft gevoerd.

Hij stelt de vraag of huurverhoging op dit ogenblik opportuun is.

De loonpolitiek in het algemeen is geslaagd. Na 1959 is het accent terecht verlegd naar de differentiatie al ontbrak deze voor die tijd niet geheel.

In 1953 zeiden de vakorganisaties nooit meer te zullen meewerken aan een algemene loonmaatregel. Het schijnt, dat hun mening thans enigmate is veranderd.

Wij werken nog steeds met het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen van 1945, dat blijkbaar nog niet zo slecht is geweest.

De zwarte lonen zijn het gevolg van de krappe arbeidsmarkt en niet van de loonpolitiek van de Regering.

Het bestaan van die lonen is echter een aanwijzing, dat wij ernstig moeten overwegen of het bestaande juridische kader voor de loonpolitiek kan worden gehandhaafd.

Vervolgens behandelde spr. de categorale organisaties.

Daarna ging hij over tot bespreking van de bezwaren tegen de uitvoerige reglementering met betrekking tot de lonen.

Hij wees er op, dat de lonen van de bankbedienden zijn achtergebleven en onvoldoende verhoogd.

Wat de strijd over fracties van percenten betreft bij de loonsverhogingen, citeert spr. Gerbrandy, die wat de socialisatie betreft, heeft gezegd: „In het socialisatiestreven is het doel bezig te verschrompelen onder de koude adem der staathuishoudkunde”. Spr. vraagt zich af of dit ook niet gezegd kan worden van de loonpolitiek.

Wij moeten naar een ander systeem. Daarbij komt echter de moeilijkheid, dat de adviezen van de S.E.R. lang op zich laten wachten. Spr. vraagt zich af waar deze blijven.

Hij oppert de gedachte van een systeem, waarbij de loonvorming in beginsel vrij is en de Regering een bevoegdheid behoudt tot globaal ingrijpen.

Hij wenst de winstdelingsregelingen uit de B.B.A. te lichten.

Spr. maakt bezwaren tegen een eventuele geruisloze verandering van het karakter van de A.O.W. langs de weg van kleine verhogingen; als die verandering er moet komen, dan moet dat gebeuren op grond van een beslissing, waarbij wij weten wat wij doen.

Tenslotte behandelt hij de fluoridering van het drinkwater.

Die fluoridering heeft niet plaats om het water meer drinkbaar te maken maar om er een geneesmiddel aan toe te voegen; als het geen besmettelijke ziekte betreft, mag dit niet. Men

moet de mensen de grootst mogelijke verantwoordelijkheid laten voor hun eigen welzijn.

De Minister, die zich zonder argumentatie achter de beslissing van zijn voorganger heeft geplaatst, zal die nader moeten overwegen of in ieder geval nader moeten adstrueren.

De heer *Schipper* betuigde zijn instemming met het aangekondigde wetsontwerp inzake een arbeidsverbod voor 14-jarige jongens en de hiermede corresponderende leerplichtverlenging.

Bij invoering van deze maatregelen kan met het gunstig resultaat van individueel technisch onderwijs voor anders- en minder-begaafden rekening worden gehouden.

Spr. pleit voor een verdergaande werking van de bedrijfspensioenen, al erkent hij, dat de Overheid hier alleen stimulerend kan optreden. Daarnaast vraagt hij de aandacht van de Minister voor verhoging van pensioenen van hen, die in overheidsdienst waren.

Vervolgens acht hij het noodzakelijk om meer te doen voor de gehandicapten.

Ter bevordering van de tewerkstelling van gehuwde verpleegsters in ziekenhuizen bepleit hij een zodanige tijdregeling van diensten, dat daardoor de animo zal worden bevorderd.

Hij wijst er verder op, dat voor verpleeginrichtingen te weinig bouwvolume wordt beschikbaar gesteld.

Tenslotte vraagt hij een betere regeling te treffen, wat het opnemen van patienten betreft, tussen hospitalen en ziekenhuizen.

Interimregeling invaliditeitsrentetrekkingen

18 december 1962 (Handelingen blz. 3066)

De heer *De Gaay Fortman* sprak zijn waardering uit voor het wetsontwerp omdat wederom een groep in het maatschappelijk leven, die het moeilijk heeft, wordt geholpen.

De Minister vond bij zijn optreden ook op dit punt een moeilijke situatie door de voor mij, aldus spr., nog altijd niet geheel begrijpelijke voorkeur voor het tot stand brengen van een wet op de arbeidsongeschiktheid.

Naast waardering voor de Minister voor zijn snelle beslissing en de snelle uitvoering daarvan, getuigt spr. mede van waardering voor de adviezen van de S.E.R..

Toch blijft het onbevredigend, dat wij nu krijgen een situatie,

waarin de toeslagen een veelvoud bedragen van wat op grond van de oorspronkelijke regelingen wordt verkregen. Een blijvende herziening is dus urgent, ook omdat er mensen zijn, die door deze wet niet afdoende worden geholpen.

Aanpassing Algemene Kinderbijslagwet

17 april 1962 (Handelingen blz. 3223)

De heer *De Gaay Fortman* wees er op, dat als men een kinderbijslagregeling giet in de vorm van een sociale verzekering, men een zeer bijzondere species van het genus sociale verzekering in het leven roept.

Spr. stelt de vraag of het „risico” van kinderen krijgen zich wel leent voor een object voor volksverzekering. Buiten ons land is dit nergens geschied.

Tegen de opzet van het ontwerp bestaan in de gehele fractie bezwaren. Er is hier sprake van een „vergruisd beeld”, een kwalificatie, die de Minister in de m.v.a. afwijst.

Spr. licht dit beeld nader toe: men doet alsof er een algemene volkskinderbijslagverzekering komt, maar wat krijgen wij? In de eerste plaats een Algemene Kinderbijslagwet. Daaronder vallen arbeiders, die meer dan 2 kinderen hebben; een loongrens wordt niet getrokken; de premie wordt betaald door de ondernemingen.

Vervolgens vallen onder de wet: alle anderen dan arbeiders met meer dan 2 kinderen met een inkomen van ten hoogste *f* 14.000,— een grens, die in de toepassing allerlei moeilijkheden zal brengen. De premie wordt betaald door allen, maar slechts over een inkomen van ten hoogste *f* 8.000,—.

Spr. werkt de verschillen verder uit. Hiermede toont hij aan wat met de uitdrukking „vergruisd beeld” was bedoeld.

De heer Van Wingerden heeft het genoemd „een mooi stelletje ongeregeld goed”.

Spr. vestigt er de aandacht op, dat de considerans onjuist is. Dit is geen volksverzekering meer, hetgeen blijkt uit een boek, dat in 1957 verscheen onder de titel „Economische orde en sociale politiek”, geschreven door dr. Veldkamp (thans Minister).

Spreekers bezwaar gaat hiertegen, dat men een bepaalde groep laat betalen, die wel voldoet aan de voorwaarden voor uitkering en die men nochtans die uitkering onthoudt.

Een vergelijking met de Alg. Weduwen- en Wczenwet gaat niet op.

Beter was het geweest indien men de volgende weg was gevolgd: De Kinderbijslagwet 1939 voor arbeiders handhaven; een afzonderlijke wettelijke regeling maken voor zelfstandigen; de Kinderbijslagwet voor rentetrekken en de Kindertoeslagenwet voor gepensioneerden opnemen in de Kinderbijslagwet 1939, zoals nu voor de eerste twee kinderen ook wordt voorgesteld.

Spr. vat zijn bezwaren verder samen en zegt het meer eens te zijn met de commissie-Michielsen, waarvan de heer Veldkamp secretaris was dan met de thans door de Minister voorgestelde regeling.

Begroting van Maatschappelijk Werk

27 maart 1962 (Handelingen blz. 3189)

De heer *Schipper* merkte op, dat er behoefte is aan het volgen van een vastere lijn bij de opzet van de memorie van toelichting op de begroting, b.v. een opbouw, die gebaseerd is op de drie hoofdterreinen van het beleid, n.l. financiële bijstand, individueel maatschappelijk werk en maatschappelijk opbouwwerk.

Spr. betuigt zijn instemming met de verhoging van subsidies; toch moet er nog allerlei belangrijk werk om financiële redenen blijven liggen, al kan 100% subsidie het gevaar van verstarring en inslapen meebrengen.

Wat de Bijstandswet betreft, waarvan het ontwerp aanhangig is, de vraag rijst waar de kerkelijke organen straks financieel in staat zullen zijn hun taak te vervullen.

Wat de Ambonezen aangaat, neemt spr. de critiek van „De Stem van Ambon” onder de loep; hij betwijfelt of dat ook de stem is van „Door de Eeuwen Trouw”; de stem van de Ambonezen is het zeer zeker niet.

Het verheugt hem, dat de pensioenregeling voor 900 Ambonese ex-militairen in orde is gekomen, iets waarop hij 5 jaar lang heeft aangedrongen.

Ten slotte vraagt hij uitvoering van het advies der commissie-Verweij-Jonker.

**SAMENSTELLING, BUREAU
EN VERDELING DER WERKZAAMHEDEN
VAN DE A.R. EERSTE KAMERFRACHTIE**

vastgesteld in de fractievergadering van 17 september 1963

1. Samenstelling

De fractie bestaat uit de volgende leden:

H. Algra	Huizumerlaan 30	Leeuwarden
dr. W. P. Berghuis	de la Sablonièrekade 8	Kampen
prof. mr. I. A. Diepenhorst	Wilhelminalaan 4c	Zeist
prof. mr. W. F. De Gaay Fortman	Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage
J. Schipper	Joh. Wagenaarkade 83 I	Utrecht
J. Tjalma,	v. Limburg Stirumstr. 8	Hoogeveen
prof. dr. J. Zijlstra	Bavoylaan 14	's-Gravenhage

2. Bureau

Voorzitter	—	dr. W. P. Berghuis
Vice-voorzitter	—	J. Schipper
Secretaris	—	J. Tjalma
Tweede secretaris	—	prof. mr. I. A. Diepenhorst

3. Verdeling der werkzaamheden

Berghuis	Algemene politieke beschouwingen
Zijlstra	Algemene financiële beschouwingen
Tjalma	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin Algemene Zaken
De Gaay Fortman	Bezitsvorming en P.B.O.
Berghuis	Buitenlandse Zaken
Algra	
Diepenhorst	Justitie
De Gaay Fortman	
Tjalma	Binnenlandse Zaken
Schipper	Ambtenaren-zaken
Zijlstra	Pensioenfondsen
Algra	Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf
Algra	
Diepenhorst	Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen
Schipper	
Zijlstra	Financiën
Tjalma	Provincie- en Gemeentefonds
Zijlstra	Staatsmuntbedrijf

Algra	Defensie
De Gaay Fortman	Volkshuisvesting en Bouwnijverheid
	Verkeer en Waterstaat
Tjalma	Zuiderzefonds
	P.T.T. en Rijkspostspaarbank
	Staatsvissershavenbedrijf
Zijlstra	Economische Zaken
Schipper	
De Gaay Fortman	Sociale Zaken en Volksgezondheid
Schipper	Maatschappelijk Werk
Algra	Kabinet van de Vice-Minister-President (Suriname en Antillen)
Algra	Landbouw
Tjalma	Visserij

4. Vaste Kamercommissies waarvan een lid der fractie deel uitmaakt

Commissie voor de verzoekschriften	Schipper
Gemengde Commissie voor de stenografie	Algra
Commissie voor Buitenlandse politiek	Algra en Berghuis
Vaste Commissie voor Financiën	Zijlstra
Vaste Commissie voor Verkeer en Waterstaat	Tjalma (voorz.)
Vaste Commissie voor Economische aangelegenheden	Zijlstra
Vaste Commissie voor Suriname en Ned. Antillen	Algra

5. a. Raad van Europa en West-Europese Unie

De heer J. Tjalma is plaatsvervangend lid.

b. Beneluxraad

De heer J. Tjalma is lid, dr. W. P. Berghuis is plaatsvervangend lid.

c. Navo-parlement

dr. W. P. Berghuis.

VERSLAG

VAN DE WERKZAAMHEDEN DER A.R. TWEEDE KAMERFRACHTIE OVER HET JAAR 1962

1. Samenstelling

Deze onderging een wijziging, doordat de heer C. van Nierop niet langer in staat was zijn werkzaamheden als secretaris van het C.N.V. te combineren met het Kamerlidmaatschap. Tot ons leedwezen voelde hij zich op 19 februari 1962 genoodzaakt ontslag te nemen uit laatstgenoemde functie. De opvolger op de lijst, de heer dr. A. Veerman, aanvaardde zijn benoeming en werd op 3 april 1962 beëdigd.

De heer Bruins Slot kon in het voorjaar gedurende enkele maanden wegens ziekte weinig of niet deelnemen aan het parlementaire werk en werd in die periode als fractievoorzitter vervangen door de heer Roosjen.

2. Het fractiebureau

De samenstelling van het fractiebureau bleef dit jaar ongewijzigd; het werd dus gevormd door de heren dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot voorzitter, mr. A. B. Roosjen vice-voorzitter, J. A. van Bennekom secretaris-penningmeester.

3. Fractiecommissies en Kamercommissies

De samenstelling van deze commissies bleef in hoofdzaak dezelfde met dien verstande, dat de heer Van Nierop in verschillende commissies werd vervangen door de heer Veerman, die vooral de vragen rondom de Volksgezondheid voor zijn rekening nam.

KAMERAGENDA OVER 1962

Reeds op 2 *januari* kwam de Kamer bijeen ter bespreking van de brief van de Minister-President inzake de behandeling van de kwestie Nieuw-Guinea in de Alg. Vergadering van de

Ver. Naties en de tengevolge daarvan ontstane situatie. Nadat de Minister-President deze brief mondeling had toegelicht, sprak onzerzijds de heer *Biesheuvel*. Hij typeerde de in behandeling zijnde brief als een stuk dat de geest ademde van „op de plaats rust, even uitblazen en rustig afwachten”. Hij vond dit op zichzelf een niet onbegrijpelijke houding, maar meende te moeten constateren dat de Regering aanvankelijk niet of onvoldoende heeft beseft wat haar eigen voorstel en de behandeling daarvan in de V.N. aan nieuwe ontwikkelingen zou kunnen oproepen; hij achtte de houding van de Regering in deze wel wat optimistisch. Recente gebeurtenissen als de rede van president Soekarno van 19 december, de aanval van India op Goa en de reactie van president Kennedy op de ontwikkeling rondom N.-Guinea kunnen niet buiten beschouwing worden gelaten. Het verheugde de heer Biesheuvel dat de Regering na het V.N.-debat andere wegen is ingeslagen, al had hij gaarne gezien, dat dit eerder was geschied. Het grote nationale en internationale probleem N.-Guinea drukt als een loodzware last op ons politiek denken en handelen en gaat ver uit boven hetgeen ons als politieke partijen verdeeld houdt. In deze ernstige situatie moeten alle betrokkenen zelfbeheersing tonen en alles nalaten wat de lont kan doen ontvlammen. Dat geldt ook voor de leden van de Nieuw-Guineeraad en voor de politieke leiders van Indonesië. Wij blijven bij onze mening, dat een open gesprek met Indonesië noodzakelijk is en dat de aanhangige kwestie niet buiten dit land om kan en mag worden opgelost. Onze bereidheid tot een gesprek met Indonesië vindt haar grond echter niet in wapengekletter van die zijde.

Uitvoerig weerlegde de heer Biesheuvel de kritiek, die van verschillende zijden op het a.r. standpunt was geuit, een kritiek, die in drie punten kon worden samengevat:

1. voor het door ons destijds bepleite gesprek zou geen basis te vinden zijn;
2. het zelfbeschikkingsrecht van de Papoea's zou er door in de knel komen;
3. onze suggestie tot een open gesprek, op dat ogenblik gedaan, zou het internationalisatievoorstel van de Regering doorkruisen en benadelen.

Wat het eerste punt betreft: wij willen een open gesprek om langs deze weg een basis voor nader overleg te vinden. Het zelfbeschikkingsrecht is geen doel, maar middel. Het doel

blijft de bevordering van het welzijn van de bevolking van Nieuw-Guinea. En wat het tijdstip betreft: wij hebben van meetaf het regeringsvoorstel een plan van allure genoemd, maar meenden, dat het op een bepaald punt tekort schoot: het ontbreken van een bilateraal kontakt tussen Nederland en Indonesië. En wij achtten het onze politieke plicht daarop te wijzen.

In kritische zin sprak de heer Biesheuvel over de „blijmoedige interpretatie” van de Regering na de overweging van de Brazzaville-resolutie. Naar zijn mening biedt de weg van internationalisatie, zoals die door de Regering wordt voorgesteld, in de huidige situatie geen kans van slagen. Daarom heeft de nieuwe beleidslijn — het aansturen op een gesprek met Indonesië — zijn instemming. Deze beleidslijn zal echter met grote ernst en voortvarendheid moeten worden gevolgd, met een nuchtere kijk op de werkelijkheid. Daarbij moet het belang van de Papoea's richtinggevend blijven. Tevens moet worden gestreefd naar een herstel van de betrekkingen met Indonesië, terwijl de bewoners van Nieuw-Guinea een duidelijk inzicht moet worden gegeven in de mogelijkheden en consequenties van een vrije keus.

Tenslotte bepleitte de spreker een spoedige en afdoende regeling van de rechtspositie der in Nieuw-Guinea dienende ambtenaren.

Bij dit debat bracht de heer *Meulink*, sprekend voor zich persoonlijk, als zijn overtuiging naar voren, dat Nieuw-Guinea een deel van het Koninkrijk is en dat de Nederlandse Overheid geroepen is ten gunste van haar onderdanen aldaar op te treden, desnoods met behulp van de zwaarmacht. Met betrekking tot de zelfbeschikking herinnerde hij aan de bepaalde toezegging die Nederland herhaalde malen, ook voor het forum van de Ver. Naties, heeft gedaan. De uitoefening van deze zelfbeschikking moet waarachtig zijn en veronderstelt een vrije en onbedreigde keus. Tot het kunnen nemen van die beslissing moet Nederland de bewoners van Nieuw-Guinea opvoeden. De roeping van Nederland ten opzichte van de Papoea's kan alleen vervallen in geval van absolute overmacht.

Ook bij de behandeling van de begroting van *Buitenlandse Zaken*, die op 4 januari aanving, was de heer *Biesheuvel* onze woordvoerder. Hij bepaalde zich ditmaal tot het belangrijke

vraagstuk van de hulp aan de minder ontwikkelde gebieden. Hij vroeg de Regering of deze al had nagedacht over de vraag op welke wijze uitvoering zal worden gegeven aan het beroep, dat de Ver. Staten op de Westeuropese landen en dus ook op Nederland hebben gedaan. Is het mogelijk en zo ja, in hoeverre, dat Nederland zijn aandeel in de hulpverlening vergroot? Hij deed een beroep op de Minister om vooral aan het Kinderfonds van de Ver. Naties de nodige aandacht te schenken. Hij herinnerde aan het herhaaldelijk genoemd streefgetal van 10% van het nationale inkomen voor de hulpverlening en vroeg met nadruk het standpunt van de Regering in deze. Zijn er hindernissen voor een internationaal gecoördineerde aanpak, dan zou Nederland het initiatief kunnen nemen om deze uit de weg te ruimen. Gelet op de stijging van het nationale inkomen met 27% in de laatste vier jaar zullen wij onze bijdrage aan de ontwikkelingshulp in multilateraal verband in belangrijke mate moeten vergroten.

Dezelfde week sprak bij de behandeling van de begroting van Algemene Zaken de heer *Verkerk* over de *civiele* verdediging; een vraagstuk, dat door hem belangrijk, urgent en moeilijk werd genoemd. Hij vroeg naar een duidelijke omschrijving van de grondslagen, doeleinden, middelen en methodiek van de civiele verdediging. Volgens hem betrof het hier een niet-militaire overheidstaak in de uiterste noodzaak van opgedrongen geweld.

Voorts wees hij op de noodzaak van horizontale en verticale coördinatie tussen de verschillende diensten en vroeg naar de uitvoerbaarheid van een evacuatie op grote schaal, ook met het oog op de kosten voor de provincies. Waarom worden de richtlijnen voor het geval van een vijandelijke bezetting al jaren lang opgehouden? Zij kunnen wellicht niet worden medegedeeld, maar zijn zij wel klaar?

Hij wees ook op de urgentie van een regeling voor de waterleidingbedrijven en op het eminente belang van de instandhouding van het vervoer.

Over een ander onderdeel van de begroting van Algemene Zaken, de *P.B.O.*, sprak op 16 januari namens onze fractie de heer *Aantjes*. Hij toonde begrip over de klachten met betrekking tot de trage voortgang van de *P.B.O.* en zag in de pu-

blikrechtelijke bedrijfsorganisatie de aangewezen vorm om onze maatschappij te behoeden zowel voor een de sociale verantwoordelijkheid ondermijnend individualisme, als voor een de vrijheid bedreigend collectivisme. Hij achtte het echter niet juist alarm te slaan over de geconstateerde traagheid: er zijn vorderingen gemaakt in de laatste tien jaar en de P.B.O. veronderstelt een voorafgaande periode van vrijwillige samenwerking van werknemers- en werkgeversorganisaties. Waar deze vertraging echter wordt veroorzaakt door een kritische instelling die berust op vooroordelen en gebrek aan kennis van de feiten vormt een reden tot zorg. Hij wees er op, hoe de gedachte aan bedrijfsorganisatie het eerst in Prot. Chr. kring is ontwikkeld en noemde hiervan, van Groen tot Gerbrandy, vele voorbeelden en wees er aan de hand van de historie op hoe het inzicht langzamerhand is doorgebroken, dat de belangen van werknemers en werkgevers in één bedrijfstak en ook per onderneming meer parallel lopen dan tegenstrijdig zijn, en dat beider belang meer gediend is met een goede samenwerking dan met de strijd der klassen. Daarnaast is het vormen van een tegenwicht tegen een sterke machtsconcentratie bij de Overheid een belangrijke factor. Bij alle waardering van de hoofdgedachte van de p.b.o. wees de heer Aantjes op enkele knelpunten in de praktijk van de wetstoepassing, die even zoveel stagnatiepunten in de ontwikkeling zijn. Enerzijds zou de Overheid nog meer stimulerend kunnen optreden, op andere punten zou zij een grotere terughoudendheid kunnen betrachten.

In ondernemerskringen speelt ook vaak een rol de soms intuïtieve afkeer van de economische medezeggenschap der werknemers. Vertragingsfactoren werken echter evenzeer aan de zijde van de werknemers. Ook de verordenende bevoegdheden hebben aanvankelijk nogal wat weerstanden gewekt. Maar de voornaamste belemmering voor de voortgang van de p.b.o. zag de heer Aantjes in een tekort aan inzicht in het nut dat deze vorm van bedrijfsorganisatie uit een oogpunt van gemeenschappelijke belangenbehartiging kan hebben. Het zwaartepunt blijft liggen bij de gezindheid der betrokkenen.

Op 17 januari d.o.v. sprak de heer Verkerk namens ons bij de behandeling van de begroting van *Verkeer en Waterstaat*, waarbij hij bijzondere aandacht besteedde aan het goederen-

vervoer over de weg en het internationaal vervoerbeleid. Met betrekking tot het personenvervoer wees hij op de risico's van het toenemend arbeidersvervoer in Volkswagenbusjes, dat aan iedere wettelijke controle ontsnapt.

Bij dezelfde begroting sprak de heer *Aantjes* over het spoorwegbeleid; hij stelde een aantal indringende vragen met betrekking tot de treinramp bij Harmelen, speciaal over de beveiligings-maatregelen en bepleitte de wederinvoering van meerdaagse- of weekendretours. Voorts sprak hij over de gemeenschappelijke vervoersregeling in E.E.G.-verband en voerde een pleidooi voor handhaving van het historische aandeel van Nederland in het internationale vervoer..

Ook maakte hij enkele opmerkingen over de positie van de K.L.M.. Bij de afdeling „Waterstaat” bracht hij hulde aan de afgetreden directeur-generaal, de heer Maris. Hij herhaalde zijn pleidooi van vorige jaren voor de inschakeling van particuliere ingenieursbureaux bij de voorbereiding van werkzaamheden op waterstaatkundig gebied. Voorts wees hij op de noodzaak van een zo groot mogelijke beperking van het vorstverlet en vroeg hij naar een spoedige regeling van de schadeloosstelling der door de afsluiting van de Lauwerszee gedupeerden en van de zeeuwse vissersbevolking. Eveneens vroeg hij de aandacht voor noodzakelijke wegverbeteringen in allerlei delen van het land, voor de wateroverlast in Drenthe en Overijssel en voor de verbetering van de Scheveningse haven.

Bij dit onderdeel sprak de heer *Verkerk* over de verkeersveiligheid en tevens bracht hij verschillende Zeeuwse aangelegenheden ter sprake: de Oosterscheldebrug, het veer Peelpolder-Kruiningen, het Kreekrakplan en de vaste oeververbinding met Zeeuwsch-Vlaanderen.

Ook bij de behandeling van de begroting van *Binnenlandse Zaken*, die op 20 februari aanving, was de heer *Verkerk* onze eerste woordvoerder. Hij drong aan op spoed rond de noodzakelijke regelingen voor de grote agglomeraties, speciaal met betrekking tot de drie grootste steden en sprak over de financiële gevolgen van grenswijzigingen voor die gemeenten, die een aantal inwoners verliezen.

Bij het punt „openbare veiligheid” sprak hij over het tekort aan personeel bij de gemeentepolitie en over het rapport van de Brandweerraad. Ook de efficiëncy van en de voorlichting

over de Bescherming Bevolking werden door hem ter sprake gebracht.

De heer *Smallenbroek* sprak in het bijzonder over de financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten, en vroeg vooral de aandacht voor die gemeenten, die geen sluitende begroting hebben, 110 in aantal. Er zullen aanvullende bepalingen nodig zijn voor de uitkeringsnorm per inwoner. In het bijzonder vroeg hij of de resultaten van de te treffen verfijningen op de garantie-uitkeringen in mindering zullen worden gebracht. Het gehele vraagstuk van de verfijningen is zeer urgent. Noodzakelijk is ook een uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied en een jarenplan voor rioolwaterzuiverings-installaties. Tenslotte sprak hij over de noodzakelijke verbetering van de salarissen der lagere politie-ambtenaren.

Bij een volgend onderdeel van deze begroting drong de heer *Smallenbroek* aan op spoed bij de noodzakelijke waarde-regeling der overheidspensioenen, waarbij hij vooral aandacht besteedde aan de te lange wachttijden voor het recht op pensioen ingaat. Over de ingevoerde verdienste-beloning bij de werkclassificatie was hij niet enthousiast en hij kwam in dit verband vooral op voor de weekloners, aan wie tekort gedaan dreigt te worden. Het treft vooral de laagst bezoldigden, die minder dan f 80,— netto verdienen. Voorts bestreed hij met klem de handhaving van de gemeente-classificatie, bepleitte hij een betere salariëring van de accountants en maakte hij enige kritische opmerkingen over de werkwijze van het Georganiseerd Overleg, ook in verband met de procedure, die met betrekking tot de salarisherzeningen is gevolgd.

Bij deze discussie kwam ook aan de orde de stemming over de motie van de heer *Beernink c.s.*, waarin een wijziging van de Kieswet werd aangevraagd in dien zin, dat voortaan $1\frac{1}{2}$ maal de kiesdeler zou moeten worden behaald om voor een Kamerzetel in aanmerking te kunnen komen. Met uitzondering van de heren *Biewenga* en *Meulink* stemde de A.R. fractie vóór deze motie, die met 102 tegen 29 stemmen werd aangenomen. Een andere motie van de heer *Beernink* (o.a. ook getekend door de heren *Smallenbroek* en *Verkerk*), waarin de Regering werd uitgenodigd het overleg over de salarissen der ambtenaren ten spoedigste te heropenen, werd aangenomen met 72 tegen 59 stemmen; de gehele A.R. fractie stemde vóór.

Op 27 februari werd begonnen met de behandeling van de begroting van *Volkshuisvesting* en *Bouwnijverheid* en onzerzijds trad hierbij de heer *Van Eibergen* in het krijt. Hij wilde komen tot een analyse van de kritiek op het bouwbeleid en deze kritiek tot de juiste proporties terugbrengen. In verband met de verstoring van het evenwicht tussen de produktie en de vraag heeft men er voor gepleit de bouwactiviteit met uitzondering van de woningbouw af te remmen. Maar vrees voor ingrijpen van deze aard remt activiteiten af en doet noodzakelijke investeringen achterwege blijven. Hij achtte een blijvende regeling nodig maar bepleitte een zo soepel mogelijk beleid in dezen. Noodzakelijk is vooral een verhoging van de bouwcapaciteit. Met voldoening constateerde hij, dat er een vrij sterke verschuiving ten goede van de woningbouw is opgetreden; een woningbouwprogramma van 90.000 woningen had zijn instemming. Hij bestreed op grond van de cijfers, dat in de vrije sector slechts dure woningen en bungalows worden gebouwd. Maar wel was hij van mening, dat de bouwruimte onevenredig ten goede komt aan de woningzoekenden met de ruimere beurzen, waardoor de rechtvaardigheid in het gedrag dreigt te komen. De vraag of er meer woningwetwoningen of premiewoningen moeten komen achtte hij niet de belangrijkste; de vraag is alleen of er voldoende betaalbare woningen tot stand komen. En dan constateerde hij met dankbaarheid, dat Minister Van Aartsen er in geslaagd is meer goedkopere woningen te bouwen dan in enig jaar tevoren.

De heer *Biewenga* behandelde voor ons het onderdeel „ruimtelijke ordening” van deze begroting. Hij uitte enige twijfel met betrekking tot de vraag of het regeringsbeleid met betrekking tot dit vraagstuk wel voldoende krachtig is en vroeg zich bv. af of in de woningtoewijzing voor de acht provincies van „overig Nederland” geen relatieve vermindering plaats vindt ten gunste van „het westen”. Daarbij komt dat de kwaliteit van de woningen in de eerste groep slechter is. Door een andere verdeling van het bouwvolume zou de regionale decentralisatie ook met meer kracht kunnen worden nagestreefd. De heer *Biewenga* drong aan op publicering van de studies en rapporten, die in voorbereiding zijn. Volgens hem valt in het algemeen te sterk de nadruk op de uitstraling van het westen en te weinig op de noodzakelijke decentralisatie.

De heer *Biewenga* was ook onze eerste spreker bij de behandeling van de begroting van *Landbouw en Visserij*, die op 1 maart een aanvang nam. Hij gewaagde van het gebrek aan arbeidskrachten en de duurdere arbeid, die nu en in de toekomst de landbouw er toe zal nopen veel aandacht te schenken aan rationalisatie en mechanisatie. Daarnaast moet men het oog gericht houden op de E.E.G. en bij de inrichting van het bedrijf rekening houden met het E.E.G.-beleid; de landbouw zal zich moeten toeleggen op hoogwaardige land- en tuinbouwprodukten. De financiering van de investeringen, die voor de mechanisatie nodig zijn, is echter zeer moeilijk, gelet op de bedrijfsresultaten, en de arbeidsvoorwaarden van de landarbeiders mogen niet achterblijven bij die van werkers in andere bedrijfstakken. De landbouw krijgt van het nationaal inkomen minder dan vroeger het geval was en van de Overheid mag derhalve een actief markt- en prijsbeleid worden gevraagd, bv. voor de prijs van koolzaad en vlas. Bijzondere aandacht vroeg de heer *Biewenga* voor de toestand van de bedrijfsgebouwen in de landbouw en voor het valorisatiebeleid met betrekking tot zuivelprodukten; maar ook voor een objectieve landbouwvoorlichting. Bezwaar maakte hij tegen handhaving van het subsidie-plafond voor cultuurtechnische werken. Het beleid inzake de ruilverkaveling moet worden versneld.

Onze tweede spreker bij deze begroting, de heer *Biesheuvel*, vroeg aan de hand van het rapport van de O.E.E.S. vooral de aandacht voor de problemen in de Westeuropese landbouw. Hij complimenteerde de bewindsman met het resultaat, dat onlangs in de Raad van Ministers van de E.E.G. werd bereikt, dat voor Nederland met zijn belangrijke agrarische export een winstpunt is. De uitwerking van deze besluiten zal echter een personele versterking van de Europese Commissie noodzakelijk maken. De heer *Biesheuvel* pleitte voor een gemeenschappelijk structuurbeleid tussen de landen van de E.E.G. Wat is het oordeel van de Minister over een versnelde tariefafbraak binnen de E.E.G., speciaal met betrekking tot de landbouw?

Uitvoerig betoogde spreker de wenselijkheid van de toetreding van Engeland tot de E.E.G. Met betrekking tot de landbouwvoorlichting meende hij, dat deze een centrale plaats dient te krijgen in het proces van verschuiving van collectieve naar individuele belangenbehartiging van het boerenbedrijf; speciaal wat de bedrijfs-economische kant betreft. Wil de Minister over-

wegen of de Overheid, zoals zij dat reeds doet bij de agrarisch-sociale voorlichting, hier financiële steun kan bieden?

Tenslotte sprak hij over de middelbare landbouwschool in Sneek, die naar zijn mening een Prot. Chr. karakter zal moeten dragen.

Bij deze begroting werd door de heer *Biewenga* namens de vijf grote fracties een motie ingediend tot verhoging van het voor cultuurtechnische werken uitgetrokken bedrag. Zij werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Bij het onderdeel *Visserij* sprak als naar gewoonte de heer *Aantjes*. Hij zag gunstige perspectieven voor een gemeenschappelijke visserijbeleid in het kader van de E.E.G. In dit verband vroeg hij aandacht voor de steun, die de visserij in andere landen van overheidswege geniet. Die steun zal ook bij ons nodig zijn, wanneer de verre visserij een andere accommodatie van de schepen vereist. De zeeuwse visserij krijgt wel bijzondere lasten te dragen, in het bijzonder een dorp als Yerseke. Spreker pleitte voor een doorgaan van de oesterproeven in het Veerse Gat en voor het behoud van de mosselcultuur in Zeeland, alsmede voor de dringende noodzaak van een regeling volgens artikel 8 van de Deltawet. Ten slotte vroeg hij de aandacht van de Minister voor de Scheveningse haven.

Over de *Bestrijdingsmiddelenwet* sprak op 8 maart de heer *Biewenga*. Hij getuigde van zijn voldoening over de indiening van dit ontwerp dat hij zag als een gemeenschapsbelang maar ook als een dienst aan fabrikanten, handelaars, landbouwers en consumenten. Een uitsluitend biologische benaderingswijze achtte hij in deze tijd niet meer voldoende. Hij achtte het juist, de verkoop van zwaargiftige middelen te verbieden aan personen beneden 16 jaar en andere niet-gerechtigden. In de adviescommissie zag hij gaarne ook een vertegenwoordiger van het Bosschap opgenomen; terwijl hij hier ook het bedrijfsleven gaarne zag ingeschakeld.

Op 20 maart sprak de heer *Meulink* over het ontwerp tot goedkeuring van het verdrag nopens de *alimentatie-verplichtingen*. Hij wees op de praktische moeilijkheid van buitenlandse vaders een alimentatie-uitkering te verkrijgen en achtte deze zaak in de toekomst van nog groter belang door de toenemende migratie binnen Europa. Een uniforme regeling als thans

wordt voorgesteld vindt hij een belangrijke stap in de goede richting, maar hij drong weer op een spoedige indiening aan van een wetsontwerp betreffende erkenning en executie van beslissingen over alimentatie-verplichtingen jegens kinderen.

Op 21 maart begon het grote debat over het ontwerp tot regeling van het voortgezet onderwijs, naar de gevleugelde betiteling van de heer Roosjen alom in den lande „*de mammoet-wet*” genoemd; een debat, dat zich met enkele onderbrekingen zou uitstrekken tot de eindstemming op 12 juli. Onze eerste woordvoerder bij dit debat was de voorzitter, de heer *Bruins Slot*. Hij gewaagde van de deining, dit ontwerp in Prot. Chr. kring heeft veroorzaakt en van de zeer grote reserve, waarmee de a.r. fractie het tegemoet treedt. Zijn opzet was het systeem en de grondslag van het ontwerp te toetsen aan de a.r. visie op de verhouding van overheid en onderwijs. Hij achtte opvoeding en onderwijs allereerst een taak van de ouders, die daaraan door vrije maatschappelijke organen (verenigingen e.d.) uitvoering hebben gegeven. De Staat speelt daarbij een rol op de tweede plaats. In dit verband achtte hij het gevaarlijk op improviserende wijze het begin van een onderwijs-p.b.o. te creëren (de maatschappelijke organen van art. 3). Dat betekent echter niet, dat de Staat geen eigen verantwoordelijkheid voor het onderwijs zou hebben. Dat moet immers beantwoorden aan de eisen, die het nationale en internationale leven stellen. Dat kan dan betekenen, dat de Overheid de primaire taak van de ouders moet overnemen. Bovendien moet het onderwijs in scholen voor openbaar onderwijs van overheidswege gegeven worden. Wij aanvaardden de pacificatie als een compromis, als een naast elkaar bestaan van twee schoolstelsels. De Overheid is ten eerste verplicht tot stichting van speciale scholen en al wat daarmee verband houdt, zij moet ten tweede de bijzondere scholen bekostigen onder nader te stellen voorwaarden met betrekking tot de deugdelijkheid van het onderwijs en zij heeft ten derde het recht bepaalde regelen van orde te stellen (bevoegdheden, zedelijkheid, hygiëne, bouwvoorschriften, salarissen) die deels onder de subsidievoorwaarden deels in wetten, verordeningen en maatregelen zijn verwerkt.

De heer *Bruins Slot* meende, dat de Overheid te ver gaat wanneer zij de regeling voor het openbaar onderwijs aan de bijzondere school in de vorm van subsidievoorwaarden oplegt.

Hij was van oordeel, dat de Minister het verschil tussen openbaar en bijzonder onderwijs in dit onderwerp relativeert; de vrijheid van het bijzonder onderwijs zijn eigen zaken te regelen wordt in dit ontwerp overschaduwd door de invloed van de Overheid. De vrijheid van onderwijs wordt afbreuk gedaan in het stelsel van de Minister; als er nog wat vrijheid van inrichting wordt gelaten, dan is dat een gunst van de Overheid; beide takken van onderwijs werden te veel onder één noemer gebracht. Bij het openbaar onderwijs moet de Regering zeggen: het moet. Bij het bijzonder onderwijs moet zij beginnen met te vragen: mag het? De Minister gaat te veel uit van de gedachte, dat er vrijheid van richting moet zijn, maar dat de Overheid een concepie heeft te geven van de grote lijnen waarlangs het onderwijs zich zal dienen te ontwikkelen. De door de Overheid gestelde regelen en subsidievoorwaarden mogen geen blanco cheque zijn om heel het onderwijs nu en in de toekomst te regelen. Laat men niet te bezorgd zijn voor oneerlijke concurrentie tussen openbaar en bijzonder onderwijs, laten zij maar wat leren van en jaloers zijn op elkaar. Ons hoofdbezwaar richt zich tegen het feit, dat de Overheid wel de vrijheid van richting maar in onvoldoende mate de vrijheid van inrichting erkent.

De tweede spreker van onze fractie was de heer *Van Bennekom*. Hij had waardering voor het élan en de werkkraft van de Minister, maar maakte allereerst bezwaar tegen het samenpersen van zoveel verschillende vormen van voortgezet onderwijs in één wet; het voortgezet onderwijs is geen geheel en wie er toch één geheel van wil maken loopt gevaar tekort te doen aan een der aldus bijeengebrachte onderwijsvormen. Hij sluit zich op enkele punten aan bij de heer Albering, bv. met betrekking tot de voorzieningen, die het bijzonder onderwijs voor eigen rekening niet zou mogen treffen en tot de eigen inspectie. Hij maakte ernstig bezwaar tegen het gebrek aan overleg met de onderwijsorganisaties bij de voorbereiding van dit wetsontwerp. De Minister heeft een stelsel van onderwijsvoorzieningen ontworpen, waarin belangstellende organisaties mogen meewerken, mits zij dit stelsel eerbiedigen en het helpen uitbouwen.

Ernstig bezwaar maakte hij tegen de creatie van de maatschappelijke organen wegens de moeilijkheden die kunnen ont-

staan in verband met art. 87 van de Grondwet, met de vaagheid van de desbetreffende bepalingen, met de verhouding van deze organen tot het openbaar onderwijs en met het uitschakelen van de bestaande organisaties. Voorts behandelde hij de verschillende schooltypen in het kader van de Mammoetwet. Voor het huidige v.g.l.o. bepleitte hij een ontwikkeling tot een school voor lager economisch en administratief onderwijs.

Bijzonder verontrust was hij over de omvorming van het ulo tot mavo, waarvan hij een kwalitatieve achteruitgang vreesde en waarvoor hij handhaving van het automatisme op prijs zou stellen. Ook voor de onderwijzersopleiding vreesde hij ernstige consequenties door de devaluering van het ulo tot mavo, daar immers de meeste onderwijzers hun vooropleiding via de ulo ontvangen.

Hij had ook bezwaar tegen de verplichte toevoeging van de brugklas als subsidievoorwaarde en tegen het verplichte zesjarige athenaeum. De voorgestelde ontwikkeling van het gymnasium en de creatie van het havo konden ook weinig genade in zijn ogen vinden.

Als derde spreker van onze fractie bij de algemene beschouwingen voerde de heer *Roosjen* het woord. Hij sprak vooral over de moeilijkheid een algemeen aanvaarde geestelijke grondslag voor het openbaar onderwijs te vinden, waarbij hij bezwaar maakte tegen handhaving van een uit de vorige eeuw stammende formulering over de „christelijke en maatschappelijke deugden”. De formulering van mevrouw Van Someren-Downer, die had gesuggereerd voortaan te spreken van „zedelijk vorming op grondslag van de waarden, die als gemeenschappelijke geestelijke grondslag der nederlandse samenleving onontbeerlijk zijn” vond hij te filosofisch en te weinig concreet. Zijn slotkonklusie was: art. 37a van het ontwerp is ongewenst.

Na het antwoord van de Minister en de replieken volgde de behandeling van meer dan 100 amendementen, waarvan er ruim 40 door leden van onze fractie werden ingediend. Wij zullen de gang van zaken — wegens ruimte- en tijdsgebrek — niet geheel weergeven, maar slechts enkele hoofdpunten noemen, waarbij leden van onze fractie in het bijzonder waren betrokken.

Een belangrijk winstpunt werd behaald doordat een amendement-Van Bennekom met betrekking tot de „maatschappelijke organen” zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen, nadat de Minister een beroep op de Kamer had gedaan dit amendement te aanvaarden; de „maatschappelijke organen”, zoals de Minister die aanvankelijk had gewenst, waren hiermee van de baan, daar nu slechts wordt gesproken van „organisaties”, die binnen een bepaalde termijn advies mogen geven over bepaalde voorstellen met betrekking tot het voortgezet onderwijs.

Een amendement-Versteeg, met de strekking de „andere vormen van voortgezet onderwijs” uit art. 5 te schrappen, werd verworpen, evenals een amendement van hetzelfde fractielid, dat aan het bevoegd gezag wenste over te laten of een athe-naeum vijf- of zesjarig zou zijn.

De amendementen van de heer Van Bennekom, die beoogden handvaardigheid en maatschappijleer als verplichte vakken te schrappen werden ingetrokken, omdat zij op tegenkanting in de Kamer stieten.

Verworpen werd een amendement-Versteeg met betrekking tot de splitsing van het gymnasium na het vierde jaar en de daar onderwezen vakken.

Een amendement-Van Bennekom met het doel aan iedere Kweekschool een voorbereidende leerkring verbonden te doen blijven, tenzij het bevoegd gezag anders beslist, werd aangenomen. Helaas werd een belangrijk amendement van de heer Versteeg, dat beoogde de vrijheid van het bijzonder onderwijs veilig te stellen door de bepalingen met betrekking tot het openbaar en bijzonder onderwijs uit elkaar te halen verworpen.

Ingetrokken werd een amendement-Van Bennekom, die de benoeming van een onderdirecteur van een school facultatief wilde stellen, evenals een amendement van de heer Versteeg, die in plaats van „godsdiensonderwijs” wenste te lezen „onderwijs in vakken verband houdende met de richting van de school”. Wel werden bij meerderheid van stemmen aangenomen amendementen van de heren Versteeg c.s. en mej. Nolte c.s., waarbij meer vrijheid werd gelaten inzake de indeling van de vakken over de verschillende leerjaren en de vaststelling van de leerstof voor de verschillende vakken. Een belangrijk amendement was ook dat van de heer Roosjen, ten doel hebbende het automatisme bij het Ulo te handhaven; het werd

helaas verworpen. Nog verscheidene amendementen van meer technische aard werden tijdens de langdurige behandeling door leden van onze fractie ingediend; enkele wijzigingen werden door de Minister overgenomen, enkele werden door de Kamer aangenomen, andere werden verworpen.

Op 12 juli vond in een bijna voltallige Kamer de eindstemming plaats, waarbij ook de heer Bruins Slot, ofschoon niet geheel van zijn ziekte hersteld, aanwezig was. Vóór de stemming legde de heer Roosjen namens de meerderheid van de fractie een stemverklaring af; hij betoogde, dat de bezwaren van deze meerderheid op vitale punten niet waren weggenomen en dat deze meerderheid dus tegen het ontwerp zou moeten stemmen. De stemverhouding was 100 vóór en 44 tegen; tot de voorstemmers behoorden vijf leden van onze fractie, n.l. de heren Aantjes, Biesheuvel, Van Eibergen, Veerman en Versteeg.

De behandeling van „de mammoetwet” werd regelmatig onderbroken door andere parlementaire werkzaamheden.

Zo kwam op 3 april aan de orde het ontwerp tot regeling van de *vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren*. De heer Roosjen was hierbij onze woordvoerder. Hij betoogde aan de hand van de historie, hoe in Nederland steeds aandacht aan principiële dienstweigering is geschonken. De Overheid wilde steeds rekening houden met de consequenties, welke uit de stem van het geweten voortvloeiden. Het gaat hier echter niet om een bijkomstig belang maar over het voortbestaan van het land, waarvoor de Overheid zeker een roeping heeft. De heer Roosjen maakte in dit verband ernstig bezwaar tegen de thans voorgestelde wijziging van de Dienstweigeringswet, volgens welke als ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet worden aangemerkt onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging verbiedt, dat hij aan enig wapengeweld tussen de staten deelneemt. Hierbij wordt geen rekening gehouden met deelneming van Nederlandse Strijdkrachten aan een internationale strijdmacht of een strijdmacht van de Verenigde Naties. De interpretatie van „ernstige gewetensbezwaren” ging hem te ver; hier wordt de deur opengezet voor de erkenning van bezwaren van hen, die op grond van hun politieke overtuiging tegenstander zijn van enig wapengeweld tussen de staten. Wijken voor de conciëntie moet uitzon-

dering blijven, opdat in te ver gaande tolerantie de hoogste waarden niet onder de voet worden gelopen door een intolerante vijand.

Ernstig bezwaar maakte hij ook tegen de uitbreiding van 3 tot 5 leden van de commissie, die de Minister van advies dient omtrent de vraag of de bezwaren van de verzoeker zijn aan te merken als ernstige gewetensbezwaren in de zin der wet. Een amendement van de heer Roosjen om de oude redactie te herstellen werd verworpen, waarna het ontwerp werd aangenomen.

In de loop van het jaar vonden enkele malen debatten over de *Nieuw-Guinea-kwestie* plaats, zo ook op 4 april naar aanleiding van een brief van de Minister-President. De heer *Bruins Slot* wees op de belangrijkheid van deze zaak, waarbij het gaat om oorlog of vrede, over gedane beloften met betrekking tot Nieuw-Guinea en over onze verhouding tot Indonesië. Helaas is het mislukt het conflict door onderhandelingen op te lossen. En nu staan wij voor het feit, dat Indonesië zijn vermeende rechten op Nederlands Nieuw-Guinea komt opeisen, terwijl Nederland zich beroept op zijn beloften tegenover de bevolking van Nieuw-Guinea. In dit schijnbaar onoplosbaar conflict heeft Nederland belangrijke concessies gedaan; het heeft zich bereid verklaard tot een ongeconditioneerd gesprek, in de verwachting, dat ook Indonesië daartoe bereid zou zijn. Terwijl dit gesprek is begonnen, heeft Indonesië zijn bedreigingen en militaire voorbereidingen voortgezet. In die situatie heeft de Regering de verdedigingsmiddelen op Nieuw-Guinea — terecht — moeten versterken. Wij betreuren de houding van Indonesië en hebben slechts twee wensen: wij willen de belangen van de Papoea-bevolging behartigen en met Indonesië tot overeenstemming komen. Helaas heeft het plan-Luns, waaruit duidelijk onze bereidheid tot vergaande concessies bleek, in de Verenigde Naties de vereiste meerderheid niet kunnen behalen. Het punt van de overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië zal echter op de agenda van het gesprek moeten komen, anders zijn de besprekingen zinloos. Wij zouden intussen graag willen weten of de onzerzijds aangevoerde versterkingen met instemming of tegen de wil van de Verenigde Staten naar Nieuw-Guinea zijn gezonden. Want het is essentieel te weten of wij op de steun van bondgenoten kunnen rekenen. Zelfs Engeland en Frankrijk kunnen geen autonome politiek op internationaal gebied

meer voeren; dat is in de Suez-crisis dadelijk gebleken. De heer Bruins Slot vroeg zich af, of het in de huidige situatie wel verstandig is Papoea-soldaten in te schakelen bij de bestrijding van infiltraties. Tevens verzocht hij de Regering te bevorderen, dat de uit te zenden militairen en hun verwanten daarvan zo tijdig mogelijk in kennis worden gesteld. Spreker stelde aan het slot van zijn betoog duidelijk, dat het beleid van de Regering in dezen de instemming van zijn fractie had terwijl hij tevens releveerde, dat de heer Meulink ten aanzien van bepaalde punten een ander standpunt innam dan door de voorzitter van de fractie naar voren was gebracht.

Op 2 mei kwam aan de orde het voorstel tot wijziging van de *Algemeene Ouderdomswet* en daarmee verband houdende regelingen; een van deze regelingen was de verhoging van de A.O.W. met 15%. Namens onze fractie betuigde de heer *Van Eibergen* zijn instemming met dit voorstel. De oudedagsvoorziening in het geheel vereist echter nog meer voorzieningen en daarom juichte hij het toe, dat hierover aan de S.E.R. advies is gevraagd. In ieder geval zullen de ondernemings-pensioenfondsen tot grote activiteit moeten komen. Hij uitte echter enige bezwaren tegen de wijze waarop de Minister rekening wenst te houden met gemoedsbezwaren, al had dit feit op zichzelf zijn waardering.

Tenslotte vroeg hij enige informatie over het bedrag van f 600,—, dat in mindering mag worden gebracht van de belastingaanslag van 65-jarigen en ouderen.

Dezelfde dag kwam ook de wijziging van de *Algemene Weduwen- en Wezenwet* aan de orde en ook hierbij was de heer *Van Eibergen* onze woordvoerder. Hij betuigde zijn grote instemming met het ontwerp, waarin met al onze vroeger geuite wensen rekening was gehouden. Bijzondere aandacht schonk hij aan de vraag of ook voor de gescheiden vrouw, wier vroegere echtgenoot is overleden, een weduwen-uitkering dient te worden verstrekt. Vooralsnog stuitte deze gedachte bij hem op enige bezwaren.

Tenslotte pleitte de heer *Van Eibergen* voor de ongehuwde vrouwen die hun ouders tot het einde verzorgen en wees hij op de moeilijkheden waarin studerende wezen kunnen komen te verkeren.

De heer *Van Eijsden* sprak namens onze fractie bij de behandeling van de *Wijziging van de Arbeidswet op 8 mei*. Het betrof hier het werken in bakkerijen en de aflevering en verkoop van vers brood. Hij uitte enige bezwaren tegen de thans voorgestelde arbeid in ploegen, omdat hiermee een stap wordt gezet in de richting van periodieke nachtarbeid. Hij zou het betreuren, wanneer door de thans voorgestelde wijziging het moeilijk of onmogelijk zou zijn later weer terug te draaien naar dagarbeid. Hij gaf uit sociale overwegingen aan het drieploegenstelsel de voorkeur boven het tweeploegenstelsel. Hij verklaarde zich tegen een vervroeging van de aanvangstijd van aflevering en verkoop van vers brood, vooral om de consequenties die dit zou meebrengen voor het midden- en kleinbedrijf.

Op 9 mei stond op de agenda de instelling van een *bijstandscorps van burgerlijke Rijksambtenaren voor de dienst in Nederlands Nieuw-Guinea*. Namens onze fractie sprak de heer *Kieft*. Hij gaf uiting aan zijn voldoening over het tot stand komen van deze regeling, die veel te lang op zich heeft laten wachten. De rechtspositie van de betrokken ambtenaren is wankeler geworden door de voortschrijdende ontwikkeling van de Nieuw-Guinea-kwestie. Met een garantie-toezegging kan in deze situatie niet meer worden volstaan; slechts bij een wettelijke regeling is er sprake van een reële rechtspositie. In afwachting daarvan hadden de door Staatssecretaris Bot getroffen maatregelen zijn instemming. Hij had echter gaarne gezien, dat aan de betrokken ambtenaren de status van Nederlands Rijksambtenaar was toegekend.

Bij de behandeling van de *archiefwet op 10 mei* werd door de heer *Meulink* en enkele andere leden van onze fractie een amendement ingediend met de bedoeling de registers welke betrekking hebben op de bewaring van hypotheeken, kadaster en scheepsbewijzen buiten deze wet te houden; na een toezegging van de betrokken Staatssecretaris werd het amendement echter ingetrokken.

Over de oprichting en exploitatie van een *congresgebouw te 's-Gravenhage*, sprak op 15 mei de heer *Van Eijsden*. Met de stichting van dit gebouw betuigde hij zijn instemming al bezwaarde het hem, dat de Staat hierin op belangrijke wijze participeert en een groot deel van de onvermijdelijke risico's

draagt. Hij nam nota van de toezegging, dat het hier geen precedent betreft en bepleitte in dit opzicht een grote mate van waakzaamheid.

Op dezelfde dag kwam ook de wijziging van de *Omzetbelasting* ter sprake, waarover de heer *Kieft* het woord voerde. Hij verklaarde de aandrang van de Kamer tot iets verder gaande concessies uit het feit, dat de totale belastingdruk in 1961 tot 26% van het nationale inkomen is gestegen, de uitgaven van de centrale Overheid overtreffen de stijging van het nationale inkomen. Hij drong er bij de Staatssecretaris op aan een verdere verlaging van de omzetbelasting in de vorm van de overheveling van de hoogste tarieven van 18% naar 10% nader te bezien. Gaarne zou hij voor de thans voorgestelde verlaging een dateren met terugwerkende kracht zien. Tenslotte maakte hij enkele opmerkingen van belastingtechnische aard.

Op 22 mei begon de behandeling van de wet *Premie kerkenbouw*, voor ons behandeld door de heer *Versteeg*. Hij gaf voor deze materie de voorkeur aan een landelijke regeling boven een gemeentelijke of provinciale voorziening en herinnerde er aan, hoe van verschillende kerkelijke zijden instemming is betuigd met de gedachte, dat de Regering een premie zou toekennen bij de stichting van kerkgebouwen. Hij was het persoonlijk niet eens met het standpunt, dat financiële Overheidssteun voor kerkbouw radicaal zou moeten worden afgewezen. Geen gebruik mag echter van Overheidssteun worden gemaakt, wanneer aan die steun voorwaarden worden verbonden; er mag geen blijvende band aan of afhankelijkheid van de Overheid ontstaan. De stroomversnelling in de kerkenbouw kunnen de kerken in financieel opzicht echter niet bijhouden. Bij het thans voorgestelde (25% overheidssteun) blijven eigen niet geringe offers nodig, en dat is juist. Het beginpunt van de termijn zou echter bezwaren kunnen ontmoeten, vooral bij de kleinere kerken, waar niet zoals bij de grotere kerkgemeenschappen centrale fondsen zijn gevormd. Ook vroeg hij zich af of in bepaalde gevallen — hij dacht bijv. aan stads-agglomeraties — geen steun zou kunnen worden verleend voor vervanging of uitbreiding van bestaande kerkgebouwen.

Onze tweede spreker over dit wetsontwerp was de heer *Aan-*

tjes. Hij herinnerde aan de grote huivering, die er in onze kringen altijd is geweest voor een financiële relatie tussen Kerk en Staat. Uitvoerig ging hij in op het wezen van de Kerk, die financieel onafhankelijk moet zijn van anderen dan haar leden. De kerk mag nooit worden behandeld als een nuttig maatschappelijk verschijnsel. Het offer en de vrijwilligheid behoren tot het wezen der Kerk. Ook kan men bij het huidige welvaartsniveau niet volhouden, dat het de kerken onmogelijk zou zijn in haar eigen behoeften te voorzien. Hij vreesde een steeds verder gaande overheidsinmenging en een bedreiging van de vrijheid der Kerken. Geen controle is politiek niet verantwoord, wel controle is in strijd met de vrijheid van de Kerk. Ook wanneer hij let op art. 36 van de Ned. Geloofsbelijdenis, kan hij zijn stem aan dit ontwerp niet geven.

Toen bij de verdere behandeling een amendement-Scheps werd aangenomen, waardoor kerkgenootschappen en humanistische bezinningscentra e.d. werden gelijkgesteld, was dit voor onze gehele fractie een reden om tegen het ontwerp te stemmen; het werd met 89 tegen 47 stemmen aangenomen.

Het gehele jaar door keerde de *Nieuw-Guinea-kwestie* met variërende tussenpozen op de Kameragenda terug. Zo ook op 24 mei, bij welke gelegenheid de heer *Biesheuvel* andermaal de gevoelens van onze fractie vertolkte. Hij wees op de ernstige situatie van het ogenblik; het gaat om uitpraten of uitvechten van een conflict. Wij delen de bezorgdheid van de Regering over de nieuwe agressieve daden van Indonesië op Nieuw-Guinea en zouden gaarne vernemen of op afdoende wijze kan worden gezorgd voor de veiligheid van onze mensen in dat gebied.

De heer *Biesheuvel* had vertrouwen in het optreden van de commandant zeemacht aldaar, maar vroeg zich wel af, of het op diens weg lag zich ook over politieke zaken uit te spreken. Ondanks het agressieve optreden van Indonesië bleef hij van mening, dat Nederland moet blijven streven naar een hernieuwd overleg. Met klem vroeg hij het Parlement inzage te geven van het volledige plan-Bunker. De formulering van de brief van de Minister-President aan de heer *Oe Thant* kon hem niet geheel bevredigen, deze past niet meer in de huidige situatie, het heeft b.v. geen zin meer het plan-Luns, dat in de Verenigde Naties is gestrand, nogmaals in discussie te bren-

gen. Hij zag twee mogelijkheden om uit de impasse te geraken: een nieuwe benadering van het plan-Bunker door het Kabinet of een beroep op de Verenigde Naties. In beide gevallen is de houding van de Verenigde Staten essentieel. Is het juist, dat men daar de voorkeur geeft aan voortzetting van het diplomatieke overleg op de basis van het plan-Bunker? Het is duidelijk gebleken, dat wij bij een gewapend conflict niet mogen rekenen op militaire steun van de Verenigde Staten. De weg van de conferentietafel, hoe onbegaanbaar die ook lijkt door het optreden van Indonesië, is veel beter dan een uitzichtloze, eenzame strijd, die mensenlevens zal kosten en grote schade zal berokkenen aan de Papoea-bevolking.

Over het door de Internationale Arbeidsconferentie te Genève aangenomen verdrag betreffende *minimum-normen van sociale zekerheid* sprak de heer Van Eibergen. Hij pleitte vóór aanvaarding van dit Verdrag al betreurde hij het, dat wij eerst tien jaar na de aanneming van dit Verdrag tot aanvaarding overgaan, terwijl dan nog enkele onderdelen van het Verdrag buiten de aanvaarding moeten worden gehouden; op het stuk van de sociale zekerheid is nog niet aan alle verlangens voldaan. Hij informeerde naar de wijze van berekening van het loon van de ongeschoolde (f 82,— per week), daar de Minister vier jaar geleden een ander bedrag noemde. Voorts zag hij enige moeilijkheden voor het ziekenfondswezen in verband met dit Verdrag.

Op 26 juni stond de begroting van het *Gemeentefonds voor 1961, 1962 en 1963* op de agenda en onzerzijds sprak daarbij de heer Smallenbroek. Hij kon zich met de aanhangige voorstellen verenigen en wees op het belang van deze voorstellen; de financiële positie van de gemeenten hangt immer praktisch af van de Rijksbijdragen uit het Gemeentefonds, daar eigen belasting- en inkomstengebied van ondergeschikt belang is. Hij achtte het nog te vroeg een definitief oordeel uit te spreken over de Financiële Verhoudingswet, maar vond het uitgangspunt van deze wet juist. De objectieve uitkeringsregelen zijn echter op grove wijze vastgesteld en aanvullingen zijn noodzakelijk. Wanneer kunnen wij deze verfijningen verwachten? Spoedige bekendmaking is gewenst om onbillijke gevolgen weg te nemen. Wanneer de verfijningsbijdragen echter worden afge-

trokken van de garantieuitkeringen, zijn de gemeenten in probleemgebieden e.d. er nog niets mee gebaat. Is hier geen andere regeling mogelijk?

Terecht wordt een sluitende begroting gevraagd, maar dit moet ook mogelijk zijn; de gemeenten staan voor stijgende uitgaven, waaraan het Rijksbeleid ook niet geheel onschuldig is. Kunnen de betrokken Ministers ook reeds enige mededelingen doen over de toegezegde uitbreiding van het gemeentelijk bestaingsgebied?

Tenslotte wees de heer Smallenbroek op de moeilijkheid waarin vele gemeenten verkeren, doordat de provincies de subsidies inzake de verpleegkosten voor geesteszieken hebben verminderd.

Het was eveneens de heer *Smallenbroek*, die voor ons het woord voerde over de *tijdelijke bijstandregeling voor mindervaliden*, die op 5 juli aan de orde kwam. Hij betreurde het beperkte karakter van deze regeling, die alleen betrekking heeft op ongehuwde meerderjarige mindervaliden beneden 65 jaar, die bij alimentatieplichtigen inwonen.

De regeling is als een eerste stap te aanvaarden maar de groepen die er nu niet onder vallen moeten uit de sfeer van de Armenwet worden gebracht. De uitkering van f 20,— per week vond hij aan de lage kant, de huidige levensstandaard in aanmerking genomen.

Over de goedkeuring voor Suriname van het op 25 maart 1957 ondertekende *E.E.G.-Verdrag* sprak op 10 juli de heer *Van Eijsden*. Hij verheugde zich over de associatieverhouding van Suriname met de E.E.G. Hierdoor kunnen ook voor Suriname gunstige perspectieven worden geopend. Wel rezen bij hem enkele vragen over de hulp, die Suriname kan krijgen vanuit het Ontwikkelingsfonds. Aan deze debatten werd ook deelgenomen door enkele afgevaardigden uit Suriname.

Op dezelfde dag kwam aan de orde de wijziging van de *Pachtwet* in verband met het vervallen van de *wet op de vervreemding van landbouwgronden*. De heer *Biesheuvel* was onze woordvoerder. Bij dit onderwerp kwam tevens ter sprake het initiatief-ontwerp van de heer *Vondeling* tot verlenging van de wet op de vervreemding van landbouwgronden. Hij wees er op, dat de meningen over een al of niet verlengen van

de prijsbeheersing dwars door alle agrarische en politieke groeperingen heen lopen en dat ook de motieven van de voorstanders van zeer uiteenlopende aard zijn. De socialisten zijn altijd voorstanders van prijsbeheersing geweest, alleen is de heer Vondeling nu overgestapt van een blijvende regeling naar een tijdelijke verlenging (vijf jaar), waarschijnlijk om redenen van praktisch-politieke aard. Zal hij, als de termijn verstreken is, opnieuw de wet verlengd willen krijgen? Onze fractie meent, dat er zeer bijzondere omstandigheden moeten zijn om een ingrijpende maatregel als prijsbeheersing van overheidswege te laten voortbestaan en is van oordeel, dat aan de verantwoordelijkheid van het agrarisch bedrijfsleven en van de individuele ondernemer grote waarde moet worden toegekend. Daarom past hier een genuanceerd oordeel; er is geen sprake van een zwart-wit schema. Wellicht zullen de grondprijzen aanvankelijk enigszins stijgen, als de prijsbeheersing wordt opgeheven, maar de gevolgen daarvan op de prijzen voor de producenten en op onze concurrentiepositie tegenover het buitenland moeten wij niet overdrijven, zij zullen van beperkte aard zijn. Bovendien kan de hogere prijs in vele gevallen worden gecompenseerd door verbetering van de bedrijfseconomische situatie.

Alles overwegende slaat voor onze fractie de balans door naar de vrije prijsvorming. Het initiatief-voorstel van de heer Vondeling werd met 83 tegen 61 stemmen verworpen (alle a.r. leden stemden tegen) en het regeringsvoorstel z.h.s. aangenomen.

In dezelfde week sprak de heer *Verkerk* over het wetsvoorstel tot verlening van tijdelijke financiële steun aan de K.L.M.. Hij uitte enig bezwaar tegen de late indiening van het ontwerp en vroeg zich af of de KLM tijdig alle vereiste maatregelen heeft getroffen in de voor haar moeilijke situatie. Een gezonde financiering is noodzakelijk, maar deze is afhankelijk van de internationale luchtvaartpolitiek. Alles overwegende kon hij zijn steun aan dit voorstel geven. Hij vertrouwde op een menselijke en sociale benadering van het personeelsprobleem.

In verband met de ontwikkeling van de Nieuw-Guinea-kwestie moest het zomerreces van de Kamer worden onderbroken; op 6 september kwam zij bijeen ter goedkeuring van de *Overeenkomst inzake Westelijk Nieuw-Guinea*. Namens de fractie sprak haar voorzitter, de heer *Bruins Slot*. Hij sprak eerst over de

staatsrechtelijke zijde van het vraagstuk en kwam tot de conclusie dat voor de aanneming van het ontwerp een volstreekte (en dus geen tweederde) meerderheid voldoende is; de betrokken aanduiding in artikel 1 van de Grondwet had voor hem slechts een geografische betekenis. Thans gaat het om twee punten: de beëindiging van een conflict tussen twee Staten en de regeling van de toekomst van Nieuw-Guinea. Het laatste is het belangrijkste; wij brengen de verantwoordelijkheid die wij op ons hebben genomen jegens een onderontwikkeld gebied niet ten einde op een wijze die wij ons hadden voorgesteld en wij lossen onze beloften niet in, zoals wij dat graag hadden gedaan. Dat is een pijnlijke zaak. Wij hadden het conflict gaarne als een rechtsvraagstuk zien behandeld en opgelost. Maar dat heeft Indonesië niet gewild; het heeft er een politieke zaak van gemaakt. Wij betreuren dit, evenzo als wij het betreuren, dat Indonesië tot zijn politieke middelen ook geweld en bedreiging met geweld heeft gerekend. Winstpunten zijn, dat president Soekarno een tussenbestuur met mede-verantwoordelijkheid der Verenigde Naties heeft aanvaard, hij aanvaardde ook de eigen rechten der Papoea-bevolking.

Een verliespunt is, dat van zelfbeschikking vóór de overdracht geen sprake is. Wij hebben begrip voor de noodzakelijkheid van landen als de Verenigde Staten en Engeland, die in de Oost-West-tegenstelling het spit afbijten, bepaalde belangen tegen elkaar af te wegen, maar wij keuren in deze situatie de wapenleveranties door onze bondgenoten aan Indonesië sterk af. De heer Bruins Slot betuigde zijn waardering voor het door de Regering gevolgde onderhandelingsbeleid. De Regering wilde geen wezenlijke oorlog voeren en heeft bereikt, dat voor de Papoea's de mogelijkheid van een rechtvaardige oplossing is geschapen. Thans moeten wij een streep onder het verleden zetten; het gaat nu om een nieuwe toekomst voor alle drie betrokkenen; allen moeten het akkoord naleven in de geest waarin het is gesloten. Hij bracht dank aan ambtenaren, zending en missie, aan de Papoea's en aan de Nederlandse strijdkrachten. De grote meerderheid van de fractie zal haar steun aan het ontwerp geven, omdat een zinloze strijd zedelijk niet aanvaardbaar is, de nobelste bedoelingen worden in hun tegendeel verkeerd als zij alleen tot rampspoed leiden.

Tweede woordvoerder van onze fractie was de heer *Kieft*, die

nader inging op de uitvoering van de voorgestelde overeenkomst. In het belang van de Papoea-bevolking achtte hij het van grote betekenis, dat ook na 1 oktober een zo groot mogelijk deel van het ambtenarencorps aanwezig zou blijven om voorzieningen op het gebied van de gezondheidsdiensten, de electriciteit e.d. gaande te houden. Ook zending en missie zouden hun werk moeten kunnen voortzetten. Spreker nam aan, dat niet alleen de onderwijssubsidies, maar alle hulp aan het beschavingswerk op Nieuw-Guinea, ook na 1 oktober, zal kunnen worden voortgezet. Spreker betreurde het, dat aan de Papoea-onderwijzers in het centrale bergland het advies is gegeven naar hun plaats van herkomst terug te keren. Hij juichte het toe, dat de Regering een dringend beroep op de ambtenaren heeft gedaan tijdelijk te blijven. De veiligheid van deze ambtenaren moet ook na 1 oktober echter voorop staan; hij had duidelijker garanties in deze op prijs gesteld. Ook wilde hij zekerheid, dat de afvoermogelijkheid van de ambtenaren naar het moederland niet in het gedrang komt door de afvoer van militairen, vrouwen en kinderen. Doordienende ambtenaren moeten ook enige zekerheid hebben over de huisvestingsmogelijkheden in Nederland; zij mogen niet in het nadeel komen vergeleken bij eerder repatriërende collega's. Niet alleen vóór, maar vooral ook ná 1 oktober zal een ruimhartig toelatingsbeleid moeten worden gevoerd. De gehele Nederlandse bevolking zal er overigens aan moeten medewerken, dat een groot aantal mensen zo goed mogelijk wordt opgevangen.

Onze derde spreker was de heer *Meulink*. Hij had er begrip voor, dat de Regering op grond van de militaire en politieke machtsverhoudingen tot aanvaarding van het akkoord was gekomen. Hij vergeleek het verdrag echter met de overeenkomst van München en was ervan overtuigd, dat het volk van Nieuw-Guinea een sombere en onzekere toekomst tegemoet ging. Hij had onoverkomelijke bezwaren tegen aanvaarding van het verdrag en meende dat de Regering het ongrondwettige van deze overeenkomst niet overtuigend genoeg had bestreden; hij achtte wel degelijk strijdigheid met de Grondwet aanwezig. Hij vond het ook in strijd met de internationale rechtsorde, dat de Overheid 750.000 onderdanen tegen hun zin uitlevert aan een vreemde niet-democratische mogendheid.

De omschrijving van de zelfbeschikking achtte hij ook ten

enenmale onvoldoende. Naar zijn mening mocht Nederland Nieuw-Guinea niet aan Indonesië overdragen, omdat deze overdracht in strijd is met de plicht die de Overheid van Godswege heeft te vervullen, omdat het daarmee in strijd handelt met de internationale rechtsorde en omdat zij de Papoea's dan niet in volkomen vrijheid over hun toekomstige status laat beslissen. Als alternatief zag hij alleen een volledig terugtrekken van het Nederlandse gezags- en bestuursapparaat en een overdragen van de verantwoordelijkheid aan de Verenigde Naties.

De overeenkomst werd op 7 september aangenomen met 127 tegen 9 stemmen; tegenstemmers uit onze fractie waren de heren Meulink en Roosjen, van wie de laatste een korte stemverklaring aflegde.

Ook in het nieuwe parlementaire jaar kon het onderwerp Nieuw-Guinea nog niet van de agenda worden afgevoerd. Zo was er reeds op 27 september een ontwerp *Bijzondere voorzieningen Westelijk Nieuw-Guinea* aan de orde, voor onze fractie behandeld door de heer *Van Eijsden*. Hij kon zich met het wetsontwerp verenigen en wees erop, dat het hier meer gaat om politieke risico's dan om het normale ondernemers-risico. Het subjectieve element, dat in deze politieke risico's ligt verankerd, scheidt enige onzekerheid met betrekking tot de nodige garanties. Hij vroeg dus een nadere toelichting van de door de Regering gebruikte term „kennelijk politieke gronden”.

Over het interimrapport van de Commissie voor de *Werkwijze der Kamer* sprak eveneens op 27 september de heer *Smallegenbroek*. Hij juichte een gecoördineerde behandeling van de financiële verlangens via een in te stellen algemene begrotingscommissie toe, maar achtte het niet onmogelijk deze ABC ook bij het huidige systeem in te schakelen, dus zonder de voorgestelde openbare commissievergaderingen. Met deze laatste proef — het behandelen van de begrotingen van Binnenlandse Zaken, Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en Maatschappelijk Werk in openbare commissievergaderingen — kon hij zich wel verenigen, omdat wij inderdaad wat meer efficiënt moeten werken. Het is echter de vraag of deze werkwijze voor de Kamerleden tijdwinst zal opleveren en voor de ministeries verlichting van arbeid; alleen de griffie wordt door het achterwege

laten van voorlopige verslagen e.d. van arbeid bevrijd. Voorts wordt in dit systeem meer dan vroeger overgelaten aan specialisten, die zich echter bewust moeten zijn van hun verantwoordelijkheid, omdat een keuze moet worden gedaan uit de naar voren gebrachte verlangens. Hij achtte het wenselijk, dat deze vergaderingen door het presidium worden geleid en hield rekening met de wenselijkheid hier de spreektijd te rantsoeneren, omdat de tijdwinst anders illusoir wordt. Die tijdwinst kan overigens alleen worden verkregen, wanneer twee commissievergaderingen op één dag worden gehouden. Ook moet de parlementaire pers in verband met een juiste functionering van de publieke voorlichting haar werk goed kunnen doen. Tenslotte vroeg hij inlichtingen over de werkwijze der andere Westeuropese parlementen.

Dit jaar begonnen de *algemene politieke beschouwingen* op 2 oktober en namens onze fractie werd daaraan deelgenomen door haar voorzitter, de heer *Bruins Slot*. Hij betuigde zijn instemming met de Troonrede en in het algemeen met het beleid van het kabinet-De Quay.

Met betrekking tot het economisch, financieel en sociaal beleid zijn zeer goede resultaten verkregen en de salarissen der loontrekkenden zijn beduidend verhoogd. Hij sprak de hoop uit, dat het de Regering zou gelukken aan het georganiseerde bedrijfsleven een beter passende verantwoordelijkheid bij de loonvorming te geven. De totstandkoming van een regeling voor de gehandicapten en een arbeidsongeschiktheidswet achtte hij belangrijke desiderata.

Hij wees op de noodzaak de woningnood voor de minder draagkrachtigen op te lossen en op de zorgen in de landbouwsector, vooral met betrekking tot de gemengde bedrijven op de lichtere gronden. De welvaartstoename is het minst ten goede gekomen aan de agrariërs en dit betreft zowel de boeren, wier schulden moeten worden omgezet in langlopende leningen met een rijksgarantieregeling als de landarbeiders, wier lonen vergeleken met anderen een achterstand hebben van ruim 15%.

Bij „Binnenlandse Zaken” betreuren wij het, dat het toegezegde decentralisatiebeleid zo weinig van de grond is gekomen en dat in de Noordoostpolder een liberaal tot burgemeester is benoemd. Ook het televisie-beleid van de Regering heeft onze instemming niet. Wel onderschrijven wij de paragraaf uit de

Troonrede over de internationale ontwikkeling, waarbij wij in het bijzonder hopen op de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de Europese Gemeenschappen, een even belangrijk feit als de verschijning van Wellington op het slagveld van Waterloo. De heer Bruins Slot bestreed het standpunt van de P.S.P. inzake de atoombewapening, omdat deze politiek ons op kort zicht aan de Russen overlevert. Wij moeten een internationale politiek op lang zicht voeren door middel van een internationale rechtsorde, met macht en gezag bekleed en handelend krachtens rechtsnormen. Helaas ontbreekt thans echter de basis voor een algemene rechtsorde.

Uitvoerig ging spreker in op de verhouding tussen het Westen, de neutrale wereld en het communistische blok, waarbij hij slechts twee perspectieven zag: overleg of integratie. Christelijke politiek krijgt in deze situatie een nieuwe betekenis. Zij is ontstaan in een strijd om de school en om sociale gerechtigheid. Zij dient nog als schildwacht voor en beschermende dijk rondom verworvenheden in ons Christelijk maatschappelijk leven.

Maar daarnaast gaat het om de wereld, zij moet zich richten op de wereldproblematiek in een wereld, waar armoede, onrecht en geweld heersen om mee te werken aan het herstel van de gebrokenheid en de reformatie van het leven, die in wereldverband noodzakelijk is.

Onmiddellijk na de algemene politieke beschouwingen stond de *Nota over het aardgas* op de agenda; hierbij was de heer *Biewenga* onze woordvoerder. Hij had grote waardering voor het beleid van Minister De Pous in dezen, waardoor een harde strijd tussen de voorstanders van staatsexploitatie en van hen die het particuliere bedrijfsleven weer willen inschakelen is voorkomen.

Hij had gaarne gewild, dat wat meer aandacht was geschonken aan het gebruik van gas in de chemische industrie waarbij hij speciaal dacht aan methaan als grondstof voor de bewerking van ammoniak. De industriële kostprijs van de stikstof zal door de toepassing van aardgas ook in gunstige zin worden beïnvloed.

Een sterke chemische industrie is voor de werkgelegenheid in Nederland belangrijk. Hij pleitte er voor bij zeer grote winningen, zoals die in Groningen worden verwacht, een groter hoeveelheid dan 25 miljard m³ voor de ontwikkelingsgebieden te reserveren.

Hij informeerde naar de samenstelling van het college van commissarissen en vroeg hierbij ook aandacht te schenken aan de grote groep agrarische belanghebbenden.

Als zetel voor de nieuwe gasmaatschappij dacht hij aan de stad Groningen. Speciale aandacht van de Minister vroeg hij voor een eventuele verzakking van de bodem, zoals die b.v. in Los Angelos heeft plaats gevonden. Ook in de Povlakte hebben zich dergelijke verschijnselen voorgedaan. In ons gebied beneden de zeespiegel zouden hier grote gevaren kunnen optreden. Hij vroeg de Minister van Verkeer en Waterstaat deze zaak grondig te bestuderen.

Op 16 oktober werd behandeld het wetsontwerp tot het verlenen van grotere vrijheid van inrichting van onderwijs, in de wandeling het *experimenteerwetje* genoemd.

Voor onze fractie sprak hierbij de heer *Van Bennekom*. In het algemeen was hij uiteraard een groot voorstander van de „vrijheid van onderwijs”, maar tegen het ontwerp had hij toch wel enige bedenkingen. Afwijking van de verplichte vakken op een H.B.S.-A. of een H.B.S.-B. zou naar zijn mening het karakter van deze schooltypen kunnen aantasten. Hij wilde alle vakken aan de school doen geven, maar de mogelijkheid openen dat niet alle leerlingen alle vakken behoeven te volgen. Tegenover experimenten bij het onderwijs stond hij niet afkerig, maar hij was er uitermate huiverig voor, dat de Kroon beslist over de realisering van bepaalde experimenten, terwijl elke beroepsmogelijkheid ontbreekt. Hij wilde een objectieve toetsing van de te ondernemen experimenten, waarbij hij b.v. dacht aan de tweede afdeling van de Onderwijsraad of aan de pedagogische centra.

Hij vroeg zich af, of alleen experimenten zouden worden toegestaan die passen in het systeem van de Minister. Gaarne zou hij de verplichting tot het houden van een toelatingsexamen voor h.b.s. en m.m.s. zien vervallen, in welke zin een amendement door hem werd ingediend; dit amendement werd bij de artikelsgewijze behandeling door de Minister overgenomen.

Dezelfde dag sprak de heer *Verkerk* namens onze fractie bij de behandeling van de *Motorrijtuigenbelastingwet*. Hij maakte bezwaar tegen het verlenen van opsporingsbevoegdheid aan gemeentelijke parkeerwachters en kon zich beter vinden in de oude situatie, toen het enige tijd parkeren op de rijbaan tot het

normale weggebruik werd gerekend, en het heffen van parkeergelden daar achterwege bleef.

Hij vreesde overigens, dat de parkeermeters geen oplossing zouden bieden voor het parkeerprobleem, maar extra problemen zouden scheppen; het stelde hem ook teleur, dat aan invaliden geen algehele vrijstelling kon worden gegeven. Hoewel hij wel enige bezwaren had, zou hij zich niet tegen het ontwerp verzetten, omdat elke concrete maatregel in de verkeerspuzzel een verbetering kan betekenen.

De begroting van *Binnenlandse Zaken* was de eerste, die vooraf in een openbare commissievergadering werd behandeld en deze proef is naar algemeen oordeel geslaagd te noemen. Onzerzijds werd aan de vaak levendige discussies op 17 oktober en volgende dagen deelgenomen door de heer *Smallenbroek*, die sprak over de decentralisatie, waarbij ook de nodige financiële middelen ter beschikking van de lagere organen moeten worden gesteld, over de burgemeestersbenoemingen (Noordoostpolder!), over de ministers-salarissen, die naar zijn mening uit het Bezoldigingsbesluit moeten worden gelicht, over een door hem gewenste wijziging van de Kieswet (het brengen van de kiesdeler op $1\frac{1}{2}\%$), over de verbinding van lijsten, die door hem werd bepleit, over de wenselijkheid de kiesgerechtigde leeftijd tot 21 jaar te verlagen, over de verfijningsregeling, speciaal voor de garantiemeenten, over de financiering van rioolzuiveringsinstallaties, over het georganiseerd overleg in ambtenarenzaken, over de salariëring van het overheids personeel, over de traagheid van het pensioenbeleid en de welvaartsvastheid van de pensioenen en over het Provinciefonds.

De begroting van *O. K. en W.* werd — op 24 oktober en volgende dagen — eveneens in een openbare commissievergadering besproken. Meer dan 200 agenda-punten kwamen aan de orde. Onzerzijds sprak de heer *Roosjen* over de inspectie-u.l.o., die naar zijn mening niet gekoppeld moest worden aan het v.g.l.o., over de door hem gewenste pensionering van onderwijzeressen op 60-jarige leeftijd, over de schipperskinderen (administratiekosten, vergoeding aan internaten, leerplicht) en over de Chr. H.B.S. in Hoofddorp, de heer *Van Bennekom* over het tempo van afdoening van belangrijke zaken op het Departement, over bevoegdheids-overschrijding door de inspectie, over de normen

van aanschaffingen door school- en gemeentebesturen (de Minister deed hieromtrent een vrij concrete toezegging), over de Europese integratie bij het onderwijs, over de lange salarisschaal bij het lager onderwijs, over de overuren van hoofden van u.l.o.-scholen, over de salariëring van de docenten-handenarbeid, over de salarissen van inspecteurs-v.h.m.o., over het geringe bouwvolume, dat gerealiseerd is bij het v.h.m.o., n.o. en kweekschool, over enkele desiderata van het kleuteronderwijs (o.a. de Chr. Opleidingsschool te Hilversum), over de z.g. randdiensten in ons onderwijs en het Sociologisch Instituut voor het Chr. Onderwijs, over het kweekschoolonderwijs (b.v. het experimenteerste leerkring), over de gratis-boekenregeling, over de nieuwe eindexamen-regeling bij het v.h.m.o., over de Chr. H.B.S. te Axel en over de wensen van het nijverheidsonderwijs.

De heer *Kieft* tenslotte sprak over studiebeurzen en studietoelagen in verband met de fiscale consequenties, over het subsidiebeleid met betrekking tot de vrijetijdsbesteding en de vrije jeugdvorming (o.a. de verdeling van de kinderpostzegelpot), over de lichamelijke vorming en de sport (o.a. de doping), over het radio- en televisiebeleid, over de Raad voor de Kunst, het Holland-Festival en de commissie-Witteman.

De derde begroting, waarbij een proef werd genomen met de openbare commissie-vergaderingen, was die van *Maatschappelijk Werk*, die op 30 en 31 oktober werd behandeld. De heer *Smallenbroek* sprak hierbij over de taak van het Ministerie in het algemeen, over de welzijns-stichtingen naast de provinciale opbouworganen, over het beleid na 1963 met betrekking tot de sociale planning, over de noodzaak van een subsidiewet in plaats van het grote aantal subsidieregelingen, over het buurt-huiswerk en de overlapping met het Ministerie van O. K. en W., over de zorg voor de gehandicapten, die naar zijn mening een hoge prioriteit moet genieten, over de huisvesting van gerepatrieerden en over de Ambonezenzorg en de pensioenvervangende uitkeringen aan ex-K.N.I.L.-militairen.

De heer *Van Bennekom* stelde enkele vragen over de provinciale opbouworganen, over de functie van het algemeen maatschappelijk werk, over het onderwijs aan Ambonese kinderen en over de gemengde commissie voor de Ambonezenzorg.

Inmiddels was op 23 oktober de *Wet op de bejaarden-oorden* behandeld. Onzerzijds sprak hierbij de heer *Van Bennekom*. Hij waardeerde de indiening van dit ontwerp, al had hij voor het woord „bejaarden-oord” weinig bewondering. Hij had graag iets meer waardering gezien voor hetgeen de Kerk al tientallen jaren op dit terrein heeft gedaan. Het leek hem een moeilijke zaak, dat de door de Ziekenfondsraad erkende inrichtingen buiten het ontwerp vallen. Hij wees op de situatie in grote steden, waar de plaatsing in en de controle op de tehuizen dikwijls onder dezelfde afdeling vallen; kan dit niet leiden tot een gebrek aan objectiviteit bij de controle? Is het — in verband met het grote gebrek aan plaatsruimte — niet mogelijk ook regelen over de opnemings-procedure in het ontwerp op te nemen? De met de controle belaste ambtenaar leek hem een ietwat vage figuur. Ook de taak en de samenstelling van de provinciale commissie waren hem nog niet geheel duidelijk, ook in verband met de planning en spreiding van de bejaarden-tehuizen.

Tenslotte drong hij aan op de samenstelling van een register waarin naam, adres en opname-capaciteit van de tehuizen zijn vermeld, omdat de betrokken instanties niet altijd op de hoogte zijn van de plaatsingsmogelijkheden.

Op 2 november sprak de heer *Biesheuvel* over de *nota over de minder-ontwikkelde landen*. Hij wees erop, dat ten onzent zowel het Parlement als de publieke opinie bereid zijn tot grotere hulpverlening en noemde verschillende acties onder het Nederlandse volk die tot een groot succes zijn geworden. Maar b.v. in Amerika meent men, dat in Europa te weinig wordt gedaan aan de ontwikkelingshulp. Onze fractie meent, dat wij nooit mogen berusten in een internationale samenleving waar zulke schrijnende tegenstellingen bestaan tussen welvaart en armoede, tussen overvloed en honger. Zij staat volledig achter de situatie-tekening, die Minister Luns in de nota heeft gegeven, maar vraagt zich af welke consequenties voor het nationale beleid hieruit moeten voortvloeien. Wat betekent het voor de ontwikkelde landen als wordt gesteld, dat aan het einde van de zestiger jaren het nationale inkomen van de ontwikkelingslanden met gemiddeld 5% zal moeten stijgen? De import-mogelijkheden voor industrie-produkten uit het westen zullen moeten worden verruimd, maar hoe denkt de Regering dat — qua handelspolitiek — te bereiken?

De heer Biesheuvel stelde op dit punt verschillende concrete vragen en meende dat ook de E.E.G. bepaalde initiatieven zou kunnen ontwikkelen om internationaal tot een grotere coördinatie te komen. Ook de voedseloverschotten in de ontwikkelde landen kunnen een nuttige functie vervullen in het algemeen ontwikkelingsprogramma, omdat vele ontwikkelingslanden nog vele jaren niet in staat zullen zijn langs normale weg het noodzakelijke voedsel voor de bevolking aan te kopen en bovendien de behoefte aan voedsel hier groter is dan de productie. Wat de financiële kant betreft: wij vinden de bijdrage uit de publieke middelen voor ontwikkelingshulp in het geheel der overheidsuitgaven te laag. Daarbij dienen wij precies te weten wat wij onder ontwikkelingshulp verstaan; hierover bestaat enige spraakverwarring. Voorts menen wij, dat ook de bijdrage aan verschillende V.N.-fondsen moet worden verhoogd. Maar vooral moet worden nagegaan welke ruimte er in de begroting-1963 nog zit om tot verhoging van de ontwikkelingshulp te komen.

En in de periode 1964-1967 zullen de bijdragen uit de publieke middelen geleidelijk en trendmatig moeten worden verhoogd, waarbij het bedrag van 1% als uitgangspunt zou kunnen dienen. Bij de voorbereiding van de begroting-1964 zal de Regering ernstig rekening moeten houden met deze in de Kamer gebleken wensen.

Over de *Kernenergiewet* sprak op 6 november de heer *Aantjes*. Hij betuigde zijn instemming met het ontwerp, o.a. omdat de energiebehoefte in Nederland door de conventionele bronnen in de toekomst niet bevredigd zal kunnen worden. De verdere ontwikkeling is echter moeilijk te voorspellen; in hoeverre zullen b.v. de aardgasvoorraden aanleiding geven tot een wijziging in de behoefte aan kernenergiebronnen?

Wij moeten ook rekening houden met de kwetsbare positie van Nederland, b.v. wat betreft de aanvoer van olie; juist de voor de ontwikkeling van kernenergie noodzakelijke grondstoffen kunnen betrekkelijk gemakkelijk worden opgeslagen en deze voorraadvorming geeft ook weer waarborgen voor continuïteit in de voorziening in abnormale omstandigheden.

Met voldoening maakte spreker gewag van hetgeen er op dit gebied al tot stand is gekomen, b.v. de samenwerking in het Reactor Centrum Nederland en hij maakte enkele kritische opmerkingen over de Kernenergieraad.

Het interesseerde hem te vernemen in hoeverre bij de electriciteits-producenten zelf belangstelling voor de kernenergie bestaat. Voor een klein land als Nederland is internationale samenwerking op dit terrein beslist noodzakelijk, zelfs de Ver. Staten kunnen zelfstandig niet tot een alomvattend speurwerk komen. Om die reden zag hij de Minister van Buitenlandse Zaken graag meer ingeschakeld als „coördinator”.

Bij de *algemene financiële beschouwingen*, die op 7 november werden gehouden, voerde als van ouds de heer *Van Eijsden* namens ons het woord.

Hij constateerde met dankbaarheid, dat mede door een goede samenwerking van de Regering en de Ned. Bank een overbesteding was voorkomen. De achteruitgang van de middelen over 1962 is als een tegenvaller te beschouwen en voor wat betreft de invoerrechten en de omzetbelasting zou hij hierover graag een nadere verklaring zien. In hoeverre de stijgende arbeidskosten ook voor 1963 consequenties op de begroting zullen hebben zal moeten worden afgewacht en nauwkeurig moeten worden nagegaan. Op welke wijze zal de begroting voor 1963 worden beïnvloed door de stijgende uitgaven, o.a. op het gebied van de landbouw en de steun aan de onderontwikkelde gebieden? In verband met de stijgende Rijksuitgaven, o.a. ter verbetering van de infra-structuur, zal het noodzakelijk zijn tot het vaststellen van prioriteiten te komen, terwijl ook compensaties kunnen worden verkregen door het wegvallen of verlagen van andere uitgaven (prijssubsidies e.d.).

Voortzetting van het structurele begrotingsbeleid leek hem wenselijk, al kan ook het beste beleid niet voorkomen, dat onder buitengewone omstandigheden afwijking van de gestelde normen onvermijdelijk blijkt. De werkwijze van de Kamer zal zich bij dit beleid moeten aanpassen; wil de Kamer uitgaven doen die boven de aanvankelijke voorstellen van de Regering uitgaan, dan zal zij daarvoor dekking moeten aangeven binnen het raam van de gemaakte opzet. Wanneer echter in het gemeen overleg het inzicht ontstaat, dat een correctie in de regeringsvoorstellen nodig is, dan zal z.i. de Regering zelf de consequenties moeten nagaan en met bepaalde voorstellen komen.

De heer *Van Eijsden* meende uit de stukken te kunnen constateren dat de Minister van Financiën meer dan voorheen bereid was gebruik te maken van leningen als financieringsmoge-

lijkheid voor de Rijksbegroting. Hieromtrent vroeg hij enkele concrete nadere inlichtingen. Is het de bedoeling van de Minister door een bewuste leningpolitiek extra mogelijkheden voor belastingverlaging te scheppen.

Met waardering maakte spreker melding van enkele tot stand gekomen belastingverlagingen; het zal echter onze taak blijven te streven naar een rechtvaardige verdeling van lasten en een zo gering mogelijke beperking van de vrije bestedings-mogelijkheid der burgers.

Op 13 november hield de heer Veerman zijn maidenspeech bij de behandeling van de *wet op de para-medische beroepen*. Hij juichte de indiening van het ontwerp toe, omdat de huidige regeling nog steeds gebaseerd is op het bezettingsrecht en van zeer beperkte omvang is. De motivering van het tot stand komen van deze regeling stuitte bij hem echter op enige reserves: het meest veilige uitgangspunt vond hij, dat het noodzakelijk is de wetgeving aan te passen bij de feitelijke ontwikkeling in de maatschappij.

Ook de nieuwe omschrijving van het begrip para-medische beroepen riep bij hem enkele vragen op; hij vond deze erg vaag en achtte het in de eerste plaats nodig duidelijkheid te verkrijgen om de Kroon en de Centrale Raad voor de Volksgezondheid inzicht te geven in de vraag welke beroepen het eigenlijk zijn die om een regeling vragen.

In dit verband noemde de heer Veerman vijf naar zijn mening essentiële kenmerken van een para-medisch beroep en omschreef hij de inhoud van deze kenmerken. Naar zijn mening behoren de para-normale genezers terecht niet onder deze wet te vallen.

Na de voorbehandeling in de openbare commissievergaderingen, konden de begrotingen van *Binnenlandse Zaken, Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en Maatschappelijk Werk* in plenaire zitting in één middag worden afgehandeld. Een verslag van deze zittingen kan achterwege blijven, daar de saillante punten en de namen van de sprekers uit onze fractie reeds eerder werden vermeld.

Over de *begroting van Justitie* sprak op 14 november de heer Meulink. Bij alle waardering voor bepaalde activiteiten van de Minister constateerde hij een achterstand op het gebied van de

wetgeving en een grote traagheid in de indiening van aangekondigde wetsontwerpen of het gereed maken van een memorie van antwoord.

In het bijzonder betreurde hij de trage gang van zaken met het Burgerlijk Wetboek; misschien wordt het 1980 er dit werk voltooid is en dan is er geen ambtenaar, minister of Kamerlid meer die het begin nog heeft meegemaakt. En intussen zou het nieuwe B.W. al weer verouderd zijn. Zou men met dit speciale werk geen minister zonder portefeuille kunnen belasten?

De heer Meulink zou het op prijs stellen, wanneer gelijktijdig met de invoering van Boek I van het B.W. ook het verouderde echtscheidingsrecht herzien zou worden.

Ook achtte hij een spoedige regeling in verband met de vrije zaterdag noodzakelijk; de termijnen die op zaterdag eindigen moeten tot en met de eerstvolgende maandag worden verlengd.

Wellicht zouden de rijkswerkinrichtingen kunnen worden geliquideerd; er zijn nog slechts 68 mensen in opgenomen. Voorts bepleitte hij een sociologisch onderzoek naar de status van de rechterlijke macht, een verbeterde regeling van de kosteloze rechtsbijstand ten behoeve van de kantoorkosten van advocaten, een verhoging van het getuigengeld, continuering van de openbare behandeling van strafzaken, een betere bescherming van de maatschappij tegen losgelaten psychopaten en een ruimhartig beleid met betrekking tot de toelating van spijtoptanten.

Tenslotte wenste hij een krachtiger optreden tegen de verspreiding van pornografische geschriften door wijziging van artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht.

Over de afdeling *Volksgezondheid* van het Ministerie van Sociale Zaken sprak op 21 november de heer *Veerman*. Hij getuigde van waardering voor het vele dat tot stand is gekomen en van een toenemende zorg voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid. Het aandeel van het nationale inkomen dat aan de gezondheidszorg wordt besteed is in vijf jaar gestegen van 3,6 tot 4,4%. Daarnaast gaat de gezondheidszorg in ons land voor een groot deel uit van het particulier initiatief, dat is een zaak van grote waarde en zij vertegenwoordigt een belangrijk stuk volkskracht. Dit particuliere initiatief mag niet worden beperkt.

Met klem vroeg hij de aandacht van de Minister voor de gevallen, dat woon- en gezinsomstandigheden aanstaande moeders ertoe dwingen van een kraamkliniek gebruik te maken;

nog altijd geschieden 24% van de bevallingen niet thuis. Hij vroeg de Minister in noodzakelijke gevallen hiervoor een financiële tegemoetkoming te geven.

Voorts wees hij op de risico's van het zwemmen in openbaar water, van de waterverontreiniging en van de drinkwatervoorziening. Ook vroeg hij de aandacht van de Minister voor de toenemende luchtverontreiniging, mede aan de hand van recente uitspraken van prof. Kronig.

De *interimregeling voor invaliditeitsrentetrekkers* kwam op 22 november aan de orde en daarover sprak onzerzijds de heer Van Eibergen. Hij was dankbaar voor het ingediende ontwerp maar bepleitte op enkele punten een soepeler overgangsregeling naar de definitieve wet om een groter aantal invaliden te kunnen helpen. Zo wilde hij de bedrijfsverenigingen nauwer bij deze zaak betrekken om straks een juiste uitvoering te kunnen verzekeren.

Ook wilde hij deze interimregeling van toepassing doen zijn op die invaliden, die minstens voor 50% invalide zijn. De anticumulatieregeling van de Minister kon de heer Van Eibergen niet bevredigen. Hij vroeg de aandacht van de Minister voor die arbeiders in de sociale werkplaatsen voor wie 9 uur arbeid per dag te veel is (hartpatienten b.v.).

Tenslotte wees hij op het belang van overeenstemming met het bedrijfsleven, zoals dat in de Stichting van de Arbeid is gebundeld, over de verdeling van lasten.

Over de *indeling van een aantal gemeenten in het oosten van de provincie Zuid-Holland* sprak op 27 november de heer Smallenbroek. Hij stelde voorop, dat bestaande gemeentegrenzen kunnen worden gewijzigd, maar hierbij moeten toch een aantal regels in acht worden genomen.

Gemeenten die bestuurlijk en als gemeenschap kunnen blijven bestaan moeten niet worden aangetast, tenzij bijzondere overwegingen dit noodzakelijk maken. Nu bij deze voorstellen ongeveer 20 gemeenten betrokken zijn, achtte hij dit ontwerp te veelomvattend en daardoor onoverzichtelijk. Als achtergrond van het aanhangige voorstel zag hij de achtergrond van bepaalde planologische idealen en de knelpunten die hierdoor ontstaan zijn door amendering moeilijk weg te werken. De heer Smallenbroek ging er mee akkoord, dat Gouda en Woerden meer ruimte

kregen en dat enkele kleine gemeenten werden samengevoegd, maar was het hiervoor nu nodig het duizendjarige Zwammerdam op te heffen?

Het gebied Alphen aan de Rijn, Bodegraven en Zwammerdam had apart moeten worden gezien. Over het verloop van de grenzen bij Gouda, Reeuwijk en Stolwijker sluis maakte hij enkele detail-opmerkingen, evenals over de toekomstige positie van de gemeente Gouderak en over de opheffing van een zestal kleine gemeenten in de Rijnstreek.

Maar vooral de opheffing van de gemeente Zwammerdam stuitte bij hem en de gehele fractie op ernstige bezwaren.

Over de begroting van *Economische Zaken* sprak op 4 december de heer Van Eijsden.

Hij wees erop, hoe door de behandelingen van tal van aparte ontwerpen en nota's op economisch gebied de begrotingsbehandeling enigszins uitgehold is.

Dat door de verhoging van de arbeidskosten een zekere matigende invloed wordt uitgeoefend op de investeringen achtte hij niet al te bezwaarlijk, mits deze remming van tijdelijke aard is. Hoe staat het met de door de Minister gevreesde verslechtering van onze export-positie — klopt dat met de prognose van de exportstijging in 1963, waarvoor een hoger percentage dan in vorige jaren wordt verwacht?

Wat verwacht de Minister van het interne prijspeil in verband met de E.E.G.-ontwikkeling?

Handhaving van het prijsbeleid der Regering, ook in het licht van een voortgezette strijd tegen inflatoire ontwikkeling, leek hem noodzakelijk. Hij uitte echter enige bedenkingen over een consequente toepassing van de doorberekeningsregel, volgens welke loonsverhogingen in beginsel niet in de prijzen mogen worden doorberekend.

Bepaalde bedrijfstakken kunnen hier de dupe van worden en een andere benadering kan wel eens nodig zijn.

Hetgeen de Minister had medegedeeld over de economische positie van de consument had zijn instemming, maar hij wilde iets meer weten over het toegezegde vergelijkende warenonderzoek. Een door sommigen ter sprake gebrachte consumentenraad zou naar de mening van de heer Van Eijsden uit de maatschappij zelf moeten opkomen. De minimum-eis van vakbekwaamheid in het vestigingsbeleid wilde hij handhaven.

Tenslotte vroeg hij enkele inlichtingen over de moeilijke po-

sitie van de Nederlandse katoenindustrie met betrekking tot de marktversturende import uit sommige Aziatische landen.

Bij deze begroting sprak de heer *Versteeg* over de Prijzenbeschikking Bouwbedrijf; het antwoord van de Minister op desbetreffende vragen van de heren Aantjes en Meulink wordt niet alleen in de kringen van het bouwbedrijf, maar ook door onze fractie zeer betreurd en de heer *Versteeg* vroeg de Minister met aandrang zijn standpunt ten aanzien van de dispensatiemogelijkheid te herzien of daarvoor de wettelijke mogelijkheden te scheppen.

Over de begroting van *Sociale Zaken* sprak op 6 december de heer *Van Eibergen*. Hij gewaagde met dankbaarheid van de grote hoeveelheid wetgevende arbeid die door de bewindslieden op dit departement is verricht. Voorrang verdient thans de totstandkoming van een arbeidsongeschiktheidswet en een regeling voor de gehandicapten, ook de geestelijk gehandicapten.

Daarnaast verdient een redelijke oudedagsvoorziening de aandacht, waarbij de bedrijfspensioenfonds niet buiten beschouwing kunnen blijven. Voor bedrijven die in gebreke blijven zou de vraag overweging kunnen verdienen of de staat een dergelijke regeling dwingend zou kunnen opleggen. Beter was het wellicht te komen tot oprichting van een restbedrijfspensioenfonds en de heer *Van Eibergen* zou gaarne willen, dat de Minister hierover advies aan de S.E.R. vroeg.

Hij bepleitte de noodzaak van een wijziging van het Bijzonder Besluit Arbeidsverhoudingen, in het bijzonder wat betreft het ontslagrecht.

Inzake de loonpolitiek verheugde hij zich erover, dat de verantwoordelijkheid weer komt te liggen waar zij behoort, n.l. bij het bedrijfsleven. Het georganiseerde bedrijfsleven zal nu moeten tonen, dat het deze verantwoordelijkheid aan kan.

De heer *Van Eibergen* achtte het een groot winstpunt dat wij zijn overgestapt van het systeem van de geleide loonpolitiek naar de gedifferentieerde loonpolitiek. Hij stelde enkele concrete vragen over de achtergebleven lonen in de landbouw.

De vijfdaagse werkweek vond hij een gelukkige ontwikkeling, maar hij vroeg zich af, of wij niet tot een verdere inkrimping van de werktijd moeten komen, ook in verband met de ons omringende landen; voor velen is een werkdag van 9 uur te lang.

Tenslotte sprak hij over de geleidelijke afschaffing van de

gemeente-classificatie, over de vreemde arbeiders en de in Duitsland werkende Nederlandse arbeiders en over de emigratie.

Op 11 december sprak de heer *Biesheuvel* over het voorstel tot *verstrekking van voorschotten aan gemengde bedrijven op de zandgronden*. Hij wilde de overheid niet eenzijdig de schuld geven van de moeilijkheden in deze sector. Hierbij spelen een aantal factoren een rol als een koud voorjaar, de mond- en klauwzeer-epidemie en de lage varkens-, rundvee- en eierprijzen. Maar de situatie is zeer ernstig; in Overijssel kwam men tot een jaarinkomen van *f* 2.800,— tegen *f* 5.400,— een jaar daarvoor.

De argumenten van de Minister om aan bedrijven-in-nood geen toeslag maar een voorschot te verlenen spraken de heer *Biesheuvel* niet erg aan. Hij drong er op aan dat het vraagstuk van de kwijtschelding zou worden gezien door het op te richten ontwikkelings- en saneringsfonds. Het geven van een toeslag was volgens hem ook niet in strijd met de E.E.G.-verdragen. De termijn van aanvraag voor het ontvangen van een voorschot zou hij willen verlengen.

En de inkomensgrens achtte hij te laag, hij zou dat bedrag van *f* 6.000,— op *f* 7.000,— willen brengen, met daaraan aangepaste verhogingen voor de aanslag in de inkomstenbelasting.

De instelling van het Ontwikkelings- en Saneringsfonds werd door hem met veel instemming begroet.

Op dezelfde dag sprak de heer *Van Eijsden* over de *middenstandsangelegenheden*, ressorterend onder het Departement van Economische Zaken. Hij achtte het inzicht in de werkelijke positie van de middenstand nog vrij gebrekkig en men moet zijn oordeel baseren op algemene indrukken, gebaseerd op incidentele waarnemingen.

Hij sprak het verlangen uit naar een functioneel beleid, waarbij niet alleen aan de detailhandel, maar ook aan de andere sectoren (ambacht, horeca, vervoer e.d.) evenredige aandacht wordt geschonken.

Zijn van de overheid ook initiatieven te verwachten inzake bepaalde knelpunten als de vestiging in nieuwe wijken, de financiering e.d.? Spreker dacht hierbij b.v. ook aan het reserveren van gronden, om die aan middenstanders beschikbaar te stellen en aan de financierings-mogelijkheden voor jonge ondernemers. Grote waarde hechtte hij ook aan de opleiding en de voorlich-

ting als knelpunten voor het adagium „gelijke kansen voor ieder”. Een degelijke bedrijfs-economische scholing is noodzakelijk alsmede een goede spreiding van de detailhandelvak scholen.

Wordt wel voldoende gebruik gemaakt van de mogelijkheden van advies en medewerking voor het middenstandsbeleid uit het bedrijfsleven zelf?

Tenslotte vroeg hij het oordeel van de bewindsman over de loyale concurrentie; is er overleg mogelijk tussen de Staatssecretaris en het bedrijfsleven om spelregels te ontwikkelen die een verantwoord economisch verkeer op het gebied van de mededinging mogelijk maken?

De heer *Verkerk* sprak op 13 december over de *bescherming bevolking* en de *civiele verdediging*. Hij constateerde dat het moeilijk is over deze zaak te spreken, omdat publiek niet alles kan worden gezegd wat er te zeggen valt. Hij vertrouwde, dat de onlangs tot stand gekomen reorganisatie in overeenstemming is met de laatste militaire veronderstelling en constateerde met leedwezen dat het nog ontbreekt aan mobiele brandweercolonnes en aan een chemische dienst. Voorts stelde hij enige concrete vragen over de voorlichting, het schuilkelderbeleid en de evacuatie. Inzake de civiele verdediging bepleitte hij met klem de oprichting van gemeentelijke noodbestuurszetels, omdat als de rest wegvalt alleen de gemeentelijke activiteit overblijft. Vooral de kleine gemeenten zullen hier financiële steun nodig hebben. Hij betreurde de vertraging in de behandeling van de Oorlogswet en merkte tenslotte op het aantal van 54.000 bedden als het optimum voor opname-mogelijkheden niet bevredigend te achten.

Op dezelfde dag sprak de heer *Aantjes* over de *Bezitsvorming* en de *P.B.O.*, waarbij hij zich tot de laatste sector beperkte. Hij constateerde een hernieuwde aandrang vanwege de wetgever in te grijpen bij de verwezenlijking van de *P.B.O.* en vele klachten over het gebrek aan voortgang in dezen.

Die klachten vinden echter in de geschiedenis van de *P.B.O.* niet voldoende steun. Overigens ligt hier primair een taak voor het bedrijfsleven. Voor ingrijpen door de Overheid is vooralsnog geen reden. Wij moeten het hier hebben van de overtuiging, want er is nog altijd zeer veel misverstand. Men onderscheidt niet altijd voldoende tussen de bedrijfstak en de onderneming.

Aan werkgeverszijde is er ook nog altijd een zekere weerstand

tegen de gelijkwaardige positie van de werknemer en tegen een grote mate van overheidsbemoeiing.

Door de P.B.O. kan de overheidsbemoeiing echter eerder worden voorkomen en beperkt dan bevorderd en binnengehaald.

Tenslotte vroeg hij de Minister mede te delen op welke gebieden buiten die van de Departementen van Landbouw, Sociale Zaken en Economische Zaken concreet wordt medegewerkt aan de verwezenlijking van de P.B.O.-gedachte.

Tenslotte sprak ook op 13 december de heer Verkerk over de *Wijziging van de Bioscoopwet*. Hij vroeg zich af, of hier alleen sprake is van legalisatie van een bestaande toestand, van een technische herziening of van een principiële wijziging. Hij zou liever spreken van films met een „sociaal-pedagogisch” dan met een „voorlichtend” karakter. Voorts maakte hij een aantal technische opmerkingen over verschillende artikelen, o.a. over de samenstelling van de commissie volgens art. 14, waarin hij ook graag een lid van de vrouwenorganisaties zag opgenomen en enige doorstroming gewenst achtte. Ook wees hij op de moeilijkheid van de leeftijdsbegrenzing; zonder verplichte identiteitskaart lijkt deze bepaling niet eenvoudig toe te passen, maar hij wilde hiervoor geen pleidooi houden, daar dezelfde moeilijkheid zich ook bij het openbare vervoer kan voordoen.

Over de begroting van *Volkshuisvesting en Bouwnijverheid* sprak op 18 december de heer Van Eibergen.

Met betrekking tot de ruimtelijke ordening uitte hij de wens, dat de noodzakelijke overgangswet zo spoedig mogelijk in het Staatsblad zal komen. Met het door de Minister opgestelde bouwprogramma verklaarde hij zich namens onze fractie akkoord, met dien verstande, dat indien de bouwcapaciteit toeneemt wij deze toename graag aan de woningbouw zagen toegewezen. Het belangrijkste punt is, dat de bouwcapaciteit wordt opgevoerd. Iedere methode die dit bereiken kan moet worden toegejuicht, ook al moeten wij hierbij de nuchterheid niet uit het oog verliezen; het gaat allereerst om het belang van de volkshuisvesting, niet om dat van de producent. Maar wij moeten blijven zoeken naar betere bouwwijzen.

Op dit gebied is er de laatste jaren al heel wat veranderd in de z.g. traditionele bouw. Ook moeten wij de financieel-economische zijde niet uit het oog verliezen bij ons pleiten voor een

hoge productie; wij moeten niet weer in de overbesteding terecht komen.

De heer Van Eibergen pleitte ook nu voor een programmering op langere termijn. Hij maakte enkele opmerkingen over de verdeling van het bouwprogramma van 90.000 woningen in woningwetwoningen, premiewoningen en woningen in de vrije sector en accentueerde nog eens dat het ons in de eerste plaats gaat om een voldoende aantal goedkopere woningen, de financieringswijze is daarbij secundair. Daarbij kwam hij tot de conclusie, dat er nog nooit zo'n groot aantal goedkopere woningen is gebouwd als onder het beleid van deze Minister.

Tenslotte pleitte hij voor een zo soepel mogelijk behandelen van de kassenbouw.

Over de begroting van *Financiën* sprak op 19 december de heer Kieft. Hij had waardering voor de wetgevende arbeid van dit Ministerie, maar vroeg in verband met de voorgekomen gevallen van fraude bescherming van de burgers, die bij banken sparen en op deze wijze aan bezitsvorming doen. Het speet hem, dat de staatssecretaris aanschrijvingen en dienstvoorschriften op belastinggebied niet vertrouwelijk ter kennis van de vaste commissie wil brengen, b.v. met betrekking tot de toepassing van de hardheidsclausule. Een spoedige herziening van de Successiewet achtte hij noodzakelijk. Bij de belastingdienst moet er voor gezorgd worden, dat toekomstige afdelingschefs e.d. behoorlijk worden geschoold in het leiding geven aan en voorlichten van het personeel. Ook de opleiding van middelbare landmeetkundigen had de aandacht van de heer Kieft.

Met betrekking tot de Europese integratie maakte hij een aantal opmerkingen over de harmonisatie op het gebied van de belastingen, waarbij ook de S.E.R. naar zijn mening moest worden ingeschakeld. Tenslotte attendeerde hij op de waardering en promotie-mogelijkheden van bepaalde ambtenaren bij de belastingdienst, b.v. de controleurs.

Bij de behandeling van deze begroting sprak de heer Biewenga over de *Domeinen*, waarbij hoofdzakelijk vragen van technische aard aan de orde kwamen.

Ook sprak de heer Biewenga op 20 december over het *Zuiderzeefonds*, waarbij hij hulde bracht aan de persoon en het werk van de heer Minderhoud, de aftredende directeur van de IJssel-

meerpolders. Hij vroeg om een spoedige beslissing over het tijdstip, waarop zal worden begonnen met de overdracht in eigendom van grond in de IJsselmeerpolders door verkoop.

Al het mogelijke moet worden gedaan om Lelystad zo vroeg en zo goed mogelijk tot ontwikkeling te brengen, ook door goede verbindingen met Amsterdam en het noorden. Hij vroeg de Minister om een overzicht van de planning van de ontginning van Oost- en Zuid-Flevoland, ook in verband met de verdraging in 1962 en drong aan op grotere bedrijven in de nieuwe polders.

Hij waarschuwde voor het stellen van te hoge eisen aan de bedrijfsgebouwen. De brug bij de Zwolse Hoek moet zo mogelijk gelijk met de weg klaar zijn en aan de recreatie in de randmeren zag hij gaarne veel aandacht geschonken.

Over de begroting van de P.T.T. sprak de heer *Aantjes*. Hij vroeg naar de ervaringen met de bestelwagentjes op het trottoir, naar de normalisering van brievenleuven en brievenbussen, naar een gewenste verdere popularisering van de telefoondienst. Hij vroeg van het publiek begrip en waardering voor de zware diensten van het P.T.T.-personeel in de komende feestdagen.

Na de afhandeling van deze begroting werd de laatste vergadering van het kalenderjaar 1962 door de tweede voorzitter, de heer Bommer, gesloten.

SCHRIFTELIJKE VRAGEN

Door leden van onze fractie in 1962 volgens het Reglement van Orde gesteld aan een of meer bewindslieden.

De heer **Verkerk** over uitlatingen van de hoofdcommissaris van politie te 's-Gravenhage over de z.g.n. „sabelsteek-affaire” (17 januari).

De heer **Roosjen** over het gevaar van pokken door het te verwachten bezoek van Westduitsers aan ons land. (14 februari)

De heer **Kieft** over de radiozender „Veronica” (27 februari)

De heer **Aantjes** over de veiligheidsmaatregelen bij Harmelen na de spoorwegramp aldaar (20 maart)

De heren **Kieft** en **Versteeg** over het houden van een militaire oefening op zondag (8 mei)

De heren **Van Eijdsen** en **Peschar** (P. v. d. A.) over het verzoek om subsidie van Enkhuizen voor de toeristische ontsluiting van de IJsselmeerkust (30 mei)

De heer **Aantjes** over de algemene overwerkvergunning tot het inhalen van de op 24 en 31 december 1962 verzuimde arbeidsuren (4 juli)

De heer **Meulink** met de heer **Van Rijckevorsel** (K.V.P.), **Van de Wetering** (C.H.U.) en mevr. **Stoffels-Van Haften** (V.V.D.), over de volkenrechtelijke verhouding tussen Nederland en Indonesië (20 juni)

De heer **Van Eibergen** met de heer **Nederhorst** (P. v. d. A.), over eventuele moeilijkheden die zich zouden voordoen bij het door Ned. werkgevers met Ned. werknemers uitvoeren van werken in E.E.G.-landen (5 juli)

De heer **Roosjen** over de behuizing van de Prot. lagere school te Weert (1 augustus)

De heer **Smallenbroek** met de heren **Blom** (P. v. d. A.), **Ritmeester** (V.V.D.), **Van der Zanden** (K.V.P.) en **Beernink** (C.H.U.) over de achterstand der pensioenen (12 juli)

De heer **Verkerk** over de gestelde normen van goedkeuring van tariefsverhoging in de vervoerssector (1 augustus)

De heer **Aantjes** over de opheffing van de bootdienst Staveren-Enkhuizen (19 september)

De heren **Aantjes** en **Meulink** over de Prijzenbeschikking Bouwbedrijf 1960 (19 september)

De heer **Van Bennekom** over de schriftelijke opgaven voor het examen-Geschiedenis M.O. (9 november)

OVERZICHT VAN DE INDELING WELKE DE
A.R. TWEDE KAMERFRACHTIE MAAKTE VOOR HET
CONTACT MET DE KAMERCENTRALES

De Anti-Revolutionaire Tweede Kamerfractie stelde in haar vergadering van 18 september 1963, in verband met de gebleken wenselijkheid een goed contact tussen fractie en partij mogelijk te maken, de volgende indeling vast:

Kamercentrale:	Kamerlid:		
Groningen	J. Smallenbroek, Iepenlaan 5, Assen	05920—	2917
Leeuwarden	Tj. Walburg, 't Wegje 714 K, Nij Altoenaec (St. Anna Parochie)	05180—	586
Assen	J. Smallenbroek, Iepenlaan 5, Assen	05920—	2917
Zwolle	dr. J. Meulink, Getfertsingel 206, Enschede	05420—	5990
Arnhem	mr. W. Aantjes, Koningslaan 78, Utrecht	030—	17346
Nijmegen	mr. W. Aantjes, Koningslaan 78, Utrecht	030—	17346
Utrecht	J. van Eibergen, Majellapark 29, Utrecht	030—	30308
Amsterdam	mej. mr. J. C. Rutgers, Joh. Vermeerstraat 69, Amsterdam	020—	797798
Haarlem	B. Roolvink, Eemnesserweg 238, Hilversum	02950—	49713
Den Helder	prof. mr. Th. A. Versteeg, Ger. Terborgstraat 29, Amsterdam	020—	728304
Leiden	dr. N. G. Geelkerken, Zoeterwoudsesingel 44, Leiden	01710—	24499
's-Gravenhage	G. A. Kieft, Rembrandtkade 47, Utrecht	030—	13230
Rotterdam	H. van Eijdsen, Statensingel 39a, Rotterdam en (als plaatsvervanger) B. Roolvink,	010—	80807
Dordrecht	Eemnesserweg 238, Hilversum P. C. Elfferich,	02950—	49713
Middelburg	Rotterdamseweg 160, Delft J. A. van Bennekom, Molenwater 71, Middelburg	01730—	24446
Tilburg	J. A. van Bennekom, Molenwater 71, Middelburg	01180—	2197
's-Hertogenbosch	J. van Eibergen, Majellapark 29, Utrecht	030—	30308
Maastricht	P. C. Elfferich, Rotterdamseweg 160, Delft	01730—	24446

De Kamercentrales en de daarbij behorende kiesverenigingen kunnen van deze regeling gebruik maken door het vragen van inlichtingen over bepaalde politieke aangelegenheden, het naar voren brengen van regionale belangen, het verzoek om bepaalde bijeenkomsten bij te wonen of aan besprekingen deel te nemen of het verzoek om een spreekbeurt te vervullen. In voorkomende gevallen kan dit contact er toe leiden, dat in bepaalde plaatsen een spreekuur wordt georganiseerd of op andere wijze contacten worden gelegd.

Uit bovenstaande omschrijving volgt, dat het niet wel mogelijk is een nauwkeurige omschrijving te geven, doch in het algemeen kan worden aangegeven, dat het contact dient om de band tussen partij en fractie te versterken. Wel is duidelijk dat het initiatief in hoofdzaak van de organen van de partij zal dienen uit te gaan.

**FRACTIECOMMISSIES
UIT DE A.R. TWEEDE KAMERFRACHTIE**

vastgesteld in de fractie-vergadering van 17 september 1963.

V = Voorzitter/samenroeper

**Hoofdstuk I, II en III
(zonder P.B.O.)**

H. van Eijsden
G. A. Kieft
J. Smallenbroek
prof. mr. Th. A. Versteeg

V

Bezitsvorming en P.B.O.

mr. W. Aantjes
J. van Eibergen
P. C. Elfferich
B. Roolvink

V

Buitenlandse Zaken

dr. N. G. Geelkerken
H. van Eijsden
G. A. Kieft
mej. mr. J. C. Rutgers

V

Justitie

prof. mr. Th. A. Versteeg
dr. J. Meulink
mej. mr. J. C. Rutgers
dr. N. G. Geelkerken

V

Binnenlandse Zaken

J. Smallenbroek
J. A. van Bennekom
P. C. Elfferich
dr. J. Meulink

V

Economische Zaken/Middenstand

B. Roolvink
dr. N. G. Geelkerken
J. van Eibergen
dr. J. Meulink

V

Landbouw en Visserij

P. C. Elfferich
Tj. Walburg
dr. J. Meulink
J. A. van Bennekom

V

Sociale Zaken

J. van Eibergen
mr. W. Aantjes
B. Roolvink
mej. mr. J. C. Rutgers

V

Volksgezondheid

mej. mr. J. C. Rutgers
mr. W. Aantjes
B. Roolvink
Tj. Walburg

V

Maatschappelijk Werk

J. Smallenbroek
J. van Eibergen
J. A. van Bennekom
mej. mr. J. C. Rutgers

V

**Onderwijs, Kunsten en
Wetenschappen**

J. A. van Bennekom
G. A. Kieft
B. Roolvink
prof. mr. Th. A. Versteeg

V

Financiën

G. A. Kieft
P. C. Elfferich
J. Smallenbroek
prof. mr. Th. A. Versteeg

V

Defensie

G. A. Kieft
dr. N. G. Geelkerken
Tj. Walburg
dr. J. Meulink

V

Verkeer en Waterstaat

mr. W. Aantjes
J. Smallenbroek
B. Roolvink
prof. mr. Th. A. Versteeg

V

Suriname en Antillen

dr. J. Meulink
P. C. Elfferich
Tj. Walburg
prof. mr. Th. A. Versteeg

V

Volkshuisvesting

J. van Eibergen
mr. W. Aantjes
P. C. Elfferich
B. Roolvink

V

BROCHURES

verkrijgbaar bij het bureau Centraal Comité, dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage; giro-nummer 89673, t.n.v. de Anti-Revolutionaire Partij-Stichting

Nr.		bedrag:
72.	„CHRISTELIJKE SOCIALE POLITIEK IN DEZE TIJD”, door A. Borst Pzn., M. Ruppert, H. van Eijsden en drs. A. R. van Nes	f 0,90
85.	„DAAR HEB JE 'T”, (ons standpunt t.a.v. actuele problemen)	„ 0,50
86.	„OVERHEID EN ECONOMISCH LEVEN”	„ 0,50
87.	„DE A.R.P. EN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE POLITIEK”, door C. Smeenk	„ 1,25
90.	„RECHTSBESCHERMING TEGEN DE OVERHEID”, (rapport College van Advies)	„ 0,60
98.	„MODEL-REGLEMENT VOOR EEN A.R. KIESVERENIGING”	„ 0,25
99.	„MODEL-REGLEMENT VOOR EEN DORPS- OF DISTRICTSKIESVERENIGING”	„ 0,25
100.	„MODEL-REGLEMENT VOOR EEN GEMEENTELIJKE A.R. KIESVERENIGING”	„ 0,25
101.	„HET BEGINSSEL VAN DE PRAKTIJK EN DE PRAKTIJK VAN HET BEGINSSEL”, door prof. dr. S. U. Zuidema en drs. C. P. Hazen- bosch (ARJOS-studieconferentie dd. 11 oktober 1957)	„ 0,75
102.	„LEIDRAAD VOOR EEN A.R. GEMEENTEPROGRAM”	„ 0,50
103.	„LEIDRAAD VOOR EEN A.R. PROVINCIEPROGRAM”	„ 0,75
104.	„STATUTEN VAN DE A.R. PARTIJ EN DE A.R. PARTIJ-STICHTING”	„ 0,60
106.	„STEMBUS 1958” (drie schetsen rondom provincie en gemeente)	„ 0,30
111.	„BOUWEN OP HET FUNDAMENT”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,40
112.	„WONINGBOUW EN HUURBELEID”, (rapport College van Advies)	„ 0,70

Nr.		bedrag:
113.	„SAMEN-LEVEN”, (ARJOS-studieconferentie dd. 3 en 4 oktober 1958)	„ 0,90
115.	„ONS POLITIEK BEGINSEL”, door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	„ 0,50
117.	„GEESTESMERK DER REFORMATIE”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
118.	„HET LIBERALISME VAN DE V.V.D.”, door mr. W. C. D. Hoogendijk jr.	„ 0,95
119.	„PROGRAM VAN ACTIE 1959”	„ 0,10
121.	„HUISVESTING VAN BEJAARDEN”, (rapport College van Advies)	„ 0,45
122.	„DE ANTI-REVOLUTIONAIR EN HET DELTAPLAN VOOR ZEELAND” (rapport van de Sociaal- Economische Werkgroep van de ARJOS)	„ 0,75
124.	„CHRISTELIJKE POLITIEK”, door dr. W. P. Berghuis, prof. dr. J. Zijlstra, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, ds. P. A. A. Klusener en dr. J. Schouten	„ 0,60
125.	„RUIMTELIJKE ORDENING”, redevoeringen gehouden op de conferentie Ruimtelijke Ordening dd. 23 mei 1958	„ 1,—
127.	„SAMENWERKING MET MINDER-ONTWIKKELDE GEBIEDEN” (rapport College van Advies)	„ 0,70
128.	„NA VEERTIEN JAAR”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
136.	„HET ONTWERP VAN WET TOT REGELING VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS” (rapport College van Advies)	„ 0,45
139.	„ARJOS-SCHETSENBUNDEL 1960”	„0,75
141.	„OM RECHT EN VRIJHEID”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
143.	„HET DISTRICT ALS BESTUURSVORM VOOR AGGLOMERATIES” (rapport College van Advies)	„ 0,60
146.	„DE A.R. EN DE CULTUUR; DE A.R. EN DE SPORT”, (ARJOS-studieconferentie dd. 7 en 8 oktober 1960	„ 1,—
147.	„DE SAMENWERKING TUSSEN ROOMS-KATHOLIEKEN EN PROTESTANTEN IN NEDERLANDS EN EUROPEES VERBAND” (Referaten gehouden op de conferentie dd. 5 november 1960 van de ARJOS	„ 0,70

Nr.		bedrag:
148.	„RECEPTENBOEK VOOR A.R. POLITIEK”, (opgesteld door een vrouw voor onze vrouwen)	„ 0,25
149.	„BEGINSEL- EN ALGEMEEN STAATKUNDIG PROGRAM”, vastgesteld in de Buitengewone Deputatenvergadering van 10 juni 1961, te Utrecht	„ 0,25
150.	„RONDON HET NIEUWE PROGRAM”, redevoeeringen gehouden op de Buitengewone Deputatenvergadering van 10 juni 1961, te Utrecht	„ 0,70
151.	„ARJOS-SCHETSENBUNDEL 1962”	„ 1,—
153.	„OOK U” (propaganda-folder)	„ 0,02
154.	„IN DE WERKPLAATS VAN A.R. POLITIEK”, (propaganda-folder)	„ 0,25
155.	„IN HART EN NIEREN”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
156.	„TOEKOMST VOOR HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF” (rapport College van Advies)	„ 1,50
157.	„IN DE STROOMVERSNELLING VAN DEZE TIJD”, door dr. W. P. Berghuis en dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	„ 0,50
158.	„WAT BETEKENT CHRISTELIJK-DEMOCRATISCHE POLITIEK”, (uitgave van de Nederlandse Equipe van de U. I. J. D. C.)	„ 1,—
159.	„PERSPEKTIEVEN VANUIT EEN A.R. VISIE”, door dr. W. Albeda en dr. J. P. I. van der Wilde, (Arjos-studieconferentie dd. 5 en 6 oktober 1962)	„ 0,75
160.	„KLEUR BEKENNEN”, schetsenbundel bij het Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program van de A.R.P. zoals dat in de Buitengewone Deputatenvergadering van 10 juni 1961 te Utrecht werd vastgesteld	„ 4,—
161.	„JAARVERSLAGEN VAN DE A.R. PARTIJ 1960/1961”	„ 7,—
162.	„NIEUW-GUINEA: EEN TERUGBLIK”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,40
163.	„GEEN AFBRAAK, MAAR GROEI”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,40
164.	„DE SCHATKIST, DE POLITIEK EN NOG WAT”, door prof. dr. J. Zijlstra	„ 0,40
165.	„GESPREIDE BEZITSVORMING”, (rapport College van Advies)	„ 0,75

Nr.	bedrag:
166.	„DE ONGELIJKMATIGE BEVOLKINGSSPREIDING IN NEDERLAND ALS POLITIEK PROBLEEM”, (rapport College van Advies), verkrijgbaar bij J. B. v. d. Brink en Co., te Zutphen, Beukersstraat 77) „ 2,25
167.	„HET ONTWERP-ALGEMENE BIJSTANDWET”, (rapport College van Advies) „ 0,75
168.	„TELEVISIE EN RECLAME”, (nota van de Dr. A. Kuypersstichting) . . . „ 0,75
169.	„STRIJDVAARDIG”, door dr. W. P. Berghuis en mr. A. B. Roosjen „ 0,50
170.	„SUBSIDIERING BIBLIOTHEEKWEZEN”, (rapport College van Advies) „ 0,50
171.	PROGRAM VAN ACTIE 1963 VAN DE A.R. PARTIJ . „ 0,10

INHOUDSOPGAVE

JAARVERSLAG 1962

Hoofdstuk I	pagina
Het Centraal Comité	
1. De samenstelling van het Centraal Comité (eind 1962)	5
1a. De samenstelling van het Centraal Comité per 1 november 1963	6
2. De mutaties in het Centraal Comité	9
3. Werkzaamheden van het Centraal Comité (beknopte weergave)	9
Hoofdstuk II	
De Partij Conventen	
1. Het voorjaars-Partij Convent op 28 april te Utrecht	22
2. Het najaars-Partij Convent op 13 oktober te Utrecht	28
3. De samenstelling van het Partij Convent (eind 1962)	33
Hoofdstuk III	
De Organisatie Commissie en het Algemeen Organisatie Comité	
1. De Organisatie Commissie	34
a. De samenstelling	34
b. De werkzaamheden	34
2. Het Algemeen Organisatie Comité	35
a. De samenstelling (eind 1962)	35
b. De werkzaamheden	37
Hoofdstuk IV	
Het A.R. Vrouwencomité	
1. De samenstelling (eind 1962)	38
2. De werkzaamheden	39
Hoofdstuk V	
Het Comité voor Vrienden	44
Hoofdstuk VI	
De Contactcommissie Herv. Geref. A.R.	46
Hoofdstuk VII	
1. De Financiële Commissie	47
2. De Commissie van Beroep	47
3. Het partijsecretariaat	47
4. De publiciteitsdienst	47
5. De ledenwerfactie „Eén op tien” (1961—1962)	48
6. De gespreksgroepen	49
7. De kadercontactbijeenkomsten	53

	pagina
Hoofdstuk VIII	
„Nederlandse Gedachten” en „A.R. Post”	55
Hoofdstuk IX	
Sprekersorganisatie, Documentatiedienst, Radio- en Televisiezendtijd	
1. De Sprekersorganisatie	56
2. De Documentatiedienst	56
3. De Radiozendtijd	56
4. De Televisiezendtijd	56
Hoofdstuk X	
Contactconferentie met leraren d.d. 5 januari	60
Hoofdstuk XI	
Buitenlands Contact	61
Hoofdstuk XII	
A. Enige uitslagen van de op 28 maart 1962 gehouden verkiezingen voor de Provinciale Staten	67
B. Enige uitslagen van de op 30 mei 1962 gehouden verkiezingen voor de Gemeenteraden	76
Bijlage I	
Vertegenwoordigingen	81
Bijlage II	
Overzicht ledental der A.R. Partij	83
Bijlage III	
Financiële verslagen	88
Bijlage A	
Verslagen van de Kamercentrales over 1962	102
Bijlage B	
Namen en adressen van functionarissen van de Provinciale Comité's, Kamercentrales en Statencentrales	134
Bijlage C-1	
Jaarverslag van de ARJOS 1961/1962	149
1. Situatietekening	149
2. Het landelijk bestuur	151
3. Het moderamen	153
4. Het secretariaat	154
5. Het ledental	155
6. Clubs	156

	pagina
7. De provinciale verbanden	156
8. Propaganda	164
9. De Algemene Vergadering	167
10. Conferenties	169
11. Methodiek- en Schetsencommissie	173
12. Documentatie Commissie Binnenland	179
13. Studentencommissie	180
14. Verkiezingscommissie	180
15. De positie van de ARJOS	180
16. De Buitenlandse Werkgroep	181
17. Actie-poliquiz	183
18. Publiciteitsmiddelen	184
19. Rapport over het clubbezoek	186
20. De Stichting ARJOS	188
21. Contact met de partij	188
22. Contact met andere organisaties	189
23. Internationaal werk	193
24. En nu?	197
Bijlage C-2	
Namen en adressen van functionarissen van de ARJOS	199
Bijlage D-1	
Verslag College van Advies der A.R. Partij over 1962	202
Bijlage D-2	
Ledenlijst 1963 College van Advies	206
Bijlage E	
Verslag Dr. A. Kuypersstichting over 1962	209
Bijlage 1. Adviezen in het jaar 1962	215
Bijlage 2. Aantal uitleningen 1962	219
Bijlage 3. Aantal uitleningen 1947—1962	220
Bijlage 4. Financiële verslagen	221
Bijlage F	
Jaarverslag Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders over 1962	225
Bijlage G	
Zetelverdeling in de Eerste Kamer en de Tweede Kamer der Staten-Generaal	230

Bijlage H-1	
Verslag A.R. Eerste Kamerfractie over 1962	231
Bijlage H-2	
Samenstelling, bureau en verdeling der werkzaamheden van de A.R. Eerste Kamerfractie, vastgesteld in de fractievergadering van 17 september 1963	285
Bijlage I-1	
Verslag A.R. Tweede Kamerfractie over 1962	287
Bijlage I-2	
Schriftelijke vragen van leden der fractie	331
Bijlage J	
Overzicht van de indeling welke de A.R. Tweede Kamerfractie maakte voor het contact met de Kamercentrales	332
Bijlage K	
Fractiecommissies uit de A.R. Tweede Kamerfractie	334
Bijlage L	
Brochures, verkrijgbaar bij het bureau Centraal Comité	336

$\frac{202}{1959}$ $\frac{1900}{20,}$